

Az észak-magyarországi bányász régió életének változása (A bányák bezárásától napjainkig)

„És a napfény ragyog majd reánk”

Összefogással Barcikáért Egyesület

Kedves Olvasók! **Kedves Borsodi, Zempléni Polgárok!**

Egy rendhagyó könyvet ajánlok szíves figyelmükbe, mely az Összefogással Barcikáért Egyesület kiadásában jelent meg. Tágabb régióink (melybe beletartoznak Borsod régi bányász települései, valamint néhány zempléni közösség) életének változásait mutatják be. A nyolcvanas évek végéig Borsod volt a hazai nehézipar fellegvára. Az akkori bányavállalatok, nehézipari üzemek jelentették a megélhetést szinte minden család számára. A bányák, az üzemek komoly mecénásai voltak a településeknek, a kultúrának, a sportnak. Támogatásukkal épültek lakások, utak, kultúrházak, sportpályák. S persze ezek működtetését is biztosították. S a nyolcvanas évek végén hatalmas változás következett be. A bányauzemek, nehézipari üzemek bezárásával szinte kirántotta a történelem a talajt az itt élők lába alól. Rengeteg ember vesztette el munkahelyét, sok család megélhetése került veszélybe. De a települések, sportklubok, művelődési házak is elvesztették legfőbb mecénásaikat. Az itt élő családok, települések jövője teljesen bizonytalanra vált. Sokam máshol kerestek boldogulást, ezzel sok család kettészakadt, de bizony olyanok is voltak, akiknek hosszabb időre a reménytelenséggel kellett szembe nézni.

Ebben a nehéz helyzetben sokan a települések vezetésétől vártak segítséget, de akkor erre nekik sem volt elegendő forrásuk. Teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a jövőt nekik kell megtervezni, s a közösséggel együtt kell építeni. Ott, ahol ez az összefogás kialakult, a település a fejlődése nehéz, rögös és fájdalmasan hosszú útjára lépett. Bármilyen hatalmas is volt az összefogás, kormányzati segítség nélkül sok dologban nem jutottak volna messzire. A kormány több más pályázati támogatás mellett a Magyar Falu Program keretében igyekszik támogatást nyújtani a helyi közösségeknek, vállalkozásoknak. „A történet 2018 tavaszán kezdődött, mikor is Orbán Viktor miniszterelnök a kistépülések polgármestereinek küldött levelében meghirdette a Magyar Falu Programot. Magyarország Kormánya ebben kiemelt célként az 5000 fő lélekszám alatti kistépülések megerősítését és fejlesztését, a helyi életminőség javítását és a lakosság elvándorlásának megállítását fogalmazta meg.... A program népszerűsége minden várakozást felülmúlt. A Magyar Falu Program előnye, hogy rugalmas, a kormány az érintettek által megfogalmazott igények figyelembevételével folyamatosan bővíti, alakítja azt. Időközben szélesítette a kedvezményezettek körét is. A magánszemélyek, az önkormányzatok és az egyházközségek mellett támogatást kapnak 2020-tól a falvakban működő civil szervezetek és a területileg illetékes tankerületi központok is. 2021-től pedig a program negyedik pilléréként a falvakban működő piaci szereplők is támogatáshoz juthatnak. 2021-ben indult ugyanis a falusi kisboltok megmentését célzó támogatási rendszer, valamint a mikrovállalkozások is becsatlakoztak a támogatottak körébe. A kormány célja ezzel a falusi munkahelyek létrehozása, megőrzése és védelme, illetve a legkisebb falusi vállalkozások működésének előmozdítása.”

Ebben a könyvben szó esik a múltról, a változásról, melyet a helyi közösségek, településeink az elmúlt évek, évtizedek során megtettek, s melyet a térség országgyűlési képviselőjeként igyekeztem segíteni. Jó szívvel ajánlom figyelmükbe ezt a könyvet!

Tisztelettel: **Demeter Zoltán** országgyűlési képviselő

Interjú Gyopáros Alpárral, a Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztossal

Gyopáros Alpár részt vett Nagybarcán és Mályinkán a falubusz átadó ünnepségén, illetve Nagybarcán a szolgálati lakás átadásán is. Az ünnepség után beszélt vele szerkesztőségünk.

– Borsodban rendkívül sok fejlesztést adott át Demeter Zoltán országgyűlési képviselő. Ez igaz a Magyar Falu Programra is. Ön milyen szempontok alapján tartja fontosnak a Magyar Falu Programot, s ebben hol helyezkedik el Borsod?

– Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegye felülreprezentált a Magyar Falu Programban. Mondok is erre két példát. Szolgálati lakásokból országos szinten átadtunk 560-at, Borsod-Abaúj-Zemplénben Vármegyében ebből 65-öt, ez 12 %. Országsszerte 1500 falubusz beszerzésére került sor, ebből 152 borsodi településekre került. Ez szintén 12 %. Ha ezt összehasonlítjuk azzal az adattal, hogy az itt élők 7 %-át teszik ki az ország lakosságának, akkor látható ez a felülreprezentáltság.

Ez egyrészt annak köszönhető, hogy ez a megye a legaprófalvasabb megye az országban. Nagyon sok kistelepülés van itt, s a Magyar Falu Program elsődlegesen a kistelepüléseket segíti. Ott, ahol sok kistelepülés van, oda több pénz jut, ahol kevesebb a kistelepülések száma, oda kevesebb pénz jut.

Ami pedig a fejlesztéseket illeti, kapcsolódva a mai átadó ünnepséghez, a szolgálati lakások tekintetében a kistelepülések kérték, hogy legyen ilyen pályázati lehetőség. Ennek nyilván az az oka, hogy a szakemberek biztosításában ez egy fontos szempont. Jó az, hogy van egy óda a településen, de oda szakember is kell. A lakhatás biztosításával ez sokkal könnyebbé válhat. Ma vidéken egyre több gyermek van, jogos igény az óvoda. s persze jogos igény a megfelelő szakember biztosítása. De ez igaz az iskolai oktatásra, az egészségügyi ellátásra is. Maguk a települések kérték, hogy szolgálati lakásokat alakíthassanak ki, vagy építhessenek, s azokat felkínálhassák olyan szakembereknek, akikre szüksége van a településnek. S ez egy jó példa arra, hogy a Magyar Falu Program nem felülről vezérelt, azaz nem Budapesten egy íróasztal mellett dől el, hogy mire van szüksége Mályinkának, Nagybarcának, vagy bármely magyar településnek, hanem maguk a települések alakítják a pályázat tartalmát.

– Amit említett, az egy nagyon fontos tényező. Vannak-e olyan új elemek, amelyekkel a Magyar Falu Program bővül?

– 2019-ben elindultunk egy alapprogrammal, mely döntően a települések kérésének megfelelően állt össze. Olyan fejlesztési elemeket határoztunk meg, ami szinte minden településen gond, megoldásra vár. Útfejlesztés, járdaépítés, közintézmények fejlesztése, vagy éppen a falusi CSOK. S ettől kezdődően folyamatosan épültek be új elemek. Egy évvel később elindítottuk a Falusi Civil Alapot, a kistelepülések civil szervezeteinek támogatására. Ennek keretében épületet újíthatnak fel, ha szükséges gépjárművet vehetnek. Ezt követően elindult a falusi piaci szereplők, azaz kisvállalkozások támogatása, a kisboltok megmentését célzó program. Ez is bizonyítja, hogy a Magyar Falu Program egy rendkívül rugalmas. Ha a települések részéről továbbra is érkeznek, olyan igények, mely fontosak, támogathatóak, akkor azokat integráljuk a programba.

– Most gond van a postákkal. Sokszor ebbe belekapaszkodnak az ellenzéki pártok. Van-e területen megoldási lehetőség?

– Mi ennek lényegében elébe mentünk. A 2021-ben kiírt kisbolt pályázatok kapcsán mi kifejezetten ösztönöztük a bolttulajdonosokat arra, hogy több szolgáltatást vállaljanak egy alapszolgáltatáson túl. Ennek praktikus oka is van. Minél több lábon állnak, minél több szolgáltatást nyújtanak, annál inkább biztosított lehet a hosszútávú gazdálkodásuk.

Sok mindent befogadhatnak. Lottózó, kávézó, postai szolgáltatás. Egyébként nyitott volt a lehetőség, minden olyan szolgáltatást megvalósíthattak, amire igény volt. Nem mi mondtuk meg, hogy mire vállalkozzanak. Volt, aki horgászati cikkeket, vagy állateledel forgalmazását is vállalta, mert arra ott igény volt.

Az eredeti kérdésre visszatérve több, mint 230 postai szolgáltatási pont jött létre. A posta egyébként felajánlotta a Posta Partner szolgáltatás lehetőségét, ezért bizakodó vagyok, hogy a postai szolgáltatások száma bővülni fog.

– *Még egy kérdésem lenne Önhöz. Zajlik a háború, ami gazdasági nehézségeket generál. Minden vidéki szereplőt érintő kérdés: a Magyar Falu Program tud-e a jelenlegi politikai-gazdasági közegben segíteni a vidéki településeknek?*

– A háború negatív hatása mindenkit érint, életünket megnehezítette. Ez igaz Európa minden országára, a gazdasági élet minden ágazatára és szereplőjére. Én örülök annak, hogy a nehézségek ellenére pl. mintegy 8 milliárd forintot tudtunk fordítani a vidéki kisboltok fejlesztésére, folytatódtak a településeket összekötő utak felújításai. Szerintem nagyon fontos, hogy pályázatot tudtunk kiírni a belterületi utak, járdák felújítására. Még ha kevesebb forrás is áll rendelkezésre, az egy rendkívül fontos dolog, hogy a Magyar Falu Program működik, s újabb pályázati kiírásokra készülhet.

– *Engedjen meg még egy kérdést. Szerkesztőségünk sok olyan kérést kap, hogy különböző fejlesztések pályázatok adatait tegyük közzé. Ezek mindegyike egyébként Demeter Zoltán országgyűlési képviselő választókerületéből érkezik. Ön szerint hogyan segíti ő a településeket?*

– Én a pályázatokról tudok csak szólni. Mint említettem, a Magyar Falu Programban Borsod-Abaúj -Zemplén vármegye kapta a legtöbb pályázati támogatást. A vármegyén belül pedig Demeter képviselő úr körzete messze a legsikeresebb. Szerintem ez mindent elárul a munkájáról, az elkötelezettségéről.

Köszönöm a beszélgetést!

- ÖBE -

ALACSKA

Alacska földrajzi helyzete

Alacska község Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye északnyugati részében található Kazincbarcika és Sajószentpéter szomszédságában. Megközelíthetősége csak Sajószentpéter felől jó, egyébként csak földutakon érhető el. A falu a Tardonai-dombság települése, mely északkeleti lejtésirányú. A térséget nagyméretű talajerózió jellemzi. Felszínét alsó miocén homok, kavics, agyag fedi. Talaja lösszel keveredett málladékon létrejött barnaföld, de előfordul agyagbemosódásos barna erdőtalaj is. Éghajlata mérsékelt hűvös, mérsékelt száraz. Talaj- és rétegvízben szegény terület. Természetes növényzete a Bükk fennsíkével megegyezik. Környezetében jelentős az erdősültség, de a természeti körülmények a mezőgazdaság számára is kedvezőek. A települést egy patak szeli át, ez az Alacska patak.

Alacska Története 1280-1945

Az Alacska név oklevelekben 1280 körül tűnik fel, AlacsKay Zadúr leánya, Haripáni Izóth özvegye perében. Ez azonban nem jelenti azt, hogy már ebben az időben faluként létezett. Annyi bizonyos, hogy ebben az időben templommal nem rendelkezett, mivel nem szerepel az 1330-as évekből származó pápai tizedjegyzékben, viszont már kialakult településre utalnak a XIV-XV. században folyó határ és birtokpercek. A XV. században a huszita háború jelentett akadályt, a XVI-XVII. században pedig a török támadások bénították meg a gazdasági fejlődést. Amíg az ország kevésbé fenyegetett területén már a XV. században a szántóterület túlnyomó többségére kiterjed a háromnyomásos gazdálkodás, addig Alacska még a XVIII. században is csak a kétnyomásos gazdálkodást ismerték. A török támadás 1554-ben érte el Borsod Vármegye határát. Alacska ekkor még elkerülte a veszélyt. A majdnem egy évszázadig tartó békés korszak idején Alacska is kiépült az egyházszerkezettel, s a XVI. századtól, mint leányegyház Sajószentpéterhez tartozott. A XVI. századra a családnevek kialakulása is befejeződött. Alacska az 1550-es évek végén került török kézre. A község hódoltsági terület lett. Fülekre fizette az adót, amit a török folyton emelt, s ráadásul szolgáltatásokat is rótt a községre. A mezőgazdaságon belül Alacska már a XVI-XVII. században kiemelkedett a szőlőművelés. Az 1601-ben készített pecsét emblémája is bortermelő jelleget tükröz, az emblémát ugyanis címerpajzson található szőlőmetsző kés alkotja. 1771. kétszeresen is jelentős dátum a község életében. Ez évtől kezdték el bővíteni a templomot és tornyot is építettek hozzá, és ez évben kapta meg Alacska az urbáriumot. Az urbárrendezés hatását nehéz egyértelműen megítélni, kétségtelen, hogy messze kiható jelentőséggel bírt. Az adók beszedése állandó gondot jelentett a községben. 1801-ben a falu 2 évre kapott adómentességet tűzkár miatt, 1804-ben pedig eső miatt.

Az 1848-49-es szabadságharcról csak annyit őrzött meg a szájhagyomány, hogy alacsikaiak is részt vettek benne és a cári csapatok Alacska felé is bevonultak, s a község főterén borban főzték a húst. Az 1848-as törvények közül a falu életében a legnagyobb jelentőséggel a jobbágyfelszabadítás bírt.

Alacska ma bányászközségként él a köztudatban. Az első kőszénbányát 1888-ban nyitották meg. Ettől az időtől kezdve a kizárólag mezőgazdasági jellegű kisközséget egyre szorosabb kapcsolat fűzte a bányához. 1928. szeptember 1-re épült fel az új iskola, a dr. Gróf Miklósvári Miklós Elemér által adományozott telken. A XIX-XX. század legnagyobb befolyással rendelkező birtokos családja a Miklósvári Miklós család, kiemelkedő tagjai: Miklós Gyula (1832-1894) országos borászati kormánybiztos, a Filoxéra elleni harc országos vezetője, és Miklós Ödön (1856-1923) földművelésügyi államtitkár (főrend), aki az alacsikai kastélya

parkjában van eltemetve, síremlékét: Molnár-C. Pál világhírű festőművésznk tervezte meg, és készítette el.

Alacska született 1754. december 6-án Gelei József író, műfordító, tanár is.

Forrás: Alacska weboldala

Alacska, a „Kismiskolc”

A dombok között, Sajószentpéter szomszédságában fekszik Alacska, az ősi, magyar zsákfalu, amely évszázadait a gazdálkodás, majd a bányászat határozta meg. A kis falu eleven bizonyíték rá, hogy számos borsodi településsel ellentétben, van élet a bányabezárások után is. Ujlaki Béla polgármesterrel beszélgettünk az elmúlt évtizedekről és a jövővel kapcsolatos elképzelésekről.

– A főtéren leparkolva láttam a bányász kopjafát. Mit jelentett a bánya egykoron a falunak és hogyan emlékeznek rá?

– Alacska igazi bányásztelepülés volt egykoron. Számtalan bánya, vagy közvetlenül hozzá kapcsolódó cég működött a környéken. A falu majdnem minden családjának valamilyen köze volt hozzá, a férfiak általában az aknában dolgoztak. Édesapám a bányában halt meg... Kevesen tudják, hogy annak idején Kandó Kálmán, a híres mérnök alacsikai bányatulajdonos volt, a helyi földbirtokos Miklósvári Miklós családdal közösen, mert a bányajog egykoron a földtulajdonhoz kapcsolódott. Sokat mesélhetnék a régmúlt időről, de akit érdekel a helyi bányászat, a falu története, az elolvashatja részletesen a Rémiás Tibor és Szűcs Tamás történészek által jegyzett Alacska történeti kismonográfiája című kötetből. Ajánlom a figyelmükbe!

Tekintettel Alacska kötődésére az iparághoz, felmerült, hogy emlékeznünk kellene valamilyen módon a bányászatra. Nos, három faragott kopjafa van a faluban. Amit az előbb említett, a főtéren lévő a bányászatnak állít emléket. Minden évben megkoszorúzzuk a kopjafát, vendégeket hívunk és közösen emlékezünk a bányára és a bányászokra.

A kastélyban működik az iskola, a könyvtár és 2009-ben ide került a néhány évvel korábban létrehozott és addig egy szolgálati lakásban kiállított helytörténeti gyűjtemény is, amely keretében van egy bányászattal kapcsolatos rész berendezve – tudtuk meg a bányász múlt részleteit és a hagyományápolást Ujlaki Bélától, aki apai ágon alacsikai származású és 2002-től a falu polgármestere, beszélgetésünkkor tehát az ötödik faluvezetői ciklusának a vége felé.

– Hogyan sikerült átvészelnie a településnek a bányák bezárását?

– Alacska geopolitikai helyzete nagyon jó. Zsákfalu vagyunk ugyan, de Sajószentpéter mindössze négy kilométer, Kazincbarcika kilenc kilométer, és Miskolc sincs messze. Régen nem volt Bosch, de működött a Sajószentpéteri Üveggyár és a Borsodi Vegyi Kombinát (előbbi megszűnt pár évvel a rendszerváltás után, utóbbi átalakult és BorsodChem néven, immár a kínai Wanhua keretében működik – a szerző). Nagyon sokan ott helyezkedtek el, illetve sokakat átirányítottak Lyukóbányára, ahová úgynevezett bányászjáratok szállították a munkásokat a műszakba és haza. Lyukót csak jóval később, a leépítési folyamat végén zárták be, ezzel időt, haladékot nyertek az emberek. Sokan éltek a kordedvezményes lehetőséggel, ha megvolt a szolgálati idejük, nyugdíjba mentek. Ennek az átmenetnek is köszönhetően azt gondolom, hogy Alacska annyira nem viselte meg a bezárás.

– A falusi bányászok híresek voltak a kétlaki életről.

– Háromszor annyi zöldséget, gyümölcsöt, gabonát termeltek, mint amennyit elfogyasztott a falu, a felesleget pedig vitték a piacra. Ezért úgy is nevezték Alacska, hogy „kis Miskolc”.

– *Aztán jött az önkormányzatiság...*

– Igen. Alacska önálló tanácsú község volt, majd az átalakulás után önkormányzat. Aztán jött 2013-ban a változás, amely szerint a 2000 lakos alatti települések nem működtethetnek önálló hivatalt. Ezért létrehoztuk a Berente- Rudolftelep-Alacska közös önkormányzati hivatalt. Ennek az alacsikai kirendeltségében beszélgetünk most. Tehát közös a működtetési szervezet, de a települések önállóan, a helyi, választott önkormányzat vezetésével működnek.

– *A méretükhöz képest szép számmal van intézményük...*

– Valóban. Mint említettem, van 1-4. osztályos iskolánk, amely a berentei intézmény tagiskolája. Ide nem csak helyi gyerekek, hanem sajószentpéteriek is járnak. Nagy vonzerő a csend, a nyugalom, a homogén falu és a nagy kastélykert. Csodálatos környezetben található az iskola. Van egy egycsoportos óvodánk, a társulás keretében működik a polgármesteri hivatal. Velünk egy épületben van a népkonyha.

Ez egyházi, civil intézmény, az önkormányzat az ingatlant adja hozzá. Ennek megfelelően a működésük részleteit nem ismerem. Tevékenységükre szükség van, tudtommal elsősorban az idősek igényeit elégítik ki.

A már említett helytörténeti gyűjteményen kívül van egy kultúrházunk is, amely a vonatkozó törvények értelmében egy szakirányú végzettségű személy – akit négy órában foglalkoztatunk – irányításával működik. Azt hiszem, büszkék lehetünk arra, hogy ilyen kistelepülésként ennyi intézményünk van. Ez fontos tényező a falu élhetőségének vizsgálatakor is.

– *Nem sok hasonló kistelepülésnek maradt iskolája a környéken. Harcolni kellett érte?*

– Tény, hogy nem sok ezer fő alatti településnek van iskolája. A tankerületi központ úgy látta, hogy szükség van rá. Az épület önkormányzati tulajdon, szervezetileg az iskola Berentéhez tartozik. A helyi védettség alatt álló kastély az önkormányzaté, amelyet a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) pályázat keretében felújítottunk, korszerűsítettük a fűtést, a vizesblokkot, és a világítást. Gyakorlatilag a tető kivételével megújult az épület.

– *Ha már a pályázatok szóba kerültek: sokszor nagyobb települések is panaszkodnak a pályázati rendszerre. Az elmúlt tíz évben mit sikerült elérniük ezen a téren?*

– Van egy mondás a pályázatokkal kapcsolatban, amely szerint mindent meg kell pályázni, amit lehet. Azonban ne feledjük, hogy minden pénzbe kerül, így a pályázatok előkészítése is, ami a nagyobbaknál komoly költséget jelenthet. Ezért valójában csak azokat célozzuk meg, amelyekre optimálisan szükségünk van. Az önkormányzati kirendeltség épülete például 45 millió forintos pályázat keretében újult meg. De látja, a fűtés maradt konvektoros, amely fogyasztása annyiba kerülhet, mint egy modern kazáné, pedig csak egy helyiséget fűt. Szükség lenne a fűtés korszerűsítésre is.

Utakat újítottunk fel – konkrétan hármat –, láthatja, szépen aszfaltozottak. Az óvoda nyílászárócseréje már korábban megtörtént, ezért a legutóbbi pályázat keretében, a fűtéskorszerűsítés során új kazánt kapott az intézmény.

– *Mit szeretnének? Mire alapozzák a jövőt?*

– Nem egyszerű a kérdés, másfél hónappal a választások előtt – jegyezte meg a falu vezetője, aki meg is állt egy pillanatra, elgondolkodott. – Legfontosabb célok, a települést építeni, szépíteni, megtartani a lakosságot, az intézményeket működtetni. A belterületi utak rendben vannak, az infrastruktúra terén is rendben vagyunk. A régi iskola – ahol most közfoglalkoztatási központ működik, itt tároljuk a szükséges eszközöket, gépeket is – teljes felújítása a cél.

– Az intézményeknél már szóba került a helyi gyűjtemény és a kultúrház is, de az nem, hogy milyen a helyi kulturális élet?

– Az elmondottakon túl fontos megemlíteni a hősök napi megemlékezést. Ez azért is lényeges számunkra, mivel van egy alacskai áldozat, Pappné Ábrahám Judit, aki katonaként, a magyar misszió keretében, Afganisztánban vesztette életét, egy – tálibok általi – támadás során. Ennek az ünnepnek a keretében egyúttal rá is emlékezünk. Ezen túlmenően természetesen megtartjuk a nemzeti ünnepeket is.

Nagy hagyománya van a faluban a szőlészetnek, borászatnak. Igyekeznek ugyan kiszorítani a direkttermő fajtákat, de még ezt is termelnek a határban. Vannak pincék, ahol vörös és fehér bort is készítenek. Az idén rendezzük meg immáron a 23. Alacskai borversenyt, és a 11. Nyitott Pincék Napját, amikor általában 22-25 pincében várják a látogatókat. Tekintettel a falu méreteire, ez nagyon szép szám! Szeretettel várjuk a vendégeket. Meg lehet nézni, hogy máshol, akár híres boros vidékeken is, mennyi pincét nyitnak meg egy ilyen rendezvény keretében. A bor az ördögtől való, de benne van a Bibliában is – mondta viccesen, de mégis büszkén a fő rendezvényük alapjával kapcsolatban az egyébként borlovag polgármester.

Az alkalmat megragadva el is beszélgettünk a kulturált borfogyasztásról, amely egykoron a magyar családok mindennapjainak a része volt, mint manapság a franciáknál, olaszoknál, spanyoloknál. Mint kiderült, Alacskán manapság is sokan foglalkoznak szőlővel és borral. Sőt, vannak, akik cefréznek is. Nem kis büszkeséggel a hangjában mondta a falu vezetője, hogy a község közigazgatási határán belül két szeszfőzde működik, ami nagy szó manapság.

– Csak gyümölcsből készül a cefre és kezelik is. Igaz, hogy kevesebb lesz mennyiségileg, de minőségileg jobb – tette hozzá az elmúlt évtized változásait értékelve Újlaki Béla.

A vér nem válik vízzé Alacskán, legfeljebb borrá és pálinkává – jutott eszembe a beszélgetés végén. Ez is hozzá tartozik a helyi szokásokhoz, a helyi kultúrához, amely Alacskává teszi a települést.

Alacskai statisztika

A Központi Statisztikai Hivatal 2022-es népszámlálásakor 656-an éltek Alacskán, ami 134 fővel, ami 17 százalékkal kevesebb, mint a 2011-es lakosság. Ezzel az apró zsáktelepülés az elmúlt időszak egyik nagy vesztese. A lakónépesség 315 férfi és 341 fő nő, vagyis 48-52 az arány, érzékelhető, de nem jelentős a női többség. A korfa olyan, mint vidéken szokás, a 0-14 évesek aránya 13,3 százalék, a 15-64 éveseké 69,2 százalék, a 65 év fölötti időseké pedig 17,5 százalék.

A lakásállomány 267 darab, ami 11 év alatt 13-mal csökkent (4,6 százalék). Ez már észrevehető tartományba tartozik. A felújításokról, bővítésekről nincs elérhető információ.

A lakosság 91,6%-a vallotta magát magyarnak, 0,2% németnek, 0,2% ruszinnak, 2,4% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (8,4% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). A nemzetiségi megoszlás a korábbiakhoz képest szinte változatlan.

Vallásuk szerint 7,5% volt római katolikus, 47,6% református, 1,8% görögkatolikus, 0,6% egyéb keresztény, 11,7% felekezeten kívüli (30,5% nem válaszolt). Érdekes, hogy a korábban abszolút többségben lévő reformátusok száma érzékelhetően csökkent, a többi felekezeté nagyjából stagnál.

– Csontos László –

Református templom

Település főtere

Szüreti nap 2014

Utcakép

Nyári kép Alacskaról

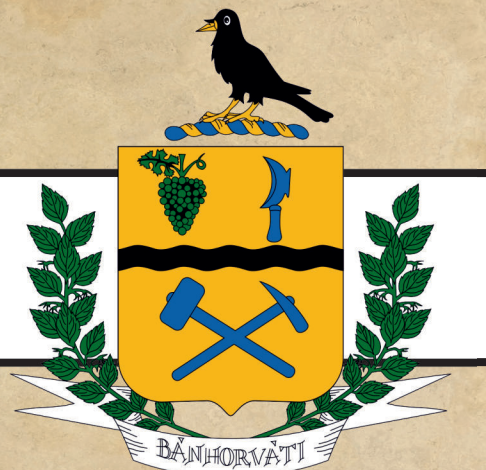

Alacska Falunap

Miklósvári Kastély

BÁNHORVÁTI

Bánhorváti történelmi áttekintése

A XVI. századtól (1540) Szarvaskő várának tartozéka volt, előtte az egri várhoz tartozott. Később az egyházi birtok az egri római katolikus Papnevelő Intézet birtoka lett. Sokáig a katolicizmus befolyása alatt állt. Ennek ellenére a vidéken hamar elterjedt a reformáció tana, mivel Bánvölgye nagyobb családjai elsősorban a Bárius család csatlakozott a reformációhoz. Bánhorvát 1544-től Egyházközség, önálló református egyháza volt. Az upponyi völgytől nyugatra eső községek megmaradtak a katolikus hit mellett. Ezt a határvonalat jelképezte egy ma is meglévő kereszt, amely az upponyi völgy 405 méter magas szikláján az ellenreformáció hatásaként keletkezett.

A bánhorváti római katolikus templom közvetlenül a református templom mellett áll. A templom Ráth Károly 1868-ban megjelent közlése szerint 1769-ben épült. Homlokzatának szélein copf vázák, a tornyon és a homlokzaton ion falpillérek vannak. A templom belsejében egyenes záródású szentély, orgonakarzat van. Szószéke copf stílusban épült, a főoltáron hatalmas festmény helyezkedik el. Ezt a nagy oltárképet Danhauer festette 1832-ben Egerben, amely Krisztus bemutatását ábrázolja. A templomban van két nagy méretű „vert és vésett mívű” barokk gyertyatartó és egy XVI. századi kehely, „csúcsíves pártával”, talpa XVIII. századbeli barokk stílusú.

A várdombról jó kilátás nyílik a vadnai és a dédesi várra, de jól lehet látni az Upponyi földvárat is. Innen megfigyelés alatt lehetett tartani az egész Bán-völgyét. Bánfalván a reformáció korán elterjedt, amihez hozzájárult a Bárius család református hitre való áttérése. Bárius István a XVI. században (1598) már református lelkészt alkalmazott. A család kihalásával megszakadás folytán leányágon a Vay és a Fáy családok kerültek a birtokosi székbe. Később a Platthy és Szirmay család volt a birtokos.

Bánfalva ma is épségben megmaradt műemlék kastélya a Bükk északi peremén, a Bánpatakon túl, a domb elé építve áll a 12 holdas ősi parkban. A park felnyúlik a dombon egészen a fenyves erdőbe. Az épület egyemeletes barokk stílusú, a völgy felé néz. Az 1500-as években már állt a kastély mai helyén egy Bárius László kúria, de a jelenlegi, 1752-ben kialakított kastélyt a Platthy család építette. A család megfordított címerét, egy szarvascsillagot ott találjuk a bejárat felett.

A magyar múltból négy Kazinczy is köthető a kastélyhoz. A híres Kazinczyk sorában az első Kazinczy Péter, aki részt vett a Wesselényi-féle összeesküvésben. Emiatt fej és jószágvesztésre ítélték és csak nagy váltságdíj ellenében kaphatott kegyelmet. Időrendben utána a legnagyobb Kazinczy következik, Kazinczy Ferenc a nyelvújítás és az irodalom kitűnő vezére két évtizeden át megyénkből irányította a nemzeti irodalom életét. Ő is mártírja lett a szabadság és a haladás eszméinek, hét évig szenvedett a zsarnokság börtönében a Martinovics-féle összeesküvésben való részvétel miatt. Kazinczy Ferenc fia, Kazinczy Lajos a harmadik kiválóság a családban, méltó utód, aki az 1848/49-es szabadságharc hős tábornoka volt. Haynau parancsára oltották ki 29 éves életét 1849 október 20-án. Kazinczy Ferenc unokaöccse, Kazinczy Gábor 1850-től 1864-ig volt a bánfalvai kastély lakója. Kazinczynak köszönhetően Bánfalva gyakran volt jeles írók találkozóhelye, néha

szinte irodalmi alközpont. A kastélypark óriási gesztenyefája és annak árnyékos lombsátra szolgált jó időben tanácstermül. Ez volt az irodalmi viták színhelye: Lévay József (költő, műfordító), Toldy Ferenc (irodalomtörténész) és Arany János is személyesen kereste fel Kazinczyt. A kastélykert ma is gyönyörűen rendezett, a fák és a park gondozott, egészen lebilincseli az odalátogatót a nyugalomával, varázslatos hangulatával.

Bánhorváti 1950-ben két településből Bánhorvátból és Bánfalvából létrejött község, a vidék műemlékekben talán leggazdagabb faluja. A Bánhorvát helységnév az egykor horvát, esetleg fehér horvát telepésekre és a Bán patak melletti elhelyezkedésére utal, innen kapta a nevét. Bánfalva község régi neve Bánfalu. Előtagja a magyar „bán” méltóságnév, utótagja pedig a birtokos személyranggal ellátott „falu”. Bánhorváti története egészen a honfoglalás idejéig nyúlik vissza.

Bánhorvát község keletkezéséről nincsenek pontos adatok, a korai Árpád-korban alakult, a jelenlegi község helyét megelőzően, valószínűleg a Damasa-sziklák alatti részen, ahol egy kisebb település volt. Bánhorvátról az első említést a Várad Regestrumban találjuk, amely a XIII. század első évtizedeiben a nagyváradi püspökség felügyelete alatt tartott istenítéletek jegyzőkönyve. Peres ügyeket, tüzesvaspróba eredményét és az ítéletek rövid kivonatát tartalmazza. 1220-ban a neve „villa Horvaut”, később „Horvaut”, „Horwaut”, a XIV. században „Horuáti”, „Horuád”, „Horvát” alakban írták. Anjou-kori okmányok „Horváti” néven említik. A XVIII. században már „Bán Horváth” néven szerepel. A község XVI. századból fennmaradt pecsétjén olvasható az alábbi felirat:

A református és a római katolikus templom

A bánhorváti református templom a XIV. században épült fagalériás toronnyal, ferde támpillérekkel. A XVIII. században (1789) átalakították, nagyobbították. Déli bejárat mellett befalazott gótikus kapukeret. Lapos deszka famennyezetét 1700-ban, karzatát 1790-ben festették, festett padjai 1720-ból, kőszószeke 1789-1790 között készült, úrasztala 1794-ből való. Kegyszerek 1600-1674, pohár és kendők 1600-ból, a templom harangja 1621-ből való, de hasadás miatt 1850-ben újraöntötték. A templom bejárat kapuja és az udvarán elhelyezett Kálvin emlékmű újabb keletű. Az emlékművet Lenkey Gyula az egyházközség lelkipásztora az upponyi völgy sziklájából összegyűjtött kövekből, aláírással, 4 méter magasan elhelyezett vasbetonból készült turul madárral tervezte és többed magával építette a reformáció 400 éves évfordulójára. A Kálvin emlékművet 1924. október 31-én avatták fel.

A Falumúzeum

1999. március 15-én került sor Bánhorváton a volt katolikus iskolában berendezett falumúzeum megnyitására. A megnyitó beszédet Szert József pedagógus tartotta. Néhai Kárpáti Zoltán ötlete alapján indult el a múzeum szervezése és szorgalmas munkájának – sokat segített neki felesége Margitka tanító néni –, megszállottságának eredménye látható a múzeumban. Már gyermekkor óta megragadta a régiségek gyűjtése. Tanítványait is a múlt megbecsülésére és szeretetére nevelte. A kirándulások alkalmával mindig meglátogattak múzeumokat, műemlékeket is.

Bánfalva múltja

Bánfalván, ásatások során bronzeszközöket és őskori arany ékszereket találtak, ami arra enged következtetni, hogy a község már régen lakott terület volt. Bánfalva első nevezetes családja az olasz eredetű „Bárius” család, akiről Bánhorváti határában, a volt szénbánya környékét „Bárius padjának” nevezik ma is. Itt pihent meg Bárius István dédesi várkapitány, s róla nevezték el a helyet.

Az egykori bánfalvai földvárnak már csak nyomai látszanak. A miskolci Herman Ottó Múzeum leltárában egy kora vaskori bronz karperecet tartanak nyilván, mely a bánfalvai földvárból származik. A vár a 454 m-es Feketehegy és a 424 m-es Kövesmálcsúcs között, a délkeleti irányban húzódó gerincvonulat felső részén, Jardonka-tetőn fekszik. A gerincvonulat a Bánhorvátiból Dédestapolcsány felé vezető műútnál, a 33-as kilométerkőnél ér véget, a Bánpatak völgyében. A műúttól kb. 120 m magasságban fekszik a várdomb, mely ritkás fákkal és bokrokkal benőtt terület. Körülötte minden irányban megművelt szántóföld terül el. A dombon omladékot, falmaradványt nem találni. A közepén azonban egy 3,5 méter mély gödör van, melynek oldalában több beásást lehet találni. Amélyebb területet terméskő borítja.

A lakosság elbeszélései szerint a vár kővel falazott volt. Az 1930-as években a község útjának építéséhez sok követ elhordtak belőle. Helyenként a kövek kormosak, füstösek voltak, amiből arra lehet következtetni, hogy a vár leégett. Még egy alagút is kivezetett a várból a Berekalja erdőbe, a Szamárkúthoz, ahol egy nagy kő zárja el a nyílást.

Alatta látható a Platthy és Szirmai család közös címerén a következő felirat:

A szabadságharc bukása utáni országos állapotok a Bánfalván élő Kazinczyt egy időre hallgataggá tették, remeteségben élt. Hisz az egész országban tombolt a bosszú és egyénileg senki sem lehetett biztonságban. Kazinczyt valósággal kétségbe ejtette az osztrákok elvakult önkénye, látta, hogy megfosztották hazánkat két legfőbb kincsétől a szabadságtól és a magyarságtól.

A kastély előtti parkrészben gyönyörű fák állhattak és állnak ma is. A száz évvel ezelőtti időkből megmaradt hatalmas akác, két óriás krisztustövisfa és pompás alakú vadgesztenyefa áll, amelyet a színhagyomány Jókai fájaként tart számon. A kastély mögött és előtt majorsági épületek, odébb csendes családi kripták.

A kastéllyal azonos stílusban, a XVII. században épült református templomot csak a feljáró, egy út választja el a kastélyparktól. Homlokzati tornya és két harangja van. Festett famennyezetét 1823-ban készítették.

Az Upponyi-hegység és a Lázberci-víztározó

Az Upponyi-hegység Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves vármegye területén helyezkedik el.

A kis táj nevezetes létesítménye a Bán-patakon, Dédestapolcsány alatt, 1968-ban létesített Lázberci-víztározó (78 ha), amely a Borsodi Regionális Vízellátórendszer egyik alaplétesítménye.

A hozzávetőlegesen 6,2 millió köbméter víz befogadására alkalmas mesterséges tó rendkívül fontos szerepet játszik Ózd és Kazincbarcika, és számos kisebb település életében.

Éghajlatát vizsgálva szubkontinentális, mérsékelt hűvös, mérsékelt száraz terület, amely több kis kiterjedésű táj típusra tagolódik. Magja az Upponyi-hegység cseres tölgyes, agyagnyirok talajképző kőzeten kialakult agyagbemosódásos, barna erdőtalajú, uralkodóan karbonátos kőzetű alacsony hegység, melynek erdőgazdasági hasznosítása csaknem kizárólagos. A hegységet két oldalról keretező Csernely- és Bán-patak völgytalpa ártér jellegű, amelyet szántók és rétek-legelők hasznosítanak. Ezek egy részét foglalja el a Lázberci-víztározó víztükré, melynek környezete szigorúan védett terület.

Az Upponyi-hegységnek földtanilag legértékesebb és tájképileg legszebb része a mintegy fél kilométer hosszúságú upponyi sziklaszoros szurdokvölgye, a Vízköz, mely szintén fokozottan védett terület.

Napjainkban

2017-ben az Országos Idősügyi Infokommunikációs program keretein belül a községkben is elindult a Segítő Kezek az Aktív Évekért, amelynek köszönhetően körülbelül 100-120, 65 év fölötti lakosunk kapott laptopokat, s az oktatásuk is megkezdődött. A program, noha országosan megszűnt, Bánhorvátiban az önkormányzat felügyelete alatt a mai napig működik.

2018-ban létesült, illetve indult el a Biztos Kezdet Gyerekház is, mely szintén a mai napig működik, ráadásul egy teljesen felújított, s erre a célra megfelelően kialakított épületegyüttesbe költözött át 2021-ben. 2014-re az egész településen bekötötték a szennyvízhálózat, amely kiváltotta a régi emésztőgödrök használatát.

– Az egykori Termelő Szövetkezet udvarában – amely a Bánfarm nevet kapta –, az elmúlt években szintén felújítottunk épületeket, sőt, új terménytároló és hűtőház is épült. Az egyik régi épület teljes körű felújítása is megtörtént, ez lett településünk Szociális Szolgáltató Központja, amelyben többek között helyet kaptak a gondozónők, a körzeti megbízott rendőrségi irodája, valamint jelenleg is kialakítás alatt van az épületben néhány helyiség, amely idősek napközi otthonául szolgál – sorolta *Deák-Szinyéri József* polgármester

– Az elmúlt 5-6 évben jelentős mértékben korszerűsödött és újult meg Bánhorvát közvilágítása is, számos helyen napelemes köztéri kandelábert helyeztünk ki. Jelenleg már nincs egyetlen olyan utca sem, ahol ne lenne közvilágítás.

2024-ig falunk teljes főutcája új aszfaltréteget kapott, valamint több utcát teljesen leaszfaltoztunk, és a régi utcák szintén új fedőréteget kaptak Gyakorlatilag ezzel megszűntek a településen a földutak. Emellett a régi vízelvezető árkokat is felújítottuk, illetve újakat alakítottunk ki, és számos helyen létesültek új járdák, ahol addig nem volt megfelelően biztosított a gyalogos közlekedés. Közben a teljes csapadékvízvezeték is megújult, kiépült.

Felújítottuk a Szivárvány Gyermekóvoda konyháját, és új ebédlő is épült. Bánhorvát orvosi rendelője a múltban már átesett több felújításon, ennek ellenére tervbe van véve az újabb felújítása. A központi játszótér is bővül, valamint egy mosdóhelyiség felépítése is helyet kap, amelyben pelenkázót alakítanak ki.

Jelenleg a Berkes János Művelődési Ház és Könyvtár teljes udvarát korszerűsítjük. A régi kerítés elbontjuk, az addig kavicsos talajt térkővel burkoljuk le, megfelelően kialakított parkolóhelyek is létesülnek, és zajlik a parkosítás, a faültetés, további új padok kihelyezése. Ezen felül a Bánhorvát Sportpálya mellett lévő régi magtárépület használhatatlanná vált részét elbontjuk, s az épen maradt részt vendégfogadóvá alakítjuk át, ennek felújítása megkezdődött. Ezen a helyen új parkolóhelyiség is lesz, egy új játszótérrel kiegészülve.

Az utóbbi években sok új, fiatal család költözött Bánhorvátba, és ennek következtében egyre fogy az eladósorban lévő lakóingatlanok száma. Azt tapasztalják ugyanis, hogy ezek a családok, az itt lakókkal egyetemben, élhető, kellemes, rendezett és folyamatosan fejlődő településnek tartják a lakóhelyüket.

Deák-Szinyéri József
polgármester

Mindennapok: Nagybarca, Bánhorváti

Addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér – tartja a közmondás, ami igaz Nagybarca kulturális életére is, de szerencsére van egy Csikász Gábornéjuk, nyugalmazott pedagógus, a Tollas Tibor emlékház és könyvtár lelkes motorja. Egy faluval arrább, Bánhorvátiban korábban is élénk kulturális élet zajlott, még Deák-Szinyéri József vezette a művelődési házat, s polgármesterként is szeretné feléleszteni a régi, bevált rendezvényeket.

Néhány faluval arrább, Trizsben született, pedagógus szülők gyermekeként és négyéves korában került a család Nagybarcára, két év megszakítással itt élt, dolgozott. Belenőtt a falu kulturális életébe. Mai napig jól emlékszik rá, hogy az Erdélyből betelepült bányászoknak köszönhetően, akik igényelték a közösségi életet Kisbarca járt élen a kultúra terén, kultúrházat is építettek, színpaddal a falurészben. Aztán gyerekkorában, kalákában felépült a nagybarcai is, a bányák bezárása után pedig átvette a funkciókat. Sok szép emléke fűződik az intézményhez, ahová néhány éve – akkor úgy gondolták ideiglenesen – beköltözött a polgármesteri hivatal, s ott is ragadt.

Egykoron színes kulturális élet zajlott a faluban, még színjátszó körök is volt. A tanító vitte a gyerekeket a művelődési házba, jöttek velük a szülők is és átvették szép csendben a kultúrát. Ez a lendület **Csikász Gáborné, Erzsike** néni emlékei szerint olyan 15 éve tört meg. Az épületet szépen felújították kívül, belül, kaptak új székeket, függönyöket is. De rendezvény alig van benne. A községnek nincs népművelője, kulturális menedzsere.

Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a községnek volt egy híres szülőtte, Tollas Tibor, ludovikás katonatiszt, akit 1947-ben koholt vádak alapján letartóztattak és 1956-os szabadulása után Németországba távozott. Az emigráns kulturális élet egyik szervezője lett, mint újságszerkesztő, költő. 1992-ben hazatért látogatóba, majd 1997-es halála után Nagybarcán, édesanyja mellé temették. Mivel jó kapcsolatokat ápolt Lezsák Sándorral, a politikus Tollas Tibor halála után segítette, hogy megvásárolják az egykori szülőházát és ott múzeumot rendezzenek be, amely ma már könyvtárnak is helyet ad (amely szakmailag a II. Rákóczi Ferenc megyei könyvtárhoz tartozik). Az intézmény „társadalmi munkás” vezetője Csikász Gáborné, aki a férje halála után, 2004-ben vette át az alapítvány vezetését. A falu kulturális központjaként működik.

Az érdeklődők láthatnak itt egy kis néprajzi gyűjteményt is. A fő rendezvényük a Tollas Tibor szavalóverseny, amelyből tavaly rendezték meg a 24-et, most viszont tekintettel a körülményekre úgy döntöttek, hogy az év vége helyett jövő tavasszal rendezik meg a jubileumi 25-et, költészet napja körül. A Lezsák Sándorhoz fűződő jó viszonynak köszönhetően kapcsolódtak a népfőiskolai rendszerhez és az ország keleti részében lévő partnereket meglátogatták, Lakitelken is jártak. Táboroztatást is szerveznek.

Minden évben megrendezik az 1848 méteres március 15-ei futást is, ami már hagyománnyá vált a faluban. Csikász Gáborné örömmel mondta, hogy az egykori gyerekek felnőve ma már a saját gyerekeiket hozzák a futásra. A nemzeti ünnepeken műsoros megemlékezést rendeznek a művelődési házban. Évente koszorúznak a hősi emlékműnél és a bányász emléktáblánál. Az egyházzal közösen ünnepi istentiszteleteket szerveznek.

Megtudtuk, hogy az idén se marad el a Mikulás, annyi változás történt, hogy most nem kisvonattal jön, mert nem futja rá, de lesz ajándék! Szakköröket is szerveznek, kosárfonást tanulnak, kötnek, horgolnak az asszonyok.

„Van egy kórusunk, 16 éve alakult az asszonykórus, a legidősebb tagunk 83 éves.

Sajnos csökken a létszám, a fiatalokat nagyon nehéz bevonni” – jegyezte meg Csikász Gáborné, aminek az az oka, hogy középiskolás korukban este mire hazaérnek, a hétvége rövid, amikor meg kitanulnak, általában elvándorolnak.

„Nehéz a falusi művelődés szervezése. Tanítóként is csináltam és a mai napig is ezzel foglalkozok, elzavarni se tudnak innen” – mondta viccelődve. A fő problémát a piszkos anyagiak okozzák, kevés a támogatás. Búcsúzóul mondta, hogy a Tollas Tibor emlékházban az egyik szobában éppen ma kapcsolják be a fűtést, de éppen csak takarékra...

Deák-Szinyéri József a fiatalabb generáció tagja, Bánhorváti szülöttként mégis jól ismeri a régi hagyományokat, amelyekről 94 évet megélt dédnagymamájától hallott sokat és a lángos fesztivál ötletét is az általa készített lángosokból merítette. Mint mondja, disznótorost vagy kolbásztöltést sok helyen csinálnak, lángost meg nem, ráadásul ennek (is) van helyi kötődése is. Minden évben november utolsó szombatján rendezik meg, a falu aktív részvételével. Sok önkéntessel, hogy a helyiek és a sok száz, az ország szinte minden részéről érkező vendég jól érezze magát.

De térjünk vissza a rendszerváltás körüli időszakra! „Nem volt túl sok jelentős kulturális rendezvény annak idején. A május 1-je volt, amelyet idővel elhagytunk és a bálók, amelyek faluhelyen annak idején nagy divat volt. Annak idején nem voltak pályázati lehetőségek a rendezvények támogatására. Ahogy az önkormányzat helyzete javult, úgy tudtunk a kultúra területén is előre lépni kisebb rendezvényekkel, kiállításokkal. Hozzá kellett szoktatni az embereket” – árulta el a polgármester.

Demeter Zoltán polgármestersége idején rendezték meg az első falunapot, amely hagyománnyá vált a községben, a COVID zárlat miatti kihagyást leszámítva minden évben megtartják. Ez egy egésznapos kavalkád. A katolikus közösség hagyományos ünnepe a Mária búcsú, amelyhez az önkormányzat is csatlakozik évről évre. A Magyar Kultúra Napját általában vándorkiállításokkal köszöntötték, természetesen a nemzeti ünnepeket is méltó módon, rendezvénnyel köszöntik Bánhorvátiban.

Nagy sikere volt – elsősorban a gyerekek körében – a néhány éven át megtartott helyi télűző rendezvénynek, a csodaszarvas vadászatnak, amikor vidám műsor keretében vasorrú boszorkánynak, fanyűvőnek és egyéb mesefigurának öltözve vonultak az iskolások, a régi hagyományt felidézve kiszabókat égettek.

Egy civil szervezettel közösen rendezik meg a pálinkafesztivált, amelyet a borfesztivál követ. Utóbbit Nagybarcával, Vadnával közösen, körforgó rendszerben tartják meg. Ma is vannak, akik pálinkáznak, borászkodnak a környéken, ezért – mint a polgármester is kiemelte – van helyi gyümölcsből készült kategória. Azért van szükség a megkülönböztetésre, mert vannak, akik nem termelnek szőlőt, hanem máshol veszik és azt dolgozzák fel. A helyi termés megbecsülése, kiemelése a saját kategória. Ugyanez igaz a pálinkára is.

Nyaranta, pár éven át ment a Szent Iván éj legendájához kapcsolódó utcabál, amelyet rendszeresen kézműves kiállítás előzött meg. Vesszőfonástól a csipkéig, amit az előző rendezvénytől eltelt év alatt, főleg a hosszú, hideg téli napokon készítettek. Ezzel a helyi fonók kézműves hagyományait folytatták, segítették.

A világnaphoz kapcsolódóan októberben meghívják a község szépkorú lakóit az idősek napjára, s egy kis vendéglátással, műsorral kedveskednek nekik. Kifejezik a megbecsülésüket, hálájukat, s nem utolsó sorban kimozdítják az időseket a hétköznapiakból, új impulzust kapnak. Az alkalmat kihasználva pedig megbeszélhetik egymással örömeiket, bánataikat.

Bánhorváti (Bánfalva) történelme a XX. század első felében összeforrt a szénnel, 1965-ig bánya is működött a faluban, s a bezárás után is voltak, akik ingázó munkásként más aknában dolgoztak. Ezért rákérdeztünk a polgármesternél, hogy vannak-e élő, bányász hagyományaik. Mint Deák-Szinyéri József elmondta, hogy a bányász kultúra teljesen eltűnt, nem tartják a faluban a szeptemberi bányásznapot és a bányászok védőszentjének, Szent Borbála ünnepét se. Tekintettel a múltra, a kötődésre támogatják a bányász nyugdíjasok szakszervezetét, illetve a tagjai a Szuhavölgyi Bányászlakta Települések Szövetségének.

– Csontos László –

Szociális Szolgáltató Központot avattak Bánhorvátiban

Pályázati támogatással készült el Bánhorvátiban a Szociális Szolgáltató Központ épülete.

Mint azt az avató ünnepségen **Deák-Szinyéri József**, a település polgármestere elmondta, sokrétű feladatot látnak el a szociális szféra dolgozói, s a mai naptól korszerű feltételek között végezhetik munkájukat. Házi segítségnyújtásban összesen ötven rászoruló falubelit látnak el a gondozók és segítők, kétféle gondozási formában. Személyi gondozásban 20 fő és szociális segítségben 30 fő a jelenlegi ellátotti létszám.

A Család- és Gyermejjóléti Szolgálat keretében, 2021-ben, az ellátottak száma 73 fő volt. A szakmai tevékenységek száma 270, ami magába foglalja a tanácsadást, ügyintézés, családok látogatását, környezettanulmányok készítését a gyámhivatal és a bíróság részére, továbbá az alapellátott és a védelembe vett gyermekek és családok gondozását. Az önkormányzat pedig naponta 70, szociálisan rászoruló személy részére szállítja házhoz a helyi konyhán főzött ebédet.

A 65 éven felüliek infokommunikációs programjában Bánhorvátiban, naponta 80 idős emberrel foglalkoznak a dolgozók. Ez a – közismertebb nevén – Segítő Kezek program, mely Demeter Zoltán országgyűlési képviselő kezdeményezésére indult el 2017-ben, és azóta is sikeresen működik a településen. A volt tévész-iroda épület újjászületett... ráadásul egy jó és nemes cél érdekében – mondta Deák-Szinyéri József.

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő pedig úgy fogalmazott, hogy számára öröm, ha választókörszete települései fejlődnek, gyarapodnak, és különleges érzés az, amikor azon a településen lehet részese egy avató ünnepségnek, amelyben családjával él, amelyhez ezer szállal kötődik. És különleges érzéssel tölti el az is, hogy a közvetlen térségében több intézmény átadása történt meg, például Tardonán a Védőnői Szolgálat megújult épületének átadása, vagy a nagybarcai bölcsőde avatása.

A szociális munka egyik alapja a szeretet, mondta Demeter Zoltán. Azok, akik ezt a hivatást választják, ezzel vannak felvértezve. Ezért is fontos számukra, hogy a település vezetése az új épületek átadásával, korszerű feltételek megteremtésével segítse az itt élők életét, munkáját, az emberek megbecsülését.

- ÖBE -

XIII. Krumplis Lángos Fesztivál

Hat mázsa burgonya és 250 kg liszt kellett a Bánhorváti Krumplis Lángos Fesztivál étkeinek elkészítéséhez. Az előkészítésben, gyúrásban, sütésben résztvevő asszonyok elmondták, hogy reggel 6 órakor kezdték a munkát, hogy mire a vendégek megérkeznek, legyen mit fogyasztaniuk.

Jöttek is sokan Bánhorvátiból és a környező településekről. Mindenki a közvetlenséget, a jó hangulatot, na meg a finom étkeket dicsérte. S ezekért bizony érdemes eljönni Bánhorvátiba.

A 13. alkalommal megrendezett fesztivált *Deák-Szinyéri József*, Bánhorváti polgármestere nyitotta meg, majd köszöntőt mondott *Garay Tibor*, a testvértelepülés, Berzéte polgármestere. A köszöntők után a műsorfolyam vette kezdetét, és mindenki megköstölhette a település különlegességét, a krumplis lángost.

Mit láthattak a vendégek?

A gasztronómiai élmények mellett a szórakoztató programokat, melynek sorát az óvodások műsora nyitotta meg, majd néptáncgyűttesek, énekesek következtek.

A színpadi programok mellett rengeteg, a gabonával, kenyérsütéssel kapcsolatos foglalkozásra várták a kicsiket. A kemence, kukoricamorzsolás, darálás telitalálat volt, elvárásolta a gyerekeket, itt egész nap folyamatosan teltház volt. A fesztivál bejáratánál a kovácsmesterséget lehetett kipróbálni. Sokan igyekeztek is, de aztán kiderült, ez bizony komoly fizikai munka, így a lelkesedés hamar alábbhagyott. A mester persze sorra készítette a kovácsszakma különleges remekeit, az érdeklődők nagy ámulatára.

A fesztivál nem csak a helyieket, a környező települések lakóit vonzotta, hanem hazacsábította az innen elszármazottakat is. A helyi asszonyokkal együtt dolgozott egyebek között *Magyar Alfrédné*, aki bő egy évtizede költözött családjával a nyugati határszélre, Fertődre. Idén harmadszor látogatott haza, a bánhorváti fesztiválra, és magával hozta a barátnőjét is, aki Sarródról érkezett. Számára Bánhorváti még ma is az otthont jelenti, a fesztivál pedig a gyermekkort idézi fel. Ezek olyan élmények, amelyek miatt megéri a több száz kilométeres utazás.

Jó volt látni és megélni a rendezők vendégszeretetét, a jó hangulatot, a közvetlen társalgást, a hajnal óta dolgozó hölgyek vidámságát. És jó volt látni, hogy sok gyermek, fiatal is segítette a rendezvény sikerét, ott szorgoskodtak a gyúrásnál, sütésnél. Ez a közösség ügye volt.

Lázbérci-víztározó (78 ha), A rendezők is elégedetten nyugtázhatták, hogy hosszú sorok kígyóztak az itt készült krumplis lángosért, csörögéért és a többi finomságért.

Aki még nem volt a Bánhorváti Krumplis Lángos Fesztiválon, az minél előbb pótolja be ezt a turisztikai és gasztronómiai hiányosságot, mert ott egész biztosan jól fogja magát érezni.

- ÖBE -

Bánhorváti: A hagyomány újjáéledt

A rendszerváltást követően az egyének és közösségek élete feloldódni látszott a nagy európai integrációban, a médiák által kínált új világban. Sokan mondták ekkor, elértéktelenedik a világ. Örömmel lehet tapasztalni, hogy ennek a korszaknak sok településen vége, legalább is részben. Az egyének életében továbbra is jelen van a mindenkit magába szippantó internet. A települések vezetői azonban sok energiát mozgósítanak annak érdekében, hogy a múlt értékes darabjai újjászülessenek, a településen a közösségi érzés, összefogás erősödjön, bővüljön a kulturális szolgáltatás, formálódjon a lokálpatriotizmus, amely életérzéssé alakulhat át. S mindezek ahhoz vezetnek, hogy egy település él, élni akar, van jövőképe.

Bánhorvátiban mintegy 15 évvel ezelőtt fogalmazódott meg, hogy a mindennapokba visszacsempésznek egy lassan-lassan már elfeledett ételt, a krumplis lángost. S e népszerű étel köré egy fesztivál szövődött, a Bánhorváti Krumplis Lángos Fesztivál.

- *Mi is az a krumplis lángos?*

- Marika néni, aki a fesztiválon dagasztotta a tésztát, töltötte, elmagyarázta nekünk a titkot. Egy kelt tészta alapra főtt krumpliból készült, kaporral, sóval, borssal, tejföllel ízesített tölteléket kennek, a tészta széleit ráhajtják, s irány a sütő. Ez az egyszerű recept éledt újjá. Nem csupán a helyiek örülnek a krumplis lángos köré szövődött fesztiválnak, hanem a környékbeli is. Mert mint a dubicsányi falunap, ez is keresett programmá vált a környező települések lakói között. Sokan látogatnak el Bánhorvátiba a lángos, a társalgás és a színpadi programok kedvéért, a lángos fesztivál hangulatáért

A kérdés persze az, mennyire válik a település részévé egy ilyen fesztivál. Erről **Földi Tiborral**, a helyi általános iskola pedagógusával beszélgettünk. Elmondta, számára óriási elismerés, hogy volt tanítványai közül sokan eljöttek, segítették a rendezvényt. Többen vannak, akik már reggel hét óra óta itt dolgoznak, dagasztják a tésztát. De van több olyan tanítványa is, aki most érkezett haza, s alig, hogy lepakolt otthon, már jött is segíteni. Erre őket senki nem kérte, önként jöttek. Ez azt is jelenti, számukra fontos ez a fesztivál, fontos, hogy Bánhorváti híre, ismertsége, értékei elfogadottabbá váljanak, életben maradjon a közösségi élet egy szelete. Mert ez a fesztivál már az ő életük része is, s ezáltal a jövő része is.

Mennyire része a gazdaságnak egy ilyen fesztivál? A település polgármestere, **Deák-Szinyéri József** szerint ez fontos része az ő életüknek, a közösségi erő növelésének. Bánhorvátiban rengeteg fejlesztés valósult meg az elmúlt időszakban. Megújultak intézményei, felújították a belterületi utakat. Újjávarázsolták a helyi focicsapat stadionját, hűtőházat építettek, s egy valóban szép, hatalmas játszótér készült a gyerekeknek. Ez azt is jelzi, hogy fontos a külsín, s azon túl, hogy a település lakóit szolgálják a beruházások, fontos szempont az is, hogy a Bánhorvátin keresztül Lázbércre, Egerbe utazókat milyen településkép fogadja. S ez ekkor válik gazdasági kérdéssé. Mert ha megnyeri őket a falu összképe, megállnak vásárolnak, növelik az itteni vállalkozások bevételeit. S ez hatással lehet saját fesztiválunkra is, amit ma már sokan keresnek fel más településről érkezők is. Amikor Miskolcra vagy Egerből is érkeznek vendégek, akkor a fesztivál már az eredeti funkciója mellett átalakul gazdasági kérdéssé. Tekintettel arra, hogy több környékbeli fesztivál részesei vagyunk, így az idegenforgalom szerepe évről évre növekedni fog.

Van persze ennek egy másik fontos jelentősége is. Ez a fesztivál lassan-lassan az elszármazottak találkozóává is vált, Egyre többen térnek vissza a szülőfalujukba ennek az eseménynek a kapcsán. Ez erősíti a közösségi érzést, a lokálpatriotizmust, de sokan hozzák magukkal üzleti kapcsolataikat is. S ezekből Bánhorváti profitálni tud.

Így válhat egy fesztivál a gazdaság motorjává is.

-ÖBE-

Református templom

Guba Rózsa Babakiállítás a Platthy kastélyban -2021.

Krumpli Lángos Fesztivál -2019.

Szociális Szolgáltató Központ avatása -2022.
Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Deák-Szinyéri József polgármester

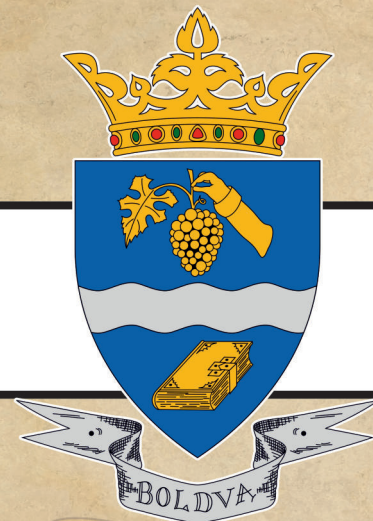

Szociális Szolgáltató Központ

Játszótér avatása Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Deák-Szinyéri József polgármester, Gyopáros Alpár miniszteri biztos

BOLDVA

Előszó

Mit jelent nekem, nekünk Boldva? Egy házat, az édes OTTHONT, ahol szüleink féltő gonddal felneveltek, és ahová hosszú évek múltával álmaink még mindig visszarepítenek bennünket: egy-egy épületet, ahol gyermekkorunk nagy részét töltöttük, egy csodaszép tájat, ahol a zöld ezer árnyalata játszik a napsütésben, de leginkább a GYÖKEREINKET, amelyek – bárhová sodor is az élet – mindig hazahúzzák szívünket.

Mit jelent egy óvodásnak, aki még nem tapasztalta meg a honvágy keserédes érzését, egy lázadó iskolásnak, aki alig várja, hogy elhagyja a település határát és kilépjen a szabad életbe, és mit jelent egy sokat megélt, külföldre került honfitársunknak, aki bevallja vagy sem, de álmaiban újraéli a szegény, de boldog gyermekkor emlékeit, és szájában érzi a boldvai aludttej semmihez sem hasonlítható, páratlan ízvilágát?

Számtalan életút és különféle sorsok, egy azonban összeköti őket: a Bódva-völgy csodálatos vidékén, a Cserehát lábánál meghúzódó szülőfalu.

Ahol a Bódva kanyarog

Településünk a Bódva völgye kapuja, az Edelényi Kistérség és a számos történelmi emléket, turisztikai látványosságot felsorakoztató História-völgy első települése. A Cserehát dombvidék déli, lassan már síkságba hajló, a Sajó-völgygel összeolvadó táján, a Bódva folyó bal partján fekszik, melyről a nevét is kapta. Természeti szépségében meghatározó a Gömör-Szepesi-érchegységben eredő, és Boldva határában a Sajóba torkolló Bódva folyó, melynek teraszos völgyétől keletre a Cserehát, nyugatra pedig a Bükk nyúlványai és a Borsodi-dombság húzódik. Településünk földrajzi fekvése rendkívül kedvező. Községünk az Alsó-Bódva-völgy mikrokörzetében, Miskolc, Kazincbarcika, Edelény és Sajószentpéter városok közgazdasági, gazdasági, művelődési vonzáskörzetében található.

Amiről a múlt mesél

Boldva régi település, a falu történelme sok ezer évre nyúlik vissza: kutatások és a környékbéli feltárások igazolják, hogy a kedvező földrajzi adottságok következtében a Bódva, akkor még félszigetalakú földnyelvén Kr.e. 3000-2800 körül a bükki kultúra neolitikus népessége élt itt. Írott források csak a XIII. századból kerültek elő, mikor is Boldva a neve. A XIV. századtól a falu a diósgyőri vár tartozéka volt, és mint királyi birtokot, Zsigmond király 1387-ben Kazai Benedek fiainak, Jánosnak és Dezsőnek adta. Ezzel a Rátót nemzetségből származó Kazai Lorántffyak és a velük rokon Felediek szereztek birtokot Boldván, és az a következő évszázadban is az ő birtokukban maradt. 1512-ből származó dokumentumok már Boldva, Bodva néven említik. A Putnoky család volt a falu birtokosa 1570-ig, Putnoky György haláláig, majd halála után anyai ágon örökölt a Basó család 1727-ig. Ekkor a család utolsó férfi tagja eladta a boldvai jószágokat Szathmáry Király Miklósnénak. Itt élt és halt meg 1752. december 18-án Szathmáry Király Ádám, aki II. Rákóczi Ferenc fejedelem nemes apródja és íródeákja volt, és aki rodostói száműzetésébe is követte a nagyságos fejedelmet. Naplója a kor forrásértékű dokumentuma. A település a XVII. századra meglehetősen elhagyott állapotba került, ezért a megye három évre

adómentességet biztosított azoknak, akik itt akartak letelepedni. 1755-ben az egész falu a tűz martalékává vált. A XX. század első felére Boldva a nagyobb és fejlettebb települések közé emelkedett.

Akik Boldvát választották

Az elmúlt három évben településünk lakosságának számában és összetételében jelentős változás tapasztalható. A község lakossága 2024. január 1-jén 2488 fő volt, ami folyamatos emelkedést mutat. A népesség korcsoport szerinti megoszlása idősödő tendenciát jelez, a településünkre betelepülő fiatal családok számának növekedése azonban a jövőben pozitív irányba mozdíthatja el ezt a folyamatot.

Amire büszkék vagyunk

Szeretjük mondani és hinni, hogy a hely, ahol élünk **kis település – nagy értékekkel**. Ez számunkra nem csupán épített, hanem természeti, kulturális környezetet és közösségi összefogást is jelent kortól, nemtől, felekezettől függetlenül.

Településünkön élve nap mint nap elsétálunk épületek mellett, talán fel sem pillantva rájuk. Számunkra természetes, hogy van két csodálatos templomunk, amelyek közül az egyik már közel ezeréves, egy kis ékszerdobozként mellette található Barátok Háza, amelyben első összefüggő nyelvemlékünk talált otthonra, egy mögötte meghúzódó, oly sok értékes gyógy-és fűszernövényt elrejtő Monostor Csendje Liget, egy újjáéledő, lelkes énekegyüttesünk, nem beszélve a történelmi hagyományainkat immár 10. alkalommal felelevenítő Aludtfej Fesztiválról, és talán nem is sejtjük, milyen értékek között élünk.

Ezt mi természetesnek vesszük, bár nem az. Fontos, hogy mások is lássák, részesei lehessenek ennek az örökségnek, az általuk hordozott értékeknek. Ezt felismerve létrehoztunk egy helyi értéktárat, ahová bekerültek községünk kincsei. Néhány éve mertünk még nagyobbat álmodni: kérelmet nyújtottunk be, s értékeink bekerülhettek a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Értéktárba.

Ez kötelez bennünket: Hungarikum pályázatok keretén belül olyan rendezvények szervezését, kiadványok szerkesztését valósítjuk meg, amelyek célja hagyományaink, múltunk megismerése és megismertetése, értékeink bemutatása és továbbadása, hiszen mi is lehet fontosabb egy nemzet, egy közösség számára, mint megőrizni, óvni és tisztelni ősei emlékét, és tovább ápolni hagyományait. Valljuk: a múlt tisztelete nélkül nem lehet teljes, értékes életet élni. Aki a múltját nem ismeri és tiszteli, annak nem lehet igazán jelene sem, és nem alkalmas a jövő tervezésére. A világon mindenhol tisztelni kell a magyarság értékeit, átörökíteni utódaink számára... és mi ezt tesszük otthon, családi körben, óvodában, iskolában, nyugdíjas klubban egyaránt, és **büszkén valljuk boldvainak magunkat**.

Boldvai Református Műemléktemplom

Boldva ékköve a főtéren található Református Műemléktemplom és Körtemplom, mely nem csak településünk, hanem hazánk történelmében is fontos szerepet játszik. Az okiratok tanúsága szerint községünk és az európai hírű bencés monostorunk története, melynek alapjai a romkertben láthatóak, elválaszthatatlan.

A XII. században épült református templomunk eredeti formájában és funkciójában Magyarország egyik korai bencés apátsági temploma volt. Valószínűleg a falai között született 1200 körül az első, összefüggő magyar nyelvű írásos emlékünk, a Halotti Beszéd és Könyörgés, melyet a Pray Kódexben találtak meg. A Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt apátságról az első adat 1203-ból származik, amikor a templom leégett. 1285-ben az úgynevezett második tatárjárás idején, amikor a tatárok újra betörték Magyarországra és az északi részen pusztítva Boldvát is felégették, a templom ismét leégett, és a mellette álló monostor elpusztult.

Barátok háza

Műemléktemplomunkat évente több száz látogató tekinti meg, akik az épület mellett található Barátok Házában meghallgathatják korhű előadásban első összefüggő magyar nyelvemlékünket, megtudhatják, hogyan is keletkeztek a kódexek, és mi jellemzi a bencés rendet. Kipróbálhatják a kódexírást, megszagolhatják és tapinthatják a kolostor füves kertjében, a Monostor Csendje Ligetben termesztett gyógy-és fűszernövényeket, melyek a bencések Óvó Egészségügyi Rendszabályok kiadványában is megtalálhatóak. Teázójában nemcsak helyben gyűjtött, termesztett és szárított gyógynövényekből készült teákat kortyolhatnak, hanem keverékeket is, amelyek egyedi ízvilágot tükröznek, s méltán vihetik tovább településünk hírét.

A Barátok Háza szolgáltatásai, szabadtéri színpadja, teázója és három kiállítótere népszerű turisztikai célpont, melyben elsősorban a Műemléktemplom múltjához kapcsolódó tárlatok tekinthetők meg. Mindezzel együtt szervesen kapcsolódik Boldva legfontosabb értékeihez, a Református Műemléktemplomhoz és a Halotti Beszéd és Könyörgéshez. Az ide látogató turisták ebben az épületben ismerkedhetnek meg Boldva múltjával, és itt kóstolhatják meg azokat a termékeket, melyeket a településen állítanak elő.

Katolikus templom

A 26-os főút felől községünkbe érkezve található a római katolikus templom. A 1838-39-ben épült klasszicista stílusú, eredetileg kápolnaként funkcionáló Római Katolikus templomunk titulusa Szűz Mária Szeplyötelen Fogantatása lett. Bízunk benne, hogy templomunk – mint a hívő közösség istentiszteleti helye – még sok nemzedéken át fogja szolgálni településünk mindenkori lakóközösségének erkölcsi és hitbeli épülését.

Tájház

A Tájház egy jómódú paraszt, Gyuricskó Mihály boltozatos és magasföldszintes lakóházában kapott helyet. Az épület a 19. század végén vagy még az első világháború előtt épült településünk központjában. Az itt található kiállítás, melyet a helyi Boldva Önkormányzat Néprajzi Múzeuma alapítvány gondoz, településünk történetét és múltját jeleníti meg. Itt kapott helyet a „Kárpátok Öröksége” c. kiállítás is, ami kultúrtörténeti szempontból egyedülálló az országban. Fontos, hogy a jövő generációi is megismerhessék ezeket az értékeket és a tájházban bemutatott eszközöket, melyek e nélkül a feledésbe merülnének.

Monostor Csendje Liget

A Monostor Csendje Liget a Református Műemléktemplom feltárását végző Valter Ilona régész professzor asszony javaslatára jött létre 2015-ben. A koncepció alapja az volt, hogy a Boldváról származó, a bencések által íródott Pray-kódexben található, Óvó egészségügyi rendszabályokban említett 27-féle gyógy- és fűszernövényt elérhetővé tegyünk mindazok számára, akik az Árpád-kori műemléktemplomunkat és a Barátok Házát is látogatják. A liget megvalósulásával tapinthatóvá és ízlelhetővé vált az egykor a bencések által gyógyításra használt és feldolgozott növények jelenleg még fellelhető, de már ritkaságnak számító része.

A liget kiválóan illeszkedik az idegenforgalmi létesítmények sorába, hiszen a történelmi múltú épületekben szerzett élményeket megkoronázza az, hogy a ligetben megcsodálhatja, megszagolhatja és megízlelheti a bencés korban használatos növényeket, de akár sétálhat is az alig egyperces sétát igénylő Bódva folyó partján.

Közösséget építünk

Nemcsak épületek, épített értékek fogadják a településünkre látogatókat, hanem nagy hangsúlyt fektetünk kulturális és gasztronómiai rendezvények szervezésére is. Az Aludttej Fesztivál egy hagyományteremtő rendezvény, melynek mitikus alapja Boldva település egykori gazdagságának jelképe, az aludttej. A legenda szerint a vasútépítés korában a község olyan gazdag volt, hogy az itteni gazdák ingyen adták a munkásoknak a fölözetlen aludttejet. Innen a mondás: „Tetejével mérik, mint Boldván az aludttejet”. A rendezvény gerincét a gasztronómiai és kulturális programok, valamint helytörténeti nevezetességek alkotják. A fesztivált településünk 2012 óta rendez meg, és évről évre egyre többen látogatják.

Kulturális életünk legfőbb színtere a Monostor téren található Művelődési Ház, mely egyre több rendezvénynek ad otthont. Hagyományainak megfelelően minden évben megrendezzük az idősök napját, megünnepeljük a gyermekeket és a nőket, a település lakosságával közösen gyűjtünk gyertyát advent vasárnapjain, megemlékezünk történelmi évfordulóinkról, mint például március 15., augusztus 20., október 23., a Nemzeti Összetartozás Napja. Újabb rendezvényeink közé tartozik a Beköltözöttek találkozója és a Szüreti piknik. Nagy hangsúlyt fektetünk a szabadidő hasznos eltöltését szolgáló tevékenységek biztosítására is.

Amit még szeretnénk

Egy település életében mindig van teendő, felmerül új fejlesztési igény és építőjelleű elképzelés. A legfontosabb azonban, hogy a lakosság érezze, törődünk velük, fontosak a településvezetés számára az emberek mindennapi gondjai, problémái. Nagyon szeretnénk Boldvát még élhetőbbé tenni az elkövetkező években. Közös célunk a családok megélhetését biztosító munkahelyteremtés, minél több vállalkozás letelepedésének elősegítése. Több jelentős mértékű fejlesztés van folyamatban, vagy indul meg a jövőben. Igyekszünk lehetőségeinkhez képest tovább fejleszteni, építeni községünket, kihasználva a rendelkezésünkre álló pályázati forrásokat. Természetesen nemcsak infrastrukturális fejlesztések, hanem kulturális tartalmú rendezvények megvalósítása, kapcsolatrendszerünk erősítése, határon átnyúló kapcsolatok kialakítása is szerepel jövőbeli terveink között. Nagyon fontos, hogy merjünk álmodni, tervezni még ebben a nehéz időszakban is. Azt szeretnénk, hogy: **„Legyen jó Boldván élni, boldvainak lenni!”**

Szabóné Tóth Julianna Judit
polgármester

Boldva, kis település, nagy értékekkel

Boldva fő történelmi, kulturális örökségét a műemlék templomnak és a Halotti beszéd és könyörgésnek köszönhetően sokan ismerik. Aki ellátogat a tájházukba, az betekinthet a népi kultúrába. Ebből mire hívná fel a figyelmet?

– indítottuk a beszélgetést Szabóné Tóth Judit polgármesterrel.

– Elsősorban a református műemléktemplomhoz szervesen kötődő Barátok Házát és a Monostor téren található Monostor Csendje Ligetet említeném meg, mert a betérő vendégek számára az Árpád-kori bencés szerzetesi élet így mutatkozik meg teljes valójában. A műemléktemplom feltárása során talált leletek nagy része a XV. századból került elő, a Pray-kódexben található anyag a Barátok házában látható, csakúgy, mint a Halotti beszéd és könyörgés. A házban található egy teázó, és a helyi olaj- és szárítóüzem termékmintaboltja. Ennek köszönhetően – az egyórás történelmi séta után –, akár meg is teázhat az idelátogató, megízlelve a bencések örökségének megfelelően elkészített frissítő italt.

Ehhez kapcsolódóan rendszeresen szervezünk kulturális és ismeretterjesztő napokat, hogy minél többen megismerjék a –, nem csak a bencések által természetett –, gyógy- és fűszernövényeket és azok felhasználási lehetőségeit.

Tájházunkban többek között egy képsorozat is megtekinthető, melyet a helyi alapítvány gondoz. A több mint kétszáz kép a magyar népviseleteket és foglalkozásokat mutatja be az 1910-es évektől 1945-ig.

A Monostor téren található egy ember-napóra, ami 2012-ben elnyerte a csillagászati szövetség „Év napórája” címet. Itt található a Művelődési ház és Könyvtár, ezért településünk központja kiváló helyszín a legmagasabb szintű kulturális és gasztronómiai rendezvények megtartására is. Ilyen például az – idén már tizedik alkalommal megrendezett –, Aludttej fesztivál, a Nemzeti Összetartozás Napja, a szüreti piknik, vagy a Hungarikum pályázat keretében megvalósult zenei találkozók, hagyományőrző programok.

– A rendszerváltás után hogyan alakult a település kulturális élete?

– Boldva kulturális és gazdasági életét egyaránt megviselte, mivel az átalakulás során a gazdasági és társadalmi struktúrák kaptak nagyobb figyelmet. Ennek ellenére voltak kezdeményezések és kulturális sikerek. Elsők között kell megemlítenünk a Kiskelep Néptáncegyüttest, ami országos versenyeket nyerve, külföldre is gyakran elvitte a település jó hírét. A kilencvenes évek végén a vidék is kezdett lassan magához térni, az embereknek egyre nagyobb lett az igénye a kulturális programok iránt. Ekkor nyitották meg a tájházat, s rendszeressé váltak a különböző kulturális és sportprogramok. Fellendült a klubélet, jöttek a különböző, nagyobb létszámot is befogadó rendezvényeink: falunapok, gyermeknapok, majálisok, Idősek napi rendezvények, zenei koncertek. A 2000-es évek elején már elmondható, hogy nagyon sokan látogatták a település kulturális intézményeit és programjait, és nemcsak a községünk, hanem a környező falvak lakói közül is. Ekkor alakult meg a Cantus Firmus Énekegyüttes, megjelent a Boldvai Hírmondó első száma, és megrendeztük az első Aludttej fesztivált.

– Az oktatási, nevelési intézmények mellett művelődési házuk is van. Elégedett a kulturális hagyományaik átadásával a fiatal generációknak?

– Pedagógusként mindig nagy hangsúlyt fektettem a felnövekvő nemzedék kulturális és hazafias nevelésére. Fontosnak tartom, hogy ne csak a hagyományos, történelmi évfordulóinkat ismerjék a gyermekeink és ünnepeljük meg, hanem minél több olyan programba vonjuk be őket, amelyek hozzájárulnak magyarságunk és összetartozásunk fontosságának a felismeréséhez is. Napjainkban még inkább erre helyezük a hangsúlyt: minden korosztály képviselőit bevonjuk a rendezvények szervezésébe, az óvodától egészen az Idősek Klubjáig. Hisszük, hogy a példamutatás, a közös munka és szereplés közelebb hozza a generációkat egymáshoz, átadva a legfontosabb ismereteket a fiatalabbak számára. Ezen a téren van még mit tennünk, de úgy érzem, jó irányban haladunk.

– Friss polgármesterként a ciklus elején milyen kulturális célokat tűzött ki és hogyan áll a megvalósítással?

– Terveinknek megfelelően szerettük volna minden hónapban egy-egy színvonalas rendezvénnyel színesíteni a lakosság életét, ezt az elképzelésünket azonban a járvány részben megghiúsította. A választás után Advent vasárnapjain még közösen gyűjtöttük meg a gyertyákat a település koszorúján, és a Művelődési házban vártuk a Téliapót, februárban még együtt roptuk az Idősek Klubja tagjaival a táncot a farsangi mulatságon, önfeledten szórakoztunk az általuk előadott színdarabokon, retró bálra vártuk a kikapcsolódni vágyókat a Művelődési Házban. Településünk hölgyeit március 8-án hagyományteremtő célú rendezvénnyel leptük meg a Művelődési Ház nagytermében. Nemzeti ünnepünkön azonban már nem emlékezhattünk közösen 1848 hőseire, mert a pandémia közbeszólt. Az ünneplés helyét a védekezés és a megelőzés vette át. Kerestük azonban a megoldást a biztonság előírásainak megtartása mellett. Önkormányzatunk az ünnepi köszöntéseket online és

üdvözlőlapokon juttatta el a lakossághoz, s az elmaradt Idősek Napi ünnepség helyett felkerestük a szépkorúakat és apró ajándékokkal leptük meg őket. Augusztusban már tarthattunk kisebb rendezvényeket, így nagy örömmel fogadtunk minden vendéget az államalapításunk ünnepén.

Szeptemberben Sajómenti kerékpározókat láttunk vendégül a környékbeli településekről, és az idén mi is csatlakoztunk a kezdeményezéshez. A következő években – a munka mellett – a közösségépítésre és a szórakozásra is lehetőséget kaptunk. Igyekeztünk tovább bővíteni kulturális programjaink kínálatát, és – ügyelve a lakosság biztonságára –, minden korosztályt megszólító, változatos programokat szervezni. A teljesség igénye nélkül néhányat említek ezek közül: fergeteges gyermeknapi programmal vártuk településünk ifjait a helyi sportpályán; egy hangulatos délutánt töltöttünk együtt a Barátok Háza udvarán a „MI NAGY NAPUNK” kiállítás megnyitóján; István királyra emlékeztünk és megszegettük az új gabonából sült kenyeret; a Mobilitás Hete keretében színvonalas rendezvényekre vártuk Boldva lakosságát; majd több településsel közösen Sajómenti kerékpártúrának voltunk a résztvevői és a házigazdája.

Immár másodszorra erősítettük az összetartozás érzését a „Magyarok vagyunk – Összetartozunk” címmel összeállított műsorunkkal. Megrendeztük továbbá az Aludttej Fesztivált, amelyhez a tavalyi évben, a Megyei Identitás Roadshow is kapcsolódott, és szüreti piknikünkre vártuk a mulatni, kikapcsolódni vágyókat.

Az idén már közös ünneplésre vártuk községünk szépkorú lakosait a Művelődési Házban. Öröm volt látni, mennyire boldogan üdvözölték egymást. „Zengő énekszó” címmel kórusfesztivált rendeztünk a Református műemléktemplomunkban, ahol több alkalommal is várta már koncert az érdeklődőket.

A településünk központjában helyet foglaló Monostor tér a legnagyobb közösségi terünk, ami egyben turisztikai látványosság is, ezért minden lehetőséget megragadunk, hogy a fontosabb ünnepeinket megjelenítsük az itt élők és az átutazók számára.

Az év vége mindig nagy várakozással, ötleteléssel és kemény munkával telt, hiszen nem tarthattuk meg a szokásos adventi gyertyagyújtási ünnepségeinket, és a Mikulás sem a hagyományos módon látogatta meg községünket. Segítővel, rénszarvas húzta szánon látogatott minden 14 év alatti gyermeket, akik arcán feledhetetlen boldogság látszott. Az oly nagyon várt adventi gyertyagyújtást online tartottuk, és karácsonykor is így köszöntöttük Boldva lakosságát. Bízom benne, hogy sikerült egy kis karácsonyi fényt és meleget hoznunk településünk lakóinak szívébe.

Hálásak vagyunk a sok segítségért, támogatásért, amit a rendezvények szervezéséhez és azok folyamán kaptunk. Éreztük és a visszajelzések is jól mutatták, hogy nagy igény van a programokra, a közös együttlétekre.

– Az energia árrobbanással összefüggésben mire számíthat Boldva kulturális élete?

– Hiszem, hogy egy sikeres programhoz nem csupán pénz kell. A kreativitás, a közös munka kis befektetéssel is hozhat felejthetetlen kulturális élményeket. Igyekszünk megvalósítani a már megnyert, és a következő időszakban megvalósításra váró rendezvényeinket. Folyamatosan keressük a forrásokat, lehetőségeket a mindenki számára érdekes, minden korosztályt megmozgató, vonzó programok megvalósításához. A téli időszakra a takarékoság érdekében bezárjuk a Művelődési Házat, csak egy-egy alkalommal fűtjük fel a nagytermét, ahol megrendezhetjük az ünnepi összejöveleteket, a karácsonyi koncertünket. Kiseb rendezvényeket a Barátok Háza nagytermében szervezünk, de igyekszünk minél több programot kültéren megvalósítani: Mikulásfutásra, adventi gyertyagyújtásra várjuk a település lakosságát. Várjuk a tavaszt, a jó időt, és bízunk benne, hogy ismét megnyithatjuk Művelődési Házunkat az idelátogatók előtt.

– Az örökséggel kezdtük, zárjuk is ezzel! Boldvának mennyire fontos, hogy a külvilág számára megmutassa a kulturális örökségét, a település kulturális életét?

– A legfontosabb egy település életében, hogy ne feledje a múltját, ápolja és gondozza örökségét. Településünkön élve, nap mint nap elsétálunk épületek mellett, talán fel sem pillantva rájuk... számunkra természetes, hogy van két csodálatos templomunk, amelyek közül az egyik bizony már közel ezeréves, a kis ékszerdobozként mellette található Barátok Háza, amelyben első összefüggő nyelvemlékünk született, a mögötte húzódó, oly sok értékes gyógy-és fűszernövényt elrejtő Monostor Csendje Liget, egy újjáéledő, lelkes énekegyüttesünk, nem beszélve a történelmi hagyományainkat immár 10. alkalommal felelevenítő Aludttej fesztiválról... Talán nem is sejtjük, milyen értékek között élünk...

Kis település, sok értékkel... ezt mi természetesnek vesszük, de az is fontos, hogy mások is lássák, részesei lehessenek ennek az örökségnek, az általuk hordozott értékeknek. Ezt felismerve, néhány éve létrehoztunk egy helyi értéktárat, ahová bekerültek községünk kincsei...

Azután még nagyobbat mertünk álmodni: miért ne vigyük ezeknek a híret tovább, ismertessük meg távolabbi településekkel. Ezért kérelmet nyújtottunk be, és értékeink felvételt nyertek a megyei értéktárba, ami nagy elismerést és boldogságot szerzett nekünk.

Mérföldkövet jelentett, hogy a Hungarikum felhívás keretében, pályázatot nyújtottunk be, amely pozitív elbírálásban részesült. Tartalmaik olyan rendezvénysorozatok megvalósítása, kiadványok szerkesztése, amelyek célja hagyományaink, múltunk megismerése és megismertetése, értékeink bemutatása és továbbadása, hiszen mi is lehet fontosabb egy nemzet számára, mint megőrizni, óvni és tisztelni ősei emlékét és tovább ápolni hagyományait. Nem feledjük: „Jövők múltunkból ered”, gyökereinkből táplálkozik, értékeinket az utókornak adjuk tovább. Mert a múlt tisztelete nélkül nem lehet teljes, értékes életet élni. Aki a múltját nem ismeri és tiszteli, annak nem lehet igazán jelene sem, és nem alkalmas a jövő tervezésére. Múltunkra büszkének kell lennünk, és a világon mindenhol tisztelni kell a magyarság értékeit, átörökíteni utódaink számára. Mi ezt tesszük otthon, családi körben, óvodában, iskolában, nyugdíjas klubban egyaránt és büszkén valljuk boldvainak magunkat.

A Hungarikum pályázat eredményeként újult meg például a Monostor Csendje Ligetünk, és ennek apropóján már több, a település történelmi múltjához kapcsolódó rendezvényt is szervezünk. Szükség van az ilyen rendezvényekre.

Isaac Newton természettudós mondta néhány száz évvel ezelőtt, hogy „Az emberek túl sok falat építenek és túl kevés hidat.” Szavai sajnos időtállóan bizonyultak, napjainkban talán még igazabbak. A mobiltelefonok és az internet világában mindenre van idő, de az emberi kapcsolatokra talán mégsem jut elég. Találkozunk minél többet rendezvényeinken, mert ezek az alkalmak hidakat építenek egymás között. Nemcsak szűkebb körökben, hanem tágabb viszonylatokban is. A közösség, az ehhez való tartozás is érték, talán az egyik legnagyobb az életünkben. Célunk, hogy legyen jó Boldván élni, boldogulni és boldvainak lenni!

– Csontos László –

“Magyarok vagyunk-Összetartozunk” - 2022
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Szent István ünnepség - 2021
Szabóné Tóth Julianna Judit polgármester

Műemléki református templom

Bódva

Barátok Háza

Tájház

Monostor tér

Ipari Park átadása

Balról jobbra:
Szabóné Tóth Judit Julianna polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Bánné dr. Gál Boglárka a megyei közgyűlés elnöke.

BORSODSZIRÁK

Borsodszirákról

A település nevének utótagja sokféle írásalakban, szóalakban maradt ránk. Hosszú évszázadok alatt alakult ki a mai formája. A legkorábban említett változat **1261-ben Zyrakh** alakban fordul elő az egri püspökségi birtokok felsorolásában. A legutóbbi kutatások álláspontja szerint a bolgár eredetű **Cupák (szirák)** apja halála után árvának született fiú személynévéről származik.

A Borsod előtag **1907-től** hivatalos megnevezésként a megyei hovatartozást kifejezve kapcsolódik **Szirák** nevéhez.

Történeti leírás

Szirák és a **Bódva völgyének** településeiről általában a XIII. század második felétől kezdődnek el írott forrásaink, de a feltárt gazdag leletek bizonyítják, hogy e tájon az őskortól éltek emberek. **Szirák**, írott történelme **1261-ben** kezdődik.

Ekkor az egri püspökség birtokaként sorolják fel, s ez a pozíciója a további évszázadokban is megmaradt. Az egri püspökségből 1804-ben érsekség lett. **Szirák** egyházkormányzati szempontból továbbra is Egerhez tartozott, de az egri püspökség területéből létrehozták a kassai püspökséget és a mindenkori kassai püspök megkapta **Szirák** püspöki birtokait és innen származó jövedelmét. A falu történelmében, fejlődésében tehát meghatározó az egyház, mint szervezet, mellyel a település története hét évszázadon keresztül fonódott össze. Az egyházi birtokos, az egri, majd a kassai püspökség, valamint a falu vallási, gazdasági, kulturális, szociális kapcsolatrendszere jótékonyan hatott a történelem viharában, egyszer-e egyszer elpusztult vagy elnéptelenedett, s a természeti csapásokkal (pestis, szárazság, sáskajárás, tűzvész) többször is sújtott település életére. A kapcsolatok nem mindig voltak harmonikusak, de előbb-utóbb felülkerekedtek azok az erők, melyek a korábbi viszonyrendszert képviselték.

Az egyházi előjárók – alkalmazkodva a változó világhoz –, elősegítették a község fejlődését. E korszak emlékét őrzik a legrégebb fennmaradt értékei, műemlék jellegű építményei, melyek közül kiemelendő a **XVIII. század** végén, késő barokk stílusban épült római katolikus templom és parókia, és az **1777-ben** készült kasznári lakás. A településünket a XIX. század közepétől a **XX. század** közepéig a bérleti rendszer, a püspöki földek bérbevétele, esetleg megvásárlása, a települést messze vidéken híressé tevő belterjes kisparaszti gazdaságok, azon belül az állattenyésztés jellemezték. A falu fejlődésében, annak zártságát oldva, megközelíthetőségét biztosítva, fontos előrelépést jelentett az 1896-ban **Sajóecseg-Torna** között kiépült, **58 km-es** vasúti szakasz.

A **Szirákon** keresztülhaladó szakaszhoz a település határában bányászták ki a kavicsot, homokot. Ekkor fakadt fel itt a talajvíz, ami ma egy szép környezetben lévő halastóvá nőtt. Az **1945.** esztendő az egyházi birtokok felosztása, az **1960. pedig a Bartók Béla Termelőszövetkezet** megalakulásának éve – a település egy-egy újabb korszakának születését jelzik. A **Bartók Béla Termelőszövetkezet** az évtizedek során az ország egyik leggazdagabb, a megye leghíresebb mezőgazdasági, ipari szövetkezetévé vált, amelynek alaptevékenységét sokrétű és nagy volumenű élelmiszer-gazdasági tevékenységgel egészítette ki: műanyag, lakatos, forgácsoló, tapéta, dekorit, kadmium-nikkel, építési, szállítási, hús, desszert, ásványvíz- és üdítő-palackozó, feldolgozó és rehabilitációs üzem is

létesült. A szövetkezet gazdasági, kulturális beruházások támogatója lett. A település ismertsége a szövetkezet fejlődésével együtt növekedett. Az **1990-es** években induló vállalkozások időszakában a szövetkezetből több sikeres vállalkozás nőtt ki, amelyek működési eredményessége továbbra is meghatározó szerepet tölt be a település fejlődésében, ismertségében.

Ízelítő a falu néprajzából

Borsodszirák néprajzi értékeit tekintve kiemelkedik a környezetéből. A néprajzi elkülönültségét a környező falvaktól a földrajzi adottsága, gazdálkodása, vallási egyneműsége befolyásolta. A faluról készült első néprajzi leírást **Fényes Elek** geográfiai szótárában így olvashatjuk: „Lakosai tisztán magyarok, s jól gazdálkodó emberek, öltözetük egyszerű, csinos, nőszemélyeik e környéken legszebbek s legcsinosabban öltözködőnek tartanak, férfiak is nagyon csinosan öltözködnek. Az egész helység egyszeri tekintetre a lakosok jólétére mutat, házaik rendszeresen és csinosan építettek, udvaraik tiszták, jól rendezettek...” Az **1896-os** ezredévi kiállításon, a mezőkövesdi mellett a sziráki népviselet és népművészet is képviselte **Borsod vármegyét**. (Nevezetes népviseletnek az **1920-1930-as** évekre már csak a híre maradt, a századfordulón született generációk kiöregedésével, elvándorlásával az életszerű népviselet megszűnt **Borsodszirákon**, azokat ma már csak a leírásokból, rajzokból, fényképekről ismerhetjük).

Borsodszirák központjában, a község közintézményei által körbefogott területen található a Bartók Béla Emlékpark. A parkban Bartók Béla szobra mellett, sétányok, pihenőpadok és kandaláberek találhatók, míg a peremterületen kulturált parkolók teszik kényelmessé a park megközelítését. A Bartók-teret 2009-ben újították fel, és június 26-án felavatták, ekkor kapta a terület a Bartók Béla Emlékpark nevet.

A község képviselő-testületének régóta dédelgetett álma valósult meg a parkavatással, mert a település fejlesztési törekvéseiben kiemelt feladatnak tekintették a települést szépítő, arculatát fejlesztő célkitűzések megvalósítását. Fontosnak tartották, hogy a község központjának közterén található intézmények részére kulturált parkolót alakítsanak ki, ugyanakkor az erre haladó embereknek szemet gyönyörködtető látványban legyen részük, és kellemes környezetben pihenhessenek, tölthessék szabadidejüket. Az emlékpark avatással és a névadással Borsodszirák Önkormányzata, Bartók Béla iránti kötődésének elismerését, a zeneszerző és a kultúra iránti elkötelezettségét fejezte ki. Borsodszirák büszke a nagy zeneszerzőre, ápolja e kultúrtörténeti értékét. A Bartók-kultusz nem csak a névválasztásban és a bartóki emlékek őrzésében, hanem a településen felállított köztéri emlékekben is megmutatkozik.

Borsodszirák legnagyobb büszkesége az a XX. századi kultúrtörténeti felfedezés, mely szerint Bartók Béla elődeit őrző szülőhely hazánkban egyedül itt, Borsodszirákon található. A nagy zeneszerző ükszülei itt letek végső nyugalomra, és a művész dédapja is itt született.

Bartók Béla ükszüleinek sírhelye

A két pilisi vörös márvány sírkövön a következő felirat olvasható: Gregorius Bartók 1825, a másikon Gondoss Mária 1820. Bartók Gregorius, azaz Bartók Gergely, Bartók Béla ükapja az anyakönyvi adatok szerint 1771-ben kötött házasságot Szirákon Gondoss Máriával. Itt született fiúk, Bartók János, Bartók Béla dédapja is. Ő állította a szüleinek a síremléket. Bartók János a Torontál megyei Magyarcsernára költözött. Itt született harmadik nemzedékként Bartók Béla.

A felfedezést a legnagyobb Bartók gyűjteménnyel rendelkező belga származású professzor, Denijs Dille francia nyelv- és irodalomtanár tette 1954-ben. A kultúrtörténeti felfedezés érdekességét fokozza, hogy ebből a korból a régi temetőben csupán ez a két sír maradt fenn. A sírokat, melyeket azóta műemlék jellegűnek nyilvánítottak, a község rendbe hozatta.

Borsodszirák, a hívogatóan rendezett település...

Borsodszirákról van, akiknek Bartók ősei, másoknak az agrárium jut eszébe, van olyan, aki átutazóban rácsodálkozik arra, hogy milyen gyönyörűen rendezett település. Az Edelény és Sajószentpéter szomszédságában fekvő településen ma is jelentős a gazdálkodás, a lakosok nagy többsége viszont a környező városok iparában dolgozik, a könnyű beutazás miatt. Ennek köszönhetően a Csereháton a jobb módú faluk közé tartozik Szirák. A rendszerváltás óta eltelt időszakról és a tervekről Tóth Attila polgármesterrel beszélgettünk.

– *Szirák híres a mezőgazdaságáról, de a közelben voltak az edelényi és péteri szénbányák is. Mennyire volt jelentős a község életében a bányászat? Hogyan tekintenek ma vissza rá?*

– A szénbányászat a térség számos településének munkát, gyors és látványos felemelkedést hozott a XX. században. Borsodszirák esetében azonban nem beszélhetünk erről, mivel csupán néhány ember dolgozott ebben az iparágban. Nem is kényszerültek rá, hiszen itt volt az agrárium helyben, ami a rendszerváltás körül átalakult és most is működik, igaz szerényebb keretek közt. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy közvetlen közelünkben négy város van: Edelénnyel és Sajószentpéterrel közvetlen határosak vagyunk, Kazincbarcika és Miskolc pedig elérhető távolságra van. Borsodszirák helyzete más, mint például Rudabányaé. Mint ahogy már mondtam, a község méretéhez képest nem volt jelentős azok száma, akik Edelényben bányásztként dolgoztak, illetve Kazincbarcikán, az akkor még szenes erőműben. A bezárással, leépítéssel kapcsolatos problémájuk is ennek megfelelően, kezelhető szinten jelentkezett – utalt a klasszikus bányászfalukénál kedvezőbb viszonyaira a polgármester. – A bányabezárás óriási országos probléma volt, mert rengetegen veszítették el ennek következtében a megélhetésüket, de minket az említettek figyelembevételével nem érintett jelentősen. A bezáráskor – akiknek meg volt a törvényben meghatározott évük – elmentek nyugdíjba. A fiatalabbak pedig, akár egy átképzéssel, el tudtak helyezkedni a környező városok iparában.

– *Bányász kultúra, bányásznapi?*

– Mivel Szirákon nem volt meghatározó szerepe a bányának, így korábban se volt jellemző településünkön a bányász kultúra, nem tartottak pl. bányásznapot. Aki az aknában dolgozott vagy érdekelte a bányász kultúra, a közeli Edelényben el tudta érni ezt a bányász klubban. Bányász sportegyesület pedig kettő is volt a környéken, Edelényben és a szintén közeli Sajószentpéteren is.

– *A rendszerváltás hogyan, milyen állapotban érte a községet?*

– Az országban mindenütt, egységesen létrejöttek az önkormányzatok, teljesen átalakultak a viszonyok. Ez jogi keretek közt zajló folyamat volt, mindenütt ugyanúgy történt az átalakulás. Hogyan találta, érintette ez a községet? Egy gyerek emlékeit tudnám felidézni, ami nem mérvadó. Mint említettem, az agrárium kisebb lett ugyan, de talpon maradt, sokan pedig a környező városokba jártak régebben és a rendszerváltás után is dolgozni. Sok cég átalakult, mások megszűntek, jöttek helyettük újak, amelyek továbbra is igénylik a munkaerőt. A sziráki dolgozók jelentős része ingázik.

– *Milyen a település kulturális élete, a civil szféra?*

– Úgy gondolom a hasonló településekhez képes kiemelkedő a kulturális életünk. Ebben az Általános Művelődési Központ vezetője nagy segítségemre van. Az év minden szakában közösségépítő rendezvényekkel várjuk a családokat egy-egy ünnepkörhöz kapcsolódva – csak a nagyobbakat érintve – legyen szó szüreti vigasságról, októberi forgatagról, autómentes napról, idősek napi rendezvényről, Mikulás-várásról, gyermeknapi kavalkádról, de a 4 adventi hétvégén is együtt hangolódunk a karácsonyra, ahol a Hagyományörző Egyesület szervezésében, együttműködve a település intézményeivel

adventi rendezvénysorozaton vehetnek részt az érdeklődők. Idén pedig megrendezzük a VI. nagyszabású, tavasszal tartandó Családi Fesztiválunkat. A már említett Borsodsziráki Bartók Béla Hagyományörző Egyesület jelentős kulturális szervezetnek számít a mi szintünkön. Van egy kórusa, amely 20-21 fővel működik, illetve az egyesület keretein belül működnek a hímzők is, 10 fő körüli létszámmal. Az egyesületről örömmel mondhatom, hogy aktívan működik, rengeteg fellépésük van, ápolják a kultúrát, őrzik és terjesztik a hagyományokat. Különböző szakkörök alakultak településünkön. 2021-ben csipkeverés, 2022-ben Békés megyei hímzés és gyöngyfűzés, 2023-ban pedig makramé és gyöngyfűzés szakkörök indultak az érdeklődők számára, újabb alkotó közösséget létrehozva. Munkáikból minden éven kiállítás nyílik, mely ingyenesen megtekinthető. Fontosnak tartom a kultúra, a hagyományápolás, a közösségszervezés minden területét, hiszen településünk ettől lesz erősebb, ebből tud táplálkozni és nyitott vagyok az új, innovatív ötletekre is. A Hímes Ház településünk kiállítóhelye, mely a sziráki népviseletet mutatja be, illetve Bartók Bélának állít emléket.

– Az elmúlt években milyen eredményeket értek el?

– Ha csak az infrastruktúrát nézzük, a bölcsőde (mely az ÁMK intézmény egységeként működik) építése és elindulása 2021 szeptemberében jelentős a községünk életében, hiszen így még jobban tudjuk támogatni a családokat. Egycsoportos, 12 férőhelyes kapacitással működik. A kihasználtsága 100 %-os. Családsegítő és gyermekjóléti szolgálatunk szintén új épületrészben kapott helyet, mely Borsodsziráki Szociális Alapszolgáltató Központként működik a Borsodsziráki Közös Önkormányzati Hivatalhoz tartozó 7 településen. A családi és szociális feszültségek feltárásától a javaslatok készítésén át a krízishelyzetben lévők segítségéig számos témában fordulhatnak a lakosok az intézményhez. Igény esetén a hivatalos ügyekben, dokumentumok kitöltésében is segítenek a munkatársak. A település központjában található Bartók Béla Emlékparkba köztéri játszóteret alakítottunk ki, melyet a gyermekes családok vehetnek igénybe, illetve létrehoztunk egy „hegyi” játszóteret is. A közfoglalkoztatottak által használt épületet szintén sikerült felújítanunk. Az idő elteltével és a használattal minden romlik, kopik. Sajnos nem kivétel ez alól Borsodszirák sem. Ez állandó munkát, feladatot ad az önkormányzat számára. A színvonal megőrzése, lehetőség szerint fejlesztése érdekében, az intézmények mellett, utakat, járdákat újítottunk fel. A település egyik lehangulatossabb útja, a Nyárfa út például teljesen megújult. A bölcsőde hátsó kerítésének teljes cseréje idén megtörtént, az intézményi játszótéri eszközök megrendelése szintén, és júniusban a telepítése is megtörténik. Borsodszirák zöldítésében is aktívan részt vettünk, örökzöldeket, gyümölcsfákat igényelhetek a kertészkedésre fogékony lakosok. Természetesen nem minden beruházás látványos, de a hiányuk nagyon bosszantó tud lenni, javításuk, pótlásuk, újításuk viszont nagyon hasznos.

– A pályázatokon szerepléshez, intézéshez saját csapatot hoztak létre vagy alkalomszerűen működnek együtt cégekkel, partnerekkel?

– Van egy középborsodi területi pályázatíró kft., amelyet a térség másfél tucat önkormányzata birtokol, köztük Borsodszirák. Tehát ők készítik, intézik a mi pályázatainkat is. A községnek nincs közvetlen saját csapata erre, a közös cég biztosítja a szükséges szakmai háttérrel, szakértelmet számunkra is. A kisebb pályázatokat viszont (pl. rendezvények) a mi dolgozóink is elkészítik. Elég sok pályázatot nyertünk, intézményeket újítottunk fel. Ennek megfelelően elégedett vagyok az általuk végzett munkával.

– Hogyan képzelel el a közeljövőt?

– A legfontosabb, hogy intézményeink (a bölcsődétől a közös önkormányzati hivatalig bezárólag) jó minőségben, magas szakmai színvonalon működjenek, szolgálják Borsodszirák lakosságát, így emelve a település szolgáltatási színvonalát, járuljon hozzá településünk élhetőségéhez. Folyamatosan azon dolgozunk, hogy az ehhez szükséges karbantartásokat, fejlesztéseket továbbra is időben, az elvárt minőségben elvégezzék.

A térségünk számára fontos, hogy hosszú várakozás után, végre elkészült a 26-os főút Sajószentpétert és Kazincbarcikát elkerülő szakasza. A tranzitforgalom elvezetésének köszönhetően csökkent az érintett települések környezet szennyezése, a közlekedés pedig felgyorsult. Ehhez az úthoz biztosít Borsodsziráknak közvetlen kapcsolatot az Epres út, amelyet pályázati forrás igénybevételével, az elvárásnak megfelelő minőségűvé kell kiépíteni a közeljövőben. Az elkészültét követően a jelenleginél könnyebb lesz községünket elérni, illetve az ingázók is jobb körülmények közt utazhatnak majd munkahelyükre és vissza. Mindezek mellett fontos, hogy közterületeink ápoltak, rendezettek legyenek, járdáink, utcáink karbantartása megtörténjen. A közösségépítést továbbra is támogatom, és fontosnak tartom, hogy hagyományörző, és kulturális rendezvényeik által településünk lakosai egy összetartó, építő közösséghez tartozzanak.

– *Ha 10 év múlva Borsodszirákra érkezik egy látogató milyen települést fog itt látni?*

– Aki ide betér, remélem egy nagyon szép, nyugodt, a kényelmes élet feltételeit biztosító, élhető, de mégis modern falut fog Borsodsziráknak megismerni. Egy olyan települést, ahol mindenki megtalálja a számítását. Rajtunk nem fog múlni, mindent elkövetünk ezért. Ráadásul jó alapokkal rendelkezünk az említett célok eléréséhez, melyhez a lakossági adatokra vonatkozó statisztika is bizakodásra ad okot – zárta a beszélgetést Tóth Attila, Borsodszirák polgármestere.

Borsodszirák a számok tükrében

A KSH 2022-es népszámlálása alapján Borsodsziráknak 1150 bejegyzett lakosa volt, ami mindössze 28 fővel, 2,4 százalékkal kevesebb a 2011-esnél. A csökkenés mértéke jóval kisebb, mint a megye lakosságvesztési átlaga, de talán ennél többet mond, hogy Edelény lakossága 7,7 százalékkal, Sajószentpéteré pedig 10,1 százalékkal csökkent. A kettő között fekvő kistelepülés pedig gyakorlatilag tartja magát.

A lakónépességen belül 569 a férfi (49,5 %) és 581 (50,5 %) a nő. A lakosság korfája magyar viszonyok közt egészen elfogadható: a 0-14 évesek 19,2 százalékot, a 15-64 éves népesség 67,3 százalék és a 65 évesnél idősebbek aránya 13,5 százalék. Szirákon tehát rövid távon nem kell tartani az elöregedéstől. Már ez is szép eredmény egy kistelepülés életében.

A lakásállomány 379 darab, ami 6-tal kevesebb a 11 évvel korábbinál (1,6 %-os csökkenés). A lakásfelújítások, modernizációról nincsenek elérhető információk, de elég végigmenni a település utcáin, hogy lássuk a kedvező változásokat.

A népszámlálás szerint a lakosság 92,2 %-a vallotta magát magyarnak, 3,8% cigánynak, 0,3% németnek, 0,2-0,2 % lengyelnek, szlováknak és ruszinnak, 1% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (7,8 % nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100 %-nál).

Vallásuk szerint 56,8 % volt római katolikus, 6,8 % református, 3 % görögkatolikus, 0,3 % egyéb keresztény, 6,5 % felekezeten kívüli (26,7 % nem válaszolt). Borsodszirákon jelenleg is abszolút többségben vannak a római katolikusok, de arányuk érzékelhetően csökkent a korábbiakhoz képest.

-Csontos László-

Borsodszirák: népművészek kiállítása

A Bartók Béla Hagyományörző Egyesület népművészeti kiállításán *Tóth Attila*, a település polgármestere mondott köszöntőt. Kiemelte, hogy számára fontos érték a közösség összefogása értékmentése és értékteremtése. A település életében az egyik ilyen kiemelkedő közösség a Bartók Béla Hagyományörző Egyesület. Köszöntőjében kiemelte, tisztelet és köszönet illeti a közösség valamennyi tagját azért, amiért ilyen magas szinten ápolják a nemzeti kultúrát, azon belül Borsodszirák múltját, népművészeti értékeit.

A megnyitón *Kocsis Istvánné*, a csoport vezetője az alábbi gondolatokkal ajánlotta a kiállítást az érdeklődők figyelmébe.

2021-ben kezdődött a Nemzeti Művelődési Intézet irányításával az a szép kezdeményezés, melynek célja a kézművesség népszerűsítése, értékeink megőrzése, azok átadása és továbbéltetése, határainkon belül és határainkon túl. Nem titkolt cél volt továbbá a közösségek építése, a mindennapok szebbé és tartalmasabbá tétele. Borsodszirákon a mai kiállítással lezárult immár a harmadik népművészeti szakköri pályázat is.

2021-ben egy szakkör, a csipkeverés indult a településen, s ők pályáztak. 2022-ben már két csoportjuk volt, az egyik a gyöngyfűző, a másik pedig a hímző. 2023-ban új tagokkal bővültek, ekkor két csoport indult a pályázaton, a makramé és a gyöngyfűző. Tagjaink a 2024/2025-ös évre ismét pályázni kívánnak, két csoporttal. A hímzők, valamint új közösségként a mézeskalács készítőik.

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai sikerét, a program iránt növekvő igényt jelzi, hogy míg 2021-ben hat kézműves ágazatból választhattak a pályázók, ma 18 ágazat ad erre lehetőséget: bútorfestés, csipkeverés, csuhé, érem gyűjtés, gyertyaöntés, hímzés, kötés gyönggyel, makramé, nemezelés, quiling, tojásfestés, vesszőfonás, papírfonás, baba-mama horgolás, natúrkozmetika, szövés kereten.

Az alkotók. Középen balról jobbra *Tóth Attila* polgármester, *Kocsis Istvánné*, a kör vezetője

A mostani kiállításon bemutatott alkotások készítői: Ádám Bálintné, Barna Györgyné, Gondos Péterné, Fajkucius Györgyi, Juhászné Palotai Katalin, Kocsis Istvánné, Molnár Andrásné, Molnár Emőke, Nagy Imréné, Nevelős Józsefné, Némethné Szilva Mária.

A kiállítás után beszélgettünk *Kocsis Istvánné*val, a közösség vezetőjével.

– *Hogyan indult a borsodsziráki hagyományörzők története?*

– Ez egy olyan folyamat, amely átszötte a település életét. Jelentős mérföldkő volt a História-völgy létrejötte, mely Boldvától indul és 55 kilométeres hosszúságban, a szlovák határnál levő Hidvégdárdóval zárul. A települések értékei között ott szerepel Borsodszirák is. Településünkön az úgynevezett „Hímes házban” olyan bemutatóhelyet alakítottak ki, ahol a paraszti barokk lakás- és viselet emlékei láthatóak. Utóbbiakat fel is próbálhatják a turisták. Ez egy csodálatos emlék a település életében.

A másik meghatározó esemény pedig az volt, amikor a Néprajzi Múzeum Borsod megyéből 2 kiemelkedő népművészeti értékkel rendelkező települést választott be kiállítására. Az egyik a mezőkövesdi matyó viselet, a másik pedig a borsodsziráki cifra szűr. Ennek a szakmai értéke olyan kiemelkedő volt, hogy helyt kapott a millenniumi kiállításon is, s ma is a Néprajzi Múzeum kiállításának egyik értékes darabja.

Vannak a Néprajzi Múzeum történetét végig kísérő, emblematikus tárgyait, amelyek fontos szereplői kiállításoknak, gyakran kerülnek publikációkba is. Ilyen tárgy ez a „sziráci szűr” is, amely a millenniumi kiállítás óta a Néprajzi Múzeum gyűjteményének kiemelkedő darabja. Cifraszűr, Borsodszirák (készült Miskolci szűrszabó műhelyében)

– *Hogyan leltek otthonra?*

– Ez hosszabb történet. A História-völgy kapcsán *Laki Lukács László* vezetésével feldolgozták Borsodszirák népművészetét, melyről könyv is készült. A településen lévő kasznár házból pedig hímes házat hoztak létre, mely az alkotók otthonává vált. Az akkori História-völgy program kapcsán 10 helyi hölgy vett részt a hímző közösség munkájában, melyet akkor még *Gál Andrásné* vezetett, aki Edelényből járt ki Szirákra. Amikor a programnak vége lett, a közösség együtt maradt. Sajnos jöttek a nehéz időszakok, jött a covid, a rezsicsökkentés. A covid alatt szünetelt a munka, a rezsigondok időszakában, a fűtési szezonban pedig itt, a családsegítőben dolgoztunk, s a nyár beköszöntével költöztünk vissza a hímes házba.

– *Ön mióta vezeti a közösséget?*

– Az én szerepem 2021-ben kezdődött. Ebben az évben Békéscsabán indult az a program, amelynek célja, a megszűnőben lévő népművészetet visszatanítani. Az akkor újtára indult program hatalmas segítség volt, hiszen szakmai anyagokat, videókat kaptunk, hogy autentikusan dolgozhassunk. S természetesen a pályázók a munkához nélkülözhetetlen fonalat és más, szükséges anyagot megkapták. A kör tagjaival megbeszéltük, hogy bekapcsolódunk ebbe a munkába. Akkor a csipkeverést sajátítottuk el, ez azért is fontos, mert a gömőri hímzéshez ez kapcsolódik, ez való.

-ÖBE-

A borsodsziráci hagyományőrzők

Borsodszirákra a Bartók Béla Hagyományőrző Egyesület énekkarának próbájára látogattam el. A próba után beszélgettünk a tagokkal, valamint *Juhász Józseffel*, az egyesület elnökével. Miért járnak énekelni? Ezt a banálisnak tűnő kérdést tettem fel a kórus tagjainak.

Kivétel nélkül mindenki azt fejtegette, hogy szeretnek énekelni, s jó együtt lenni. Amikor az utánpótlásra terelődött a szó, akkor szomorúan mondták, nagyon nehéz a fiatalokat bevonni a néphagyományok ápolásába, a kórus munkájába. Ez nem csak borsodsziráci probléma, ezt tapasztalják más közösségek esetében is, ha fellépéseken vesznek részt az ország különböző településein. A hagyományt őrző, ápoló együttesek, egyesületek előregszenek, a fiatalok pedig nem ezt tekintik fontosnak.

Ezt követően *Juhász Józseffel*, az egyesület elnökével beszélgettünk. Szóba került, hogyan és miért lett *Bartók Béla* Borsodszirák életében meghatározó; s a kórus múltja és jelene, és hogy miként alakult az egyesület élete.

– *Hogyan derült ki, hogy a neves zeneszerzőnek, zenetudósnak, Bartók Bélának kapcsolata van Borsodszirákkal?*

– 1955. július 26. – ez egy jelentős dátum a település életében. Ekkor alakult meg a Bartók Emlékbizottság. Ezt megelőzően 1954-ben fedezte fel a belga származású professzor, *Denijs Dille* francia nyelv- és irodalomtanár a Bartók ősök sírjait, kapcsolatát Borsodszirákkal. A Bartók Emlékbizottság megalakulásakor döntötte el, hogy ápolni fogja Bartók Béla nevét, munkásságának emlékét. 1955-től mérhetővé vált a Bartók- emlékek ápolása. Bartók emlékének ápolását jelentette, hogy nevét felvette a termelőszövetkezet, a

művelődési ház, az iskola. Utat neveztek el róla, illetve a település központjában az emlékpark is az ő nevét viseli. A zenével való kapcsolat első állomása Kun Lajos bácsi, a helyi általános iskola igazgatója, aki valamikor kántortanító volt. Ő arra törekedett, hogy iskolán belül történjen a Bartók emlékek ápolása, munkásságának megismertetése. Ezt én is megtapasztalhattam, hiszen 1961-től jártam ide iskolába. Énekórákon Bartók Béla kifejezetten előtérbe volt helyezve, és Lajos bácsi jó érzékkel kezelte, hogy miként lehet a diákokkal megszerettetni a népdalt, a bartóki hagyományokat. Ő hozta létre az iskolai énekkart, majd hozzá a zenekart, akik a bartóki zene hangszerein játszottak. Az általa megkezdett zenei hagyomány a település életében különböző formákban folytatódott.

A következő fontos dátum 1974. Kutatásaim során fedeztem fel, hogy 1974-ben településünkön működött egy Bartók Béla Pávakör, amely felnőttekből állt. A pávakör 1974-ben fellépett Aggteleken, hatalmas sikerrel. A következő dátum 1975. Ekkor Sajószentpéteren egy országos népdalversenyen vettek részt, amely egyben a kórusok minősítő versenye is volt.

A zeneszerző emlékének ápolását jelenti, hogy 1981-ben, születésének 100. évfordulóján a termelészövetkezet szobrot állíttatott a település központjában. 2009 óta a park neve Bartók Béla Emlékpark.

– *A továbbiakban hogyan alakult Bartók zenei hagyományának ápolása?*

– 2006-ban jött létre egy énekkar, aminek szervezésében komoly munkát végzett Kolozs Istvánné. Az énekkar vezetője pedig *Horváth Tibor* lett. Első fellépésünk itt helyben volt, a Bartók Béla halálának évfordulójára rendezett emlékünnepeken.

– *Mikor lépett színre a Bartók Béla Hagyományörző Egyesület?*

– 2010 márciusában alakult meg, mely az énekkar 19 oszlopos tagjából állt. Aztán csatlakoztak hozzánk meg öten. A jogszabályok szerint az is alapító tagnak minősült, aki 60 napon belül csatlakozott az egyesülethez, így összesen 24 fő volt az alapító tagok száma. Engem választottak az egyesület elnökévé, azóta is én töltöm be ezt a tisztséget. Négyévente vannak választások, minden alkalommal újjáválasztottak.

– *Rendben van, alakult egy hagyományörző egyesület - de hogyan lett ebből kórus, hímző szakkör?*

– 2020. július fontos dátum, ekkor volt az első olyan fellépése az énekkarnak, amikor egyesületi színekben szerepeltünk a településünkön kívül. A homrogydi kórusfesztiválra kaptunk meghívást, nagy sikert értünk el. Ez a fellépés megmutatta az énekkarunk tudását egy olyan fesztiválon, ahol 24 kórus volt jelen.

Az énekkar jogi helyzetének rendezésére 2013-ban alapszabályt módosítottunk, és az egyesület berkein belül létrehoztunk egy hímző szakkört is. Jelenleg 34 fő az egyesületi létszám, 2014 óta 12 önkéntes segítette munkánkat, sajnos közülük ketten már elhaláloztak, így jelenleg tíz önkéntesünk van.

Eleinte az volt a szándékunk, hogy a településünk rendezvényein, valamint a sziráki egyházi eseményeken lépünk fel. Az egyházi szereplés magától értetődő volt, hiszen az egyházi kórusban énekel az énekkarunk egyharmada.

A fellépések persze itt Borsodszirákon is változtak. Eleinte világi rendezvényeken, azaz március 15-én, október 23-án, az Idősek napján, falunapon énekelünk, ez volt a gerince a helyi fellépéseknek. Az egyházi alkalmaink pedig a húsvétot megelőző nagypéntek, a virágvasárnap, a keresztút, melyeken passiókat énekelünk, valamint a templombúcsú. Több alkalommal rendeztünk a templomban – meghívott együttesekkel közösen – karácsonyi hangversenyt is.

- *Vannak-e olyan programok, amelyek az egyesület saját szervezésű rendezvényei?*
- Amit az egyesület önállóan szervez a településen: az márciusban a Bartók Béla születésére való emlékezés, koszorúzással egybekörött ünnepség keretében.

Dalos találkozót is szervezünk minden év szeptemberében, Bartók halálának évfordulójára, ekkor hívunk meg más kórusokat is. Ennek a zenei eseménynek a Bartók Béla Dalos Találkozó és Hagyományörző Nap a pontos megnevezése, melyen 5-6 vendégkórus szokott fellépni. A gyerekeknek kézműves foglalkozásokat szervezünk, a hímző szakkör pedig kiállítást rendez. Ennek keretében meghívtunk már népi táncosokat, fafaragó művészt, amatőr költőt, amatőr festőt, színesítve a kulturális palettát.

S van egy nagyon fontos rendezvénye az egyesületünknek, ez pedig a borsodsziráki adventi sorozat. 2010 óta minden évben megrendeztük, csak 2020-ban maradt el a covid miatt. De akkor is, amit megtehattünk, megtettük, a koszorút kihelyeztük, a karácsony szimbóluma akkor is megvolt. Szokás szerint minden gyertyagyújtásnál éneklünk. Az első adventi gyertya meggyújtása előtt az adventi koszorú megszentelése történik. Minden rendezvényünk szeretetvendégséggel zárul. Ezt is az egyesületünk tagjai és támogatói biztosítják, hiszen az asszonyok sütnek, hoznak süteményt, a férfiak hoznak bort. az óvodában elkészítjük a teát. Ezt az alkalmat összekapcsoljuk a borszenteléssel.

– *Ezt rengeteg munkát, rengeteg programot miből tudják finanszírozni? S honnan van ennyi energia a feladatok ellátására?*

– Munkánkkal már bizonyítottuk, hogy tiszteletre méltó utódok vagyunk a bartóki hagyomány ápolásában. Színvonalasan működik a kórus, a hímző szakkör, s hiánypótló feladatokat lát el az egyesület, ebből adódóan jó a kapcsolatunk a lakossággal, intézményekkel, vállalatokkal. Az egyik fontos finanszírozó az önkormányzat. Hála Istennek, elég sok helyi vállalkozás támogat minket. A Bartók Béla Termelő Szövetkezet jogutódja is támogat, a Polgármester úr is, s rengeteg egyéb helyi vállalkozás. Egyesületünk honlapján szerepeltetjük támogatóinkat, megköszönve ezzel nagylelkűségüket. Minden évben indulunk a NEA-s pályázatokon. Ezeknek köszönhetően jelentősen javultak a feltételeink – például több fellépő ruhánk is van. És segíti munkánkat az informatikai-technológiai parkunk is, van projektorunk, számítógépünk, és működik egy nagyon jó honlapunk, amelyet 2012-ben *Juhász Gergely József* hozott létre, s azóta is ő szerkeszti, frissíti a <http://bartokegyesulet.hu/> portált, ahol minden fontos tudnivaló fellelhető egyesületünk életéről.

S persze rengeteg munkát igényel az egyesület működtetése. Amikor eljöttem nyugdíjba, attól kezdődően időm jelentős részét ennek szentelem. Tagja vagyok az énekkarnak és szervezem az egyesület munkáját. Sok segítséget kapok a családomtól, a feleségemtől, aki egyben a hímző szakkör tagja. De van két kiváló alelnököm is, *Bakaja Csabáné Gubán Tünde* és *Eperjesi Müller Márta*.

A próba után lehetőségünk volt pár szót váltani *Eperjesi Müller Mártával*, a kórus vezetőjével is.

- *Kedves Márta, mióta vezeti a kórust és miért vállalta el?*
- 2006-tól vagyok kórusvezető. Hogy miért? Móricz István, az iskola akkori igazgatója kért meg rá, hogy helyettesítsem Horváth Tibort, aki beteg lett. Tibor még egy rövid időre visszatért a kórushoz, de aztán a betegsége miatt véglegesen be kellett, hogy lépjek a helyére. Azóta, 16 éve én vezetem a kórust.
- *Hogyan sikerült közös hangot kialakítani a kórustagokkal?*
- Kezdetben voltak kisebb konfliktusok, de a munkánk során kialakult egy kölcsönös

bizalom. Nagyon jól dolgoztak. Csinálták, amit kértem. Ez vezetett oda, hogy komoly szakmai sikereket érthettünk el. Eljutottunk oda, hogy Egerben három alkalommal is arany minősítést és két ezüst minősítést, valamint egy fesztivál-különdíjat kaptunk.

– *Ma köztudottan nehéz fiatalokat bevinni a néphagyomány ápolásába. Mit üzenne a fiataloknak, annak érdekében, hogy bekapcsolódjanak az ilyen jellegű tevékenységekbe?*

– A gyerekeknek mindig azt mondom, hogy a magyar kultúra, a magyar népdal hatalmas kincs. S ezek csak úgy maradhatnak fenn, ha ápoljuk. Én erre nevelem őket, de a mai megváltozott világ másfelé viszi a fiatalokat.

– **ÖBE** –

Katolikus templom

**Juhász József a Bartók Béla
Hagyományörző Egyesület elnöke**

Bartók Béla emlékszobra

Bartók Béla Hagyományörző Egyesület kórusa

Bartók Béla Művelődési ház

Bartók Béla emlékünnepe

Balról jobbra:
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Tóth Attila polgármester

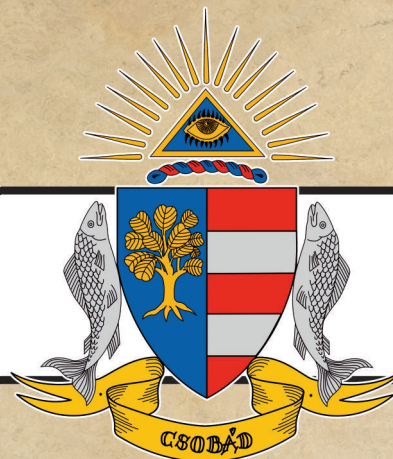

Bartók Béla őseinek síremléke

Az egyesület szakkörének kiállítása

CSOBÁD

Csobád egy abaúji település

Abaúj a terület birtokosairól, az Abákról kapta nevét. Székhelye először Abaújváron volt, ahol ma is láthatóak a honfoglalás kori földvár maradványai. Abaúj vármegye a Szent István király által szervezett vármegyrendszer kiépítésekor jött létre, és kisebb-nagyobb változásokkal egészen a szégyenteljes Trianoni békediktátumig fennállt. Egykori területéből a Magyarországnál maradt rész 1950 óta Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyéhez tartozik.

Abaúj vármegye és központja Kassa minden időszakában jelentős szerepet játszott hazánk történelmében. Államalapító szent királyunk után, a külhoni Péter elkergetve Aba Sámuel, a vármegye névadóját emelte trónra a nép.

Abaúj számos értékekkel rendelkezik, mint például várakkal (Boldogkői vár, *Boldogkővár*), templomokkal (Nagyboldog Asszony templom, *Forró*), kúriákkal (Kapy kúria, Abaújalpár), kastélyokkal (Fay kastély, Fáj), építményekkel (Turul emlékmű, Onga). Többek között az egykor Abaúj területén lévő Kassa városában – mely napjainkban már Szlovákiához tartozik – látott napvilágot Márai Sándor (költő, író).

Forrás: www.miskolciszemelyenyek.blog.hu/wikipédia

Csobád neve először 1323-ban Chabad néven, egy királyi ember nevében tűnt fel. Csobád 1849 előtti történetéről a legtöbb iratot Kassán találjuk, a Statny Oblastny Archiv-ban. Római katolikus egyháza a 18. században hosszú időn keresztül Forró leányegyháza volt. A 18. század második felétől görögkatolikusok is éltek a faluban. Ez a felekezet a 19. század folyamán erősödött meg új betelepülőkkel. A csobádi Szentháromság görögkatolikus templomot – amely településünk egyetlen műemléke –, 1896-ban szentelték fel. A református templomról a reformáció előtti korból nincs ismeretünk, bár volt itt is középkori kőtemplom, mely a XVI. sz. közepére a néppel együtt reformátussá lett, az 1595-ös református templomösszeírás említi. A török pusztításai miatt az ezután 100 évben néptelenné vált a falu.

Forrás: „Maradékainknak...” Csobád, egy abaúji település története / wikipédia

A templom 1696-ban újra a reformátusoké lett. 1721-ben tartottak vizsgálatot a katolikusok a templom hovatartozása ügyében, s mikor ez megtörtént, kijelentették, hogy a templom külső falára festett Szent Kristóf kép igazolja a templom középkori eredetét, mégis a reformátusoké maradt a templom. Ez időben még a Hernád folyó partján állt a falu, de amikor az 1813-as nagy árvíz elöntötte, 2 km-rel feljebb települt a pesti út mellé, mai helyére. Az áttelepüléskor a hívek széjjelszedték a templomot, anyagát és berendezését, kis harangját magukkal vitték, és 1814-15-ben felépítették belőle a jelenlegi, késő barokk stílusú templomot, melynek belső mennyezete sík, vakolt. Az épület nyugati vége félkörívben záródik. Keleti, toronytalan homlokzata előtt néhány méterre áll az 1894-ben épített, 13 m magas kőtorony.

A 153 kg-os (66 cm) harang felirata: „Egyedüli reményem óh Isten csak Te vagy, mert Tebenned bízunk eleitől fogva. A magyar állam által ajándékozott 100 kg ércből öntette a csobádi ref. egyház híveinek áldozatkészsége 1948-ban.

Forrás: TIREK.HU Tiszáninneri Református Egyházkerület

A mai napjainkban is három felekezet található a településünkön, legnagyobb számban a római katolikusok, majd a görögkatolikusok, illetve a református gyülekezet tagjai.

A rendszerváltás óta 1990-től 1994-ig Szobota Béla polgármester, 1994-től 2014-ig Bukovenszki István, 2014-től napjainkig én látom el ezt a tisztséget.

Csobád közel 700 fős település, jobboldali beállítottságú, többnyire vallásos emberek lakják.

A képviselőtestülettel közösen mindig is a település fejlődésén munkálkodtunk és bízom benne, hogy így lesz ez a jövőben is.

Tavaly ünnepeltük a település 700. évfordulóját. Úgy gondolom, büszke lehetek a szülőfalumra, a falu lakóira, akikkel közösen a nehézségek ellenére is sikerült pozitív élményekkel teli mindennapokat teremteni a zivataros időkben is. Hiszem, hogy a faluban élő fiatalok révén van jövője Csobádnak, és remélem, hogy még több száz éven keresztül fennáll majd a település.

Kelt: Csobád, 2024. 04. 15.

- Hudopkó József -
polgármester

Csobád, a zöld falu

Csobád a Miskolc-Kassa útvonal mellett fekvő, mégis csendes, nyugodt falu a Hernád völgyében, ahonnan hagyományosan Miskolcra és környékére járnak dolgozni az emberek. Helyben az önkormányzat és a mezőgazdaság ad munkát. Iparosítani nem is szeretnének különösebben, hogy megmaradjon a nyugodt, zöld környezet.

Az 50 éves, tősgyökeres helybéli **Hudopkó József** polgármesterrel fiatal koráról, a rendszerváltás előtti időkről beszélgettünk először. Mint mondta, a lakosok egykoron a mezőgazdaságban dolgoztak vagy ingáztak a közeli nagyváros iparába, kétlaki életet élve. Bányász is volt köztük, igaz csak egyre emlékszik közülük, tehát sokan nem lehettek. Így a rendszerváltás körüli bányabezárási hullám nem is viselte meg Csobádot, nem úgy, mint például a hirtelen jövőkép nélkül maradt Rudabányát, Ormosbányát vagy Kondót.

A polgármester emlékeztetett rá, hogy sokaknak a rendszerváltás gyakorlatilag leépítést, állásnélküliséget jelentett. Elsősorban a bejárókat és az italozási problémákkal küzdőket próbálták elküldeni, mások esetében viszont egyszerűen megszűnt a gyár, odalett a munkahelyük. Az akkor jelentkező foglalkoztatási probléma mára megoldódott. Az érintettek közül azóta sokan meghaltak, vagy a közmunka programba kapcsolódtak be, amelynek

lényegével egyetért a falu vezetője. Mert az érintetteknek nem „ajándékpénzt” adott, hanem – a megkövetelt rendszeres munka gyümölcsét, amelynek személyiségformáló, nevelő hatása is van illetve lett.

– *Ha az önkormányzati alkalmazottakat nem számítjuk, mit lehet ma dolgozni Csobádon?*

– Mint a falu első említése, cirka 700 év óta, most is a mezőgazdaság a válasz. Egy vállalkozás keretében gyümölcsfákat természetnek – kapálnak, metszenek. Az alaplétszám 30 fő körüli, de amikor idénymunkásokra van szükség, akkor a környező községekből is jönnek többen. Van egy tehenészet is, ahol néhányan folyamatosan dolgoznak. A többség pedig szétszórva dolgozik Miskolcon és környékén a drótgártól a vasútig. Ők az ingázók, mint régen is csinálták.

– *Hogyan élték meg az itteni emberek a rendszerváltást?* – váltottam témát.

– Azt várták, hogy jön a Kánaán itt is. Az MDF kormány helyzete nem volt egyszerű, mert komoly problémákkal nézett szembe. A polgármester szerint az ilyen kis települések nem képesek saját maguktól előre lépni, a kormányzaton múlik, hogy mire jutnak. Ezért is tartja nagyra a több, mint évtizedes múltra visszatekintő közmunka programot. Mint mondja, nem otthon ülnek az emberek, hanem dolgoznak, pénzt keresnek. Ki kellett mozdítani az embereket a tespedésből, közönyből.

Ami sikerült a foglalkoztatás terén, az sokkal nagyobb kihívás például a kultúra terén. Alapítottak egy egyesületet, amelynek van egy énekkara is, amelyben 8-10 ember összejön, és együtt énekelnek. Sőt, az valamikori kommunista szombatok mintájára közösségi munkát is végeznek a faluban, például rendbe tették egy régi tanító sírját, és csináltak kalákában március 15-ei emlékművet is. Ha már szóba kerültek az ünnepek, a rendszerváltáskor eltűnt Április 4. (a 40 évnél fiatalabbak kedvéért leírom, hogy ez volt a szovjet felszabadítás hivatalos dátuma – Cs.L.) és jött helyette Március 15., valamint Október 23., melyeket természetesen Csobádon is megtartanak.

Az egyházi kötődés is megváltozott – ismerte el a falu vezetője. – Egykoron szinte mindenki vallásos volt valamennyire. A község abszolút többsége római katolikus volt, jelentős református és görögkatolikus kisebbséggel. Ma alig járnak templomba – ismerte el szomorúan Hudopkó Sándor. – A 'mit lehet csinálni' kérdésre annyit felelt, hogy akkor változik valami, ha változtatnak rajta, de nem ebbe az irányba halad a világ. Példát is mondott a polgármester: hiába egyházi az iskola, ettől még nem fognak vasárnap templomba járni a gyerekek. „Nem is tudom, mi lesz itt ötven év múlva?” – szakadt ki belőle költői kérdés. Aztán az európai helyzetet elemezve a migránsok okozta problémákat részletezte, amelyek szerencsére Magyarországon, Csobádon nincsenek jelen. Maradjunk annyiban, hogy minden társadalomnak és közösségnek megvan a saját problémája, amit a lehet lehető legjobbban kell megoldani.

Ezt követően vidámabb témáról, a jövőről, a polgármester jövővel kapcsolatos elképzeléseiről beszélgettünk.

-Településünk közel 700 lélekszámú, tavaly ünnepeltük a 700 éves fennállását. Az a tapasztalatunk, hogy akkor tud előre lépni a település, ha kormányzati támogatást kap. Szándék kell, hogy fejlődjön. Az épületeinket felújítottuk, valami újat kellene létrehozni. Egy közösségi színteret! – elmélkedett a polgármester. Mint kiderült, a községnek van kultúrháza, fel is újították, az önkormányzati hivatalal egy épületben működik, és mintegy ötvenen férnek el benne. Ami az év nagy részében elég is, de nagy rendezvénynek nem tud otthont adni. Idősek napjára például nem férnek be az érintettek.

Mint kiderült, a polgármester egy többfunkciós épületre gondolt, amelyben nem csak a művelődési ház kaphatna helyet, hanem a posta is. Mint mondja, szívfájdalma, hogy bezárt Csobádon a posta. Az idősek megszokták, szerették, hogy helyben befizethették a csekkeket. Olyan pályázati lehetőséget még nem látott, amely megfelelne a projektnek, de örülne, ha látna ilyet, mert élnének is a lehetőséggel. Az időseket nehéz kimozdítani, elvannak a maguk világában, a magányban, viszont foglalkozni kell velük. Meg kell próbálni jobban kimozdítani őket otthonról. Erre több lehetőséget teremtené egy új épület.

A település jövőképevel kapcsolatban Hudopkó József emlékeztetett rá, hogy jó helyen fekszik Csobád, Miskolc és Kassa között, ráadásul már itt van az autópálya is. Mivel véleménye szerint az ipari parkokat a nagyobb városok elviszik, így nem ebben az irányban képzelel el a jövőt, ráadásul ahhoz komoly infrastruktúrára, például vízellátásra is szükség lehet. Ezzel szemben inkább a zöld, zöldebb település fejlesztésében látja a jövőt. Majd az idő eldönti, hogy jól gondolta-e?

Érdemes tudni, hogy Csobád kis település, mégis van óvodája és alsó tagozatos iskolája! Ráadásul gyerekek is vannak, és mint megtudtuk, jó kihasználtsággal is működnek. Igaz, hogy kis csavar van benne, mert nem önálló intézményekről van szó. Az ovi a korszakban megszokott módon tagóvoda, amely szervezetileg az ináncsi anyaintézmény keretein belül működik, az iskola pedig az Encsi Zrínyi Ilona Általános Iskola tagintézménye. Ennek köszönhetően a kisgyerekekkel nem kell ingázni más településekre reggelente a szülőknek, nincs szükség az óvodásoknak és a kisiskolásoknak hétközben buszozgatni. Élnek is a szülők a lehetőséggel.

Az elmúlt években a község sikeresen pályázott a megyei uniós, úgynevezett TOP keretre, sőt azokat sikerült meg is valósítani. Ennek keretében 55 millió forintot nyert a Csobád által vezetett konzorcium (további tagok: Léh, Ináncs és Kiskinizs) a közösségfejlesztésre. A támogatás mértéke 100 százalékos volt, tehát a kistelepüléseknek nem került pénzbe a projekt keretében megvalósult rendezvények és egyéb, a helyi kötődést erősítő események, programok megszervezése, lebonyolítása, ami nagy segítség volt a községeknek. A sikeresen megvalósított pályázatnak köszönhetően Csobádon és partnereinél a helyi értékek feltárása, megismertetése terén jelentős előrelépés történt.

A Széchenyi program keretében, a TOP 100 százalékos támogatása mellett (110,8 millió forintot nyertek) sikeresen megvalósították a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztési projektjét is. Ennek keretében 3320 méter hosszban megcsinálták a csapadékelvezető

rendszert, ezzel javult a lakosok élet- és vagyonbiztonsága. Az elkészült csapadékvíz elvezető rendszer műszaki átadása még 2018. őszén megtörtént. Azóta az emberek természetesnek veszik, hogy nagy esőzések után se áll meg a víz, nincsenek elöntések. Ezt azonban csak akkor értékelik igazán, ha hiányzik vagy valamilyen probléma miatt nem működik rendeltetés szerint. Nem látványos, de fontos beruházás volt ez Csobád élhetőségének a biztosítása érdekében. Saját erőből nagyon nehezen tudta volna a falu megvalósítani a csatornázást. Ez volt az elmúlt évek legnagyobb, önálló beruházása a községben.

A már említett önkormányzati épületek felújítására is a TOP keretében került sor Csobádon. Erre a célra a község 28,3 millió forintot nyert el, 100 százalékos támogatási intenzitással, vagyis a modernizáció megvalósítása nem került közvetlenül pénzébe az önkormányzatnak. Az épület energetikai korszerűsítése történt meg. Többek között sor került a nyílászárók cseréjére, utólagos hőszigetelésre, fűtéskorszerűsítésre, valamint napelemes rendszer elhelyezésére. Csobád időben ébredt, és valósította meg a hőszigetelési modernizációt. Ennek köszönhetően, amikor jött az energia mizéria, sok más faluval ellentétben, a község nem került kiszolgáltatott helyzetbe. Ez is fontos része a nyugodt működésnek.

Mint tudjuk néha még a nagyvárosokban is gondot okoz az orvosi alapellátás folyamatos biztosítása, hát még vidéken. Csobádon ennek biztosítására is megtették, amit a község tud. A TOP keretében sikeresen pályáztak és meg is valósították az orvosi rendelő felújítását. Szögezzük le: nem volt olcsó dolog! Saját erőből csak más kárára tudta volna megoldani Csobád, de sikerült 100 százalékos támogatást nyerniük a pályázaton hozzá. A projekt magába foglalja a teljes épület homlokzati felújítást, a belső átalakítást, valamint a védőnői szolgálat elhelyezését, mivel korábban közös helyiséget használtak az orvossal. A sikeres beruházásnak köszönhetően jó körülmények közt működik a faluban a házi orvosi ellátás, valamint a védőnői szolgálat.

Egy pályázat maradt a végére, amely nem Csobád saját beruházása, vagy gesztorálása volt, hanem Forró vezetésével megvalósuló térségi fejlesztés történt a térségben, összesen mintegy 200 millió forintból. A projekt célja a gyermekeket sújtó nélkülözés visszaszorítása, a tartós szegénységben élők felzárkóztatása, valamint a periférikus élethelyzetek megszüntetése volt. Sikeresen megvalósították, de ennél lényegesebb, hogy remélhetően – saját érdekükben is – jól költötték el a településre érkező forrást.

Csobád és a számok

A legutóbbi népszámlálás szerint 654-en élnek Csobádon, ami szerény 25 fős, de már érzékelhető, 3,4 százalékos csökkenést jelent az eggyel korábbi, 2011-es felméréshez képest. Itt is, mint szinte minden településen, a nők vannak szerény, 2,4 százalékos többségben. Kistelepülésekhez viszonyítva egészen jó korfával rendelkezik a község, a lakosság 22,2 százaléka tartozik a 0-14 éves korcsoportba, a 15-64 közöttiek aránya 65 százalék, a 65 éven felülieké pedig 12,8 százalék, tehát Csobád nem tartozik az előregedett, kihalóban lévő települések egyre szélesebb csoportjába, mint jó pár másik a néhány km-re lévő Csereháton.

A lakások száma 260, ami 5 db-os csökkenést jelent a korábbi felméréshez képest. A felújításról, modernizálásról nincs elérhető adat.

A legutolsó népszámlálás szerint a lakosság 84,9%-a vallotta magát magyarnak, 16,1% cigánynak, 0,5% örménynek, 0,3% ruszinnak, 0,3% németnek, 0,2% görögnek, 0,2% romának, 0,2% ukránnak, 1,4% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (14,8% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál).

Vallásuk szerint 34,3 % volt római katolikus, 9,5% református, 11% görögkatolikus, 0,2% egyéb keresztény, 0,2% izraelita, 8% felekezeten kívüli (36,7% nem válaszolt).

- Csontos László -

Csobád 700 éves
Hudopkó József polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Polgármesteri Hivatal

Református templom

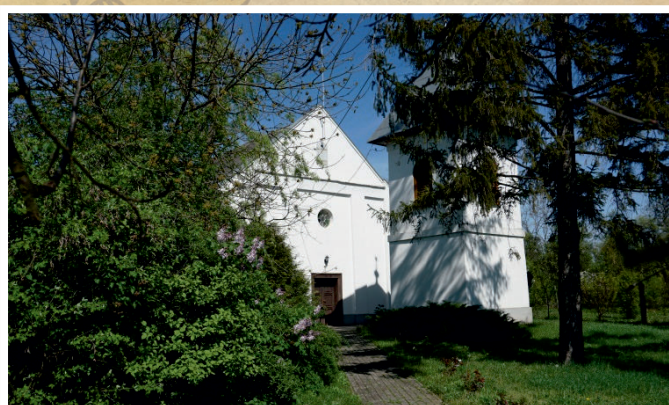

Görögkatolikus templom

Általános iskola

Régi idők emléke: „kőrmös”

Református templom

FANCSAL

Fancsal község rövid története

Fancsal már 1262-ben létező település volt, Abaúj-Torna vármegye története így tesz említést Fancsalról: “Villa Fonchal”. Ekkor adta V. István ifjabb király a királyné Aladár nevű tárnokmesterének Forrót, Devecsert, Fancsalt, Eözdöt és Guthát. 1275-ben bíraskodási kiváltságot kapott.

Fancsal a török időkben teljesen elnéptelenedett, lakatlanná vált. 1720 körül, az akkori földesura, a Szemere család evangélikus vallású tótokat (és lengyeleket?) telepített az újraéledő faluba.

A község római katolikus templomát Grassalkovich Antal herceg építtette 1780-ban. 1786-ban épült az evangélikus templom. Az évszázadok során a település lakossága főleg római katolikusokból és evangélikusokból állt. Mára a térség egyik legmeghatározóbb evangélikus közössége él itt, és más településekről is számos evangélikus jár ide a templomba.

Az évszázadok során több nemesi család birtokolta a települést, hol növekvő helyzetbe, hol az elnéptelenedés határára sodorva a falut. Mára azonban elmondhatjuk, hogy megállt az elmúlt évtizedekben a térségre oly jellemző előregedő tendencia és a lakosság elvándorlása is. Újra fiatal családokkal, gyerekzsivajjal, megújuló házakkal és újraterelített gyümölcsösökkel, szépen termő kertekkel van teli a falu.

Fancsalban nagy hagyománya volt több régi kézműves mesterségnek is, például a fafaragásnak, a cirokseprű-kötésnek, a kerékgyártásnak. Az elmúlt évtizedekben pedig a falu a gyümölcsstermesztéséről vált híressé, melyet manapság már a fiatalok is folytatnak.

Ma is megtalálható sok fancsali ház padlásán a guzsaly vagy ismertebb nevén rokka. Sokan foglalkoztak kenderfonal-készítéssel, szövéssel. A község határában levő földek egy részét ma is kenderföldnek nevezik.

Fancsal földrajzi elhelyezkedése, megközelítése, adottságai és fejlesztési lehetőségei

Településünk a Cserehát keleti részén fekszik, Miskolctól mintegy 40 kilométerre északkeletre, Miskolc és Kassa között félúton. Közúton a nemrég megépült M30-as Miskolc-Kassa autópálya-szakaszon gyorsan és könnyen megközelíthető, illetve a 3-as számú főúton, Forró községnél letérve északnyugat felé, a 2625-ös úton. Ez az út végighalad a község központján, mely tovább folytatódik a 2624-es útig, Baktakéig, így Fancsal a Szárazvölgy felől is megközelíthető közúton. A településre buszjáratok vezetnek kora reggeltől estig, a tanulókat igény szerint a település falugondnoki szolgálata szállítja a közeli Encsre, általános iskolába.

A legközelebbi települések: Baktakék 3, és Forró 5 kilométerre, a legközelebbi város, Encs mintegy 6 kilométerre található. Miskolc, mint vármegyei székhely, az új autópálya-szakasznak köszönhetően fél órán belül, míg Budapest két óra alatt érhető el.

Encs városban és Forró községben minden, a helyi lakosság, kisgyermekes családok, fiatalok számára fontos közszolgáltatás, egészségügyi ellátás könnyen és gyorsan elérhető, így Fancsal különösen kedvelt hely a hamisítatlan vidéki környezetre, csöndre és békére vágyó családok számára, akik ennek ellenére elérhető távolságban szeretnék tudni magukat a fejlett közszolgáltatásokról.

A település hamisítatlanul vidékies, nagyon csöndes, rendezett és látványos faluképet mutat. Friss levegő, rengeteg zöld terület, hatalmas fák, sok virág teszi igazán élhetővé, vonzóvá és látványossá, mely rohanó világunkban egyre inkább válik fontossá. Fancsal önkormányzata és faluszépítő polgárai a pályázati forrásokat és saját munkájukat is arra fordítják, hogy ezt az értéket megőrizzék, építsék és szépítsék a falut.

A települést övező zártkertekben, a pincesorok környékén, melyek többsége a falut körbeölelő domboldalakon található, és a településen belül is jelentős a gyümölcs- és szőlőtermesztés. Az elhagyatott zártkerti pincék, gyümölcsösök, szőlők megújulnak, új gazdára, többnyire fiatal, gondos kezekre találnak, így ez a terület is egyre szebb képét mutatja településünknek.

A falu főutcáján látványos cseresznyefasor vezet végig, mely kora tavaszi virágzásával és május környékén érő termésével páratlan látványosság a környéken.

Földrajzilag Fancsal Magyarország északkeleti részén, az egyik legkevésbé preferált vármegyében, annak szintén elmaradottabbnak ítélt régiójában és – ha még lehet tovább fokozni –, a régió legszegényebb tájegységi elnevezése alapján meghatározni szokott területén van, a Csereháton.

Mindezek ellenére, hála az itt élő, évtizedeken át és manapság is szorgalmasan dolgozó, gazdálkodó lakosoknak, Fancsal település maga nem tükrözi a térség társadalmi elmaradottságát, az elöregedő vidéki életstílust. Mint már említettük, a falu egyre vonzóbb a fiatalok számára.

Nagyarányú a kisgyermekes családok ingatlanvásárlása, építkezése a településen, ezt bizonyítja a helyi óvoda maximális kihasználtsága és a gyermekzsivajjal teli új játszótér, egyéb közösségi terek kihasználtsága is, valamint a növekvő számú helyi rendezvény, kezdeményezés, melyre nem csak a helyiek, hanem a környékbeliek is szívesen eljönnek. Fancsal számára így biztosított a növekvő lakosságszámú, fiatalodó jövő, sok más környékbeli kistelepüléssel ellentétben.

Órízve a falusi építészeti hagyományokat, törekvéseink szerint még jó ideig megmarad a Rákóczi út felső részének egyedi és impozáns beépítése, tornácos parasztházakkal teli, eléggé egységes utca-arculatot mutató képe, valamint a falu két pincésora, mely présházaival és hangulatával minden évszakban magával ragadó és számos családi, baráti esemény, ünnepség helyszíne is. Erre az adottsági vonalra alapozva a település fejlesztési tervei során turistaszállások, sétányok, pihenőközpontok, ellátó-egységek kiépítését szorgalmazná.

Az egyre inkább fiatalodó Fancsal igazi közösséggé szerveződik. Egyre több a fejlesztés, közösségi esemény, rendezvény, széles társadalmi összefogással civil szervezetbe tömörülve igyekeznek az itt lakók tenni a településért. Ezen összefogásból szerveződnek a programok és a falu apraja-nagyja részt vesz a közösségi életben, a falu szépítésében, élhetőbbé tételében.

Itt még tiszta levegőre ébredünk, lehet az emberi életet a természethez közelebb, tehát természetesen élni, úgy tevékenykedni, ahogy az az emberi léthez illik, ugyanakkor közel van minden, amire a családoknak szüksége van, elérhetők a közösségi szolgáltatások, intézmények, ellátások és kiválóak a közlekedési lehetőségek is.

A településen több éves hagyománnyal rendelkezik a Fancsali Falunap és Gyermeknap, melynek eseményeibe a falu fejlesztési koncepciójában tervezett fejlesztési lehetőségek is bekapcsolódhatnak, így még szélesebb közönséget, a környező települések és városok lakóit is idevonzaná.

Mivel a település épített történelmi örökséggel, látványossággal nem rendelkezik és egyéb épített turisztikai attrakciót sem mondhat magáénak, legfontosabb értékünk és adottságunk a kiváló természeti környezet, a páratlan látkép, a könnyű megközelíthetőség és természetesen, a településen áthaladó Országos Kéktúra útvonal.

A település jövőbeni fejlődését is ennek hangsúlyozására, az ebben rejlő lehetőségek kiaknázására szeretnénk irányítani, kiemelten szem előtt tartva, hogy a fejlesztések és az esetlegesen növekvő turizmus a helyi lakosok számára lehetőségként, és ne teherként, ne a csöndes, békés mindennapjaikat felbolygató tevékenységként jelenjen meg.

A turisták, látogatók, az idegenforgalom aktív résztvevői, a vendégek számára mi lehet manapság vonzó, könnyen meg tudjuk fogalmazni: a természeti értékek, a vidéki látnivalók miatt, a kikapcsolódás lehetősége miatt, esetleg gasztronómiai élmények érdekében indulnak el az emberek, családok. A helyi lehetőségeket kihasználva mindezekre szeretnénk fókuszálni.

A településen és pincesorán átmenő Országos Kéktúra útvonalhoz kapcsolódó lehetőségeink számos fejlesztési elképzelést támasztanak alá, mellyel ezt az átmenő forgalmat is szeretnénk megcélolni, egy kicsit felerősíteni és számukra is biztosítani néhány olyan szolgáltatást, mely arra sarkalja őket, hogy ne csak átmenjenek Fancsalon, hanem pár órát nálunk töltsenek el, hiszen Fancsal egy érdekes, értékes és látványos lakott része az Országos Kéktúra útvonalnak.

Mindezen turisztikai fejlesztési célokkal összhangban szeretnénk megtartani Fancsal község hírnevét, melyet a szép természeti környezet, a hamisítatlan vidéki, csöndes és békés életmód, a rendezett és látványos falukép fémjelez, megújuló házakkal, fiatalodó tendenciát mutató lakossággal, népes családokkal, vidám gyermekzsivajjal.

Olyan település szeretnénk maradni, ahol jó élni, ahova jó ellátogatni akár környékbeliként is egy sétára, vagy egy rendezvényre, ugyanakkor érdemessé kell tennünk szeretett falunkat arra is, hogy turisztikai célpontként, megfelelő szolgáltatásokat nyújtva távolabbról is ide tudja vonzani a természetjárókat, pihenni vágyó családokat.

Nyitrai Péter
polgármester

Időutazás Fancsalba

Fancsal csereháti kistelepülés, ahol jó értelemben véve megállt az idő, s ha jól sáfárkodnak a természeti kincsekkel, néprajzi hagyományokkal, akkor még profitálhatnak is belőle a turizmus terén. Nyitrai Péter polgármesterrel beszélgettünk a községről.

– A messzi földről érkezett vendégeknek szokás, kérem mutassa be a falut! – indítottuk a beszélgetést.

– Településünk a Cserehát keleti részén fekszik, Miskolctól mintegy 40 kilométerre északkeletre, Miskolc és Kassa között félúton. Közúton a nemrég megépült M30-as Miskolc-Kassa autópálya-szakaszon gyorsan és könnyen megközelíthető, illetve a 3-as számú főúton, Forró községnél letérve északnyugat felé a 2625-ös úton. Ez az út végighalad a község központján, mely tovább folytatódik a 2624-es útig, Baktakékig, így Fancsal a Száraz-völgy felől is megközelíthető közúton. A településre buszjáratok vezetnek kora reggeltől estig, a tanulókat igény szerint a település falugondnoki szolgálata szállítja a közeli Encsre, általános iskolába.

A legközelebbi települések: Baktakék 3, és Forró 5 kilométerre, a legközelebbi város, Encs mintegy 6 kilométerre található. Miskolc, mint vármegyei székhely, az új autópálya-szakasznak köszönhetően fél órán belül, míg Budapest két óra alatt elérhető el.

Encsen és Forrón minden, a helyi lakosság, kisgyermekes családok, fiatalok számára fontos közszolgáltatás, egészségügyi ellátás könnyen és gyorsan elérhető. Fancsal ezért különösen kedvelt hely a hamisítatlan vidéki környezetre, csöndre és békére vágyó családok számára, akik ennek ellenére elérhető távolságban szeretnék tudni magukat a fejlett közszolgáltatásoktól.

A település hamisítatlanul vidéki, nagyon csöndes, rendezett és látványos faluképet mutat. Friss levegő, rengeteg zöld terület, hatalmas fák, sok virág teszi igazán élhetővé, vonzóvá és látványossá, mely rohanó világunkban egyre inkább fontossá válik. Fancsal önkormányzata és faluszépítő polgárai a pályázati forrásokat és saját munkájukat is arra fordítják, hogy ezt az értéket megőrizzék, építsék és szépítsék a falut.

– Milyen a település gazdasága?

– A települést övező zártkertekben, a pincesorok környékén, melyek többsége a falut körbeölelő domboldalakon található, és a településen belül is jelentős a gyümölcs- és szőlőtermesztés. Az elhagyatott zártkerti pincék, gyümölcsösök, szőlők megújulnak, új gazdára, többnyire fiatal, gondos kezekre találnak, így ez a terület is egyre szebb képét mutatja településünknek.

A falu főutcáján látványos cseresznyefasor vezet végig, mely kora tavaszi virágzásával és május környékén érő termésével páratlan látványosság a környéken.

Földrajzilag Fancsal Magyarország északkeleti részén, az egyik legkevésbé preferált vármegyében, annak szintén elmaradottabbnak ítélt régiójában és – ha még lehet tovább fokozni –, a régió legszegényebb tájegységi elnevezése alapján meghatározni szokott területén van, a Csereháton.

Mindezek ellenére, hála az itt élő, évtizedeken át és manapság is szorgalmasan dolgozó, gazdálkodó lakosoknak, Fancsal település maga nem tükrözi a térség társadalmi elmaradottságát, az elöregedő vidéki életstílust. Mint már említettük, a falu egyre vonzóbb a fiatalok számára.

Nagyarányú a kisgyermekes családok ingatlanvásárlása, építkezése a településen, ezt bizonyítja a helyi óvoda maximális kihasználtsága és a gyermekzsivajjal teli új játszótér, egyéb közösségi terek kihasználtsága is, valamint a növekvő számú helyi rendezvény, kezdeményezés, melyre nem csak a helyiek, hanem a környékbeliek is szívesen eljönnek.

– *Kultúra, civil társadalom?*

– A településen több éves hagyománnyal rendelkezik a Fancsali Falunap és Gyermeknap, melynek eseményeibe a falu, a maga fejlesztési lehetőségeivel is bekapcsolódik – idevonzva ezzel a környező települések és városok lakóit is. Van egy működő, aktív tűzoltó egyesületünk. Ők jelentik a civil szférát a községben.

– *Hogyan látja a község jövőjét?*

– Sok más környékbeli kistelepüléssel ellentétben Fancsal számára biztosított a növekvő lakosságszám, fiatalodik a település. Konkrétan pedig: őrizve a falusi építészet hagyományait, arra törekszünk, hogy még jó ideig megmaradjon a Rákóczi út felső részének egyedi és impozáns beépítése, tornácos parasztházakkal teli, eléggé egységes utca-arculatot mutató képe, valamint a falu két pincésora, mely présházaival és hangulatával minden évszakban magával ragadó és számos családi, baráti esemény, ünnepség helyszíne is. Erre az adottságra alapozva a település fejlesztési tervei során turistaszállások, sétányok, pihenőközpontok, ellátó-egységek kiépítését szorgalmazzuk.

Az egyre inkább ifjodó Fancsal igazi közösséggé szerveződik. Egyre több a fejlesztés, közösségi esemény, rendezvény, széles társadalmi összefogással civil szervezetbe tömörülve igyekeznek az itt lakók tenni a településért. Ezen összefogásból szerveződnek a programok és a falu apraja-nagyja részt vesz a közösségi életben, a falu szépítésében, élhetőbbé tételében.

Itt még tiszta levegőre ébredünk, lehet természetközelibben, tehát természetesen élni. Ugyanakkor közel van minden, amire a családoknak szükségük van, elérhetők a közösségi szolgáltatások, intézmények, ellátások és kiválóak a közlekedési lehetőségek is.

Mivel a település épített történelmi örökséggel, látványossággal nem rendelkezik és egyéb épített turisztikai attrakciót sem mondhat magáénak, legfontosabb értékünk és adottságunk a kiváló természeti környezet, a páratlan látkép, a könnyű megközelíthetőség és természetesen, a településen áthaladó Országos Kéktúra útvonal.

Fancsal jövőbeni fejlődését is ennek hangsúlyozására, az ebben rejlő lehetőségek kiaknázására szeretnénk irányítani, kiemelten szem előtt tartva, hogy a fejlesztések és az esetlegesen növekvő turizmus a helyi lakosok számára lehetőségként, és ne teherként, ne a csöndes, békés mindennapjaikat felbolygató tevékenységként jelenjen meg.

A turisták, látogatók, az idegenforgalom aktív résztvevői, a vendégek számára mi lehet manapság vonzó, könnyen meg tudjuk fogalmazni: a természeti értékek, a vidéki látnivalók miatt, a kikapcsolódás lehetősége miatt, esetleg gasztronómiai élmények érdekében indulnak

el az emberek, családok. A helyi lehetőségeket kihasználva mindezekre szeretnénk fókuszálni.

– *Konkrét beruházási, fejlesztési céljaik is vannak? Említsen meg néhányat közülük!*

– A településen és pincesorán átmenő Országos Kéktúra útvonalhoz kapcsolódó lehetőségeink számos fejlesztési elképzelést támasztanak alá, mellyel ezt az átmenő forgalmat is szeretnénk megcélozni, egy kicsit felerősíteni és számukra is biztosítani néhány olyan szolgáltatást, mely arra sarkalja őket, hogy ne csak átmenjenek Fancsalon, hanem pár órát töltsenek is el nálunk. Hiszen Fancsal egy érdekes, értékes és látványos lakott része az Országos Kéktúra útvonalnak. Tudjuk jól, hogy a településünk nem Tokaj-Hegyalján van, de rendelkezünk mintegy 120 pincével, préházzal is – és egy borászattal együttműködve turisztikai attrakciót lehetne csinálni a faluban.

Arról se szabad megfeledkezni, hogy a dombra felmenve tiszta időben csodálatos panoráma nyílik a környező vidékre. Szabad szemmel látható a háttérben a regéci és boldogkői vár, távcsővel, nagyon tiszta időben még Füzér vára is feltűnik. Szlovák oldalon is van egy vár, ami távcsővel látható. Még nem térképeztük fel pontosan, de vélhetően Krasznahorka váráról van szó. A fejlesztések keretében szerencsés lenne egy kilátó építése, ahonnan nézelődhetnének, fényképezhetnék a környező vidéket a hozzánk látogató turisták.

Mindezen turisztikai fejlesztési célokkal összhangban szeretnénk megtartani Fancsal község hírnevét, melyet a szép természeti környezet, a hamisítatlan vidéki, csöndes és békés életmód, a rendezett és látványos falukép fémjelez, megújuló házakkal, fiatalodó tendenciát mutató lakossággal, népes családokkal, vidám gyermekzsivajjal.

Olyan település szeretnénk maradni, ahol jó élni, ahova jó ellátogatni akár környékbeliként is egy sétára, vagy rendezvényre, ugyanakkor érdemessé kell tennünk szeretett falunkat arra is, hogy turisztikai célpontként, megfelelő szolgáltatásokat nyújtva távolabbról is ide tudja vonzani a természetjárókat, pihenni vágyó családokat – fogalmazta meg a jövővel kapcsolatos elképzeléseit, céljait a falu polgármestere.

Fancsal a számok tükrében

A csereháti Fancsal lakossága a KSH 2022-es népszámlálása szerint stagnál: 305 fő, ami 2-vel több, mint 2011-ben volt. Viszont azon kevés település közé tartoznak, ahol férfi többség van, egészen pontosan 156-149 arányban. A korfa szerint 0-14 éves a lakosság 19 százaléka, a 15-64-be 66,2 százalék, a 65 fölöttibe pedig 14,8 százalék tartozik. A község lakásállománya 152, ami 2-vel kevesebb, mint az előző felmérés idején. Arról nincs információ mennyit újíítottak, bővítettek az eltelt időszakban.

A legutolsó népszámlálás szerint a lakosság 91,5%-a vallotta magát magyarnak, 2,6% szlováknak, 2% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (5,9% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). Nem jelenetős, de észrevehető, hogy csökkent a magyarok és nőtt a szlovákok aránya.

Vallásuk szerint 27,2% volt római katolikus, 21,3% evangélikus, 9,2% református, 6,6% görögkatolikus, 0,3% egyéb keresztény, 4,6% felekezeten kívüli (30,5% nem válaszolt). Egységesen csökkent a felekezetekhez való tartozás.

– **Csontos László** –

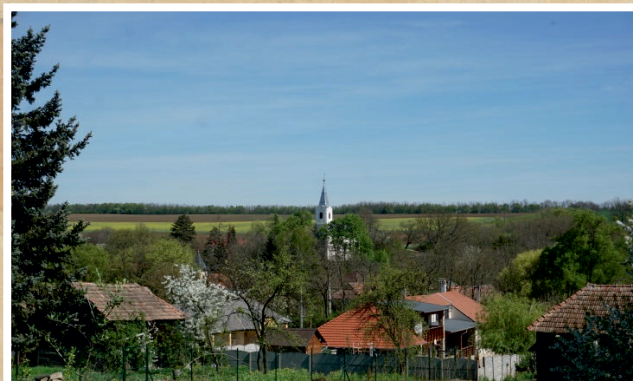
Községháza

Református templom

Cseresznyefák virágzása

Látkép

Megbeszélés Fancsal fejlesztéséről:

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Nyitrai Péter polgármester

Játszóter

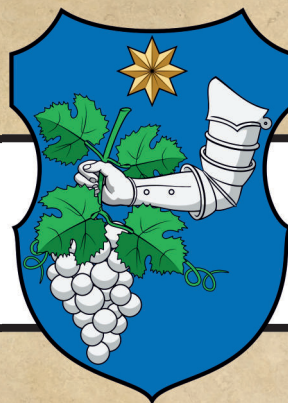

Látkép

Katolikus templom

FORRÓ

A település a Hernád völgyében fekszik, a Cserehát keleti lábainál, Miskolctól 37 kilométerre északkeletre, Encs közvetlen szomszédságában, amelytől mindössze 3 kilométerre kerül el. A környező kisebb települések közül Fancsal 5, Csobád 6 kilométerre található.

Területén áthalad a 3-as főút, amelyből itt ágazik le északnyugat felé a Fancsalon át Baktakéig, a 2624-es útig vezető 2625-ös út.

Neve magyar eredetű. A szónak két jelentése volt, egyrészt a mai is ismert 'nagyon meleg', másrészt a 'buzogó forrást' is e szóval adták vissza. Valószínűbb, hogy a helység nevében ez utóbbi fogalom rejlik.

Középkor

A falu az Árpád-kor nagy részében az abaúji vár birtoka, azaz királyi jószág volt. Első említése 1246-ból maradt ránk, amikor Fügöd nyugati szomszédjaként említették. A település a korai középkorban az Alsó-Hernád-völgy részének kiemelkedő helye volt: 1265-ban Abaúj vármegye fő helyének nevezték. Többször (1274-ben, 1284-ben, 1312-ben) rendeztek határában Abaúj vármegye részére bírói közgyűlést.

A királyi birtoklás a tatárjárás utáni évtizedekben ért véget. István ifjabb király, a későbbi V. István magyar király 1262-ben négy másik Abaújvárhoz tartozó faluval, Devecserrel, Fancsallal, Ózddal és Gatával együtt eladományozta Csete fia Aladár királynéi tárnokmesternek. A birtoktest nem volt teljesen egybefüggő terület. Forró, Devecser, Fancsal és Ózd határosak voltak egymással, Gata azonban a Hernád bal partján, ezektől némiképp külön feküdt. Az öt falu – helyesebben falu és faluhely – központja Forró volt. IV. Béla király e birtokokat korábban már eladományozta, ám az adományokat István ifjabb király érvénytelenítette, egyben Aladárnak azt a kiváltságot adta, hogy örökösök nélküli halála esetén arra hagyja, akire akarja.

Kora újkor

Forró falu a mohácsi vészt követően, végig a 16–17. században megmaradt Kassa birtokában. Szatmári György pécsi püspök eredetileg a kassai Szent Erzsébet-plébániatemplom Sarlós Boldogasszony-kápolnájában, a különálló Szent Mihály-kápolnában és a Zemplén vármegyei Liszka plébániatemplomában végzendő szertartásokra adományozta Kassának Forró falut, egyéb jószágaival együtt, de az idők során Forró, mint birtok kezelése túlhaladt az alapítványi célokon, és Forró a Kassa környéki jobbágyfalvakhoz hasonló birtok lett a rendi korszak évszázadaiban. A kora újkorban Kassa szabad királyi város Forróhoz fűződő birtokjoga csak rövid időszakokra és részlegesen szakadt meg királyi elkobzás, zálogosítás, egyéb elidegenítés következtében, de Kassa ragaszkodott földesúri és kegyúri jogához, így a falu rendre visszakerült a város rendelkezése alá. Kassának nem ez volt az első dél-abaúji faluja, Garadna és a cserehádi Szebenye (ma Fulókércs része) ugyanis már 1466-tól, illetve 1479-től Kassa földesúri hatalma alatt állt. Forró 16. századi birtokjogában azzal is változás történt, hogy Forró, amelynek birtokába 1511-ben iktatták be Kassa várost, a város vezetése egy uradalomban egyesítette Garadnával és Szebenyével, és Forró lett a kis uradalom központja egészen a 20. századig.

Forró a kora újkor első évtizedeiben gazdaságilag erős, s ennek következtében népes faluként jelent meg a portális vagy dikális néven is ismert állami adójegyzékekben. 1553-ban 16 porta mint adóegység alapján állapították meg a falu adóját, ahol a jobbágyok mellett 11 zsellér is élt, és az adórovók majorságot is feljegyeztek. 1564-ben igen magas, 26 portával rendelkezett Forró a jegyzékben. Ha hozzávesszük, hogy Garadna falu 1553-ban 10 adóporta után fizette az adót, a kis forrói uradalmat stabil parasztgazdaságon alapuló termelő egységként értékelhetjük. Az uradalom harmadik faluja, a szintén középkori eredetű Szebenye a 16. század közepére pusztá lett, jobbágytelki gazdálkodás nem folyt a területén, 1559-ben az egykori település mindhárom részét (Szebenye, Dezső-Szebenye, Kápolnás-Szebenye) pusztaként tartották nyilván, ekkor a három egész pusztát az abaúji nemes, Szendi Zorárd és Vizkelety Jakab kapta adományba a királytól. Szebenye később visszakerül a forrai uradalomhoz, és a pusztá makkos erdeit disznótartásra használta Forró lakossága.

18. század

A II. József korában végrehajtott első, a mai gyakorlatnak több tekintetben megfelelő népszámlálás időszakában (1785-ben) 918 fő volt a tényleges népessége, amely 1828-ra 1439-re gyarapodott. Ezalatt a település fizikai kiterjedése is jelentősen bővült: a házak száma 123-ról 193-ra nőtt. Fényes Elek 1850-ben megjelent Geographiai szótára 1200 fős népességet ad meg, ám ez minden bizonnyal becsült (kerekített) érték, így nem feltétlenül vonható le a következtetés, hogy a reformkorban visszaesett a népességszám. Az 1828-as országos adóösszeírás idején 201 személy után kellett adót fizetni a mezővárosban. Forró egyik társadalmi sajátossága, hogy a térségben egyedülként felekezetiileg homogénnek mutatják a források, amennyiben nem csupán izraelita, de protestáns lakosai sincsenek, egyedül katolikusok. Etnikai szempontból szlováknak, illetve Vályi vegyesen magyar és „tótnek” számított. Egyházközsége az egri püspökség, majd érsekség alá tartozott, ma ismert első anyakönyvét 1730 óta vezették. Forró volt ebben az időszakban a járás egyetlen mezővárosa, földesura pedig Kassa szabad királyi város.

19. század

A Cserehát régi mezővárosát, Forró az 1870-es évek elején a kisközségek közé sorolták, bár a népessége meghaladta a környező falvak néhány száz fős lélekszámát (1850-ben 1338 fő, 1880-ban 1383 fő, 1900-ban 1304 fő). A születések aránya 1900 és 1910 között 35,6 %, a halálozásoké 23,2 %, a természetes szaporodásból adódó növekedés 156 fő, viszont ebben az évtizedben körülbelül 180–190 fő költözött el a településről, illetve vándorolt ki az Egyesült Államokba. (A külföldön távol lévők száma 1900-ban 170 fő, a lakosság 13 %-a.) A kivándorlók aránya nem alacsonyabb a kedvezőtlenebb gazdasági helyzetű falvakénál, ezért a migráció okai között a vándorlásokon alapuló életformák hagyományait, az információs-kommunikációs csatornákat, valamint az egyéni vállalkozókésztséget is feltételeznünk kell. Forróra a 17–18. században nagy létszámú szlovák (tót) lakosságot telepítettek, akiknek a magyarosodását nehéz pontosan nyomon követni. Fényes Elek 1851-ben a települést termékeny szántóföldű és „jó bort adó tót mezővárosnak” nevezte, 1880-ban a „tót” anyanyelvűek száma 987 fő (a lakosság 71 %-a), a németeké (akiket a Galíciából származó zsidókkal azonosíthatunk) 46 fő (3 %), a magyaroké 280 fő (20 %). Az 1900-as népszámlálás viszont már 1244 magyar és mindössze 56 „tót” anyanyelvű lakost regisztrált. A nyelvváltásban minden bizonnyal szerepe volt a „magyarság és az államiság fejlesztését” támogató katolikus egyháznak (a lelkészeknek) és a népoktatásnak is. Bubicz Zsigmond kassai püspök Forró 1896-ban „teljesen magyar” plébániának minősítette (a római katolikusok aránya 1900-ban 90 %, a görögkatolikusoké 1 %, az izraelitáké 6 %), és a római katolikus elemi iskolát 1902-ben államosították, ami a hatékonyabb „magyar nemzeti népnevelést” célozta. (A Néptanítók Lapja ebben az évben a lakosság anyanyelvét „vegyesnek” nevezte.)

20–21. század

Forró 1910-ben Abaúj-Torna vármegye Szikszói járásához tartozott. A kisközség 3423 kat. holdon (= 1970 hektár) terült el, lakóinak száma 1281 volt. A túlnyomórészt magyar anyanyelvű népességgel rendelkező községben 34 tót, 2 rutén és 1 német ajkú lakos élt. Vallási téren megkérdőjelezhetetlen római katolikus dominancia volt jellemző, a közösség 1104 hívet számlált. A második legnépesebb, mégis mindössze 68 főből álló felekezet az izraelita volt (Forró anyahitközségi ranggal bírt), majd következtek a reformátusok 61, a görögkatolikusok 45 és az evangélikusok 3 hívővel. A 20. század elején pusztító filoxéravész nagy károkat okozott az eladdig híres forrói bort adó szőlőterületekben, a település adottságainak következményeként a lakosság jelentős többsége mégis megmaradt a mezőgazdaságban. Ez a tendencia a szocializmus idején változott meg, s 1960-ban az ipar eltartóképessége meghaladta a mezőgazdaságét.

Forró már az első világháborút megelőzően rendelkezett kéttantermes iskolával, ami 1902-ben bekövetkezett államosítása előtt egyházi fenntartásban volt. Három évvel később egy másik, háromtantermes intézmény is épült a faluban.

A békés fejlődésnek a második világháború kitörése vetett véget. A frontra vezényelt katonák közül sokan hadifogságba estek és esetenként csak évek múlva térhettek haza, míg 36-an sosem látták viszont szülőföldjüket.

Forró számára 1944. december 16-án, a község elfoglalásáért folytatott két hétig tartó küzdelem után, román egységek érkezésével ért véget a második világháború. 1949-ben, a háború utáni első népszámlálás szerint az itt élők száma 1 575 volt. 94,1 %-os jelenlétével a római katolikus egyház szinte kizárólagossá vált a településen. A görögkatolikusok 3,7 %-ban, a reformátusok 2,0 %-ban, míg az evangélikusok és izraeliták egyenként 0,1 %-ban képviseltették magukat. Forró népességgyarapodása a szocializmus évtizedeiben is folytatódott, az 1990. évi népszámlálás idején 2195-en éltek a faluban.

A második világháború utáni változások közigazgatási átszervezéssel is jártak, minek eredményeképpen 1950-től Forró Borsod-Abaúj-Zemplén megye Encsi járásába sorolódott. A település körjegyzőségi székhely maradt, a Forrói körjegyzőséghez tartozott Abaújdevecserés Fancsal is. 1966. szeptember 30-tól Fancsallal Forró központú községi közös tanács létesült, melyet 1984. január 1-től Encs városkörnyéki községévé nyilvánították. 1990-ben a rendszerváltás következményeként új önkormányzat alakult, a polgármester a korábbi tanácselnök, Gottfried József lett. Végül 1991. január 1-én Forró és Fancsal községekből újjáalakult a Forrói körjegyzőség. A szocializmusban jellemző népességgyarapodás a rendszerváltást követően is folytatódott, 2020. január 1-én 2 606 fő volt Forró lakónépessége. A 2011. évi népszámlálás alkalmával a lakosság 92,2 %-ban magyarnak, 37,5 %-ban cigánynak, 0,1 %-ban németnek, 0,2 %-ban szlováknak, 0,4 %-ban ukránnak, 0,2 %-ban egyéb nemzetiségűnek vallotta magát, míg a megkérdezettek 7,5 %-a nem kívánt válaszolni. Vallását tekintve a lakosság 78,8 %-a volt római katolikus, 4,3 %-a református, 3,9 %-a görögkatolikus, 0,4 %-a evangélikus, 0,6 %-a pedig egyéb felekezetű. Szintén 0,6 % volt azoknak az aránya, akik felekezeten kívülként határozták meg magukat, 11,5 % pedig nem élt a válaszadás lehetőségével.

Forrás: wikipédia

Forró vette az akadályt

Forró, Árpád-kori település a Hernád-völgyében, Encs szomszédságában, de a jó közlekedési kapcsolatoknak köszönhetően Miskolc is elérhető. Ezeknek a tényeknek és a szorgos munkának köszönhetően sikerült talpon maradniuk.

Az elmúlt évekről, a jelenről, tervekről *Györkei János* polgármesterrel beszélgettünk.

– *Forró községet milyen állapotban érte annak idején a rendszerváltás, mennyire volt gördülékeny a gazdasági átalakulás helyben?*

– Hasonlóan a többi csereháti településhez, érzékeny állapotban ért bennünket is. Bizonyos gazdasági változások már elkezdődtek, azonban ezek még nem fejeződtek be, amikor az emberek jó része munka nélkül maradt. Forró község aktív korú lakosságának jelentős része a '90-es évek elején Encsen dolgozott, különböző, részben vagy egészben állami, szövetkezeti tulajdonban álló építőipari vállalkozásokban, bútorgyárban, kenyérgyárban, varrodában és az ezeket kiszolgáló gazdasági társaságoknál – fogott a múlt felidézésébe a polgármester. – Egy másik jelentős csoport – a jó tömegközlekedési kapcsolatok miatt – Miskolcra járt dolgozni. A munkaképes lakosság egy harmadik csoportja helyben kapott munkát a KTSZ-nél és üzemegységeinél az építőiparban, gépjárműszerelésben, mezőgazdaságban. A szövetkezeti forma átalakulása, a magánvállalkozások létrehozása még épp csak, hogy elkezdődött, amikor a nagy állami tulajdonú gyárak összeomlottak és számos család maradt munka nélkül.

A település a környékbeli apró falvak építkezni vágyó lakosainak kedvelt célpontja volt, körzetközponti szerepének, jó tömegközlekedésének, és a kialakult intézményhálózatának köszönhetően, ezért is gyarapodott a lakossága a II. világháború végétől folyamatosan. Lélekszáma az 1940-es évek végén átlépte az 1500 főt, majd a '70-es években a 2000 főt, mely emelkedést a rendszerváltás sem állította meg, 2010-re már 2500 ember lakik a faluban. Mindig is fontos közlekedési csomópont volt a település, például a múltban postakocsi megállóhely volt, és ezt a rendszerváltás után is megtartotta. Így a Cserehát és a Hernád-völgy északibb, belsőbb településeiről sokan építkeztek Forróon a '70-es'80-as, de még a '90-es években is, mert helyben is volt kellő számú munkahely és jók voltak a bejárési viszonyok, Miskolc könnyen megközelíthető volt. Mind a tanult, képzett munkaerő, mind a képzetlenebb munkaerő el tudott helyezkedni, biztonsággal családot tudott alapítani a rendszerváltást megelőző évtizedekben.

Forró és az itt élő családokat a település elhelyezkedése segítette át a '90-es évek munkanélküliségén, számos kisvállalkozás jött létre, egyéni vállalkozások alakultak a korábbi állami tulajdonú cégekből, vagy annak szakember állományát felhasználva. Igazán nehéz helyzetben a képzetlen munkaerő volt, mert a betanított és segédmunkát foglalkoztató nagyüzemek és gyárak megszűnését követően hosszabb idejű munkanélküliség, átképzések után tudtak csak újra munkába állni.

Az ország más területeihez hasonlóan sok kényszervállalkozás született ebben az időszakban, amelyek nem tudtak hosszabb távon életben maradni, azonban a település méreteihez és a megyei átlaghoz képest mégis több kis- és középvállalkozásnak lett a székhelye.

Főleg építőipari tevékenységek települtek ide, de egy ismert tejipari vállalat székhelye és feldolgozó telephelye is nálunk található. A település helyzetét erősítette mind a lakosság, mind a vállalkozások esetében, hogy 1958. óta létezett helyben takarékszövetkezeti pénzüintézet, melyet helyi lakosok alapítottak és helyben döntöttek a gazdasági átalakuláshoz elengedhetetlen hitelkihelyezésekről.

Forrón működik a környék egyik – elsőként és sokáig egyedülként magánvállalkozásként alapított – panziója, a Holdfény, és kedvelt rendezvényhelyszíne, mely 1986-ban kezdte fogadni a vendégeket. Átvészelve a rendszerváltást, ma is működik és folyamatosan megújul, szélesíti a kínálatát. A rendszerváltozást jóval megelőzően nyitott meg 1971-ben a Balajti cukrászda, melyet a '90-es évek gazdasági válsága megtépázott ugyan, de soha nem kellett bezárnia, ma is, megújulva fogadja a helyieket és a turistákat. Szintén a rendszerváltást jóval megelőzően alapították a Hernádmenti Építőipari Szövetkezetet (1956-ban), melynek sikeres átalakulásokkal ugyan, de a XXI. században is tovább működni és szolgáltatni a településen.

Forrót viszonylag stabil gazdasági helyzetben érte a rendszerváltás, amelyre azonban még nem volt teljesen felkészülve, évekbe telt, amíg a gazdasági szerkezete átalakult és a dolgozni vágyó emberek többsége megtalálta a helyét. A településen a képzetlen munkaerő elhelyezkedése folyamatosan gondot jelent, a 2010 után indult közfoglalkoztatási programok számukra jelentenek többségében átmeneti megoldást, azonban a koruknál vagy más tényezők miatt az elsődleges munkaerőpiacra visszatérni nem képesek számára sokszor végleges munkahelyet.

Sok településtől eltérően innen nem indult el egyfajta elvándorlási hullám, a lakosság szám kismértékben a rendszerváltozást követően is emelkedett, egészen a 2008-as lakáshitelválságig, a gazdasági válság időszakáig. Akkor néhány évig stagnált, majd újra emelkedni kezdett Forró népessége, ami 2020-ban átlépte a 2700 főt.

– Az elmúlt években milyen nagyobb fejlesztéseket sikerült végrehajtaniuk?

– Az elmúlt pár évben az önkormányzat intézményhálózata megújult, vagyis a felnőtt házi orvosi és gyermekorvosi rendelő, a fogorvosi rendelő, az idősek klubja, az általános iskola és az óvoda. Jelenleg is folyik a Forrói Napközi Otthonos Óvoda bővítése egy csoporttal, amely így már 6 csoporttal várja a gyermekeket. Elkészült új, önkormányzati intézményként egy kétszobás mini bölcsőde is, mely reményeink szerint a munkába visszatérő ifjú szülők helyzetét fogja megkönnyíteni. Folyamatosan újulnak meg a település útjai, járdái, melyre nagy hangsúlyt fektet az önkormányzat, hiszen a lakosság komfortérzetét nagyban befolyásolja a jó minőségű úthálózat. Kialakítottunk a településen áthaladó főút egy nagyobb szakasza mentén egy kerékpársávot, mely a lakosság biztonságosabb közlekedését teszi lehetővé, és amelynek további fejlesztése is a település rövid távú céljai között szerepel, hogy turisztikai szempontból is jól közlekedhető legyen a település.

– A hazai és uniós forrásokat felhasználó pályázati rendszerekhez hogyan sikerült alkalmazkodniuk? Van saját projekt készítő, megvalósító csapatuk?

– Községünk évek óta sikeresen pályázik az önkormányzat céljaihoz illeszkedő pályázatokon, amelyekkel jelentős forrásokat sikerül támogatásként a településre hoznia. A projektek előkészítése, megvalósítása közös munkában zajlik a közös önkormányzati

hivatal és a térség települési önkormányzatai által ilyen célra alapított nonprofit társaság munkatársainak köszönhetően, szoros egyeztetés- és együttműködés alapján.

– *Encs szomszédsága inkább előny vagy hátrány a kistérségi együttműködésekben?*

– Városkörnyéki településnek nem könnyű lenni, Forró és Encs pedig nem egyszerűen közel vannak egymáshoz, hanem egy utcányi távolság választja el a két települést, melyet közút és kerékpárút is összeköt, a vasúti megállóhelyük pedig közös. Encs évek óta munkalehetőséget jelent a forrói lakosoknak, a családok sok szállal kötődnek egymáshoz, az elmúlt években Forróon is számos új munkalehetőség van, illetve a már meglévő munkahelyek szélesítik a foglalkoztatást. És Encsen is folyamatosan bővül a foglalkoztatás, így nő a kereslet a képzett munkaerő iránt. Elmondhatjuk, hogy sok encsi dolgozik Forróon és sok forrói dolgozik Encsen. Gyakorlatilag szimbiózisban élünk, mely persze nem mindig zökkenőmentes, azonban a fejlődés, az intézményhálózat bővülése mind a két településre és lakosságára jótékony hatással van.

– *Mennyire színes itt a társadalmi és kulturális élet?*

– A rendszerváltozást megelőzően élénk, mondhatni „forró” volt az élet, mely a rendszerváltozás miatti nehéz gazdasági helyzetben ellaposodott. A művelődési ház számos kulturális eseménynek adott helyszínt, néptáncegyüttesnek volt otthona, míg a korábbi Kakas Csárdában élénk társadalmi élet folyt. A rendszerváltás okozta gazdasági sokk először ezeket a szegmenseket érintette. Az emberek a megélhetésükkel voltak elfoglalva. Jelenleg több civil szervezet létezik a településen, melyek a lakosság különböző érdeklődési körű tagjait igyekszik összefogni, így vannak a sportot kedvelők, az egyházakat támogatók, a település baráti közösségét összefogó civil szerveződések. A kulturális élet a COVID idejéig virágzott a településen, azóta elég lassan éled újjá, bízunk benne, hogy hamarosan a régi fényében fog ragyogni, amelyhez az önkormányzat mindig teret és lehetőséget biztosít.

– *Az autópálya megépülése milyen hatással van a községre?*

– Már az építése idején is új lehetőségeket adott a településnek, sok új munkahely jött létre, bár néhány csak átmenetileg. A Forróon áthaladó 3-as számú főút évtizedek óta meghatározta a település életét, egyrészt jó közlekedési helyzetbe hozta a falut és lakóit, megkönnyítette a településen kívüli munkavállalást, munkalehetőséget teremtett az itt élőknek, másrészt viszont az egyre növekvő, áthaladó forgalom számos bosszúságot és nehézséget okozott. Az autópálya – tekintettel a Forró határában épült lehajtóra is – megrövidíti a megyeszékhelyre és a fővárosba jutást éppúgy, mint az északi szomszédunk felé történő utazást. A Kassa-Miskolc autópálya számos új lehetőséget hozott és reméljük a jövőben még hoz Forrónak, hiszen a munkaerő szabad áramlására való tekintettel is számos forrói lakos dolgozik már a szomszéd országban, illetve onnan is egyre többen vállalnak munkát a környékünkön, sokan közülük már lakóingatlanokkal is rendelkeznek Forróon. Községünk lakosai bekapcsolódhattak a nemzetközi vérkeringésbe, az autópálya közelebb hozta a világot a falunkhoz. Mondhatjuk, hogy a jövő az autópálya megépítésével elindult, hiszen ez régi vágya volt a környéknek.

– *Hogyan látja Forró jövőjét, mik az erősségeik, amelyre alapozni lehet?*

– Az autópálya közelsége és a jó közlekedési viszonyok miatt jelenleg is számos vállalkozásnak ad otthont a település, így van saját pékségünk, cukrászdánk, panziónk, benzinkutunk, autókereskedésünk, autó- és gépjárvító állomásunk, gumijavítónk és TÜZÉP, melyek a környéken élőknek munkát, megélhetést és szolgáltatásokat biztosítanak. Forró jövője szempontjából fontosak ezek a vállalkozások, hiszen ahhoz, hogy ne vándoroljanak el az emberek, helyben munkára van szükség. A település fekvése,

megközelíthetősége mind mezőgazdasági, mind ipari termelésre, mind pedig szállítmányozási, raktározási, logisztikai vállalkozások alapítására alkalmassá teszik Forrót.

A község csodálatos természeti környezetben fekszik, így a turizmus lehet a másik jó kiindulási pont a további fejlesztésekhez. A település a Hernád völgyében, a csereháti dombok kapujában fekszik, kilátással Zemplén hegyeire, váraira. A településen igényes szálláshely, vendéglő, cukrászda található, 15-20 km-es környezetében pedig látnivalók tömkelege, melyet autóval, biciklivel és gyalog is fel lehet fedezni, meg lehet látogatni a gönci huszita házat, Regéc és Boldogkő várát, a vizsolyi Bibliát, a Fáy kastélyt. A Hernád mentén egyre több, aktív turisztikai fejlesztés valósult meg, lehet horgászni, kajakozni, kenuzni a folyón, vagy csak gyalog, biciklivel felfedezni a vadregényes tájat. Forró irányából számos kerékpárút vonal vezet körbe a kirándulót, míg a gyaloglás kedvelőit az országos kék túra várja, mely a település határában halad át Zemplén felől Cserehátra.

Forrói adatok

Az Encssel szomszédos Forró Borsod-Abaúj-Zemplén azon kevés települése közé tartozik, ahol a legutóbbi két népszámlálás óta érzékelhetően növekedett a lakosság száma. 2022-ben 2670 főt regisztráltak, ami 185-tel (7,4 %) több, mint 2011-ben. A nemek tekintetében a férfiak vezetnek 1340-1330 arányban. A korfa: 0-14 éves 25,3 százalék, a 15-64 év közöttiek 63 százalék, még 11,7 százalék nyugdíjas korú. Miközben a lakásállomány 800, ami 1,4 százalékkal kevesebb a korábban felmértnél (bővítés, modernizálásról nincs információk).

A legutóbbi népszámlálás szerint a lakosság 91,2%-a vallotta magát magyarnak, 38,1% cigánynak, 0,5% szlováknak, 0,1% németnek, 0,8% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (8,4% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). A 11 évvel korábbi állapothoz képest minimális a változás, a magyarok aránya csökkent, a nemzetiségieké pedig növekedett.

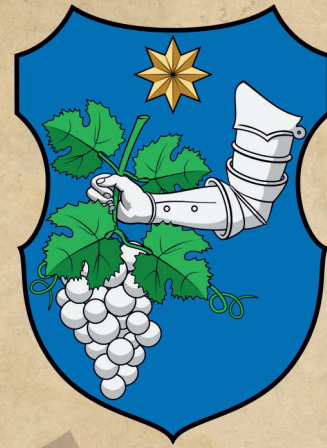
Vallásuk szerint 42,7% volt római katolikus, 3,5% református, 2,8% görögkatolikus, 0,7% egyéb keresztény, 0,3% evangélikus, 4% felekezeten kívüli (45,7% nem válaszolt) Ezen a téren drámai változás történt, a korábban a lakosság háromnegyedét kitevő római katolikus közösség megroggyant, a többi helyi egyház sokkal szerényebb arányú csökkenést volt kénytelen elkönyvelni.

- Csontos László -

Ravatalozó átadása

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Gyopáros Alpár kormánybiztos, Rakaczki Zoltán polgármester

Gyermekorvosi Rendelő

A település központja

Görögkatolikus templom

Abaúji múzeum

Községháza

Művelődési ház

IZSÓFALVA

Izsófalva rövid története és jeles személyiségei

Izsófalva mintegy 1700 fős nagyközség Kazincbarcikától 9 km-re, északra. 1950-ig Disznóshorvátnak hívták, ekkor híres szülöttéről, Izsó Miklós szobrászművészről nevezték el. Nagy kiterjedésű határában a 20. század elején két jelentős bányatelep alakult ki: Ormospuszta (1953-tól Ormosbánya) és Rudolftelep, amelyek 1993-ban, illetve 1994-ben leváltak Izsófalváról, és önálló községgé alakultak.

Már az ősidőkben is éltek itt emberek, újkőkori leletek kerültek elő a környék több helyén. A település déli határában emelkedő hosszú dombháton bronzkori vízivár sáncát figyelték meg a régészek légifelvételek alapján. A kutatók átvágták a várdombot körülvevő, itt-ott még felismerhető vizesárkot, ami sok érdekes adatot szolgáltatott számukra.

A honfoglalás táján a korabeli földrajzi nevek alapján a történészek szláv nyelvű lakosság jelenlétét feltételezik a térségben, akik a 11-12. században a borsodi ispánsági központ (földvár) szolgálónépei lehettek. Valószínűleg községünk alapítói is közéjük tartoztak: első lakóit ugyanis királyi agarászoknak mondják a források, akiket még jóval a tatárjárás előtt telepítettek erre a vidékre. Mindennapi életükön túl feladatuk a királyi és a főúri vadászatokon való vadhajtság volt. A falut az oklevelek 1283-ban említik először Hurva néven, ami horvát nemzetiségű lakosságra utal. Perényi Imre, Zsigmond király egyik főembere 1408-ban pálos kolostort alapított a közelben (ma Kurityán határába esik), amely a 16. század közepéig fennállt, és bizonyára hatást gyakorolt a település életére is (például azzal, hogy élelemmel és különböző szolgáltatásokkal látták el a szerzeteseket). A török időkben az állandó zaklatások miatt olykor el kellett menekülnie a lakosságnak, annak ellenére, hogy rendszeresen adóztak az egri pasának.

A falu a 15. században emelte első templomát későgótikus stílusban, mely a háborús időkben, különösen a törökidőknél többször megsérült, de mindannyiszor megújították. Az öreg templomot végül az 1860-as években elbontották, és a helyén újat emeltek, amely ma is szolgálja a híveket. A lakosság igen korán, egyes adatok szerint már 1546-ban áttért a protestáns hitre. A 17. század elejétől a református egyház iskolát is fenntartott.

A Rákóczi-szabadságharcban több helyi lakos vett részt a fejedelem katonájaként. Közülük név szerint ismert Nyárády András kuruc ezereskapitány, Bercsényi Miklós egyik legjobb alvezére, aki korábban a szendrői várban szolgált, majd Disznóshorváton kapott armális földet, és itt telepedett le. 1704-ben vonult hadba a borsodi gyalogok élén. Később több jelentős ütközetben vett részt, míg végül Gács várának kapitánya lett. Az erődítést azonban átadta a túlerőben levő császári seregnek, amiért Kassán bebörtönözték, s ott halt meg 1710-ben, pestis következtében.

Az 1700-as évek elején a helyi birtokosok a Felvidékről betelepített családokkal pótolták az előző évtizedek háborús viszonyai miatt erősen megfogyatkozott lakosságot. 1745-től maradtak fenn a református egyház anyakönyvei, ettől kezdve ismerjük a papok és a tanítók, valamint a község lakóinak a nevét. A népesség fokozatosan gyarapodott, az 1786-87. évi első magyarországi népszámlálás már több mint 900 főt regisztrált Disznóshorváton és a nagy

kiterjedésű határában levő kisebb lakott helyeken (863 keresztényt és 44 zsidót). Ekkor még a ma Edelény részét képező Császtá-pusztá is a községhez tartozott. Amikor Lónyay László 1865-ben elhunyt Császtán, Disznóshorváton jegyezték be a halotti anyakönyvbe. Síremléke ma is megvan Császtán. 1831-ben itt is pusztított a kolera: 55 helyi lakos esett a járvány áldozatául.

A falu és a környék lakói mindig tudták, hogy a földjeik alatt „éghető kő” bújik meg, ami vízmosásokban, földcsuszamlásoknál vagy kútásás közben több helyen is a felszínre került. Időnként haza is vittek belőle, és megpróbálták hasznosítani. Amikor már kialakult a szén iránti igény, Disznóshorvát határában nyíltak a Sajó-balparti szénmedence első szénbányái. 1867-ből ismeretes az erre vonatkozó első adat, miszerint a Sajóvölgyi Köszénbánya Rt. disznóshorváti szénét állított ki Rimaszombatban, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók ott megrendezett vándorgyűlése alkalmából létrehozott termék-kiállításon. Később a helyi közbirtokosság, magánszemélyek, illetve vállalkozók sorra nyitották a mindössze néhány munkást foglalkoztató kis szénbányákat, amelyek a felszín-közeli széntelepeket fejtették le táróbányászat módszerével.

A korábban elsősorban mezőgazdasági jellegű falu életében akkor következett be nagy változás, amikor 1908-tól két nagy bányatelep jött létre a területén: Ormospuszta és Rudolftelep, és vállalkozók révén hosszabb-rövidebb ideig kisebb bányauzemek is működtek. A nagyüzemi szénbányászat óriási fejlődést indított el az élet minden területén. Lakóházak (kolóniák), iskolák, egészségügyi és kulturális intézmények, üzletek és más létesítmények épültek. 1912-ben a normál nyomtávú MÁV vasútvonal is ideért. A népességszám a korábbinak a többszörösére duzzadt, az 1970-es évek elején meghaladta a 7000 főt. A fejlődés a második világháború után még intenzívebb lett, egészen addig, amíg a szénkészletek elapadása és a gazdaságtalanság miatt a bányák sorra bezártak. Izsófalván az Ella-akna 1977-ben, az Ormosi Bányauzem aknáit 1987-88-ban, Rudolf Bánya pedig 2004-ben már, mint magánbánya, hagyott fel a termeléssel. Ennek következtében munkanélküliség alakult ki, és az életszínvonal jelentősen visszaesett. Súlyos problémák jelentkeztek az élet minden területén, amelyeket csak lassan tudott leküzdeni a lakosság. A bányászok és családtagjaik kénytelenek voltak más foglalkozás után nézni, sokan elköltöztek a faluból az ország más vidékeire, sőt külföldre is. Amikor pedig Ormosbánya és Rudolftelep önállóakká váltak, Izsófalva elvesztette két fejlett településrészét és velük lakosságának közel kétharmadát. Mindez azonban már a múlté, azóta felnőtt egy új nemzedék, és a község kiegyensúlyozott, a legalapvetőbb szükségleteket biztosító életet nyújt mintegy 1700 polgárának. 1950 óta kultúrház és könyvtár várja a szórakozni és művelődni vágyókat.

Bár a szénbányászat volt az elsődleges gazdasági tevékenység, a mezőgazdasági hagyományok is éltek az 1959-ben alakult termelőszövetkezet révén, amely azonban már a rendszerváltás táján megszűnt. Ma néhány szántóföldi növénytermelő és állattartó gazda képviseli ezt az ágazatot a községben.

Disznóshorvát történetének emlékezetes, országos visszhangot kiváltó eseménye volt az első világháborús hősi emlékmű avatása 1922. szeptember 10-én. A Kőrösi Antal református iskolai tanító, Skultéty Gábor jegyző és Székely László költő, újságíró kezdeményezésére közadakozásból felállított allegorikus nőszobor az első nagyszabású emlékmű volt az egész országban. Az avatóünnepségen 10 ezer ember vett részt. 2022-ben a nagyközségi önkormányzat ünnepséget tartott a szobor leleplezésének centenáriumán, amelyen részt vettek Kőrösi Antal családjának ma élő tagjai is.

Izsófalvához a magyar kultúra, tudomány és sport több jeles személyiségét fűzik szoros szálak. Itt született például 1806-ban Szeremlei Gábor sárospataki tanár, filozófus, tankönyvíró, Hegel első hazai követője, aki a református egyház történetében is fontos

szerepet játszott. Édesapja, Szeremlei Császár Sámuel 1806-tól volt a falu lelkésze, előtte 18 évig Csehországban tevékenykedett egy ottani református gyülekezet papjaként. Disznóshorváton látta meg a napvilágot 1831-ben Izsó Miklós szobrászművész, aki megteremtette és egyúttal európai rangra emelte a magyar nemzeti szobrászatot. Eredeti családneve Icsó volt, ami valószínűleg Sárospatakon „elhallás következtében” (az 1840. évi beiratkozáskor félreérthették a nevét) vált „Izsó”-vá. Patakot 1847 nyarán hagyta ott, Rimaszombatba, anyai rokonságának földjére került, ahol kőfaragó-inasnak állt. 1849 februárjában, 17 és fél évesen a szabadságharc katonájának állt. Végigküzdött 19 nagy csatát, Győrnél könnyebben megsérült, és ott volt a világosi fegyverletételnél is. Vitézségével hadnagyi rangot érdemelt ki. Később bujdosnia kellett, ezért egy ideig álnéven élt. Ismét Rimaszombatba ment, ahol találkozott Ferenczy Istvánnal, a korszak legismertebb magyar szobrászával, akitől megtanulta a márvány művészi megmunkálásának fortélyait. Ferenczy bizonyítványt adott számára, s ezzel indult útnak, hogy művésszé képezze magát. Pesti, majd hosszabb bécsi kitérő után 1859 és 1862 között Münchenbe tanult, Európa egyik leghíresebb művészeti akadémiáján. Ő volt az első diplomás magyar szobrász, a mesterének neve: Max von Widmann. Hazatérve Izsó előbb portrékat alkotott, miközben híres Táncoló paraszt-sorozatának apró figuráit is megmintázta (ezek egyike a Magyar Nemzeti Galéria logója). Első, és korai halála miatt sajnos egyetlen, még életében megvalósult köztéri alkotása a debreceni Csokonai-szobor (1871). Elkészítette a szegedi Dugonics- és a pesti Petőfi-szobor tervét, amelyeket azonban 1875. május 28-án bekövetkezett halála miatt tanítványa, Huszár Adolf készített el. Izsó Miklós emléket utca, intézmények, emléktábla és szobor őrzi szülőhelyén, valamint a 2001-ben létesült, 2024 májusában újrarendezve ismét megnyíló Izsó Miklós Emlékház őrzi.

Izsó Miklós öccse, József (1835-1904) színészként vált ismertté, de furcsa módon pályáján a Kálmán keresztnévet használta, ezért személye sokáig a háttérben maradt az Izsó családra történő kutatások során. Utódai közül többen is a színészi pályát választották.

Ormospusztán élt 1920-tól mintegy 10 esztendeig Tasnádi Fekete Mária színésznő, aki 1931-ben a Miss Magyarország cím elnyerésével vált ismertté. Később számos magyar és külföldi filmben szerepelt. Második férje Radványi Géza filmrendező, sógora pedig Márai Sándor, a később világhírűvé vált író volt (a két férfi eredeti családneve: Grosschmidt, családjuk a Szepességből került Kassára).

1919-ben Disznóshorváton született Fogarassy Mária (elhunyt 1997-ben) színésznő, akinek fia, Bicskei Bertalan (1944-2011) válogatott labdarúgó, edző és magyar szövetségi kapitány volt.

Ormospusztán született 1934-ben Friedmanszky Zoltán, a Ferencváros egykori válogatott labdarúgója, aki edzőként is tevékenykedett itthon és külföldön egyaránt.

Községünkben töltötte gyermek- és ifjúkorának nagy részét Lenkey Zoltán (1936-1983) Munkácsy-díjas grafikusművész, akinek édesanyja disznóshorváti volt.

Ormosbányán született 1953-ban Faigel Gyula fizikus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Dióhéjban, a rendelkezésre álló keretek között ennyiben lehet összefoglalni Disznóshorvát-Izsófalva érdekességeiben, eseményekben gazdag történetét. A település múltját bemutató könyvekből, melyek az interneten is elérhetők a község honlapján, (Mozaikok Izsófalva múltjából; Szénbányászat Izsófalván) további tájékoztatást kaphatnak az érdeklődők.

Ötvös Béla
polgármester

Egyből kettő, avagy Izsófalva és Ormosbánya

Hadobás Sándor helytörténészt, az izsófalvai Izsó Miklós Művelődési Ház Könyvtár és Emlékház igazgatóját kértük meg: idézze fel a község kulturális életének közelmúltját és jelenét.

Izsófalván 1950-ben épült fel a ma is működő művelődési ház, melyet a település nagy szülöttéről, Izsó Miklós szobrászművészről neveztek el. (A község nevét szintén 1950-ben változtatták Disznóshorvátról Izsófalvára.) Az intézményben az 1980-as évek közepéig tartalmas, sokszínű kulturális élet folyt, egyike volt a borsodi bányavidék legjobban működő kultúrházainak. Az akkori községi tanács által biztosított költségvetésen felül, sok támogatást kaptak az itt működő szénbányáktól, ami az átlagosnál magasabb színvonalú kulturális és művelődési tevékenységre nyújtott lehetőséget. Szakkörök, műkedvelő csoportok, klubok, működtek, mozielőadások is voltak, gyakran léptek fel országos híró művészek is, a lakosság szórakozását pedig bálók és más zenés rendezvények biztosították. A községi könyvtár is a művelődési házban kapott helyet, de önálló intézményként működött. Az 1960-as évektől egyre nagyobb figyelmet fordított a falu Izsó Miklós és más, a településhez kötődő neves személyiségek (pl. Lenkey Zoltán Munkácsy-díjas grafikusművész, Tasnádi Fekete Mária színésznő stb.) emlékének ápolására. 1968-ban leplezték le Izsó Miklós mellszobrát, 1981-ben emléktáblát helyeztek el azon a házon, amelynek a helyén egykor Izsó szülőháza állt stb.

Az Ella-aknát 1977-ben bezárták, és ezzel Izsófalván is végleg megszűnt a szénbányászat. Ettől kezdve lassan elmaradt a korábban a bányauzemektől kapott támogatás, ráadásul a község is egyre kisebb költségvetést tudott biztosítani, s emiatt fokozatosan visszaesett a kulturális élet. A rendszerváltozás időszakában stagnált az intézmény működése, sokáig szakképzett vezetője sem volt. Ekkor már csak mozielőadások voltak, mivel a korábban megszokott tevékenységek gyakorlatilag megszűntek.

1992-ben indult meg újra a rendszeres kulturális élet, új vezetővel, akit 18 éven át főállásban alkalmazott az önkormányzat, 2010 óta pedig nyugdíjasként, megbízással látja el, napjainkban is a feladatait –, aki nem más, mint Hadobás Sándor. Az elmúlt 30 évben a művelődési ház épülete több felújításon, korszerűsítésen esett át, amelyek nyomán folyamatosan javultak a működési feltételek. 1995-ben a könyvtár betagozódott az intézménybe, amely 2001-ben tovább bővült az Izsó Miklós Emlékház létesítésével. A mozi végül is a 2000-es évek elején megszűnt, mert az új technikai követelményeket (a celluloidszalagos vetítésről át kellett volna térni a digitális technikára) anyagi okok miatt már nem tudták teljesíteni. Az előző évtizedekben megszokott művelődési formák közül megmaradtak a klubok: egy ideig működött ifjúsági klub, majd érdektelenség miatt feloszlott. 1992-ben nyugdíjas klub alakult, amely később kettévált, és egészen napjainkig tevékenykedik. Mivel a fiatalok és a középkorúak tanulás, munka vagy egyéb okok miatt tartósan távol vannak a községből, a nyugdíjasok lettek az 1990-es évektől a helyi társadalmi-kulturális élet legfőbb szereplői. Műkedvelő csoportjaik (énekkar, tánckar, irodalmi színpad, zenekar) a helyi rendezvények elmaradhatatlan szereplői voltak.

Nagy jelentősége volt a kulturális élet szempontjából az általános iskola felső tagozatának visszatérése Izsófalvára (korábban évekig Ormosbányán, az Izsófalvához tartozó bányatelepen folyt a felsősök oktatása). Ettől kezdve a művelődési ház az iskola rendezvényeinek is helyet adott, a tanulók pedig bekapcsolódtak a rendszeres kulturális

tevékenységekbe. Az iskola irodalmi színpada minden ünnepségen színvonalas műsorral szerepelt. Több alkalommal térségi, megyei, sőt országos jellegű vetélkedőt is rendeztek az iskolával közösen, különböző témakörökben (például honismeret-helytörténet, finnugor nyelvrokonaink, irodalmi hagyományok, a bányászmuúlt emlékei, magyar utazók a nagyvilágban stb.) Megmaradtak a zenés-táncos rendezvények (bálok, diszkók), amelyek évente 15-20 alkalommal várták a szórakozni vágyókat. Neves művészeket egyre ritkábban tudtak fogadni az anyagi nehézségek miatt, a gyermekműsorok azonban egészen napjainkig rendszeresek voltak. Sokat segített a működési feltételek javításában a Könyvtári Szolgáltató Rendszerhez (KSZR) való csatlakozás 2005-ben, amely révén évente jelentős támogatást kapnak (könyveket, felszerelési tárgyakat, programokra fordítható összegeket stb.)

1992-től évente 8-10 alkalommal képzőművészeti és más tematikájú kiállításokat rendeztek, amelyeken elsősorban a térségben élő alkotók mutatkoztak be, de külföldi művészek is elhozták munkáikat. Időnként honismereti-helytörténeti, néprajzi, bányászattörténeti, fotó, kézműves stb. anyagokat is megtekinthettek az érdeklődők. Egy alkalommal Ignác Ferenc, Ausztráliában élt kutató pápua-újguineai néprajzi gyűjteményét mutatták be, más alkalommal a cseh Josef Lada Svejki-illusztrációit mutatták be, és még lehetne sorolni az érdekes kiállításokat.

1992-től módszeresen kezdték gyűjteni a településre és a hozzá kapcsolódó neves személyiségekre, valamint a térség szénbányászatára vonatkozó tárgyi és írásos emlékeket, fotókat. Létrehozták az Izsófalva Honismereti Adattára elnevezésű gyűjteményt, amely digitalizálva is van, s az érdeklődők rendelkezésére áll cd-n, és a www.izsofalva.hu oldalon.

Az elmúlt évtizedekben néhány könyvet is megjelentetett az Izsó Miklós Művelődési Ház, amelyek ugyancsak a község honlapján, valamint az Országos Széchényi Könyvtár által működtetett Magyar Elektronikus Könyvtárban is olvashatók. (Izsó Miklós bibliográfia; Szénbányászat Izsófalván; Mozaikok Izsófalva múltjából; Halász Ignác három lappföldi útja).

A rendszerváltozás után a helyi lakosság művelődési lehetőségei kiszélesedtek: egyre többen vásároltak autót, amivel eljuthattak a térség vagy az ország más településein sorra kerülő rendezvényekre (például falunapok, fesztiválok stb.), ahol változatos programokat tekinthettek meg ismert, népszerű közreműködőkkel. Ilyen körülmények között a szerény helyi programok iránt jelentősen megcsappant az érdeklődés. A számítógépek és az okostelefonok elterjedésével még inkább bővült az önálló művelődés és tájékozódás köre. Különösen a fiatalabb korosztály már önmaga is képes gondoskodni kulturális igényeiről, nincs szüksége a helyi intézmények által szervezett programokra. A könyvtári adatok arra utalnak, hogy megszűnt, illetve gyér az iskolai kötelező olvasmányok, a lexikonok, a kézikönyvek és az ismeretterjesztő olvasmányok iránti érdeklődés (mivel a többségük megtalálható az interneten is), egyedül csak a frissen megjelent magyar és külföldi szórakoztató olvasmányokra van igény. Ennek következtében az utóbbi években jelentősen csökkent a rendszeres olvasók és könyvtárhasználók száma, de ez nem csak Izsófalván, hanem országosan is elmondható, sőt, nyugodtan nevezhetjük világjelenségnek.

Ezen a helyzeten tovább rontott a 2020 elején bekövetkezett covidos időszak, amikor időnként egyáltalán nem működhettek az intézmények, a jövőben pedig az energiaválság negatív hatásait (csökkentett működés vagy zárva tartás) kell elviselniük. Hogy mikor válhat újra „normálissá” a művelődési élet Izsófalván, egyelőre nem lehet tudni. Reméljük, minél előbb.

– Csontos László –

Bányász emlékmű

Izsó Miklós szobra

Egészségház felújított épületének átadása
Balról jobbra: Ötvös Béla polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

A felújított Egészségház

Izsó Miklós Emlékház

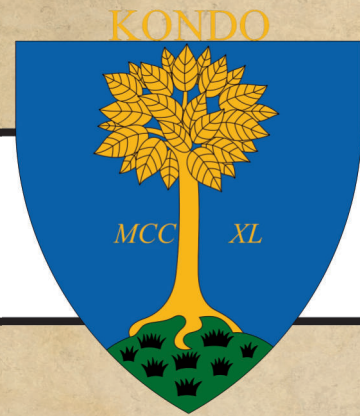

Út átadás. Balról jobbra: Demeter Zoltán
országgyűlési képviselő, Ötvös Béla polgármester

Utcakép

KONDÓ

Kondó Község története és jelene

Kondó fekvése

Kondó község a Sajó völgyében, a Bükk-hegység szélén, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye Miskolci járásában fekszik, a megyeszékhelytől mintegy 17 kilométerre északnyugatra. Területe jelenleg 1963 hektár (19,63 km²). Kondóhoz tartozik a mára lakatlan külterületi rész, az egykori Harica-bányatelep és Ludnapusztá. Ezen utóbbi egykor önálló település volt, amely a 17. században elpusztult. Ez az időszak az egész vidék életében a törökkel folytatott végvári harcokról szól: az 1630-as évek elején a szendrői vár katonái kétszer is Kondó mellett csaptak össze a török portyázókkal. 1888-ban még jelölték a térképeken Mency-pusztát is, mely közelebb is feküdt Kondó határához, mint Ludna. Ennek a területnek azonban mára nem maradt nyoma, a helyiek teljesen elfeledték.

A település lakossága a 2022-es népszámlálás adatai alapján 515 fő, melynek 93%-a magyarnak vallja magát. A legnagyobb vallási felekezet a református (41%), de élnek a községben római (9,5%) és görögkatolikusok (3%) is. A református hagyományok a településen régre nyúlnak vissza, a feljegyzések szerint 1594-ben Kondó – a szomszédos Parasznyával közösen – már saját prédikátorral rendelkezett.

Kondó természetes környezetét a Harica és Nyögő patak mentén elterülő, „regényesen szép fekvésű” Pitypalatty-völgy és ennek települései jelentik

A XIII. században Borsod-várához tartozó várjobbágyok földje „Condo” neve először 1240-ban bukkant elő Tardona határjárásában, és a magyar Kond személynévből keletkezett magyar névadással. Ez nem a jelenlegi település helyén volt, hanem jóval beljebb a Harica-völgyön, ennek már csak romjai vannak az Iskolakő környékén. A Ludna/Harica név jelentése haraszt. Első okleveles előfordulása: IV. László király 1275-ben, az Ottokár ellen vívott csatában tanúsított vitézségükért, az itteni várjobbágyai közül többeket megneemesített és birtokokat adott nekik. Később az Akos nemzetség birtoka, az Akos nembéli Ernye fia, István nádor a német származású Herbordnak adományozta. Ebben az időben már állott a kőből készült egyháza, melyet Szent Mihály őrangyal tiszteletére szenteltek. Azt utódok között per támadt az örökséget illetően, majd István nádor fiainak hűtlensége miatt Károly Róbert király Kondót elvette, és Diósgyőr várához csatolta. Később, miután meggyőződött arról, hogy a Herbort/Herbart utódok igénye jogos, 1341-ben visszaadta a községet a családnak.

A Bolváry család, Kondó nagybirtokosai

Az 1867 és 1914 közötti évek a magyar gazdaság kiemelkedően sikeres időszaka volt, az ország régóta nem látott mértékben fejlődött. Bár új iparágak (mint a gyáripar, vagy a bányászat) is megerősödtek, a legfontosabb szektor továbbra is a mezőgazdaság volt, melynek fejlesztésében, mivel az új gépek, eszközök sokszor nagyon drágák voltak, főleg a nagybirtokok jártak elől. Ilyen nagybirtok-tulajdonos volt a Bolváry család is, melynek Borsod vármegyében Kondó és Dövény mellett voltak földjei.

Bolváry Gellértné, módos gazda és bányaalapító

Bolváry Gellért fővárosi táblabíró 1886. márciusi halála után a mindössze harmincöt éves fiatal özvegyére maradt a család kondói birtokának tulajdonjoga. Bolváry Gellértné néhány évig férje halála után még Budapesten maradt, itt például a Magyar Gazdasszonyok Országos Egylete nevű jótékonyági szervezetben vállalt szerepet. Később leköltözött Kondóra, ahol kézbe vette a birtok igazgatását is. Nagyjából 1000 hektárnyi földjén, mely a korabeli viszonyok között a nagybirtok alsó határát jelentette, elsősorban gabona- és gyümölcsstermesztéssel, fakitermeléssel és állattenyésztéssel foglalkozott, illetve utóbbi részeként gyapjúkereskedelemmel is.

Többször támogatta pénzadományokkal a települést: 1888-ban például az iskolaépület felújítását, és hozzájárult a költségekhez, amikor 1895-ben a templom elrepedt harangját cserélni kellett, mindkét esetben 15 forint értékű adománnyal. Amikor 1911-ben új templomtornyot építettek, szintén ott találjuk őt a támogatók között. Tette mindezt azzal együtt is, hogy ő maga katolikus vallású volt.

A kondói szénbányászat kezdeti lépései is az ő nevéhez fűződnek, 1888-ban ő volt az első, aki állami engedélyt kapott rá, hogy a település határában elterülő földjein szén után kezdjen kutatni, majd bányát nyithasson.

Bolváry Andor, a dövényi gazdálkodó

Bolváry Gellértné egyik fia, Bolváry Andor családjával a Kondótól mintegy 30 km-re lévő Dövényben található családi birtokon telepedett le. Jogi egyetemet végzett, Borsod vármegye aljegyzője, majd főszolgabírója lett.

Bolváry Tibor, a bányamérnök

A Bolváryak harmadik generációja számára aztán a bánya már nem csak üzleti vállalkozást, hanem egyúttal hivatást is jelentett. Bolváry Andor egyik fia, Bolváry Tibor ugyanis 1929-ben bányamérnöki képesítést szerzett a soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolán. Ezután egy ideig apja gazdaságában dolgozott, majd 1936-ban két társával megalapította a Kondói Kőszénbánya Bolváry és Társa vállalatot, ahol egészen 1944-ig műszaki igazgatóként dolgozott. A cég mintegy 100 embernek adott munkát.

Bolváry Tibort 1944-ben katonai segédszolgálatra hívták be, melynek során szovjet hadifogságba esett. 1948-as hazatéréséig egy donyecki szénbányában dolgozott. Magyarországra visszatérve is a bányaiparban maradt, és alulról indulva sikerült magasra jutnia. Eleinte bányatechnikus volt, majd folyamatosan előre lépkedve 1968-ban főmérnöki pozícióból vonult nyugdíjba.

A Bolváryak kriptája

Kondó temetőjében áll a Bolváry család 1840-ben épült, klasszicista stílusú kriptája. Egy törött márványtábla alapján négy személyt tudunk azonosítani, akiket a kriptába temettek, közülük Dr. Lavotta Józsefné Bolváry Zahn Margit volt közvetlenül a Bolváry család tagja, a többiek valószínűleg oldalági rokonok.

A kriptához kötődik egy szomorú történet is: az 1950-es években a helyi tanbányában dolgozó fiatal bányásztanulók közül többen betörték az épületbe, és feldúlták a föld alatti részekben található koporsókat. A helyi hagyomány úgy tartja, ennek során egyikük valamilyen mérgezést szenvedett el, melynek szövődményeibe később bele is halt.

Bányásmúlt

Kondó környékén a felszínen barna erdőtalaj található. E talajtípus anyagát főleg fák lebontott anyaga és az alapkőzet mállástermékeinek és törmelékeinek keveréke szolgáltatja.

A kibújó szén: Szénkibúvásnak nevezzük a széntelepnek a felszínt pusztító erők (víz, szél, homok stb..) által feltárt, felszínre került részeit. Ezeken jelentek meg a legkorábbi bányák, de a későbbi évszázadokban a más településen élők is gyakran éltek a szén kitermelésének ezen módjával. Ezek általában véletlenszerűen, mezőgazdasági munkák végzése közben, vagy pincék kiásásakor, bővítésekor kerültek felszínre. Kondón is a kisebb-nagyobb szénkibúvásokat a helyi lakosság saját szükségleteire termelte ki. Kondó község területén az első bányát 1890-ben nyitották a Harica-patak mentén, az úgynevezett Liszko-völgyben. A környék jelentős családjának tagja, özv. Bolváry Gellértné 1888 decemberében kapott hatósági engedélyt, hogy Kondó és Ludnapuszta határában elterülő saját birtokain kutatásokat végezzen. A komolyabb szénbányászati tevékenység az I. világháború utáni időszakban indult meg. A nagyobb volumenű bányászati termelésre alapították a Sajókondói Kőszénbánya Rt-t.

Ekkor indult meg a Harica-völgyi iparvasút, és az első külszíni bányavasút építésének munkálatai is. A fővonalára az igények szerint több, hosszabb-rövidebb leágazás is csatlakozott. A bányavasút a Harica- és a Nyögő-patak völgyében lévő bányák termelvényét szállította be Sajószentpéterre, de személyközlekedést is biztosított mind a munkába járásra, mint pedig a terepülések lakói számára, több évtizeden át.

Sajószentpéter székhellyel, 1944 decemberében megalakult a bányaparancsnokság. Ezzel egyidejűleg technikai és szakmai fejlesztések is kezdődtek. Valamennyi bányához villamoshálózatot építettek, a bányauzemek élére pedig bányamérnököket neveztek ki. Ennek köszönhető, hogy a településen nagyon hamar volt villany. A bánya folyamatosan támogatta a települést és az iskolát, az ő ajándékuk volt az első televízió is a tanulók részére.

Az 1945 után meginduló erőteljes iparosítás mind több munkáskezet igényelt – megkezdődött a demográfiai vándorlás. Az általában mezőgazdaságból élő megyék, országrészek munkaképes korú, fiatal férfiakból álló csoportjai tömegével hagyták el lakóhelyüket, és megindultak Borsodba, az iparban való elhelyezkedés és a jobb élet reményében. Ekkor változott meg legjobban a kondói település összetétele is, mert az ide vándorlók nagy része itt is települt le, itt alapított családot. A helyzet megoldását pedig nem csak a vidék földjeiről a gyárakba érkező férfi munkaerőben látták, hanem a nők ipari munkavégzésbe történő bevonásában is. A bánya működtetéséhez munkaszolgálatos eliteltek is igénybe vettek. A Kossuth-táró, mely 1952 és 1957 között tanbányaként működött, 1961 májusában szüntette be működését. Bejárata a kondói pincesoron található, az önkormányzat a felújítását tervezi. 1952 elején hirdették meg, hogy a kondói bányauzemet a jövőben gépesített tanbányává fejlesztik, ahol a vājártanulók gyakorlati képzését végezték. Ezzel Kondón – Pereces után – a Borsodi Szénbányászati Tröszt második tanbányája jött létre. A kondói Kossuth-tárónál gyakorlatot teljesítő fiatalok elméleti oktatása Sajószentpéteren, a mai Pattanytús-Ábrahám Géza Szakképző Iskolában zajlott. Ez a tanbánya 1967-ig üzemelt. Településünkön a bányabezárások az 1960-as éveket követően fokozatosan megindultak, mivel a kondói szén kitermelése túl drágának bizonyult, az akkori kormányzat szerint.

Külszíni termelés

A könnyen és olcsón kitermelhető szén kiaknázására külszíni fejtés kezdődött 1995-ben. Ennek helyén alakították ki a jelenlegi horgásztavat, amely a település egyéb fejlesztéseivel is összefüggő turisztikai és pihenő övezetté vált.

Bányamentő Szolgálati Érdemérem

A bányászat mindig is a fokozottan veszélyes szakmák közé tartozott: omlás, sújtólégrobbanás, vízbetörés – mind egy-egy pont, a lehetséges katasztrófák listáján. Nem véletlen, hogy a Bányász himnusz is a „Szerencse fel! Szerencse le!” sorral kezdődik. Éppen ezért a bányamentők a bányásztársadalom különösen megbecsült tagjai közé tartoztak, akik néha igazán különleges és félelmetes, embert próbáló körülmények között voltak kénytelenek dolgozni. Az ő részükre adományozták a Bányamentő Szolgálati Érdeméremet. Községünkben több ember is részesült ebben a kitüntetésben.

Oktatás helyzete a múltban, és most

A Sárospataki Levéltárban fellelhető dokumentumok szerint már 1596-ban volt lehetőségük a kondói gyerekeknek iskolába járni. Később a falu 1789-ban folyamodott ama Főtisztelendő Szuperintendens Úrhoz, hogy engedélyezze iskola építését tanítói lakással együtt. Bizonyított, hogy előtte már 12 tanítója volt a falunak, akik bérelt házban laktak. Az iskola és a tanítói lak megépült, de 1888 januárjában a nagy hó miatt beszakadt a teteje. Azután került sor az újabb iskola megépítésére. 1902-re lett kész az új tanítói lak. A jelenlegi iskola épületét 1921-ben építette a helyi Református Egyház. Építtetésében benne van az az 1000 pengő is, melyet a helyi egyház kérésére Nagybányai Vitéz Horthy Miklós eszközölt ki. Altalában 35-45 gyerek járt ide. 1948-ban megtörtént az iskola államosítása. Az 1960-as esztendőben az iskolát Parasznyához csatolták, megszűnt az önállósága, tagiskola lett. 1992-ban, az önkormányzati rendszer megalakulását követően az iskola önkormányzati fenntartású intézménnyé vált egészen a 2007-es bezárásáig. Jelenleg volt iskolaként emlegetjük, és ebben kapott helyet a Polgármesteri Hivatal, és szintén itt készül fellépéseire a több mint 20 éves Harica Dalkör, melynek Soltész Kálmán Dezsőné az alapítója és vezetője.

Az államosítás után nagy múltú Bolváry kastélyból a tulajdonosoknak ki kellett költözniük. A falu iránti szeretetüket bizonyítja, hogy itt építettek egy 1,5 szobás házat, miközben a férfi a bányában dolgozott. Halála után felesége elköltözött Kondóráról. Az üresen álló kastély eleinte KISZ klubként és könyvtárként, majd 1992-től jelenleg is óvodaként működik, kb 20 főnyi gyermeklétszámmal.

Akire büszkék vagyunk

Várady József református lelkipásztor, aki 1962-től haláláig 2008-ig teljesített szolgálatot, és a „Tiszáninnen református templomai 3 sz. pótfüzetének A kondói református egyház története” könyvet írta, szerkesztette.

Soltész Dezső iskolavezető tanító, aki több évtizeden keresztül vezette az általános iskolát. Szintén ő vezette a dolgozók iskoláját is, ami több száz embernek adott valamilyen szintű iskolai végzettséget. Prominens személyisége volt településünknek, véleményére, szakmai tudására mindig is alapoztak. A falu kulturális közéletének meghatározó személyisége volt, a feleségével együtt. Sok kulturális rendezvény őrzi emléküket.

Kondó Százhet legendája

A Kondóra bevezető út elágazásának különös, évszázadokat felölelő legendája van. A tatárokkal vívott ütközetben 107 vitéz esett el, innen származik a hely neve. A kondói temetőben nagyon sok sír van, ami a keletiekkel vívott csata emlékét őrzi.

Kondó polgármesterei:

Tózsér Miklós:	1990-2002
Soltész Kálmán Dezsőné	2002-2006
Lovas Bertalan	2006-2014
Fajder Gábor	2014-től

Források:

- Herman Ottó Múzeum ~ Kondó udvarház és csűr kiállítási koncepció
- Soltész Kálmánné ~ Diplomamunka 1996
- Várady József ~ A kondói református egyház története

- Fajder Gábor -
polgármester

Kondón a bányászat után is van élet

Kondó egy csendes zsákfalú Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében, a Bükk-hegység mélyén, a Harica-patak völgyében, közvetlen rácsatlakozással a Sajószentpéter-Miskolc (Lyukóbánya) országútra. Persze nem volt mindig ilyen csendes, mint most. Egykoron több szénbánya is működött a völgyben, a kitermelt ásványt pedig vasúton, majd drótkötélpályán szállították Sajószentpéterre. Ez a korszak már vagy fél évszázada véget ért az aknák bezárásával, de bányászat után is van élet. Ezt bizonyítja Kondó története.

A bányászat 1882-ben köszöntött be Kondóra és 1967-ben, a tanbánya bezárásával köszönt el (lásd részletesen a hátra maradt ipartelep romjaival és a tóval kapcsolatos résznél). Tehát meglehetősen régen elbúcsúztak, de mint kiderült, csak a kitermeléstől, a bányászattól, mint szakmától csak jóval később, az utolsóként megmaradt borsodi mélyművelésű szénkitermelő hely, Lyukóbánya bezárásakor köszöntek el. Indításként erről az időszakról beszélgettünk **Fajder Gábor** polgármesterrel.

– Az igazat megvallva '69-ben születtem, akkorára minden bánya bezárt Kondón, de mint idevalósi, az idősebbektől, a családban hallottakból ismerem jól a történetüket. Talán nem is volt a faluban olyan család, amelyik valamilyen mértékben ne kapcsolódott volna ehhez az iparhoz. Sokan kimondottan ezért jöttek ide egykoron Szabolcsból és az ország más részeiből is. Befogadó népek éltek itt szerencsére. A lakosok a bezárás után se szakadtak el a bányától, mivel sokan Szeles aknára, Edelénybe, a többség pedig Lyukóbányára járt dolgozni. A bányászathoz kapcsolódó berentei (valamikor Kazincbarcika része volt – a szerző) erőműben dolgoztam én is, mint autószerelő, a testvérem meg Lyukóban volt bányász – adta meg az alaphangot, a személyes kötődését a témához a polgármester.

-A falu természetesen megérezte a bányák bezárását, hiszen a fizetések, hűségpénzek elmaradtak, ami nagy érvágás volt az itt élőknek. A törvény módosítást követően, akinek szerencséje volt, az 20 év munkaviszony után elment nyugdíjba. Akinek nem volt ilyen szerencséje, az átképzés keretében új szakmát tanult, például biztonsági őrök vagy sofőrök lettek a korábbi bányászokból. Mások fogták a vándorbotot és a még az országban megmaradt bányákba mentek dolgozni a Dunántúlra. Olyan is volt, aki Spanyolországig meg se állt! –

sorolta a polgármester a rendszerváltást követő átalakulás helyi lecsapódását.

Mint kiderült azonban, nem volt jellemző az elköltözés, nem ürült ki a falu, hanem ingáztak a melósok. Vagyis a család maradt Kondón, a bányász pedig oda-vissza utazott a munkahelye és a lakóhelye közt. Munkásszállón éltek és jó esetben a hétvégére vagy szabadságra jöttek haza.

Elköltözni inkább családi okok miatt költöztek el. Ez azonban nem csak a falu, a környezet szeretete miatt alakult így, hanem – a polgármester szavaival élve – inkább a „röghöz kötöttség” miatt. Vagyis a kondói szép ház áráért a Dunántúlon vagy Budapesten jó, ha egy „egérlyukat” kaptak volna a bányászok, ezért inkább maradtak és éltek az ingázók nehéz, kihívásokkal teli életét. Kondó (és Borsod) nem Amerika, ahol, ha új munkahely van a láthatáron, akkor a melós felmondja az albérletet és akár az állam másik végébe is elköltözik a munka miatt.

Kondó ugyan zsákfalu, de közel van Diósgyőr, Sajószentpéter és Kazincbarcika is. Különösen azóta gyorsult fel a közlekedés, hogy elkészült a Sajószentpéter, Kazincbarcika elkerülő út és a teherforgalom, valamint a tranzit nem terheli a péteri, barcikai forgalmat. Benzinkút is van a falu mellett, ami ugyancsak hasznos a közlekedőknek. Ezeknek is köszönhetően Kondón nem nagyon hirdetnek eladó ingatlant. Ha akadt is néha egy-kettő, az Fajder Gábor tapasztalata szerint gyorsan elkelt. A település közel van a környező városokhoz, de a zsákfalu-jellegnek köszönhetően mégis csendes, nyugalmas, természetközeli életet tesz lehetővé, és az itt élők értékelik is ezt az adottságot.

Sok hasonló, csereháti, zempléni kistelepüléssel ellentétben a polgármester büszkén mondta, hogy Kondó nem öregedett el, hanem egészséges a „korfája”, minden korcsoport, így a fiatalok is képviseltetik benne magukat. Fajder Gábor érezhető elégedettséggel a hangjában mondta, hogy a beszélgetésünk időpontjában éppen hatan várandósak a településen, ami nem rossz arány. Elég csak arra gondolni, hogy összesen annyian laknak a faluban, mint két nagyobb, kertes házas miskolci utcában. A fiatal családok segítésére óvoda is működik a faluban, ami manapság nem számít csekélységnek. A kondói emberek a Miskolc-Sajószentpéter-Kazincbarcika háromszögben dolgoznak és itt élnek.

Mivel már cirka fél évszázada bezárt az utolsó helyi bánya, és Lyukóra is lakat került két évtizede – ezért a laikus azt gondolhatná, hogy a bányáskultúra, a hagyományok visszaszorultak, eltűntek a faluból, mint annyi más településen. Legfeljebb bányász napon jön össze a kocsmában néhány öreg nosztalgizálni. Nos, ez nem egészen van így, ugyanis a nosztalgian túl más is van, mégpedig akkora töltet, hogy a jövő egy részét is erre építik!

Meg is lepődtem, amikor Fajder Gábor (2010-től képviselő és 2014-től polgármester) elkezdte sorolni az újdonságokat.

– Régóta gyűjtöm a bányászszerszözöket, meg ami kötődik hozzá a faluban. Egy uniós turisztikai pályázatot nyertünk a hegyen túli Mályinkával közösen, összesen 480 millió forintot, amiből 400 a miénk, 80 pedig Mályinkáé. Ennek keretében létrejön egy bányász emlékház. Folyamatban van a beruházás. A berendezés a Herman Ottó Múzeum kutatásai alapján valósul meg. Egy másik épület esetében pedig az év végén vagy 2025-ben indul meg a beruházás. Lesz csűr, terasz, a bányász hagyományokra alapozó játékok. Egy bányászértéktár

honlapot is létrehozunk. Megmaradt a Kossuth tanbánya lejárata. Fotók alapján helyreállítják olyanra, mint egykor volt. Olyan négy méter mélyre be lehet majd menni. Szeretnénk, ha nem merülne feledésbe a bányászat, mert nem akarjuk elengedni. Amikor idejönnek mondjuk idősek napjára idegenek, meg szoktak lepődni, mikor látják, hogy felállva elénekeljük a Bányász himnuszt, ami már csak nagyon kevés helyen szokás. Ragaszkodunk a múltunkhoz és a hagyományainkhoz. Ráadásul a turisztikai beruházás belépődíjas lesz, tehát bevételt is fog képezni (személyes megjegyzésem, hogy magyar, vidéki viszonyok közt túl sokat ne várjanak ebből).

A hogyan továbbra egy másik példát is mond a polgármester: helyi iparterület előkészítésére is nyertek nettó 201 millió forintot. Büszkén mondta, hogy ez nem a klasszikus ipari park lesz, vagyis a terület előkészítése a beruházónak útépités és a közmű csatlakozási pontok a telekhatáron. Ettől több lesz! Három darab csarnok is épül, amelyet majd ki lehet bérelni. A polgármester biztos benne, hogy megvalósul, mivel az elnyert pénz elég a projekt megvalósításához, a beruházás pedig már engedélyes tervvel rendelkezik. „Nem csak a dicsőségtábla lesz kirakva” – jegyezte meg a polgármester. Ilyen kis település esetén pedig komoly lehetőségnek számít ekkora ipari terület létrehozása.

Persze az sem mindegy – látjuk jól az ország számos településén, így például a Miskolc közeli Alsózsolca esetében is –, hogy a lakosok nem minden beruházási ötletnek örülnek, sőt vannak amelyek letelepítése ellen tiltakoznak is. Nyilván ez a lehetőség megfordult a polgármester fejében is.

– A lakosokat megnyugtattam, hogy nem por- és zajszennyezéssel járó tevékenységet akarunk letelepíteni. Mivel közel van Miskolc és más városok is, a benzinkút is itt van a szomszédban, lehetne autó szerviz is – mondja sokat sejtetően. – Az azonban nem derült ki, hogy ez csak egy elvi lehetőség vagy már tárgyalnak róla esetleges befektetővel.

Ami biztos, hogy a falu nyugalma vigyázni fognak a továbbiakban is. Tehát olyan beruházó jöhet, aki ezt nem zavarja meg tevékenysége során. Nem akarják feladni az egykori elmaradottságból származó helyzeti előnyt.

A polgármester visszatért a turizmushoz. A projektek megvalósíthatóak. Azonban nem szeretnék tömegturizmust. Az jöjjön, akinek ez a nyugalom, természetközelség tetszik és értékeli. Van játszótér a faluban a gyerekeknek és reményei szerint lesz a nagyobbaknak (tinédzsereknek, fiatal felnőtteknek) is. Ennek megfelelően felnőttjátékokat építenek majd. A közbeszerzés és a kivitelezés még hátravan. Mint a polgármester megjegyezte, ez a projekt rázósabb része, de az elnyert pályázatokból megvalósítható.

Az elmondottakból kiderült, hogy Kondó ápolja a múltját, sőt próbálja a hagyományokra építeni a jövőjét. Rendelkezik több sikeresen elnyert pályázati támogatással, amelyekből egyrészt a turizmust, másrészt a hagyományos ipart kívánják helyben fejleszteni. Pár száz lakosú borsodi település esetében ez nem is olyan kis dolog. Természetesen sikerről akkor beszélhetünk, ha a terveket meg is tudják valósítani. Ebben az esetben elmondhatjuk, hogy Kondónak nem csak jeles múltja, hanem világos jövőképe, fejlődési irányai is vannak. Az elmondottak alapján a feltételekkel, az elnyert támogatásokkal rendelkeznek ehhez.

Kondó számokban

A népszámlálásoknak köszönhetően pontosan számon tudjuk követni egy-egy település, a megyék és az ország változásait. A legutóbbi népszámlálást a koronavírus járvány miatt csúszással, 2022-ben tartották. Az ekkor készített felmérés szerint Kondó lakossága 515 fő volt (255 férfi és 260 nő, tehát a nemek közti arány majdnem teljesen azonos, mindössze 1 százalékkal több a nő), ami a 2011-es felmérésnél 15,7 százalékkal kevesebb volt, ami

érzékeny csökkenés. Viszont a település korfája, magyar viszonyok közt, pláne kistelepüléseket figyelembe véve, nem is rossz: 13,2 % tartozott a 0-14 évesek, 67,8 százalék a 15- 64 évesek és 19 százalék a 65 éven felüliek közé. Mindezt úgy, hogy a nagycsaládos, rendszerint több gyermekes cigány kisebbség gyakorlatilag nincs jelen a faluban.

A nemzetiségi arány a következő: a lakosság 93,2%-a vallotta magát magyarnak, 0,4% cigánynak, 0,2% németnek, 1,4% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (6,8% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). Vallásuk szerint 9,5% volt római katolikus, 41,2% református, 2,9% görögkatolikus, 2,1% egyéb keresztény, 8% felekezeten kívüli (33% nem válaszolt). Tehát Kondón is megfigyelhető a nagyvárosokban már egy évtizeddel korábban tapasztalt vallásvesztés, elvilágiasodás, illetve egyre többen magánügynek tekintik ezt a kérdést. Ennek ellenére megfigyelhető, hogy a lakosság meghatározó része református hátterű a településen, még az országosan többségben lévő római katolikusok itt szerény, de még érzékelhető kisebbségben vannak.

A lakásállományt is felmérték, ez alapján kiderült, hogy 11 év alatt gyakorlatilag nem változott, 213 darab található a faluban (- 4 db, az az 1,8 százalékos a csökkenés), a minőségi változásról, lakásfelújításról, modernizálásról viszont nem találtunk adatokat.

A mi mennyi mindig érdekes kérdés. Ezzel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy Kondó adatai nagyjából megfelelnek a szomszédos, borsodi viszonyok közt a jobb módú települések közé tartozó Kazincbarcikáénak. Ez is eredmény, nem is kicsi.

Ha két-három év múlva ellátogatnak a településre, kiderül, hogy mit sikerült megvalósítani a most felvázolt célok közül.

- Csontos László -

Hatalmas tömeg a Kondói Töltött Káposzta Fesztiválon

Kondó egyik új varázsa a Töltött Káposzta Fesztivál, melyre a környező településekről is sok érdeklődő jön. Fontos ilyenkor a jó társaság, a sok-sok program, s természetesen a jó töltött káposzta.

Kondón a 2023-as fesztiválon 1900 töltelék készült, ehhez 76 kg húst, 193 kg káposztát használtak fel.

S miért lett a falunap Töltött Káposzta Fesztivál? *Fajder Gábor* polgármester elmondta, hogy a korábbi rendezvényeken általában a töltött káposzta volt a legkeresettebb étel. Az elmúlt évben ennek alapján rendezték meg az I. Kondói Töltött Káposzta Fesztivált, mely az idei évre tovább bővült, színesebbé vált. Főzőversenyt hirdettek, melyre sokan jelentkeztek, s természetesen sok-sok szórakoztató programot is szerveztek. A gyermekeket várta az óriás csúszda, a habparti. Fellépett a helyi hagyományörző énekkar, és más egyéb programok színesítették a napot. Ez a nap a község valódi közösségi ünnepévé vált.

1900 töltelék készült, ez a mennyiség 8 üstben főtt, a település lakóinak készült.

S akik a főzést valamilyen módon segítették, megérdemlik, hogy nevük megjelenjen, mert egy nagyon nehéz és fárasztó munkát vállaltak el. *Fajder Gábor* kavarta, fűszerezte a

tölteléket, ő volt egyben a főköstoló is, hogy megfelelő ízű legyen az étel. *Barsiné Szmik Márta* hagymát darált, segédkezett a fűszerezésnél. A hasábokat *Jakabné Gál Marianna*, *Fajder Gáborné*, *Szmik Mihályné* és *Feketéné Kiss Veronika* töltötte. *Kiss Jánosné* volt a főzés felelőse, és *Tamkó Józsefné* segédkezett. Akik pedig a tűzért voltak felelősök: *Kiss János*, *Sukály János* és *Pontos Ferenc*.

Nyilván sokan segédkeztek még, az ő munkájukat is köszönet illeti.

A fesztiválon köszöntőt mondott *Fajder Gábor* polgármester és *Demeter Zoltán* országgyűlési képviselő. A polgármester köszöntőjében két dolgot emelt ki: szólt arról, hogy a mai rendezvény közös összefogással jött létre, s rengetegen segítettek az előkészületet, a mai napon is nagyon sok önkéntes dolgozik annak érdekében, hogy minden vendég jól érezze magát. Megköszönte a segítők áldozatos munkáját, azt, hogy ezzel hozzájárultak egy sikeres, jó hangulatú együttléthez. Megemlékezett továbbá a helyi hagyományörző énekkarról is, akik működésük huszadik évfordulóját ünnepelték. Majd virágcsokorral köszönte meg az együttes vezetőjének munkáját *Fajder Gábor*.

Demeter Zoltán a közösségi összefogás erejét, a közösségi együttlét örömét emelte ki. Mint mondta, a mai napon mosolygó arcokat látott, ami azt jelenti, hogy a település lakói örömmel vannak együtt. Számára ez azt is jelenti, hogy *Kondó* közössége új lapot nyitott, a jövő közösségét építik. S ez fontos, mert nagyot alkotni csak közösségi összefogással lehet.

- ÖBE -

Töltött káposzta fesztivál
Fajder Gábor polgármester
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Játszótér avatása
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Fajder Gábor polgármester

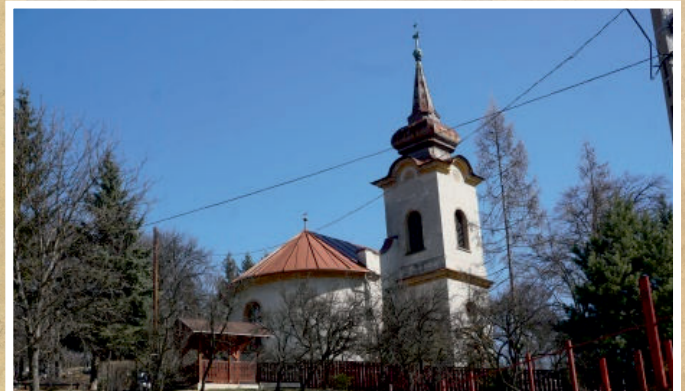
Községháza

Óvoda

Művelődési otthon

Református templom

Főzőverseny díjátadás

Főzőverseny tardonai csapata

MÁLYINKA

A falu története

A többi környékbeli településhez hasonlóan, Mályinka történelme is egészen az Árpád-korig nyúlik vissza, bár a falu határában talált leletek tanúsága szerint már a kőkorszakban is éltek itt emberek, és Mályinkán találták meg az újkori bükki kultúra egyetlen sírleletét. A népvándorlás idején hun, avar és szláv népek telepedtek le, majd Bors vezér magyarjai és a kabarok szállták meg a vidéket.

Nevének jelentése nem határozható meg pontosan. Egyes források a szláv „malim”, azaz „eper” szóból származtatják, mások a „mál”, azaz „hegyoldal”, illetve annak kicsinyítő képzővel ellátott alakjából eredeztetik.

Mályinka községet Mályinka néven 1254-ben említik először okleveleink. Ettől az időtől kezdve dédesi várbirtok. Dédes eleste után a törököknek adózott. A falu magyar jobbágyai elszöktek, helyükre részben szlovákok költöztek, akik azonban hamarosan beolvadtak a magyarságba.

A dédesi vár elestével Mályinka is török megszállás alá került.

A reformátusok középkori temploma 1740-ben egy tűzvész során elpusztult. A mai templomot az 1750-es években építették. 1785-ben épült református temploma. Szintén 1785-ből származik a fa harangláb. Harangját 1763-ban Losoncon öntötték.

A helyi lakosok életmódját meghatározta az erdő közelsége, az állandó alkalmazkodás a természet kihívásaihoz, így az erdő jelentette az egyik legfontosabb megélhetési lehetőséget is, a szénégetést.

Település honlapja

MÁLYINKA

A bánya a múlt, a turizmus a jövő!?

Mályinka a Bükk-hegység mélyén fekvő csodás kis falu. A szépségből azonban régen nem lehetett megélni, ezért sokan elmentek a bányákba, az iparba. Mára azonban megfordult a helyzet, Mályinka a különleges természeti értékeknek köszönhetően a hegyi üdülőfaluvá válás folyamatának közepén jár. Győrfi Gábor polgármesterrel beszélgettünk az elmúlt évtizedekről, az eredményekről és a lehetőségekről.

– Mályinkán, a második világháború előtt voltak bányák, aztán a Tervtáróra (ma Kazincbarcika) és más aknákba jártak dolgozni a férfiak. A rendszerváltás körül, a nyolcvanas évek közepétől azonban sorra bezártak a szénbányák. Hogyan érintette ez Mályinkát?

– A település sajátossága, hogy a Bükkben vagyunk, a termőföld csak nagyon szűkösön áll rendelkezésünkre. Helyben és közvetlen közelben kevés volt a munkalehetőség. Az erdő és főleg a bányák, a nehézipar adott munkát az emberek jelentős részének. Ingázó, kettős életet éltek a mályinkaiak – elevenítette fel a rendszerváltás környéki időket a helyi származású, ezért a falu múltját is jól ismerő Győrfi Gábor. – A bányák (beleértve egészen Királd, Putnok távolságig) bezárása, valamint az Ózdi Kohászati Üzemek elbocsátásai miatt a kazincbarcikai BVK-ban (ma BorsodChem Zrt. – a szerző), később pedig a miskolci Boschban találtak munkát az emberek. Még olyan is volt, aki az egri borászatnál, illetve ózdi munkaadónál helyezkedett el. Nem volt könnyű időszak.

– Az átalakuláshoz hogyan tudott Mályinka alkalmazkodni?

– Az emberek szakmájuk alapján választottak a környéken más munkahelyeket, vagy vállalkozásokban kezdtek el dolgozni. Nyilván, akiknek megvoltak a földalatti munkával töltött évei, azok a bányák bezárásakor nyugdíjba vonultak. Ők jártak a legjobban, ráadásul kikerültek a rendszerből, elkerülték őket a munkanélküliség, a kényszerű váltás okozta problémák. Akiknek viszont nem voltak meg az évek, kénytelenek voltak keresni maguknak valamit. Ha úgy alakult, akkor új szakmát tanulva. A kényszer nagy úr. Nem voltam ott velük, ezért nem tudom elmondani, hogy élték meg az átalakulást, a munkahely-váltást. Nyilván nem volt könnyű nekik, hiszen közül sokan úgy gondolták, amikor lementek először a föld alá, hogy onnan fognak nyugdíjba menni. A szocializmusban megbecsült, hosszú időn át stabil egzisztenciának ígérkező bányászélet után azonban hirtelen kellett lépni. Az embereknek nyilván nem lehetett könnyű feldolgozni a változást, a létbizonytalanságot.

– Milyen a település kulturális élete?

– Községünk fontosnak tartja a hagyományápolást, olyan programok szervezésével, amiben a fiatalság és az idősebb korosztály is megtalálja a szórakozását. Minden évben ennek megfelelően tartjuk meg a hagyományos gyereknapot, családi napot, fesztivált, idősek estjét, vagy a Mikulást. Ezek a rendezvények az emléknapon túl általában valamilyen korosztályhoz kötődnek, mint például a gyereknap vagy az idősek estje. A nem eseményhez, emléknaphoz kötött fő rendezvényünk a Pálinka és pisztráng fesztivál, amely a helyi adottságokra épülő, egésznapos szórakoztató programmal várja a helyieket és az idelátogató vendégeket, turistákat. Az elmúlt évben sajnos forráshiány miatt ez elmaradt, de szeretnénk folytatni a rendezvénysorozatot.

– ...és a civil szféra?

– Kistelepülés vagyunk, be kell vallani, hogy a civil szféra nem túl aktív Mályinkán. Egy sportegyesületünk van és egy alapítványunk. Mondhatnám, hogy a civil kezdeményezések előtt szabad a pálya, megmutathatják, hogy mihez értenek, mit szeretnek csinálni szabadidejükben, szórakozásból. A község az anyagi lehetőségeinek, erejének a függvényében próbálja támogatni őket az önmegvalósításban, közös időtöltésben,

alkotásban.

– *Az elmúlt években mit sikerült elérniük, hogyan szerepelnek a pályázatokon, mi a tapasztalat?*

– Benyújtott pályázataink nagy részben sikeres elbírálásban részesültek. Ennek köszönhetően büszkélkedhetünk az új egészségházzal, felújított óvodával, ravatalozóval és önkormányzattal, ökoturisztikai központtal, fitness parkkal, új, aszfaltozott utakkal, vízelvezetés kiépítésével, falubusz és polgárőrautó beszerzésével.

Egyrészt a már meglévő, régi intézményeket, az infrastruktúrát újítottuk meg a pályázati lehetőségeket megragadva, másrészt újat is teremtettünk. Ami van, azt is karban kell tartani, felújítani, mert kopik, romlik állandóan. Ezek nem látványos, de fontos munkák.

A felsoroltak közül a legfontosabb a község számára az új egészségügyi központ, amely 100 százalékos támogatási szint mellett valósult meg, több tízmillió forintos nagyságrendben. Saját erőből erre nem lettünk volna képesek. Ennek a beruházásnak köszönhetően modern körülmények közt fogadják a község betegeit, és dolgozhatnak benne az orvosok. Természetesen itt rendel meghatározott időpontokban a két házi orvos, itt működik a védőnői szolgálat is. Büszkéek vagyunk rá, hogy sikerült megvalósítani a beruházást, hogy létezik a Dr. Szelekovszky Sándor Egészségház.

A teljesség igénye nélkül említhetném az elmúlt évek eredményei közül az óvodai játszóteret, a motorik parkot, és a néhány eszközzel felszerelt fitness parkot is. Utóbbit még nem sokan használják, de van rá igény. Ráadásul akár az ideérkező turisták is használhatják, igényeik szerint, tehát számukra is adott a lehetőség. Ez is egy attrakció, ami része a község kínálatának, vonzerejének.

– *Hogy látja, mi a sikeres pályázatok titka?*

– Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, mert a beadott pályázataink elég jó arányban nyernek. Ebben szerepet játszik a térség országgyűlési képviselőjének értő támogatása is. Elérhető célokat kell megfogalmazni. Kicsik vagyunk ahhoz, hogy saját pályázatot figyelő, intéző csapatot működtessünk, ezt legfeljebb a nagyobb, jobb módú városok engedhetik meg maguknak. Ezért a pályázati projekt nálunk társulással alapon működik. Mint az eredmények mutatják, így is megfelelő hatékonysággal szerepelünk.

– *Milyen kitörési pontokat lát a jövőre nézve?*

– Mályinka jelenlegi lakossága 394 fő. Az adottságoknak köszönhetően egyre több fiatal választja az idetelepülést, tehát sok más, előregedő, elnéptelenedő kistelepüléssel ellentétben nálunk biztosítottak látszik a falu jövője.

A Bükk-hegység közelségének köszönhetően rengeteg turista fordul meg nálunk az év minden szakában.

A mályinkaiak barátságos, vendégszerető, pozitív gondolkodású emberek, akiknek célja a településük vonzóbbá, élhetőbbé tétele – szívesen elismerően a község lakóiról a polgármester. – Legfontosabb kitörési pontunk az ökoturizmus lehet. Az adottságaink nagyon jók, hiszen csodálatos természeti környezetben fekszik a település, a falu fölötti kilátóból tiszta időben páratlan panoráma nyílik a vidékre. Az erdők, mezők nagyszerű kirándulási lehetőségeket kínálnak. Ősszel szerencsés esetben a szarvasbögésnek is részesei lehetnek az idelátogatók. A községet érinti az országos Kék túra útvonal is.

A turizmus terén nagyon komoly, potenciális lehetőségekkel rendelkezünk, amit ki kell használni. Sőt, nem csak lehetőségeink vannak, hanem a turistáknak köszönhetően jelenünk is van. Tudomásom szerint a községben működő magánszállások most is közel telt házzal működnek. Azt kell fejleszteni, helyzetbe hozni, amire van igény, aminek van jövője Mályinkán. Ez pedig a jelen állás szerint az idegenforgalom.

Ezt a célt szolgálja a falu szélén, az egykori tűzoltószertárban kialakított ökoturisztikai központ is, ahol bemutatják a hagyományos erdei mesterségeket, amikkel egykoron az itt élők foglalkoztak, valamint a Bükk állat- és növényvilágát. A korrallal haladva interaktív fal segítségével fedezhetik fel a vadon élő állatok lakhelyeit, illetve élethű nagyságú maketteket csodálhatnak meg. A korrallal haladva, a kiállításban nem kapnak helyet preparátumok, minden bemutatott állat természetes anyagokból készült.

* * *

Mint aki járt már Mályinkán és a környező hegyekben, erdőkben, megerősíthetem, hogy magyar viszonyok közt kiváló természeti adottságokkal rendelkeznek. A természetjárásról és a hozzá kapcsolódó idegenforgalomról pedig – sok településsel ellentétben – nem csak beszélnek, hanem létezik, jelen van a község minden napjaiban. Ráadásul a turizmus munkát ad, bevételt termel helyben! Nem kell ingázni miatta, hisz’ a vendég jön helybe, hogy igénybe vegye a községben működő szolgáltatásokat.

Az ugyan nem került szóba a polgármesterrel való beszélgetés során, mert nem a falu „pályája”, hogy a Lillafüred út felső szakaszának, a falu és a Bánkút elágazás közötti része rendbetétele nagyban javítaná Mályinka látogatottságát. Ráadásul szorosabban lehetne kapcsolódni Bánkút, Szentlélek és Lillafüred turisztikai kínálatához, sőt, közvetlenül Miskolc felől is érkezhetnének az autós turisták.

Mályinka „megér egy misét”. Ha szeretik a természetet, látogassanak el ide, például a fesztivál idején – vagy csak úgy, túrázni.

Mályinka a számok tükrében

A bükki falu lélekszáma a 2022-es felmérés szerint 457 volt, ami 10 fős, minimális csökkenés 2011-hez képest, a férfiak 234-223 arányban, többségben vannak. A korfa ezt mutatja: 0-14 éves a lakosság 13,1 százaléka, a 15-64-be tartozik a 61,7 százalék és 65 év fölötti 25,2 százalék, tehát vannak fiatalok a településen, de az idősek vannak többségben. A lakóházak száma 247 db., ami 3-mal csökkent, vagyis lényegében változatlan a szám. A bővítésről, felújításról pedig nincs információ.

A legutóbbi népszámlálás szerint a bejelentett lakosság 93,2 %-a vallotta magát magyarnak, 2% németnek, 1,8% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (6,8% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). A magyarok aránya leheletnyit csökkent, a németeké pedig emelkedett. A cigány kisebbség nincs jelen a településen.

Vallásuk szerint 4,8% római katolikus, 54,5 % református, 2 % görögkatolikus, 1,3 % egyéb keresztény, 0,4 % evangélikus, 7,2 % felekezeten kívüli él a faluban (27,6 % nem válaszolt). A reformátusok száma jelentősen visszaesett a két népszámlálás között, de még így is a lakosság többsége tartozik a felekezetekhez. Figyelemre méltó, hogy a vallásosság mértékének visszaesése közben a görögkatolikusok aránya növekedett.

Mályinka, pálinka, pizstráng, szüret, advent...

Mályinka az egyik legvadregényesebb magyarországi település a Bükk-hegység mélyén, lakói egykoron az erdőből, gazdálkodásból és a bányából éltek. Utóbbi már rég megszűnt, az előbbi kettő is csak kevesek megélhetése, a népessége évtizedeken át csökkent, sok fiatal elvándorolt. A kulturális élet viszont a hagyományokra támaszkodva új impulzusokat is kap.

A falu szülöttével és lakosával, **Kulcsár Zsigmonddal** (75) az ózdi kohászat nyugdíjas üzemmérnökével beszélgettünk Mályinkáról, a község kulturális életéről, Mivel a cikk egy bányászattal kapcsolatos sorozat részeként jelenik meg, a községben pedig egykoron bánya is működött, később pedig sokan ingáztak a térség bányáiba dolgozni, így a bányász hagyományról érdeklődtem elsőként. A válaszból azonban kiderült, hogy ez régen se volt és most sincs jelen Mályinkán. Még a bányásznapot, Szent Borbála ünnepét se tartották meg a faluban. Hiába volt tehát a Fazolák idejétől kapcsolata Mályinkának a bányászattal, a bezárások után ez eltűnt.

Régen inkább a hagyományos paraszti kultúra, a fonóház – sokat fontak, a környékbeli mintákat felhasználva szöttek a lányok és asszonyok, akárcsak a szomszédos Tardonán – és a szüreti felvonulás, meg a bál volt a meghatározó. A legények, akik tehették, lóháton vonultak, a leányok biciklivel, és voltak, akik lovas szekéren. Díszes, színes, hangulatos esemény volt. Érdekesség, hogy ilyen rendezvény se Dédesen, se Tardonán nem volt. A világ azóta igencsak átalakult, beleértve Mályinkát is. A kulturális élet is más, de ma is vannak nagy rendezvények, talán még több is, mint régen. Viszont sok településsel ellenétben ezek nem a semmiből jöttek, hanem a régmúltban gyökereznek.

Amikor a mostani kulturális rendezvényekről kérdeztem Zsigmondot, elsőként a szüreti felvonulást említette, ami a régmúlt felidézését követően nem meglepés, az viszont igen, hogy szőlész-borász rendezvény hogyan kerül ide, a Bükk mélyébe, az erdők alatt elterülő faluba?

”Több szőlőhegy is van a község határában!” – vágta rá büszkén, majd készségesen sorolta a vöröseket, fehéreket, mint Othello, Concord, Noah, Elvira... Jobbára direkttermők, amelyek nem olyan igényesek, „kényesek”, mint például a híres hegyaljai fajták. A szőlőből bor lett, amit megittak a gazda egészségére. Tehát a régi szőlős, boros hagyományokon alapul az modern idők szüreti felvonulása, amelyhez általában néptáncos, népzenei kulturális programok kapcsolódnak, környékbeli fellépőkkel.

A mályinkai bornál sokkal ismertebb a pálinka, vagy ahogy helyben egykoron mondták: pájinka. „Igazi kisüsti volt, mert eredetileg 250 literes edényben főzték, aztán lett 500 literes. A környéken jó híre volt a mályinkai pálinkának, a közeli településeken túlról, 15-20 kilométerről is jöttek ide főzteni. Igaz, nem is volt egykor annyi szeszfőzde, mint most. A szilva volt a meghatározó, nagyon ritkán a törkölyt is lefőzték, az alma nem volt jellemző itt. Olyan 52-53 fokosra főzték. Valamikor én is cefréztem, de már nem foglalkozom vele, 75 éves vagyok...” – árulta el Kulcsár Zsigmond. Mint kiderült, 2020-ig főztek helyben, azóta elmaradt. Ezen előzmények ismeretében nem meglepő, hogy a község fő programja a szeszhez kapcsolódik, félig! A másik felét a pizstráng adja!

„A dédesi vár völgyében volt egy kis pizstrángos tó korábban. A szeszfőzdes Kálmán bácsi megvette a forrás helyét, kiszélesítette a patakot és halat telepített bele. A forrásból kifolyó friss, tiszta, hideg víz lehetővé tette a pizstrángtenyésztést – gyerekként odajártunk kirándulni a 60-as években. Az ügyesebb srácok lenyúltak a kövek alá és kézzel ki tudták fogni! Aztán ez a forrás biztosította a falu vízellátását és megszűnt a pizstrángos” – fogott a halas történetbe Zsigmond. Mint kiderült, volt egy halászcserda is, ahová 25-30 kilométerről is jöttek a vendégek, hogy egyenek egy jó sült pizstrángot. A dicső múlt után hosszabb szünet következett, majd a csak garadnai pizstrángosként ismert Hoitsy György egy kis

halfeldolgozót nyitott 2004-ben Mályinkán. Az itt előállított haltermékek három első díjat nyertek a szakma országos seregszemlájén az OMÉK-on.

A hagyományos falunapot váltotta fel az említett helyi gyökerekre támaszkodó Mályinkai Pálinka és Pisztráng Fesztivál, a 2010-es évek közepén. Azóta rendszeresen megrendezik. A gasztronómiához egésznapos szórakoztató és kulturális program kapcsolódik a sportpályán, ahol színpadot is állítanak. Az idén a Kozmix volt az esti koncertet adó sztárvendég. Igazi fesztiválhangulat volt, több száz nézővel.

Régebben gulyásfőző versenyt rendeztek a falunapon, amelyhez az önkormányzat adta a húst és a fát, most meg pisztrángsütést. A szervezők biztosítják a nevezőknek a halat és a tűzifát, minden mást saját maguknak kell hozni. A rendezvényre Barcikáról és még messzebből is jönnek vendégek.

Az idősek napjához kötődően megrendezik az estjét is a faluban, akárcsak a Mikulást a gyerekeknek. „Dalárdánk is volt, én is szerepeltem benne. A saját rendezvények mellett meghívásra felleptünk a környéken is, például Varbón, Vadnán, ahol nagyobb összejöveteleket tartottak. Valamikor 2010 tájékán szűnt meg a mályinkai dalárda” – közölte szomorúan Kulcsár Zsigmond.

Egykoron Mályinkán se maradhatott el a hagyományos locsolás, viszont nem volt szokás az adventi koszorú állítása és a gyertyagyújtás. Jó tíz éve vált szokássá, a református egyház szervezésében. A községnek saját gyülekezete van, a lelkészük viszont a reformáció hőskorához hasonlóan közös Tardonával. A vallásosság csökkent, járnak még vasárnap istentiszteletre, de már nem annyian, mint régen.

„Van kultúrházunk is, amelyet 1961-63 között kalákában építettünk. Ha szóltak, hogy megjött a téglá, akkor mentünk és lepakoltuk... Ez már rég volt, ma már felújításra szorulna az épület. A művelődési ház, mint intézmény nem létezik, nincs műsorszervező népművelőnk. Valaha én is és a pedagógus feleségem is szerveztünk programokat ide. Manapság – igény esetén – itt tartják a lakosok a nagyobb családi ünnepeket, születésnapokat, névnapokat, ballagókat, lagzikat és a halotti torokat” – magyarázta az épület közösségi funkcióit a nyugdíjas üzememőnk.

A helyi kulturális életet szolgáló intézmény a községi könyvtár. Iskola nincs helyben, egycsoportos óvoda viszont működik, amely a tardonai intézmény telephelye.

A felsorolt rendezvények számát más, hasonló népességű, 460 körüli településekkel összevetve azt mondhatjuk, hogy Mályinka kulturális élete a jobbak közé tartozik. Azért zárásként kíváncsiságból megkérdeztem, hogy régen vagy most volt intenzívebb?

„Régen” – jött a kicsit meglepő válasz. „A 60-as, 70-es években sokkal több volt a fiatal a faluban, mint most. Aztán a nagy részük kirepült, elköltözött, és maradtak az öregek, mint mi is” – szolt a lakonikus válasz. A fiatalok jobban igénylik a rendezvényeket, közös szabadidős programokat, s akkor arról nem is beszéltünk, hogy annak idején csak egy országos tévécsatorna volt, fekete fehér készülékek. A szövés, fonás a munka kategóriába tartozott, a varrás, hímzés viszont inkább szabadidős tevékenységnek számított. Mályinkán bő fél évszázada népszerűbb volt a varrott falvédő, mint a nyomtatott! Ma már legfeljebb néhány idős asszony tölti ezzel az idején, akik fiatalon is ezt csinálták.

„Semmit se kaptunk ajándékba” Tardona és Mályinka

Ha Tardona, akkor szinte mindenkinek elsőre a bujdosó Jókai híres mondása ugrik be: „Tardonára menjetek emberséget tanulni.” Azt már csak kevesen tudják, hogy a magyar szénbányászat hajnalának egyik színhelye is itt volt. A szomszédos Mályinkán pedig komoly hagyományai vannak ennek az ősi szakmának.

A csodálatos természeti környezetben, a Bükk-hegység lankás részén fekszik az Árpád-kori eredetű település, amely valamikor a „világ végének” számított, óriási erdőség mélyén, ezért is rejtőzködött itt a szabadságharc bukása után Jókai Mór, a híres író és hazafi, amíg sikerült komáromi menlevelet szerezni neki. Az egykori iskolában emlékházat hoztak létre ennek örömére.

Akár Fazola Henriknek, a diósgyőri kohászat atyjának is lehetne! Kevesen tudják (még a község honlapján sem szerepel), hogy a híres iparos 1769-ben a Sajószentpéterre vezető út mentén lévő, **Schicha Mihály** telkén talált szénlelőhelyre bányajogosítványt kért. Nem tudjuk, hogy kitermelés mikor indult meg, de a feljegyzések szerint 1790-ben kisebb szénbányák már működtek Tardonán. Kezdetleges, kisipari módszerekkel termelték ki a szénkibúvásokból a „fekete követ”.

Aztán a főleg erdélyi nagyipari szénbányák, és a Sajó völgye bányái is feledésbe merültek, a trianoni határok meghúzásakor pedig a többi szénbánya nagy részét elcsatolták. A megmaradt nehéziparnak és a lakosságnak viszont szó szerint égető szüksége volt a szénre (most, az olaj- és földgázmizéria idején könnyebben el tudják képzelni, mint öt éve, hogy milyen lehetett a szénhiány) és elkezdtek kutatni, hogy hol találnak kitermelhető mennyiségben. Úgy tűnt, hogy Tardona is ilyen hely, amely következtében 1922-ben bányát is nyitottak, de a valóság nem igazolta a reményeket és két évvel később bezárták. Az 1935-ben létrejött Tardonai Kőszénbánya Vállalat még abban az évben megnyitotta a **Billa-tárót** és **Billa-lejtősaknát**, amelyeket 1948-ban zártak be. Az András-tárót is ekkor nyitották meg, s a két társ bezárása után Billa-táró néven 1952-ig üzemelt. Ma már sokan nem is tudják, hogy itt annak idején bányák működtek, illetve azt sem, hogy valamikor Tardonához tartozott. Pedig történelmi léptékkal nézve csupán tegnap, vagyis 1981-ben „csapták” Kazincbarcikához.

A bányászat rég visszavonult, és Tardonából egy csendes erdei, hegyi üdülőtelep vált. Egykori bányamérnököktől hallottam, hogy a Herbolyán (ma Kazincbarcika) 1923-ban megnyitott **Radvánszky-táró** (1928-tól szünetelt a kitermelés, amelyet 1950-ben új név alatt, az első ötéves tervre utalva **Terv-táró** néven újraindítottak, és az 1986-os bezárásig folyamatosan működött) szénbányának a község határ nem jelentett akadályt. Mert részben tardonai területen, vagyis szó szerint a felszín alatt átbányásztak. Egyébként is, mint megjegyezte, a kommunista rendszerben – a maival ellentétben – semmi jelentősége nem volt a község határoknak. Az államé volt minden vállalat, nem voltak eltérő helyi adók, minden a központilag jóváhagyott tervek, utasítások alapján történt. Herbolyán is dolgozott a bányában, mégis meglepte, amikor említettem neki a községi határok Kazincbarcika javára történt egykori módosítását.

A Billa-táró bezárása után a tardonaiak közül sokan jártak dolgozni a Kazincbarcika környéki egyéb bányákba. Így tett egykoron **Gyenes Barnabás** is, aki a közeli Terv-táróban dolgozott, mint vájár, majd robbantómester. Özvegyével, a 90. évében járó **Margit nénival** beszélgettünk arról, hogy milyen is volt az élet Tardonán, bányász családként. Több generációs bányász családként, hiszen édesapja dolgozott a rövid életű tardonai bányában, férje bányász volt, sőt, idősebb fia is a szakmában dolgozott!

Margit néni az augusztusi hőségben az udvaron ült a hintaágyban, kellemes árnyékban. Keze ügyében a görbebot, amely megkönnyíti a járását. Mellé ülve beszélgettünk a régmúlt időkről. Férje nem a klasszikus utat járta be a rákosista években, ugyanis bevett szokás volt, hogy munkásokból lettek káderek, vagyis pártmunkások, vezetők, tanácselnökök, cégvezetők. Ezzel szemben Barnabás a pártiskola elvégzése után az egyik szocialista ipartelepen volt párttitkár, majd a Bánvölgye egyik falujában volt tanácselnök egy évig, s a közigazgatást elhagyva beállt bányásznak az 1956-os forradalom után és 1977-es nyugdíjazásáig ott is maradt! Igaz nem egy üzemben! Özvegye emlékei szerint Kondón kezdte, Billa-tárón folytatta, majd Terv-tárón fejezte be. Mivel ingázott, így adta magát a kérdés, hogyan járt dolgozni?

„Gyalog, keresztül az erdőn! A fiatalok bírták, az öregebbek már nem, ők barakkokban laktak a bányatelepen. Herbolyára pedig a kisvasúttal járt. Ez hozta-vitte az embereket a bányába és haa. Szegény világ volt, akinek még földje is volt, azt is művelte. Ahogy jöttek hazafelé a bányából, sokszor már a vasút mellett várták a feleségek a marhával a férjeket, akik leugráltak a kisvonatról és mentek a határba. Azért bányászkoztak sokan, mert nem volt elég földjük, hogy megéljenek belőle” – idézte fel a több, mint délévszázados életviszonyokat az idős asszony. Nekik is volt egy kis földjük, amit műveltek. Margit néni, mint a legtöbb bányászfeleség, háztartásbeli volt. Otthon volt a két fiúval, vitte a háztartást, gazdálkodott és mezőgazdasági idénymunkásként dolgozott 3-4 heteket. Ezen utóbbival nem sokra ment, így ahogy telt az idő, gondolni kellett a saját jogon járó nyugdíjra is. „Amikor felnőttek a gyerekek, 52 évesen elmentem az erdőre dolgozni. Öt évet voltam ott, onnan kapok egy kis nyugdíjat” – árulta el Margit néni.

Mindketten tardonaiak voltak, 1950. március 18-án házasodtak össze. A fiatalok élete akkor sem volt könnyű. A szülői házban éltek sokan, a nagycsaládban vagy pincelakásokban, ki merre, hogyan. A pap réjtjét szétmérték a falu szélén, és itt építkeztek fel 1950-ben, öszre kész volt a szoba, konyha, s amint tető került rá, beköltöztek.

Mikor említem, hogy a 70-80-as években azt tartották a bányászokról, hogy jól éltek, Margit néni megkontrázta, mondván: az 50-es években volt a legnagyobb szegénység. Utána pedig megdolgoztak mindenért, mint mondja: semmit se kaptunk ajándékba. „A Kádár-rendszerben adtak kölcsönt alacsony kamatra, és takarékoskodtunk. Meg kellett fogni a két forintot, de a két fiúnak tíz év alatt felépítettünk két házat” – jelentette ki büszkén Margit néni. Ezzel mégis csak igazolta, hogy a kemény munkát megbecsülték, hiszen manapság se sok munkás mondhatja el magáról, hogy ha hitellel is, ha takarékosan élve is, de tíz év alatt két házat is fel tud építeni a családjával. Szorgalmas munkával boldogultak. Margit néni manapság is dolgozgat, kertészkedik az udvaron. A hőség ellenére nagyon szép, nagy paradicsomai vannak, s büszkén mutatott egy paprikát, hogy az is itt termett. A titka, hogy az udvaron lévő kútból slaggal tudnak locsolni. Persze panaszkodott hozzá, hogy fáj a lába, a szívével is probléma volt, alig bír már mozogni (a régi időkhöz képest). Látva, hallva, mégis az a meggyőződése, hogy a mozgás, a munka tartja életben. Persze csak amennyit bír. Sokat pihen, néha a kellemes melegben, az árnyéket adó hintaágyon el is szundít... öregesen. „Ha megélem jövő júliusban leszek 90 éves” – mondta. Van két gyerek – a fiatalabb is Tardonán élt, de a felesége halála után eladta a házat és Kazincbarcikára költözött, ott vállalkozó – öt unokája van és dédunokái is. Magyar viszonylatban ez már nagycsalád. Margit néni családi körben, az idősebb fiával él.

No, de vissza a bányászathoz! „Sok fiatal járt egykoron Tardonáról a bányába dolgozni! Nem mentek tanulni és dolgozni kellett... a fiataloknak mindig azt mondom, hogy ma jobb világ van. Igaz, ma se mindenkinek” – vont mérleget az idős asszony, aki ezt követően

felelevenítette az 50-es évek padlás-leseprését, a beszolgáltatás, valamint, hogy mindent blokkra, jegyre kaptak, beleértve a zsírt, a lisztet, a tejet és a húst is. Szerencse, hogy ez mára távoli történelem, s csak a 80 év fölöttiek emlékeznek ezekre a nehéz időkre és a nehéz, sokszor embertelen fizikai munkára.

A munka után eljött a nyugdíj ideje. A bányászoknak viszonylag korán. Barnabás bácsi 1977-ben ment nyugdíjba, havi 3000 forintot kapott, ami akkor megfelelt egy jó átlagos fizetésnek. A rendszerváltást követően azonban az emelés nem követte arányosan az inflációt (azt a mostani nyugdíjasok is tapasztalják) és 1998-ban 33 ezer forint volt – ami nem számított kevésnek, de arányában jóval kisebb volt az átlagfizetésnél, mint az 1977-es induló nyugdíj. A férje halála után sok mindent csinált Margit néni, hogy kiegészítse a jövedelmét.

Zárásként arról kérdeztem – mivel az édesapja és a férje is 'bányászkodott' –, hogy maradtak-e bányász relikviáik? Kobak, mécses vagy valami hasonló? De kiderült, hogy semmi említésre méltó nem maradt. „Elmúltak azok az idők” – mondta.

Kölcsönösen jó egészséget kívánva elköszöntünk Margit nénitől. Természetesen megkerestük **Czakó Tivadart**, Tardona polgármesterét is a bányász lét eltűnésével, a hagyományok ápolásával kapcsolatban. Szabadkozva mondta, hogy nem helybéli, hanem betelepült (benősült – a szerző), pontosan nem ismeri a falu múltját (érdekes, hogy ez csak kistelepüléseken kerül szóba, a nagyvárosok, fővárosi kerületek vezetőinek is jelentős része betelepült, mégse mondanak ilyet sosem), aztán természetesen válaszolt a kérdésre is.

„A hivatal előtt van egy emlékmű. A bányász hagyományokat nem nagyon ápolja már senki. Ahogy az idős, egykori bányászok meghaltak, a bányász történetek is kimentek a falusi beszédtemák közül” – mondta szomorúan.

Tardona szomszédja Mályinka, amely az ország egyik legvadregényesebb hegyifaluja. Olyan kiváló adottságokkal, mint egy osztrák vagy svájci alpesi község. Az elkötelezett természetjárókon kívül kevesen ismerik. Ebben az is szerepet játszik, hogy Miskolc felől, a bánkúti elágazás után kimondottan rossz, balesetveszélyes az út. Ráadásul a község feletti egyik hegytetőn felépített faszerkezetes kilátó, ahonnan csodálatos panoráma nyílik a Bükk-hegységre, amikor ott jártam, vasráccsal volt lezárva... Így nehéz turistát vonzani...

A szomszédhoz hasonlóan itt is Fazolával kezdődik a szénbányászat története. Az ok nagyon egyszerű, mivel a vízi szállításra nem volt lehetőség, a vasutat pedig még nem találták fel, a mai, Ómassán felépített első kohóhoz ökor vagy lóvontatású szekerekkel szállították az ércet és a szenet (fa, víz és mészkő helyben rendelkezésre állt), ezért a lehető legrövidebb szállítási útvonalra törekedtek, s a környéken kerestek szenet. Nem is eredménytelenül!

Fazola Henrik 1769-ben szenet talált a Gabora-hegyen. Tardonához hasonlóan itt is 1922-ben indult a nagyüzemi, ipari bányászat. A Mályinkai Kőszénbánya Rt. a községtől keletre, a Koponya-hegy aljában kezdett táróművelésbe. Még ugyanabban az évben a Bükkvidéki Jókai Mór Szénbánya Vállalat is művelt egy kisebb szénbányát (Jókai szénbányamű néven). A Mályinkai Kőszénbánya Rt. a községtől keletre, a Koponya-hegy aljában levő táróját 1924-ben eladta.

A tulajdonosváltás után Grünberger Ármin és Breczkó József vitte tovább az ipart. A Jókai szénbányát 1926-ban bezárták. A Koponya-hegy aljában lévő táró 1936-ig működött. Az üzem bezárása egyben a mályinkai bányászat végét is jelentette. Tardonához hasonlóan innen is ingáztak munkások a térség szénbányáiba, főleg Kazincbarcika felé. Azonban ez – a szomszédhoz hasonlóan – már csak távoli emlék.

– Csontos László –

Falubuszt adtak át Mályinkán

Mályinka önkormányzata sikeresen pályázott falubusz beszerzésére. Mint köszöntőjében **a település polgármestere, Győrfi Gábor** elmondta, a falubuszt elsődlegesen a gyermek szállítása érdekében vásárolták.

Gyopáros Alpár kormánybiztos a Magyar Falu Program fontosságát emelte ki. A kormány legfőbb törekvése, hogy a főváros központú fejlesztések helyett megteremtsék a magyar vidék fejlődésének lehetőségét. Ez azt jelenti, hogy a magyar vidéken élők is hozzájuthassanak minden olyan szolgáltatáshoz, melyre szükségük van. Mályinka a gyermekek szállítására falubuszt vásárolt, hogy könnyebbé tegye a gyermekek eljuttatást az iskolába és haza, valamint különböző programokra, rendezvényekre.

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő köszöntőjében kiemelte, hogy a választókerületben minden település minimum 2-3 sikeres pályázattal büszkélkedhet. Mályinka is több pályázatot nyert már, ami fontos a település fejlődése szempontjából. Most olyan járművet adnak át, amelyet majd a gyermekek érdekében fognak használni.

Az óvodások sétájuk során betértek az önkormányzat udvarára, hogy megnézzék az új falubuszt. Az ünnepélyes szalagátvágás szerepét Gyopáros Alpár felajánlotta az óvodásoknak, mondván, hogy avassák fel ők a falu új szerzeményét, hiszen azt az ő érdekükben vásárolták meg, és az ő igényeiket fogja szolgálni.

Látkép

A II. világháború hőseinek és áldozatainak emlékműve

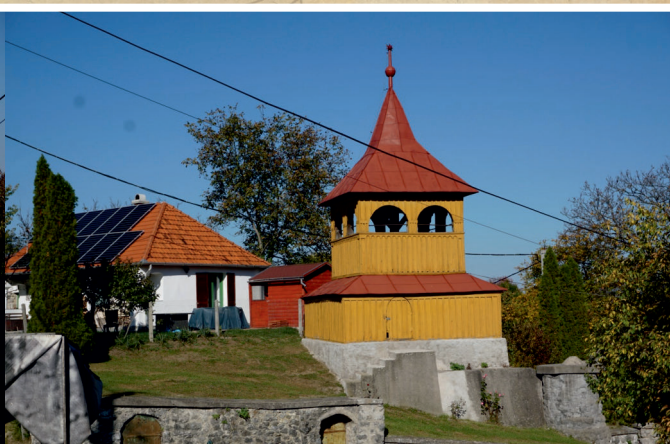
Falubusz átadása Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Gyopáros Alpár miniszteri biztos, Gyórfi Gábor polgármester

Egészségház

Polgármesteri hivatal

Középkori templom és harangláb

MÚCSONY

A Szuha és a Sajó völgyében fekszik, Miskolctól közúton 23 kilométerre északra. A közvetlenül határos települések: észak felől Rudolftelep, északkelet felől Edelény, délkelet felől Sajószentpéter, dél felől Berente, délnyugat felől Kazincbarcika, nyugat felől Szuhakálló, északnyugat felől pedig Izsófalva. Szuhakállóval gyakorlatilag összenőtt, de Rudolftelep, valamint a térség két városa, Kazincbarcika és Edelény is 4-5 kilométeres távolságon belül található.

Múcsony első írásos nyelvemléke

A 13. századból származó Várad Regestrum – latinul Regestrum Varadiense – helyneveink és személyneveink történetének fontos forrása: 43 magyar vármegye 711 helynevét és 2500 személy nevét jegyzi fel. Nagy részét Anianus, azaz Anyos mester, nagyvárad kanonok és káptalani jegyző írta 1217 és 1235 között. A nagyvárad székeskáptalan latin nyelvű jegyzőkönyve a várad székesegyházban a Szent László sírja előtt történt istenítéletekről és a káptalan előtt bevallott jogügyletekről szól. E jogügyletek szerződésekkel, végrendeletekkel és büntetőügyekkel (lopás, gyújtogatás) vagy szolgafelszabadítással kapcsolatosak, főleg Várad tágabb környezetéből, de olykor távolabbi vidékekről is.

A Várad Regestrum jegyzi fel, hogy 1219-ben Beleta, Láncz, Mucsony (Mulchun), Radistyán (Zudesthan) és Császta (Shazka) falu várjobbágyai tagadták, hogy öneik kötelességük volna a várbörtön őrzése, mivel ők hadakozó várjobbágyok (várkatonák). Péter, a borsodi vár jobbágya – tisztje – Mucsony és más helységek szabadjait, a kizárólagosan katonai szolgálatra kötelezhető várkatonákat a várban lévő börtönök, foglyok őrzetére akarta „szorítani”. A katonák ennek mondtak ellent, és lett a dologból per. Az ispán tüzesvas-próbára Váradra küldte Pétert, ahol azonban ő megijedhetett az ítélettől, s kijelentette, hogy az említett falvakból való várkatonaságot csalárdul vádolta a börtön őrzetével.

Ez a bejegyzés annak köszönhetően születhetett meg, hogy a Borsod vára környékén letelepült magyarok a „vár jobbágyaiként” voltak nyilvántartva, a vár védelmére voltak rendelve. Mivel I. István 1001 körüli törvénykönyve megtiltotta, hogy szabad embereket tilos szolgasorba hajtani, ennek szegült ellen Péter, a borsodi vár tisztje. A várbörtönök őrzését alacsonyabb rendű rétegek látták el, tehát Péter „szolgaságba szerette volna hajtani” a fent említett települések lakóit, ami perhez vezetett.

Ez a kezdet, amit Múcsony település büszkén vállal és innen számítja a 800 éves történelmét.

Forrás: Múcsony weboldala

Múcsony kulturális élete

A település és a művelődési ház is ezer szállal kötődött egykoron a bányászathoz. Sőt, önök most is, hiszen a Hunyadi János Bányász Kulturális Alapítvány áll az intézmény mögött. Ez a konstrukció gondolom segíti a bányáskultúra, a hagyományok ápolását.

– Mennyire tudják fenntartani a kötődést, az érdeklődést a községben? – kérdeztük indításként Koósné Kovács Mónikát, az intézmény vezetőjét.

– A helyi identitás megőrzésében fontos szerepet játszanak a hagyományok, a történelem, a kulturális emlékezet és az örökség. Fontos szerepe van a helyi civil szervezeteknek, egyházközségeknek és az önkormányzatnak.

A lakosság többsége nagyon passzív, a rendezvények túlnyomó részén nem vesznek részt, vagy csak nagyon kevés létszámmal. A fiatalabb korosztály sajnos nem érzi magáévá azt, hogy mennyire fontos a népi hagyományok tovább éltetése, az értékek átadása.

– A „régiszipidókhöz” képest mennyire és milyen irányban alakult át a tevékenységük?

– Valaha a népi kultúra szerves egységet képezett a gazdálkodással és a természeti környezettel. A munka közben felcsendülő népdalok a nehéz paraszti hétköznapiok egyhangúságát színesítették. A legnagyobb szórakozási lehetőséget a falusi lakodalmak nyújtották, az esküvőt megelőző és azt követő szertartásokkal, hagyományokkal a színes népi kultúra fénypontjai voltak. A két világháború között működő fonóházak nemcsak a munka szinterei voltak, hanem a fiatalok kapcsolatteremtésének, játékaiknak is helyet adtak. A bálakat csűrökben rendezték meg. Az 1920-as évektől tevékeny kulturális csoportok működtek, népszínműveket játszottak. A társadalmi közélet egyik színpontja volt a kocsmák, ahol üzletkötések, baráti beszélgetések zajlottak, felidéztek a katonáéveket, háborús történeteket.

Az első világháború után a bányászattal megjelent Múcsonyban egy új népréteg, a munkásosztály, melynek művelődési és szociális értékei eltértek a paraszti kultúrától. Létrejött az olvasókör és a bányatelepi mozi. 1954-ben felépül a munkásművelődés központja, a Hunyadi János Művelődési Ház, ahol 40 évig szélesvásznú mozi működött és a Franciaországban is díjat nyert Pécsi Sándor Színjátszó Csoport szórakoztatta a lakosságot.

1960-ban átadták a Petőfi Sándor Művelődési Otthont, ahol népkönyvtár és mozi is volt. Az otthonban élénk kulturális élet folyt. 1970-ben az országos pávaköri mozgalom életre hívta a Múcsonyi Pávakört, 1980-ban fellendült a helyi néptánc-mozgalom. A bányász kultúra legfőbb ékessége a Mákvölgyi Bányász Fúvószenekar volt.

A bányát kb. 70 éves működése után az 1990-es évek elején bezárták, a lakosság jelentős része munkanélküli lett. Ez gazdaságilag nagyon megviselte a települést, így a kulturális élet is jelentős hanyatlásnak indult.

A településen működő Hunyadi János Bányász Kulturális Alapítvány a Múcsony területén bányász kulturális és életmódbeli hagyományörző tevékenység folytatására jött létre. Működése során ellátja a település és közvetlen környezete oktatási, nevelési feladatait, a kulturális értékek megóvásával, a hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlőségét elősegítő tevékenységet, a kisebbségi hagyományápolás támogatásával és elősegítésével, tömegsport elősegítésével összefüggő feladatokat lát el.

A Hunyadi János Művelődési Ház feladata a községben élő lakosság társas kapcsolataihoz, művelődéséhez, szórakozásához a színtér biztosítása, a kulturális értékek közvetítése, a közösségi igények kiszolgálása, a kulturális lehetőségek kihasználása. A művelődési ház a kulturális programok biztosítása mellett fő feladatának tűzte ki a bányász hagyományok ápolását is.

Az alapítvány működése leginkább különböző rendezvények, műsorok szervezésében, bemutatásában merül ki, amelyet bárki látogathat, megtekinthet.

– *Milyennek látja Múcsony kulturális életét?*

– Sajátosnak. Nagyközségünk két részre osztható, Múcsonyra és Alberttelepre. Az ófaluban (Múcsonyban) inkább az egyházi rendezvények a meghatározóak, valamint a ruszin nemzetiség hagyományait ápoló ünnepek. Az újabb településrészen (Alberttelepen), ahol hosszú éveken keresztül a bányász volt a meghatározó szerep, a fiatalabb korosztály lakik. Itt tartják a nagyobb tömegeket vonzó rendezvényeket. Többek között a falunapot, a nemzetiségi ünnepeket, a bányásznapot. Mind a két településrésznek megvan a saját kulturális élete, és sajnos egyik közösség sem nyit igazából a másik felé.

A településen két kulturális intézmény működik, a Hunyadi János Művelődési Ház és a Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár. Az előbbi 19 helyiségben nyújt lehetőséget az itt tevékenykedőknek. Az emeleten a bánya és helytörténeti kiállítás és kiállítótér található. A kisebb helyiségekben klubok, civil szervezetek és egyéb foglalkozások folynak. A színházterem befogadóképessége 360 fő. Az épület tulajdonosa Múcsony Nagyközség Önkormányzata, fenntartója a Hunyadi János Bányász Kulturális Alapítvány.

A Petőfi Sándor Művelődési Ház 80 főt befogadó nagyteremmel, 20 főt befogadó kiállító teremmel, könyvtárral, net-teremmel, valamint kiszolgálóhellyel várja az érdeklődőket.

– *Melyek a főbb rendezvényeik?*

– A bányászathoz kapcsolódik a legfontosabb rendezvényünk, a bányásznapi, amit minden évben megrendezünk, szeptember első vasárnapján. Ezen az eseményen a Múcsony és Alberttelep bányatelkein működött szénbányák áldozatainak tiszteletére állított emlékműnél az intézmények, a helyi civilszervezetek, a nemzetiségi önkormányzatok és az elhunyt bányászok hozzátartozói helyezik el az emlékezés virágait. Viszlai Viktor polgármester, és a helyi szakszervezet elnöke, Úveges Ferenc köszönti a 80. és 90. évüket betöltött bányászokat. Az ünneplés végén közösen elénekeljük a Bányász himnuszt. Ezután kulturális műsor és egy kis megvendégelés várja a meghívott vendégeket. Kötetlen baráti beszélgetés mellett, rég nem látott ismerősökkel elfogyasztják a szokásos virslit és a sört. Másik, szintén a bányászathoz kapcsolódó esemény a Borbála nap, ami a bányászok védőszentjének az ünnepe.

Ezen kívül vannak még – az egész falu lakosságát érintő – rendezvények, ilyen a tojásfa díszítés, a májusfa állítás, a falunap, a nemzetiségi nap és a karácsony.

A tojásfa díszítés a nemzetiségek kezdeményezésére jött létre, mára már hagyománnyá vált, amivel a tavasz eljövételét ünnepeljük.

A májusfa állítás a szerelem és a fiatalság szimbóluma, fiúk állítják a lányok házána kapujába. Idén volt májusfa szépségverseny is. A falunapot minden év augusztus 6-án tartjuk, ami a település születésnapja és egyben pusztulásának napja is. Ezen a napon ugyanis, 1878 augusztus 6-án, a cséplést végző parasztlakosok pipájából kieső parázstól a száraz szalma

lángra lobbant, és a falu nagy része leégett. A templom is áldozatul esett, még a harangok is elolvadtak.

A nemzetiségi napot a helyi, négy nemzetiségi önkormányzat közösen szervezi meg évek óta. Különböző nemzetiségi ételeket szolgálnak fel, az érdeklődők betekintést nyerhetnek a nemzetiségek kultúrájába, lengyel, roma, román és ruszin népdalokat hallgathatnak és néptáncokat láthatnak. Tavaly adtuk át a Nemzetiségek Házát.

A karácsonyi ünnepet és az adventi hétvégéket is közösen, a falu civil szervezeteinek összefogásával ünnepeljük. Kirakodó vásár és kulturális műsor várja a megjelent ünneplőket.

– *Milyen tervei vannak a jövőre nézve?*

– Legfontosabb a művelődési ház működésének folyamatos fenntartása. Sajnos ezt csak és kizárólag külső segítséggel tudjuk megoldani. Több működési pályázat is elbírálás alatt van. Bízom benne, hogy sikerül olyan támogatást kapni, amivel a legfőbb célunkat, a bányász hagyományok ápolását továbbra is szívvel lélekkel tudjuk folytatni.

- Csontos László -

Múcsony megszenvedte a bányabezárások időszakát

Múcsony azon települések sorába tartozik, amelyik nagyon sokat kapott a bányától, de nagyon megszenvedte a bányabezárások következményeit. A múlt század elején a még csak 470 lelkes település lakónépessége a bánya fénykorára 3030 fővel gyarapodott. Az albertyelepi részen, hiszen itt volt a bánya központja, iskolát, orvosi rendelőt, művelődési házat, munkásszállót épített a bányatársaság. A dolgozóinak elhelyezése érdekében pedig 12 lakóépületet hozott létre, amelyben 144 lakást alakítottak ki. Ezekben az épületekben a fűtéshez szükséges szenet is a bánya biztosította.

A bányauzemek bezárásakor az akkori tanácsnak adták át a bánya tulajdonában álló épületeket és lakásokat. A továbbiakban ezek fenntartásáról már az önkormányzatnak kellett gondoskodni, úgy, hogy ehhez megfelelő pénzügyi fedezete nem volt.

Az akkori nehézségekről, a gazdasági helyzetből történő kilábalásról beszélgettünk Viszlai Viktorral, a település polgármesterével.

– *Milyen volt a bánya működése idején az élet, s milyen nehézségeket okozott a bányabezárás?* – Múcsony mindkét időszakot megélte. A bánya a fénykorában valóban bőkezű mecénásnak bizonyult. Sokféle jóléti intézményt működtetett, lakásokat épített a bányászoknak. A bezárást követően ezek az ingatlanok az önkormányzatokhoz kerültek. Az egyik legnagyobb problémát a bányászlakások okozták. Az átadott 12 épület, melyben 144 lakás van, ebből 92 ma is önkormányzati tulajdonú, rendkívül elavult állapotban van. A nagyon alacsony bérleti díjak mellett ezek karbantartására nem volt fedezet. A másik probléma, hogy megszűnt a lakosság szénrel történő ellátása. A településen a lakások fűtéséhez korábban a bánya biztosította a szenet, a bányabezárásokkal ez az ellátás megszűnt. Meg kellett oldani a fűtést, amihez ki kellett építeni a gázhálózatot. Ehhez azonban a településnek nem volt meg a pénzügyi fedezete. Hat település fogott össze a gázhálózat kiépítésére, esetünkben a nulla forintos bevételre vett fel hitelt az akkori önkormányzat, amiből finanszírozta a hálózat kiépítését. Ötéves volt a törlesztési idő, ami hihetetlen nehézséget okozott az akkori vezetésnek. Végül a kiépített gázhálózatot eladták a TIGÁZ-nak, és ezzel jött egyenesbe Múcsony költségvetése.

– *Hogyan élte meg ezt az időszakot a lakosság, a település?*

– Sokan kerültek elkeserítő helyzetbe, hiszen elveszítették a munkájukat, s ezáltal a megélhetésüket is. Miután a bányauzemek a régióban szinte mindenhol bezártak, ráadásul a többi ágazatot is válság sújtotta, ezért az embereknek nem volt lehetőségük elhelyezkedni. Az önkormányzattól vártak segítséget. De az önkormányzat segítségét kérték a volt bányász épületekben működő intézmények is, hiszen mint már beszéltünk róla, a bányák bezárása után már többé nem kaptak szénét, így a fűtésük is veszélybe került. Volt egy harmadik, komoly gondunk is: az alberttelepi részen a bánya kiépítette az infrastruktúrát (víz, áram, szennyvíz), de a település más részén nem volt szennyvízhálózat. Ezt az önkormányzatnak kellett kiépítenie, hatalmas munkát, anyagi terhet vállalva ezzel. Egy ekkora problémahalmaz kezelésére nem voltak felkészítve az önkormányzatok, így Múcsony sem, s nem állt rendelkezésü(n)kre megfelelő pénzügyi fedezet sem.

– *Mikorra vált „kezelhetővé” a helyzet?*

– A kétezres évek elejére kezdett oldódni a feszültség, s lehet azt mondani, talán már látszott némi fény sugar a válság kezelésére. Ekkorra alakult ki az önkormányzatok feladatellátási köre, s pozitív irányban változott a finanszírozás is. Ez időszaktól kezdődően tudtak az önkormányzatok pályázni különböző felújításokra, fejlesztésekre. Maga a pályázati rendszer számunkra azért is volt fontos, mert fejlesztésekre más lehetőségünk nem volt, hiszen az önkormányzat erre vonatkozóan saját forrással nem rendelkezett. A pályázatoknak köszönhetően sikerült az orvosi rendelőt, az iskolát, óvodát, egészségházat, a Petőfi Művelődési Házat, majd az önkormányzat épületét is felújítani, s számtalan egyéb feladatra, pl. járdaépítésre is kaptunk pályázati támogatást.

Azt el kell mondani, hogy a pályázati rendszer levezénylése sem volt egyszerű, erre a hivatalban nem volt külön apparátus. Intézményvezetők, intézményi és hivatali dolgozók munkaidő után jöttek el és segítettek a pályázatok elkészítését, majd sikeres pályázatok után azok megvalósítását. Ez egy hatalmas összefogás volt, aminek köszönhető, hogy sikerrel birkóztunk meg ezekkel a feladatokkal. Csak hálával tudok gondolni mindazoknak, akik ebben az időszakban segítettek a munkánkat, hozzájárulva ezzel Múcsony fejlődéséhez.

– *Hogyan sikerült a munkanélküliséget enyhíteni?*

– Ennek a kezelése nem önkormányzati feladat, de a különböző programok, a START munkaprogram, közhasznú, közcélú foglalkoztatások segítséget jelentettek. A munka biztosítása mellett célunk volt az is, hogy értéket teremtsünk e foglalkoztatások keretében. Szerencsére mindig voltak olyanok, akik egy-egy szakmában jártasak voltak. Ennek köszönhetően sikerült megoldani, hogy ezen foglalkoztatások keretében munkaruhákat készítsünk saját foglalkoztatottjaink részére, valamint a környező önkormányzatoknak is tudtuk ezeket gyártani. Később már konfekció termékeket is készítettünk. Úgy gondolom, hogy ez egy hasznos és értékes program volt.

De ugyanez a lehetőség vezetett el oda, hogy ma szárzetszta készítő üzemünk van. Az előkészítést, pl. az üzem kialakítását, közhasznú munkavégzés keretében oldottuk meg, a működtetést a szociális szövetkezet végzi. A tészta készítéséhez csak lisztet kell vennünk, a többi nyersanyag helyben áll rendelkezésre. Van egy tojótyúk telepünk. S a termények előállításához hatalmas segítség, hogy az idősebbek fölajánlották kertjeiket művelésre. Mi ezeket bérbe vettük, a közhasznú dolgozóink művelik. Az időseknek jó, mert így gondozott a kertjük, nem vadul el. Nekünk is jó, hiszen a kertek művelése révén takarmányt tudunk termelni.

– *Mi a jövő nagy kihívása?*

– Feladatunk van bőven, hiszen maga a település is hatalmas kiterjedésű, és az intézményeink egy részére is ráfér a felújítás.

De egy korábban dédelgetett tervünk a mostani időszakban különös aktualitást kapott. Fontos feladatunk lenne, hogy az intézmények energiaellátást, beleértve a fűtést és a világítást, alternatív energiák bevonásával tudjuk megoldani. Ez nem csak a költségeinket csökkentené drasztikusan, hanem növelné az intézmények biztonságos működését is.

El kell indítani az úgynevezett bányászlakások felújítást, melyeknek zöme ma is önkormányzati tulajdonban van. És persze igyekszünk segíteni azokat a vállalkozásokat, amelyek munkát biztosítanak a településen, vagy fejlesztésekről gondolkodnak. Erre példa a ma igencsak romos állapotban lévő volt bányász munkásszálló, amelyet egy vállalkozó szeretne felújítani, és az eredeti funkciójának megfelelően üzemeltetni.

Miután egy széles réteg önkéntesen segíti a munkánkat, biztos vagyok benne, hogy lépésről lépésre haladni fogunk a múcsonyi polgárok és a település érdekében – fogalmazott bizakodóan Viszlai Viktor.

- ÖBE -

Fennállásának 50. évfordulóját ünnepelte a Múcsonyi Hagyományőrző Pávakör

Pénteken ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját a Múcsonyi Hagyományőrző Pávakör. Az ünnepi rendezvényen részt vett és köszöntőt mondott Demeter Zoltán országgyűlési képviselő és Viszlai Viktor, Múcsony polgármestere. Fellépésükkel köszöntötték a helyi pávakört a vendégegyüttesek: a Rozmaring Dalkör Berentéről, a Levendula Nyugdijasklub Bánhorvátiból, a Szendrői Népdalkör, a Szögligeti Hagyományőrző Pávakör és a Vámosújfalvai Dalkör.

A magyar kultúra piciny szeletét láthatták az érdeklődők ezen az ünnepen. S azokat tisztelhatték, akik még életben tartják néphagyományunk e különleges értékeit. Nem véletlen, hogy a helyi közösség büszke a pávakörre, és az sem véletlen, hogy a rendezvény végén ajándékokkal köszönték meg több évtizedes munkájukat.

Az ünnepségen lehetőségünk volt beszélgetni a Múcsonyi Hagyományőrző Pávakör vezetőjével, *Grekóczkiné Czövek Ibolyával*.

– *Mióta vezeti a pávakört?*

– 2002-ben keresett meg a pávakör, és én igent mondtam a felkérésre. Nagyon megszerettük egymást, és azóta együtt dolgozunk.

– *A pávakör egy művészeti csoport, de fontos az is, hogy közösségként tudjanak együtt dolgozni. Milyen közösség a Múcsonyi Hagyományőrző Pávakör?*

– Egy nagyon jól összekovácsolódott közösségről van szó, nagyon szorgalmasak, lelkesek. Hozzáállásuknak köszönhetően nem csak népdalokat éneklünk, hanem jeleneteket is előadunk, egyházi énekeket, valamint a nemzeti hitvalláshoz kapcsolódó énekekkel is fel szoktunk lépni a rendezvényeken. Vannak önálló jeleneteink is, a fonóház, a szüreti és arató jelenet. Ezeket évszaknak megfelelően szoktuk előadni. Nagyon lelkesek a csoport tagjai mind a próbákon, mint az előadásokon.

– *Ez a generáció, lehet mondani: az utolsó mohikán. Azt tapasztaljuk, hogy a fiatalok nem nagyon kapcsolódnak be az ilyen jellegű közösségi munkákba. Önöknél milyen tapasztalatok vannak?*– A mi pávakörünk is nagyobb létszámú volt a korábbi években. Sajnos sokan

elhaláloztak, vagy betegségük miatt abbahagyták az éneklést. De öröm számomra, hogy az én korosztályomból még mindig gazdagodunk egy-egy taggal, s ez teszi lehetővé, hogy folyamatosan működjünk. Jelenleg tíz tagja van a pávakörnek.

– *Ebben a teremben komoly sikerek emlékei láthatóak: oklevelek, plakettek mutatják be az egyesület öt évtizedes működését. Milyen eredményekkel büszkélkedhet a pávakör?*

–Több országos arany minősítéssel rendelkezünk, legutóbb Tállyán kaptunk ilyen elismerést. Megkaptuk az Országos Ruszin Önkormányzat rangos díját, a Hoding Antal-díjat is. Itt helyben pedig Polgármesteri elismerésben részesültünk. Úgy is lehetne tömören fogalmazni, hogy számos magas rangú elismerést kapott ez a pávakör, ami azt jelzi, hogy komoly szakmai munkát végzünk.

–*Hol szokott fellépni az együttesük, hová kapnak meghívásokat?*

–Természetesen rendszeresen fellépünk itt Múcsonyban a település rendezvényein. Miután itt a ruszin közösségnek komoly hagyományai vannak, s nekünk jó a kapcsolatunk a ruszin nemzetiségi önkormányzattal, és azon túl, hogy sok segítséget kapunk tőlük, kapcsolatuk révén felléptünk már határainkon túl is, pl. jártunk Ukrajnában is, és voltunk Erdélyben, Székelyhídon, tavaly is szerepeltünk ott, idén is kaptunk meghívást. Sőt, felléptünk már Szerbiában és Lengyelországban is. Természetesen kapunk meghívásokat a megyén belülről, de a megye határain túlról is, ruszin közösségek programjaira, egyházak rendezvényeire, fesztiválokra, falunapokra. Sajnos nem minden meghívásnak tudunk eleget tenni, mert én Kazincbarcikán az egyik általános iskolában dolgozom, s az ottani elfoglaltságom meghatározó. A pávakör pedig nélkülem nem szívesen menne el, mert számukra kell az a biztonság, amit én nyújtok a fellépéseken. – *Már érintettük beszélgetésünk során azt, hogy a fiatalokat nagyon nehéz bevonni az ilyen jellegű közösségek munkájába, és ez országosan is tapasztalható. Mit üzenne a fiataloknak?* – Azt, amit Kodály Zoltán mondott: „Az ének szebbé teszi az életet.” Sajnos rengeteg magába forduló, depressziós fiatal van manapság. Ha ők ezeket az értékeket megtalálnák, ezeket a közösségi élményeket, a közösségi fellépés szépségét, örömeit átélnék, önmaguk is értékesebbé válnának, s kevesebb probléma lenne a világban. Az ének lelkileg is feltölti az embert. Sok magába forduló fiatal van, akiknek kellene az ilyen közösség. Van célunk, feladatokat látunk magunk előtt, feltöltődünk a közösségi együttlétől.

– *Milyen támogatásból tud működni a pávakör?*

– Nagyon sok támogatást kapunk a helyi önkormányzattól, és személyesen Viszlai Viktor polgármestertől. Komoly segítség a Ruszin Nemzetiség Önkormányzat támogatása is. A mai ünnepre készített fellépő ruháinkat is az ő támogatásukkal szereztük be, a kiegészítőket azt magunk vásároltuk. Nekem van egy szerény tiszteletdíjam, amit az önkormányzattól kapok, ezt a pénzt én teljes egészében a pávakör működésére fordítom.

Ha utazni kell, akkor abban az önkormányzat segít. Sokszor polgármester úr a sofőrünk, ami számunkra nagy elismerés.

Lehet mondani, minden segítséget megkapunk, ami ahhoz szükséges, hogy a pávakör működni tudjon.

- ÖBE -

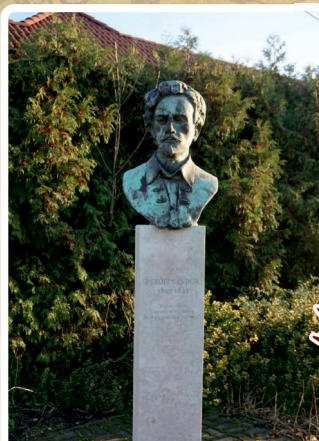
Ünnepség

Község háza

Petőfi Sándor közösségi ház

Petőfi Sándor szobra

Hagyományörző Páva Kör 50. évfordulója

Páva Kör műsora

Balról jobbra Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Viszlai Viktor polgármester

Játékvár Óvoda

Hunyadi János Művelődési Ház

NAGYBARCA

Nagybarca története

Régészeti leletek tanúsítják, hogy a vidék a rézkori népek sűrűn lakott szálláshelye volt. Az avar korból származó arany-leletek, főleg Bánfalva határának földvárként ismert részéből kerültek elő. Kazinczy Gábor szerint a honfoglalás előtt szláv népek lakták a vidéket, majd a Bél, Őrs és Bors nemzetségekhez tartozó bánok telepedtek le. A Bél nemzetség sok tagja viselte a báni méltóságot, s ez minden bizonnyal hatással volt a patak, a völgy, a szomszéd település (Bánhorváti) nevének kialakulására. A nyelvi, néprajzi hagyományok színezője volt a horvát telepések hatása a XIII. században. A környék a honfoglalást követő első évszázadokban a királyi birtokhoz tartozott, később adományozás, csere vagy zálogbirtokként világi és egyházi feudális nagybirtok lett.

Régi Árpád-kori község, első okleveles adat a XII. századból található. 1194-től lakott hely, mint királyi őrhely, fontos szerepet töltött be. Domokos bán öröklött birtoka volt, de III. Béla – a borsodi vár kötelékéből kivéve – Pélyt elcserélte „Nagybarcával”, és egyes írások szerint királyi kémlelőknek adta. Ekkor a nevét Borchá, később Barcha, Parcha alakban írják. Mások szerint Ernye bán fia, István öröklött földje volt, aki eladta Szuhai Albertnek. Ekkor, 1287-ben már két faluból áll (Barcz – Barcika – faluval azonosítják). Majd 1317 és 1342 között Vilyam fiai János, László és Mihály vásárolták meg, amit a király is megerősített. Anonymus szerint az első adománybirtokosnak tekinthető Miskolc nemzetség Miskolc körül nyert nagy földet, s a XIII. században birtokolnak még Mezőcsát és Sajókaza vidékén, valamint a Bükkben. Mintegy 20 falu tűnik fel a nemzetség kezén. Ezek közül azonban 10 későbbi szerzeménynek tekinthető (Arló, Barca, Vadna stb.). A további feljegyzések egyértelműen Barcz nevet emlegetnek, majd a pápai tizedlajstromok Borch néven említik.

A XIV. században a Ballai-család birtoka, de házasság révén a Hangácsiak és Fínkeiek is birtokrészeket kapnak. A Ballai-család a következő században is birtokos, és nagy szerepet játszik a község történetében, melynek neve lassan kezd kialakulni.

A XVI. század elején nevét Nagh Barcza alakban találjuk, de megmarad a régi Barcza név is. Leányágon a Dobó-család is birtokosa lesz. Ebben az időszakban a községek összeírását rendeli el a hatóság. Ekkor nevét Nagy Barcya, Nagybarcza, Nag Barcya, Nag Barcha, Nagbarcza, Nagy Barcza formában írják. Ekkor már teljesen kialakult névvel van dolgunk, melynek keletkezésében jelentős szerepet tulajdonítanak a Ballai-családnak. Házasság folytán nemsokára a vagyon igen feldarabolódott. A XVII. századbeli földesurak közül a Vetési, Berentey, Bizáki, Puky s a Pukyak révén a Zákány és Hartyáni családok tűnnek ki, a későbbiek közül pedig a Bernáth, Máriássy, Urai és Pécsy családokat említhetjük. Az Uraiak az 1700-as évek végén kerülhettek ide, és valószínűleg ekkorépítették a kastélyt, mely a Szeles-aljában állt. A legutolsó ősi tulajdonosa Urai Uray Mihály, Magyar Királyi Pénzügyi Biztos volt, aki az 1920-as évek elején meghalt. Ekkor a kastélyt három család vette meg, majd a front idején az épületet lerombolták.

1554-ben a török teljesen felégette a községet, de a nép ismét felépítette. Az eddigi faházak helyett kőépületeket építettek. Hódoltsági terület volt – a budai basának fizették az adót, ami

60 Ft volt! –, de ehhez még sok mellékszolgáltatás is járt. Nem ismerték el a füleki bég uralmát. Szép román kori templomával együtt Nagybarca hamar a reformáció híve lett, már 1597-ben egyház, de csak leányegyház volt. 1598-ig a bánhorváti Református Egyház filiája volt. 1789-ben lett anyaegyház. Az 1790-es években Vadnának volt filiája. Református község ma is.

A török kiűzése után, 1686-ban a Bán-völgye német megszállás alá került, és a nép szenvedése még jobban fokozódott. 1687-ben a Szent Liga hadserege és az ehhez csatlakozó magyar katonák harcot indítottak a német zsarnokok ellen.

A XVIII. században a község az Egri Papnevelő Intézet birtoka volt – az egri káptalannak a kazai Kokasok révén –, s mint gazdasági hivatal, létrehozta a kilenced és tized fizetését. A Bán-völgye paraszti népe 1771-ben az apátfalvi Holló Mátyás felhívására a szemináriumi birtokon fellázadt. A lázadást Spelényi lovasezredének ötödik százada verte le, akasztással és botbüntetéssel megtorolva.

Az 1848/49-es szabadságharcban többen részt vettek a községből. Az önkényuralom évei alatt katonákat szállásoltak el a községben. A közigazgatás és a tanítás nyelve a német lett. Az idegen elnyomás mellett súlyosbította a helyzetet, hogy 1831, 1866, 1872, 1876, 1897-ben hatalmas kolera-járvány, és 1806, 1813, 1841-1842-ben himlőjárvány pusztított.

A II. világháborúban sokan vettek részt: 39 katona vonult be, hősi halált halt 11, hadirokkant lett 6. A lakosok a nehéz napokat a pincékben vészelték át.

1907-ben kőszénbányát nyitottak a völgyben a Salgótarjáni Részvénytársaságok. Létrejött az Annyok Károly és Társa Kőszénbánya Vállalat, majd az Egyesült Szénbányák Rt. Nagybarca (1939-ben még működött).

1905. március 31-én hoztak határozatot a község új nevééről:

„Körjegyző előadja az 1898. évi IV.t.c.z.4.§-a értelmében a község és egyéb helynevek törzskönyvezése a vármegye területén most van rendezés alatt. Kéri a képviselőtestületet, hogy a bemutatott íveken feltüntetett bizottsági megállapodásokhoz képest a község nevét egy szóba írva 'Nagybarcza', a hozzátartozó pusztát pedig szintén egy szóba írva 'Kisbarcza pusztá' néven törzskönyvezés végett fogadja el.

A képviselőtestület az előterjesztett indítvány alapján egyhangú határozattal kimondja, hogy a község nevét 'Nagybarcza', a hozzá tartozó pusztát pedig 'Kisbarcza' elnevezéssel kívánja törzskönyveztetni, mert mint hajdani község ugyanez néven szerepel, mint hajdani pusztá és kilátás van rá, hogy e nevét örök időkre meg is tartja.”

1930-ban helyben működő áramfejlesztő segítségével megkezdődik a villamosítás, majd 1939-ben a barcikai villanytelep vezetékére kapcsolták.

Az 1941-es adatok szerint: lakóházak összesen: 191, földszintes: 190. Vízvezetékekkel ellátva: 0. Villannyal ellátva: 57, rádiókészülékek száma: 7, lakások száma: 264.

A község a sajószentpéteri járásban fekszik. Körzeti orvos, gyógyszertár Bánhorváton van, szülésznő a községben. Iskolája az egy tanerős Református Iskola. Egyháza Református Anyaegyház. Kulturális intézménye a mezőgazdasági szakkönyvtár és a Levente-egyesület. Kulturális megmozdulások, előadások az iskolában voltak. Vasútállomása Vadna (2.5 km), a községben vízimalom működött.

A Bán-völgyében – így Nagybarca határában is – a szőlőkultúra a középkorban is fejlett volt. Dr. Fényes Elek közlése szerint aszúborot is szüreteltek ezen a vidéken. Az 1880-as nagy

floxéra járvány idején a Bánvölgyében is kipusztult a szőlőkultúra. Csizmadia Jenő bánhorváti református lelkész irányításával megindult a szőlő újratelepítése.

1962-ben Dobosy László földvár v. várkastély nyomainak keresésére indult a községben, több kutató említése alapján. Fényes Elek a falu feletti régi várkastély romjait említi. Borovszky Samu azt állítja, hogy szláv földvár nyomai találhatóak a faluban. Gerő László olyan várat feltételez, ahol alapfalak maradtak meg. Ezek ismeretében indult el Dobosy László. Az adatközlők szerint a falutól ÉNY-ra közvetlenül a kertek mögött emelkedő Szeles-tetőn volt valamikor egy földvár. Régen a völgy aljában, borospince ásása közben egy alagutat találtak, mely a hegy belseje felé vezetett – egy szakaszán lépcső is haladt lefelé –, de be volt omolva, így nem lehetett tovább kutatni. A helyszín bejárásakor Dobosy semmilyen erődítést v. talajelszíneződés nyomait nem találta a nagy részben szőlővel beültetett hegyen.

Az 1950-es években megindult a gazdasági, kulturális fejlődés. A lakosság egy része a kőszénbányában dolgozott, másik része földműveléssel foglalkozott.

1960-ban megkezdődött a Termelőszövetkezet szervezése. 1961. január 30-án megalakult a Dózsa György Nagybarcai TSZ, majd 1970. január 1-jén Bánvölgye MGTSZ néven egyesült a bánhorváti és nagybarcai TSZ. A TSZ központja Nagybarca volt.

1960-ban még önálló tanács község volt 29 taggal, és 5 fő VB taggal működött. A putnoki járáshoz tartozott. Lakóinak száma 1100 fő volt.

1966. szeptember 1-től megalakult a Bánhorváti-Nagybarca Községi Közös Tanács, mely 36 fővel (Bh.:22, Nb.:14 fő) működött. 1970-ben az ózdi járáshoz tartozott a község. Lakóinak száma: 1120 fő volt.

A Művelődési Otthont 1965-ben adták át.

Az 1979-es népszámlálás adatai szerint a lakók száma 1044 fő volt.

A község határában az 1920-as évektől működő kőszénbányát 1967-ben zárták be. Később a Nagybarca-Vadna bányavasút sínjeit is felszedték. A vasútnak egyetlen nyoma található, a mai Bagolyvár néven ismert hídmaradvány. Az akkori bányavasút vonala a Bán-patak mellett futott a kisbarcai bányaközponttól a vadnai állomásig. Az akkori időben több bányát is megnyitottak, mint pl. a Szalonkaj és a Tanya melletti Tűzkőnek nevezett oldalon, de nyersanyag hiánya miatt bezárták. Így a lakosság jelentős része Kazincbarcika különböző üzemében és a TSZ által létrehozott üzemekben dolgozott.

1965-től, az új művelődési otthon átadása után – melyhez a lakosság jelentős társadalmi munkával járult hozzá –, az általános iskolát és a postát is felújították. Ezekon felül könyvtár és óvoda is létesült, sőt, új üzletház is épült. Új utcárok, új utak, új járdák épültek az utóbbi három évtizedben. A Lázberci-víztározó megépítésével, az 1960-as években, a község lakossága vezetékes ivóvízhez jutott.

A templom renoválásakor és az iskola építésénél sok csontot találtak.

A község a palóc nyelvjárási terület keleti részén fekszik.

Főleg Bánhorváti község idősebb lakói a nagybarcaikat viccesen „pirítóskok” néven emlegetik.

A község régi és középületeiről

A faluhoz közeledve az első építmény, amely a szemünkbe tűnik, a református templom harangtornya. Ez a románkori templom a XIII. században épült. Eredetileg kőkerítéssel volt körülvéve. Homlokzata előtti tornyának négy oldalán szép románkori ikerablakok, hegyes toronysisakja alatt pedig körülfutó, deszkázott folyosó volt. A szószék felett faragott, áttört korona ragyogott, ennek tetején fiát etető pelikán-madár volt kifaragva. Bár a templomot többször átalakították, 1808-ban újra kifestették a famennyezetét és a karzatát, 1903-tól pedig teljesen újjáépítették.

Ekkor tűnt el a románkori félköríves szentély és a torony románkori ikerablakai, a festett famennyezet, s a szószék pelikán-madara. A torony is teljesen új. A mai templom egyszerű, szentély nélküli, négyszögletes épület, eltűnt az oldaltámfal és a kőkerítés. Középkori harangja (XV. sz.) megmaradt, mely 50 cm magas, 70 cm átmérőjű, felső részén gótikus betűkkel: „O REX GLORIE VENI CUM PACE”, vagyis: „Oh, dicsőség királya, jöjj el békességgel!” felirat fut háromszor körül. A balatoni római katolikus és a kisgyőri református haranggal együtt, ez a három legrégebb Borsod megyei harang.

A kis cseh harang

A templom közvetlen szomszédságában áll az általános iskola. Nagyszüleink idejében egytantermes iskola volt, egy tanító tanított 70-80 gyereket I-VI. osztályig. Később körzeti iskola lett, igazgatásilag Bánhorvátihoz tartozott, azóta is odajárnak a felső tagozatosok. 1958 után két tantermet alakítottak ki, két tanító tanította az I-IV. osztályokat, összevonva. Az épület egy része 1972-ig tanítói lakás volt, ezután óvodát alakítottak ki, melyet 1991-ben bővítettek. 1996. szeptember 1-től az intézmény összevont általános iskola és óvoda.

A település úgynevezett utcás település: az út két oldalán sorakoznak a házak és a gazdasági épületek, azokon túl pedig a „szalagtelkek” következtek. Ma már nem sok ilyen porta van a faluban. Eltűnt a malom épülete is.

A malomra 1790-ben szerzett vízjogi engedélyt az akkori tulajdonos. Az utolsó telektulajdonos – az 1960-as években néhai Agonás Lajos bácsi – elmondása szerint az ükapja 1894-ben vette meg a malmot. Ő hozta magával Gömör megyéből az akkori céhstatumot. A malmot a 600 m hosszú mesterséges árokba vezetett patak vize működtette. A malom 1952-ig működött, mert ekkor a gátat felrobbantották. Romjai még ma is állnak.

Kisbarca története

Nagybarca községhez tartozik ma már Kisbarca is, Rákóczi utca néven. Kisbarcával szemben a községre eleinte nem alkalmazták a Nagybarca elnevezést, hanem csak Barcának nevezték.

A XII. században önálló község volt. Legrégebbi említése Kisbarch néven 1353-ban fordul elő. A Bessenyei és Zolath család a földesura, mely Barcikán is birtokos, másik része a Rátold-nemzetségé volt. Tőlük kapta a Bélháromkúti Apátság 1485-ben.

A XVI. században a Darócziak is birtokosai, és Kis Barcya, Kysbarcza, Kys Barcya, Kisbarcha alakban említik a nevét.

A török 1555-ben teljesen elpusztította a községet. A Balay-családon kívül a Senyei, Barczy, Darvas, zálogjogon a Barius (olasz eredetű), Négyesy, Abrahám, Ragályi családok birtoka volt. Sokáig nem épült újjá. Később megnyílt a kőszénbánya, és bányászok települtek be. Ezután fellendült a kulturális élet (pl. női kézilabdacsapata volt).

A község felett a XV. század körül erősség, vár állt, de nyomai ma már nem látszanak.

Forrás: Nagybarca önkormányzata weboldala
(Csikász Orsolya Van egy hely a Nap alatt..." című dolgozata (1996.)

Szénbányászat Nagybarcán és Bánfalván

A Bükk-hegység Sajóra néző északkeleti oldala olyan, mint az ementáli sajt, szinte minden település határában egykoron szénbánya működött, azonban sok helyen már olyan régen visszavonult az ősi szakma, hogy nyomait se venni észre. Szerencsére sehol egy tájseb. Ebbe a kategóriába tartozik a Bán-patak bejáratánál elhelyezkedő Nagybarca és Bánhorváti is.

Egészen pontosan Kisbarca és Bánfalva, amelyek a legtöbb térképen fel sincsenek tüntetve, mert az említett községek településrészei, pedig a XIX. század végén, az itteni szénkészlet felfedezését, majd a kitermelés megkezdését követően ismert mélyművelésű bányatelepek jöttek rajtuk létre.

Vadnai Zoltán református lelkésszel, Nagybarca 2001-2019 közti polgármesterével idéztük fel a történelmi ködbe burkolózó kezdeteket. „Nagybarca nem egy klasszikus bányász település, sokan nem is tudják róla, hogy valamikor szénbánya működött a községben. A decemberben elhunyt amatőr helytörténész, Dénes Károly bácsi által írt, az önkormányzat támogatásával megjelent falutörténetben azonban egy külön fejezetet szentelt ennek az iparágnak. Sok érdekes dolgot összegyűjtött, tényeket és legendákat. Ma már nehéz kibogozni. Ami tény, hogy Kisbarcára rengeteg bányász települt, főleg az erdélyi bányatelepekről. A pékség falán lévő bányász emléktáblát Karcsi bácsi csinálta. Régebben, ha bányászt temettek Nagybarcán, akkor szokás volt, hogy bányász zenekart hívtak a rendezvényre, aztán már csak felvételtől bejátszották a Bányász himnuszt az elhunyt tiszteletére.”

Az emléktáblát 2014-ben avatták, a balesetben elhunyt bányászok nevét tartalmazza, név szerint: Turcsányi Gusztáv, Mogyorósi Lajos, Bodnár Béla, Bényei József, Nyilas József, Juhász József és Lovas József neveit. S miért került a pékség falára? Azért, mert eredetileg a Hencelvölgyi Samu becenevet viselő lejtőszaknát üzemeltető bánya irodája működött az épületben.

A korábbi polgármester is konstataálta a szomorú tény, hogy mára csak hírmondó maradt az egykori bányászok közül. Vadnai Zoltán ugyan nem említi, de tudni kell, hogy az idő múlásán túl ennek az is az oka, hogy a nehéz fizikai munka és a sokak által fogyasztott alkohol hatására a bányászok többsége nem élt meg igazán hosszú kort. Ami viszont tény: a községi közéletből mára eltűntek az egykori bányász hagyományok.

Az elmondottak fényében kisebb csoda, hogy Bodnár Miklós bácsi személyében sikerült egy öreg bányásznyugdíjast találnunk, aki még dolgozott a helyi bányában és felkérésünkre kötélnek állt, hogy felelevenítse több, mint fél évszázados emlékeit!

Előbb azonban nézzük a tényeket a barcai bányászatról, amelynek szakszerűen dokumentált nyomaira Rónaföldi Zoltán Kronológia / A borsodi és Ózd vidéki szénbányászat fontosabb évszámai, eseményei/ Kiegészítésül néhány egyéb évszám és esemény is – cirkalmas címet viselő tanulmányban bukkantunk rendszerezetten feldolgozva. Dőljenek kényelmesen hátra, s induljunk a kályhától, vagyis a bázisévtől, 1893-tól, amikor a MAK megvásárolta a Bánvölgye szénelőfordulásainak egy részét, egészen pontosan Barcán, Bánhorvátiban és Bánfalván. A következő bejegyzés 1900, a Koller-féle bánya, majd ebből az Albert táró.

Csőd miatt átmegy a telep a Bánvidéki Kőszénbánya Rt. tulajdonába. 1919-ben bevásárolja magát az Alfréd és Felső tárók közötti területre a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt., 1921-ben elindították I. lejtősakna mélyítését és munkáskolóniát is létesítettek – itt települtek le a már említett, többségében erdélyi bányászok. 1923-ban az Alfréd táró kimerült. Ugyancsak ebben az évben a Péter József és Fia cég a nagybarcai bányájával csatlakozott a Gömöri Szénbánya Rt.-hez, amelyet a következő évben felszámoltak. A szénjogok egy közvetítőn keresztül a Merx Rt.-hez kerültek, akik egy kilométeres vasúti csatlakozást építettek Vadna irányába (ma már nyoma sincs, a sít is felszedték).

1924-ben bezárták a Bánfalvai Kőszénbánya Rt. bányáját. 1925-ben a Merx helyi cége felülvizsgálta a bányáit, s csak az Andor-tárót találta kitermelésre alkalmasnak, azt se nagyüzemi termelésre, ezért bérbe adta. A következő jelentős dátum 1933, amikor a tarjaniak bezárták az I-es lejtős aknát, mert kimerült. Ezt követően egymást érték a kisebb tárnák (Borzik, Mária, Károly) nyitása, majd kimerülés után a bezárása. Így jutottunk el 1952-höz, amikor a nehézipar erőltetett fejlesztése elérte a Bánvölgyét is és lejtős akna épült a IV. és V. széntelegek megnyitására. A krónikás 1955-ből vízbetörést jegyzett fel.

Erről az időszakról már saját emlékei is vannak Miklós bácsinak:

„Nem volt nagy bánya, folyamatosan ment a beruházás. Kiepült egy 200-250 méteres lejtakna, a fővonal olyan 2 km hosszú volt, ezeket kifalazták, akár csak a főlégaknát. Azt mondták annak idején, hogy ötven évre elegendő szénvagyonnal rendelkezik, mégis alig kezdte meg a termelést, már be is zárták. Aknásként, középkáderként itt dolgoztam 1961-63 között. Ez azért volt jó nekem, mert barcai születésű vagyok és kerékpárral 5 perc alatt beértem otthonról a munkahelyemre” – magyarázta az egyik fő vonzerőt a nyugdíjas bányász.

Ez azonban, mint láttuk, nem tartott sokáig, áthelyezték Szuhakálló II-es aknára, ahol 1972-ig dolgozott, majd következett Feketevölgy 1987-ig, Putnokon élte meg a rendszerváltást, ahonnan 31 év bányászkodás után 1992. február 4-én vonult korengedményes nyugdíjba, 48 évesen. De vissza a nagybarcai bányához! Alig fejezték be az előkészítést, 1965-re kiepült a teljes bányarendszer, egy kicsit termeltek és általános meglepetésre mintegy 250 ezer tonna szén felszínre hozása után 1966-ban már le is állt a bánya.

„Minden benn maradt szerintem, nem volt visszavonulás. Lezárták és lefalazták a bányát és kész. A korábban bezárt Borzik-aknát is. A szénminőség ugyanaz volt, mint Bánfalván. A bánya fürdőjéből és irodaházából lett a mai csecsemőotthon. A műhely és minden felszíni épület megvan még. Nem mondtak semmit se, hogy miért zárták be az éppen csak megnyitott bányát. Így ment az akkori időben” – utalt vissza a szocialista idők elhallgatási politikájára Miklós bácsi. Nyilvánosan meg nem nagyon kérdezősködtek, senki se akart bajt magának. Utána jártam és sikerült megtalálni a magyarázatot: az országos szénbányászati koncepció változása miatt zárták be az alig egy évvel korábban, nagy reményekkel elindított bányauzemet. Ezzel Nagybarcán végleg megszűnt a szénbányászat. A Borzik-akna felszíni épületei is állnak, igaz, tanya lett belőle és ma is lakják.

Hogyan élte meg a falu a bányászat megszűntét?

„Nem volt feltűnő változás. Mindig is voltak ingázók, most többen lettek. A Nekézseny-Szeles-akna és a Mályinka-Berente vonalakon közlekedő bányászjáratokkal utaztak oda és vissza. Persze sokkal kényelmesebb volt az öt perc kerékpár, de tudomásul vették a változásokat.

Ekkor került szóba a szomszéd falu, Bánfalva (az 1950-es összevonás óta Bánhorváti része) szénbányája. Érdeklődtem, hogy tud-e ajánlani valakit, aki egykoron ott dolgozott. A válasz nemleges volt, öreg barátja nem rég halt meg, s nem emlékszik onnan már egyetlen akkori szakira sem, ami nem is csoda, hiszen 1965-ben a Samu-lejtősakna beomlásával megszűnt a széntermelés.

Viszont kiderült, hogy Miklós bácsi ezt is jól ismeri! Nem dolgozott ugyan benne, de édesapja

itt volt bányász. Büszkén említette, hogy 1953-ban sztahanovista élmunkás lett és még a megyei lap is bemutatta, ami nagy dolog volt abban a korban. Édesapján keresztül sok mindent tudott a bánfalvai bányáról, amely a minimális távolság miatt ugyanahhoz a szénmezőhöz tartozott, mint a nagybarcai (vagyis kisbarcai).

Nézzük előbb a kronológiát! A szénbányászat 1890-ben indult meg a földbirtokos a Vladár család jóvoltából a Szabó-tetőn és az Almás-dűlőben. Egy Koller nevű helyi vállalkozó is bányát nyitott 1903-ban, amelyet néhány évi termelés után, 1907-ben be is zárt. A Salgótarjáni Köszénbánya Rt. több beruházás után 1923-ban megkezdte a IV-es lejtakna (ez kapta később a Samu nevet) építését, elkészülnek a bányász- és tisztviselőlakások. Komoly potenciál lehetett az itteni bányákban, mert az említett cég Vadna MÁV állomás és az Almás-dűlő (Chorin-telep) közt 8 km hosszban, normál nyomtávú vasutat épített, amely ugyancsak komoly beruházás volt. Gondoljunk csak bele, a rendszerváltás óta eltelt több, mint 30 évben összesen 19,5 km új vasútvonal épült (az Őrségben, a magyar-szlovén vasút összekötésére).

Még a nagy válság alatt is megtartotta pozícióit, aknáit a cég, azonban a MÁK-kal folytatott verseny következtében 1940-ben a Samu és a lakótelepet megtartva levonult a terepről. A IV-es telep letermelése miatt fejlesztettek az V-ös kitermelése érdekében, amely már az államosítás után, az 50-es években valósult meg. A Chorin-telepen 58-ban porszén kitermelést indítottak, amely 1961-ig tartott. A kedvezőtlen művelési viszonyok és a hosszú földalatti szállítások miatt 1963-ban a Samu lejtősakna felszámolás elkezdődött, és 65-ben beomlasztással ért véget. Ezzel pontot tettek a bánfalvai, mélyművelésű bányászat történetének a végére.

„A bánfalvai szén, a berenteihez hasonlóan nagyon jó minőségű volt, 4800-5000 kalóriás, amely, ha nem vigyáztak, kilyukasztotta a dobkályhákat” – mesélte Miklós bácsi. – „Olyan volt a bánya mélysége, hogy nem voltak benne patkányok, csak egerek” – derült ki, amikor arról kérdeztem, hogy emlékszik-e valami különlegességre. Nos, ez a bányász szempontjából, aki a föld alatt dolgozott, fontos dolog volt. Nagybarcával ellentétben itt tudatos bányabezárást hajtottak végre. Ennek az oka, a nyugdíjas bányász elmondása szerint prózai volt: ”kifutott a szénmező. Nagy területeket lefejtettek. Kimerült a bányatelek.”

S miután megbeszéltük a Nagybarca és Bánhorváti bányatörténetét, visszatértünk a kezdetekhez, vagyis hogy a közelségen kívül miért is lett bányász?

„Apám is ott dolgozott – említette első helyen Bodnár Miklós –, a tanulással se volt gond, így amikor felmerült a kérdés, hogy hová is jelentkezzek, adta magát, hogy a miskolci bányaiipari technikumba. A Déryné utca végén lévő nagy épületben működött az iskola, 1957-ben 42-en jelentkeztünk, amiből 20-at vettek fel, köztük engem is. Itt is fejeztük be a tanulmányainkat.”

Mint korábban említette, 1961-92-közt aknász munkakörben, középvezetőként dolgozott több bányauzemben is. Szerencsés korban lett bányász, amikor a gépesítés kiszorította a kézi munkát. „F5, F6...F8 vágathajtó gépeket használtunk a frontfejtésben. Ezek magyar fejlesztésű berendezések voltak, amelyeket licenc alapján a Szovjetuniótól Angliáig gyártottak” – mondta nem kis büszkeséggel az egykori aknász. S valóban! Utánanézttem, 16 országba jelentették be a szabadalmat. A fejtőszerszám két henger alakú, egy irányban forgó marótest volt, a kitermelt anyagot (szerencsés esetben jobbra szenet, kis részben meddő kőzetet) az úgynevezett harácsoló karok terelték az ekéről a gépbe épített kihordó szalagra. A bányabiztonság szempontjából fontos, hogy a villamos berendezések sújtólégbiztosak voltak, vagyis szikramentesek. A hazai aknákat az Országos Bányagépgyár látta el berendezésekkel.

Tehát a modern gépeknek köszönhetően a korábbiaknál könnyebb lett a bányászok munkája (régén a keskeny rétegekben előfordult, hogy térdelve csákányoztak, lapátoltak!), de azért így is emberpróbáló maradt, ezért is járt a nyugdíjkedvezmény a föld alatt dolgozóknak. Előbb 30 év föld alatti munka után, amit később leszállítottak 25 évre.

„A bánya kezdeményezte a nyugdíjazásomat. Megvolt a 30 évem és beadtam a kérvényt és meg is kaptam. Immáron 31. éve vagyok nyugdíjas” – zárta a visszaemlékezését Bodnár Miklós, aki az egyik utolsó mohikánja a bányászati szénbányászatnak.

– Csontos László –

Szolgálati lakást és falubuszt adtak át Nagybarcán

Nagybarcán pénteken két pályázat révbe érésének eredményeként falubusz és szolgálati lakás átadására került sor.

Tóth-Péter Zoltán, Nagybarca polgármestere köszöntőjében ismertette a pályázat legfontosabb elemeit. Szolgálati lakást alakítottak ki, melyre közel 30 millió forintot nyert az önkormányzat. Számukra ez a lehetőség fontos, hiszen szakembereket tudnak megtartani. Megköszönte Demeter Zoltán országgyűlési képviselő segítségét a korábbi, s a mostani pályázatok kapcsán.

Gyopáros Alpár kormány megbízott a Magyar Falu Program rugalmasságát emelte ki. Nem központilag határozzák meg a tartalmakat, hanem a településekről érkező igényeket építik be. Ennek alapján lehetett pályázni szolgálati lakások építésére, kialakítására. Mint mondta, a vidék, mióta vidék létezik, küszködik a megfelelő szakemberek megtartásával. A szolgálati lakások azok az új elemek, amelyek csábítóbbá teszik a települést a szakemberek, így az orvosok, óvodapedagógusok, pedagógusok, köztisztviselők számára. Mióta ez a pályázati lehetőség rendelkezésre áll, mintegy 150 önkormányzat pályázott szolgálati lakás építésére.

Demeter Zoltán köszöntőjében elmondta, hogy az ilyen napok, mint a mai, számára örömdetések. Ezen a napon két település, Mályinka és Nagybarca gazdagodott olyan beruházással, vásárlásokkal, melyek az itt élők komfortérzetét növelik. Visszautalt Mályinkára, ahol a gyermekek utaztatása érdekében vásároltak falubuszt, s az átadás során a nemzeti színű szalagot a gyerekek vágták át. Azok, akiket a nyertes pályázat szolgálni fog.

Tollas Tibor emlékház

Nagybarca látkép

A 2022-ben átadott új bölcsőde

Szolgálati lakás

Szolgálati lakás átadása

Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Tóth-Péter Zoltán polgármester, Gyopáros Alpár miniszteri biztos

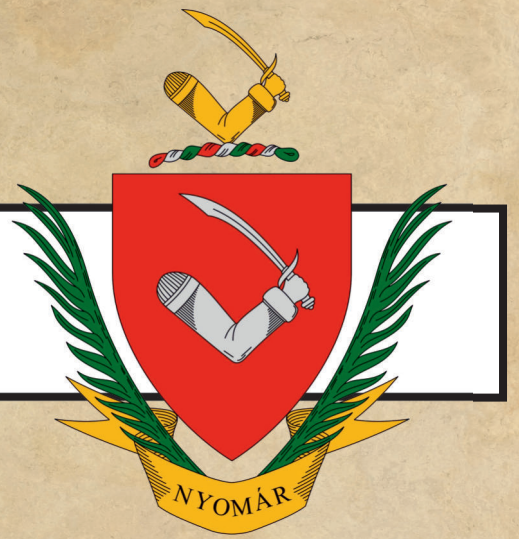
A piac épülete

Piac átadása

Balról Jobbra Dr. Szécsi Ottó jegyző, Tóth-Péter Zoltán polgármester,
Jakab István- az országgyűlés alelnöke, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

NYOMÁR

Nyomár története, földrajzi fekvése

A Cserehát nyugati peremén, a Hangács-patak szűk, hét kilométer hosszú völgyében Ziliz, Nyomár és Hangács települések helyezkednek el. A patak Hangács község belterületén ered, két forrás táplálja. Nyári esőzések idején sokszor megárad. A zilizi templomnál beletorkollik a Ziliz-patak, Boldva felett folyik a Bódvába. A települések közúton az Edelény és Boldva közötti mellékútból Ziliznél keletnek tartó úton érhetőek el. Rendszeres autóbusz-járatok kötik össze a falvakat Boldvával, Edelénnyel, Kazincbarcikával, Miskolccal. Ritkán használt vasúti megállójuk Ziliz, a Miskolc-Tornanádaskai vasútvonalon. Lakosaik református, római és görögkatolikus vallásúak. A völgy középső települése Nyomár, Edelénytől mintegy 12 kilométerre található, lakosainak száma 2023-ban 290 fő volt – többségükben reformátusok, római és görögkatolikus vallásúak.

A település részei: Rózsavég, Szűrőkvég, Kis-Délő, Nagy-Délő, Újsor és Kakastanya (külterület)

Nyomár nevét először 1267-ben említették az oklevelek, Nomar alakban írva, egy Ziliz határjárásával kapcsolatos oklevélben. 1284-ben Máté nyomári öröklött földjének Ziliz felőli részét átadta vejének Synik fia Benche-nek és határát megjáratták. 1330-ban Nyomári Bethlen fiaié volt. Bethlen megbízottként is szerepelt 1332-ben egy oklevélben. 1332-ben Mihály arkangyalról elnevezett egyháza is említve volt, papja ekkor 7 garas pápai tizedet fizetett. Nyomár község neve 1284-ben tűnik fel egy okiratban, Numar névalakban. Neve talán a nyom ige származéka, a nyomás váltakozva gabonatermesztésre, ugarnak hagyva, legeltetésre használt határrész, vagy egy Nyomár személynév lehetett az előzménye. Birtokos családja, amely a megyének alispánt is adott, a községről Nyomárinak nevezte magát. 1332-35-ben temploma a Szent Mihály titulust viseli. A 16. században a Réghy vagy Hangácsi és az Ományi család a két jelentős birtokos, mellettük a Báthory, majd a Barius családról hallunk.

A 18. században a Szathmáry Király család lett a legnagyobb birtokos a faluban a Fekete családdal együtt. A Szathmáry Király család felmenői az 1500-as évekig jól visszavezethetők. A család több jeles katonát adott az országnak. Gömör és Borsod vármegyében voltak jelentős birtokaik. A családból Szathmáry Király János (1634-1710) prefektus és fia, zathmáry Király Miklós (1661-1723) ezres kapitány jeleskedik a Rákóczi-szabadságharcban.

Mindketten a gazdasági és politikai döntések végrehajtásában tevékenykedtek. Miklós főleg a hadellátás megszervezésében játszott fontos szerepet. Jó szervezők voltak, helyismeretük, emberismeretük nagy hasznukra volt. Szathmáry Király János 1703-tól 1706-ig vezetett latin nyelvű naplója a Rákóczi-szabadságharc történetének érdekes forrása és fontos egyháztörténeti vonatkozása is van.

Szathmáry Király Miklós Borsod vármegye főszolgabírája, majd másod-alispánja, 1697-98-ban a Csáky-ezred alezredese, majd II. Rákóczi Ferenc ezredese, a szatmári béke egyik aláírója, akit ékesszólása miatt a kortársak „magyar Cicerónak” is neveztek.

Nyomáron születnek gyermekei: Ádám és Zsófia.

Szathmáry Király Ádám (1692. július 9. - Boldva, 1752. december 18., akinek az apja Szathmáry Király Miklós kuruc ezereskapitány, az anyja Pongrácz Borbála) II. Rákóczi Ferenc fejedelem apródja és íródeákja volt, és a szabadságharc bukása után elkísérte a fejedelmet Lengyelországba és Franciaországba. Naplója, melyet e két országban töltött idő alatt vezetett, érdekes adalék a fejedelem bujdosásáról. Szülei kegyelmet eszközöltek ki számára az uralkodónál, III. Károly királynál, így 1717-ben hazatérhetett Franciaországból. Itthon visszavonultan élt birtokán, a Szathmáry család boldvai kastélyában. 1752. december 18-án ott érte a halál. Munkája: Szathmári Király Ádám Napló-Könyve 1711-1717. esztendőkből II. Rákóczi fejedelem bujdosásáról. Pest, 1866.

Szathmáry Király Zsófia 1697. szeptember 28-án születik Nyomáron, itt is hal meg 1786-ban. Férje Ragályi István kapitány, alezredes. Ők öröklik szüleiktől többek között a nyomári jószágokat. Itt laknak ők és leszármazottaik: ifjú Ragályi István (1752-1825), Borsod vármegye alispánja, Ragályi Tamás (1785-1849) alnádor, Lossonczy Jenő, Szomjas Aladár, Lakatos Géza: mindnyájan a református egyház fő patrónusai szinte 1948-ig.

Nyomár nevezetességei

Református templom

1332-ben Szent Mihályról nevezett temploma volt. A 16. század második felében a törökök többször is elpusztították a falut. Lakói 1610 körül telepedtek vissza és már reformátusok voltak, kijavították és használatba vették a középkori kőtemplomot. A török hódoltság végére ismét elnéptelenedett a falu, földesurai 1690 után népesítették be ismét református és katolikus lakókkal.

1760-ban a mait megelőző templom javítása folyt, de nem tudjuk, hogy az a régi kőtemplom volt-e, vagy más. Az 1825-ei tűzben a falu és a templom leégett. Az új templom felépítésére Magyarországon és Erdélyben gyűjtést engedélyezett a Helytartó Tanács. 1825-29 között épült fel a régi temetőben a templom, amikor a falu még a szemközti hegyoldalon állt (ma a templom körül van). A nyugati homlokzat előtti tornyát 1876-ban építették, és ugyanakkor ki kellett cserélni a templom mennyezetét is. A belső térnek sík, vakolt mennyezete s keleti végén egyenes záródása van.

A 201 kg-os (73 cm-es) harangot Szlezák László öntötte 1931-ben Budapesten. A felirata: „Isten dicsőségére, az elesett hősök emlékére Bencze István és neje Kovács Borbála adományából és az Amerikában gyűjtött adományokból öntötte a nyomári református egyház.” A 106 kg-osat (58 cm-eset) Novotny Antal öntötte 1912-ben Temesvárott, a felirata: „A nyomári református egyház részére készült.”

Katolikus templom

A Keresztelő Szent Jánosról elnevezett katolikus templom 1825-29 között épült, az 1825-ben a faluval együtt leégett templom helyett, az akkori, régi temetőben, ami azóta a templom körül van. Mennyezetét sík vakolatra cserélték és a nyugati homlokzat előtti tornyát 1876-ban kapta. Keleti vége egyenes záródású. A torony nélküli templom harangja a mellette álló haranglábon lakik.

Nyomáron évekig élt, hazánk két neves fia is

Lakatos Géza katona, diplomata, vezérezredes majd miniszterelnök, Nyomár közösségének támogatója., akit a Nyomári Református Egyházközösség 1935 novemberében tiszteletbeli főgondnökká választja. Felesége, Szomjas Lujza. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei birtokán, Nyomáron éltek 1946. március közepétől. Földjek jelentős részét államosították, 1949-ben nyugdíját is megvonták tőle. Kükényvölgyi tanyájukon – elsők között – alakult meg a Remény Termelőszövetkezet.

Laki Lukács László (1953-2017) könyvtáros, helytörténeti kutató, vászonszövő. A Kegyelmi kérvény című könyvében ezeket a sorokat írja: „Gyermekkoromat két csereháti faluban, Lakon és Nyomáron töltöttem. Mindkettőt szülőfalumnak vallom, szeretem. Örömmel emlékezem az ott töltött boldog gyermekévekre, meghatározó volt szerepük életemben.”

Néprajzi gyűjtései és helytörténeti kutatásai, munkássága felbecsülhetetlen, múltunk értékeinek megmentője. Nevéhez fűződik többek között az edelényi Borsodi Tájház alapítása. Munkatársként részt vett a Borsodi Földvár ásatásain. Tevékenyen közreműködött az Edelényi Kastélysziget létrejöttében. Írásai fontos helytörténeti és néprajzi gyűjtőmunkák. Jelentősek még egyháztörténeti kutatásai is. Hangácson létrehozta a Szathmáry Király György Egyháztörténeti Múzeumot. Részesen volt a Nyomári Református Egyházközösség életét bemutató kiállításnak, neves egyháztagok életrajzi adatainak összegyűjtését segítette. Tiszteletbeli presbiter, aki egész életében gyűjtötte múltunk helyi értékeit.

Összeállította és szerkesztette községünk történetét, a NYOMÁR 2010 című kiadványban, amelyben így fogalmaz: „...ezer szállal kötődöm e kicsiny településhez...”.

Takács László
polgármester

Nyomár és a csereháti problémák

A Cserehát dimbes-dombos, kisebb-nagyobb erdőkkel tarkított, romantikus tája elbűvöli a turistát, de itt, az ország szélén, az „isten háta mögött” mégis nehéz az élet. Bezártak a környék bányái, az agrárium is átalakult, ami komoly kihívást jelent az olyan kistelepüléseknek, mint például Nyomár. Kicsik, saját erő nincs, mégis küzdenek. A rendszerváltás óta történetekről Takács László polgármesterrel beszélgettünk.

– *Mennyire volt jelentős tényező Nyomár életében a bányászat?*

– A beszélgetésünk előtt utána néztem, a rendszerváltás előtti évtizedekben, a '60-as évektől kezdve a bezárásokig jó páran jártak a bányákba dolgozni. Többnyire Rudabányára, Ormosbányára és Edelénybe. Eleinte kerékpárral, később fapados buszokkal (bányász járatoknak nevezték őket) utaztak a munkába, de nem ez a munka volt a jellemző a településre. Akinek szerencséje volt, az a bányából ment nyugdíjba, akinek nem volt szerencséje, annak a bezárás után keresnie kellett valami újat, valami mást – emlékezett vissza a közelmúltra **Takács László** polgármester.

– *Milyen fejlettségben, milyen állapotban találta a községet a rendszerváltás?*

– Sokan dolgoztak a helyi, illetve a szomszédos települések termelő szövetkezeteiben, a mezőgazdaság és az állattartás területen. Az emberek vállalhattak háztájit (krumpli- és kukoricaföldet) a családi kassza kiegészítésére. A legtöbb családnak volt szőlője, konyhakertje, ahol megtermelték a zöldséget, gyümölcsöt. Szinte minden háznál tartottak háziállatot (sertést, baromfit, nyulat), így mindent előteremtettek, amire egy családnak szüksége volt.

Nyomáron varrodai is működött, ami a '90-es évek közepéig biztosított megélhetést az ott dolgozóknak. A községnek egy élelmiszerboltja volt, ahol sok mindent be lehetett szerezni, amiért nem kellett Miskolcra vagy Edelénybe utazni. A mezőgazdaság mellett még az ipar kínált munkalehetőséget az itt lakóknak. Kazincbarcikára (a BVK-ba, ma Borsodchem Zrt.),

Sajóbáonyba (az ÉMV-be, ma ipari park) műszakos buszok hordták a dolgozókat.

– *Hogyan reagáltak a kihívásokra?*

– A rendszerváltás után bezárták a bányákat, és a mezőgazdasági termelőszövetkezeteket privatizálták. Az elbocsájtott dolgozók kénytelenek voltak más munka után nézni. Egy részük az építőiparban, gyárakban helyezkedett el, és volt, aki vállalkozó lett több-kevesebb sikerrel.

Akik sehol nem tudtak elhelyezkedni, azokat közmunkaprogram keretein belül alkalmazták. A közhasznú munkát a munkaügyi kirendeltségek működtették a regisztrált munkanélküliek közvetítésével, akik munkaviszony keretében egy évig végezhettek a települések közfeladatait érintő munkákat. A munkanélküliek közhasznúak alkalmazásával próbálták a falut fejleszteni, építeni, szépíteni. Szükség is volt rá, mert a '70-es és '80-as években nem sok fejlesztés történt a településen, a közös községi tanácsnak köszönhetően, aminek központja a szomszédos Hangács település volt. Így aztán a községből nem mindig jutott – utalt a régi problémára finoman a polgármester. – Most önálló a település, saját kezünkben van a sorsunk.

– *Hová, meddig jutottak el a bő három évtized alatt?*

– A település az elmúlt évtizedek alatt nagy változásokon ment át. Falugondnoki szolgálat létesült, amely a mai napig működik, segítve a település lakóit – fogott a történetek bemutatásába a polgármester és címszavakban felsorolta a változásokat. – A '90-es évek elején megépült a községben a földgáz-, ivóvíz-, szennyvíz- és telefonhálózat. Kábeltévénk és internetünk is lett. Ezzel infrastrukturális szinten óriásit lépett előre a község.

A régi épületeket, járdákat, utakat felújítottuk. Megépült az iskola, ami azóta sajnos bezárt. Emlékeim szerint 1995-től 2021-ig működött. Kialakítottunk egy játszóteret is, ami pályázati forrásból újul meg. Az alkalmat megragadva elmondhatom, hogy pár napja jött meg az értesítés, hogy nyertünk rá 6 millió forintot. Ez volt az itt elérhető maximális támogatási összeg. Először is várjuk a hivatalos közokiratot. Ezt követően kezdődhet a projekt megvalósítása. Ha minden jól megy, akkor még az idén megkezdődhetnek a munkálatok, amely végén egy modern, az előírásoknak mindenben megfelelő játszótér lesz a községünkben, a szülők és a gyerekek legnagyobb örömére. Minél hamarabb indul, annál jobban örülök, mert hamarabb készül el.

Hosszú éveken át volt szüreti felvonulás, szüreti bál is a községben. Majálisokon szórakozhatott a falu apraja nagyja. Majd később a majálist felváltotta a falunap, és hosszú ideje már, hogy „Autómentes Nap” és Gyermeknap keretében is szórakozhatnak a település lakói.

Évek óta házról házra járó falumikulás jutalmazza a gyerekeket, és pár éve már, hogy közös karácsonyfát állítunk, s az adventi koszorúnál az utóbbi időben közösen gyújtottuk meg a gyertyákat. A gyertyagyújtásnál 2023-ban már közös énekléssel ünnepeltük a szentestét. A helyi könyvtárba bárki ellátogathat és megtalálhatja a számára hasznos és szórakoztató olvasnivalót. Valamint számítógépek és internet szolgáltatás is segíti a tanulni vágyókat.

Nagy sikerű bálok, szilveszteri szórakoztató rendezvények zajlanak. Ezeknek óriási közösségkovácsoló, összetartó ereje van – tartja a polgármester.

– *Milyen terveik vannak a folytatásra?*

– A polgármesteri hivatal és a művelődési ház korszerűsítése, az elárvult iskolaépület hasznosítása. Továbbá fontos lenne a fiatalok megtartása, illetve bevonzása a település vérkeringésébe.

Az üresen maradt iskolával kapcsolatban nem csak elviekben, hanem konkrét elképzelésünk is van. Egy közösségi- és sportközpont kialakítására lenne szükség, hogy lekössük, helyet adjunk a fiataloknak és természetesen az idősebb generációknak is. Kulturált keretek közt, helyben el tudják tölteni a szabadidejüket. Jelenleg ott tartunk, hogy már focizni se járnak ki a fiatalok. Tennivaló tehát van bőven. Mostanában itt, az egykori iskola épületében tartjuk a rendezvényeinket. Tekintettel a költségekre, sajnos önerőből nincs lehetőségünk a fejlesztésre, átalakításra, csakis pályázati úton látok lehetőséget. Figyeljük a kiírásokat, várjuk, hogy jöjjön egy olyan végre, amire be tudjuk adni az elképzeléseinket. Ezzel kapcsolatban beszéltem képviselő úrral is. Fontos lenne a község számára az épület közcélokat szolgáló hasznosítása – fogalmazott határozottan, ám mégis óvatosan a falu vezetője.

A közelmúltban épült egy magántulajdonú vendégház a községben, amely egész évben vonzza a városokból kiszabadulni vágyó vendégeket. Hétvégenként rendszeresen jönnek látogatók a községbe. Ezzel kapcsolatban megemlíteném, hogy két telket is el tudtunk adni az érdeklődőknek. Bízom benne, hogy a csendet, nyugalmat, természetközeli állapotot szerető emberek közül egyre többen találnak ide, és visszatérő vendégeinkké válnak Nyomáron.

Sajnos az önkormányzat nem rendelkezik kellő anyagi forrással. Mint említettem, csak pályázat útján tudunk bármit is megvalósítani. Azt gondolom, hogy ezeket a pályázati lehetőségeket maximálisan igyekszünk ki is aknázni.

A falunkra jellemző az előregedő lakosság, a természetes fogyás, a lakosság arányának folyamatos csökkenése. A település korfája eltolódott az idősebb korosztály felé, továbbá negatív a vándorlási egyenleg is. Az elvándorlás iránya a közeli városok felé mutat. Leginkább a felsőfokú tanulmányok elvégzése és a jobb megélhetés reményében hagyják el a községet.

A településen az önkormányzat a közfoglalkoztatási program keretein belül tud munkalehetőséget biztosítani, egyéb lehetősége sajnos nincs – utalt ismételt a realitásokra a polgármester, amelyek közt minden nap élnek, dolgoznak. Mivel őseim erről a tájegységről származnak, így elég jól ismerem a múltját, helyzetét. A Cserehát egésze, de különösen a belső részei el vannak hanyagolva és nagyobb városok, jó utak hiányában elkerülik a komolyabb állami és magánberuházások is. Annyi változott az elmúlt években, hogy az

állami programok és uniós pályázatok próbálják helyzetbe hozni a vidéket.

– *A végére maradtak a civil szervezetek, önkéntesek, helyi kezdeményezések. Egy olyan öregedő kistelepülés, mint Nyomár, hogyan viszonyul ehhez?*

– Amennyiben ide számoljuk, akkor a község egykori polgárőrsége most ismét összeállt. Szerencsére, kopogjuk le, hogy nincs problémánk a közbiztonsággal, vagyonbiztonsággal Nyomáron, de az idősebb lakosság számára megnyugtató, hogy vannak, akik figyelnek, s ha kell, vigyáznak rájuk. Látják őket, beszélhetnek velük, amikor szolgálatban vannak és a falut járják. Ez is sokat számít, mivel sok az idős, részben egyedül élő ember a községben. Megnyugtató a számukra a polgárőrök jelenléte, tevékenysége.

Másik, klasszikus civil szervezetet a Nyomár Községért Közalapítvány, amelyet az önkormányzat hozott létre. A szervezet tevékenységi köre a hivatalos megnevezés szerint falufejlesztés.

Az említetteken kívül nincs civil szerveződésünk. Mint említettem öregedő, kistelepülés vagyunk. Városi környezetben, sok ember közt könnyebb ilyeneket szervezni, működtetni – összegezte gondolatait Takács László, aki a 2019-es választás óta tölti be a polgármesteri tisztséget Nyomáron.

Nyomár számokban

A legfrissebb népszámlálás szerint a községnek 280 lakosa van, ami jelentős csökkenést mutat a 2011-es állapotokhoz képest: -46 fő, ami 14,1 százalékos romlás. Érdekes, hogy itt a férfiak vannak többen, 143-137 arányban. A község korfája alapján, középtávon nem kell tartaniuk a kihalástól, mert a lakosság 16,8 százaléka 0-14 éves, a 66,8 százaléka 15-64 esztendő, és csupán 16,4 százaléka töltötte be a 64 évet. A lakások száma 131, változatlan.

A legutóbbi népszámlálás szerint a lakosság 95,7%-a vallotta magát magyarnak, 0,4% cigánynak, 0,4% bolgárnak, 0,4% ukránnak, 1,4% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (4,3% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). Érdemi változás nem történt. Mint a számok is mutatják, hogy egy öregedő, szinte teljesen magyar lakosságú településről van szó.

Vallásuk szerint 27,1% volt római katolikus, 37,9% református, 7,9% görögkatolikus, 0,7% ortodox, 5% felekezeten kívüli (20% nem válaszolt). Miközben a római katolikusok és reformátusok száma érdemben csökkent, a görögkatolikusoké enyhén növekedett. A kistelepülések jelentős részéhez hasonlóan, az országos átlagnál kicsit vallásosabb község és Nyomáron.

- Csontos László -

Idősek napja

II. világháború áldozatainak emlékműve

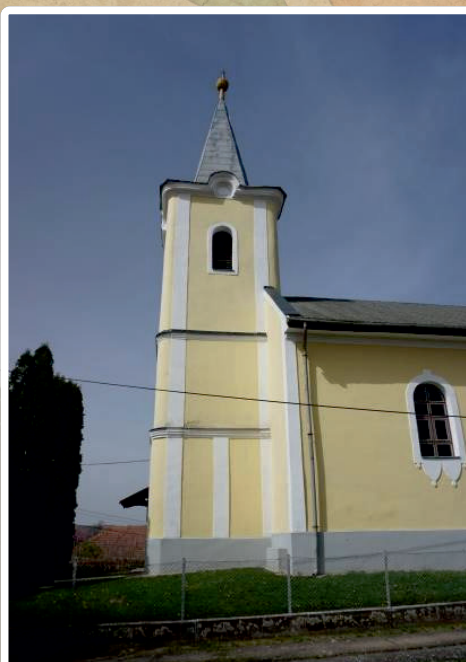
Szathmáry Király Ádám emlékműve

A település többfunkciós épülete

Utcakép

Római katolikus templom

RUDOLFTELEP

Az egykori bányaiipari mintaközösség

Rudolftelep község Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye északnyugati részén, a Kazincbarcikai járásban, a Mák-patak völgyében fekvő kistelepülés, ún. „zsákfalú”, lakosainak száma 700 fő (2024. január 1-i adat szerint). Rudolftelep több mint 110 éves település, története 1881-ig tekint vissza. Létét az itt feltárt barnaköszénnek köszönhetjük. Nevét Rudolf Cohacht bányatulajdonostól kapta, aki megszerezte a terület szénjogának legnagyobb részét. A bányakapitányság Kiss-Varga István részére adományozta a Rudolf nevű bányatelket, amely a Mák-patak völgyében feküdt, korábbi nevén Kazinczi-völgy. Így alakult meg a telep.

A község korábban Izsófalva (korábban Disznóshorvát) része volt, Disznóshorvát életében jelentős átalakulás kezdődött a 19. század utolsó évtizedeiben. A fellendülő hazai ipar egyre növekvő nyersanyagszükségleteinek biztosítására a budapesti Magyar Királyi Földtani Intézet geológusai nagyszabású kutatásokat folytattak az ország egész területén. Borsod megyében hatalmas barnaszén-telepeket tártak fel, különösen a Sajó folyó két oldalán elterülő mezők mutatkoztak ígéretesnek. Ezen belül a leggazdagabb lelőhelyeket éppen Izsófalva-Ormosbánya-Rudolftelep nagy kiterjedésű határában lokalizálták: több helyen is művelésre érdemes készleteket mutattak ki. Megindult a versengés a bányászati jogok megszerzéséért a nagyvállalatok körében, de az itteni közbirtokosság is megpróbálkozott a termeléssel. Az elsők között kezdődött meg Disznóshorváton a szénbányászat az egész borsodi medencében, sorra nyíltak a hosszabb-rövidebb életű üzemek. Az 1900-as évek elején kiépült két új, az akkori viszonyok között korszerű bányatelep: Ormospuszta és a Mák-völgyben **Rudolftelep**. Az ipari létesítmények (aknák, műhelyek, sínpályák, szállító- és osztályozó berendezések stb.) mellett az egyre növekvő munkásság és hozzátartozóik elhelyezésére, illetve ellátására lakások, iskolák, egészségügyi, szociális, kulturális és sportlétesítmények épültek.

Rudolftelep természeti adottságait tekintve nagy részben erdős jellegű, nagyobb része cseres-tölgyes. Jellemző talaj az agyag, bemosódásos barna erdőtalaj. Jellemző növényfajok: egybibés galagonya, közönséges fagyal, veresgyűrű som, csíkos kecskerágó, kökény, vadrózsa, s a Császta völgyében található telepített fenyves. A fűfélék közül előfordul angolperje, nádperje, fenyérfű, csenkeszfélék, mezei uszály, szőrös ökörfarkkóró, közönséges napvirág és mezei szegfű. A 20. század elején már felismerték, hogy a dombok és az időjárás megfelelő a szőlőtermesztésre. A Homonc és a Császta területére telepítették a szőlőt. Ekkor már több környékbeli falu is elkezdett szőlőtermeléssel foglalkozni (Múcsony,

Edelény, Izsófalva). Nagyon sok akác található a településen, aminek fontos szerepe volt a szőlőtermesztésben.

A bányászat fénykorában felépülő lakássorok, a kolóniák, a különböző gazdasági, ipari és kulturális épületek, a kibővült bolthálózat, a gazdag könyvtár, a strand, szinte városias jellegűvé alakították a telepét. A 70-es években a település fejlődése megtorpant. A bánya nem csak az itt lakók, hanem a környező települések családtagjainak megélhetését is biztosította. 1992. március 12-én befejeződött az állami finanszírozású szénkitermelés a Borsodi Szénbányák irányítása alatt. A privatizáció során megalakult a Rudolf Kft., amely 250 fővel tovább folytatta a termelést, a bányához tartozó munkásszállót a Rudolf Kft. irodaháznak használta, viszont a kihasználatlanul álló fürdő- és felolvasóépületet már kikezdte az idő. 2000-ben azonban ez a Kft. is megszüntette a kitermelést.

A bányászathoz kapcsolódó emlékek számos helyen megjelennek a településen. 1999. augusztus 9-én helyezték el az alapkövet, és október 21-én már fel is avatták a székelykaput, amely részét és egyben bejáratát képezte a Rudolftelepen létesítendő országos bányászemlékhelynek. A tervek szerint ebben az épületben emlékházat alakítottak volna ki, amelyben a bányászattal kapcsolatos eszközök, relikviák kaptak volna helyet, emellett az épület termeiben hazánk bányásztelepülései – Dorog, Komló, Oroszlán, Pereces-bányatelep, Salgótarján, Tatabánya, Tokod stb. – is helyet kaptak volna, hogy bemutassák bányászkozásuk történetét és a hozzá tartozó emléktárgyakat.

Az emlékhely ötletgazdája, a 73 éves Takács István nyugalmazott bányaigazgató, Múcsony nagyközség volt tanácselnöke és polgármestere. A tervekből végül megvalósult az impozáns bejárat fő része, a székelykapu, amelyen a Bányász himnusz fából kifaragott teljes szövege olvasható, ugyanakkor a szöveg tartalma ábrán is követhető. A szöveg fölött a kaput az ismert bányászjelvény díszíti. Az alkotók és létrehozók az emlékművet kegyeleti helynek is szánták, amely azoknak a bányászoknak állít emléket, akik a bányában a munka frontján vagy a világháborúk harcterein áldozták életüket. A székelykapu elkészítését, elhelyezését több szerv is támogatta. Az ötletadó és tervező Takács István nyugalmazott bányaigazgatón kívül jelentős érdeme van a megvalósításban a Rudolf Kft.-nek és ügyvezető igazgatójának, Markó Istvánnak, Zilahy József aknász, népi fafaragónak, a Borsodi Bányász Hagyományokért Alapítványnak, az Országos Magyar Bányász-Kohász Egyesület (OMBKE) borsodi csoportjának, és nem utolsósorban a Bányaiipari Dolgozók Szabad Szakszervezete Területi Tagozata elnökének, Molnár Istvánnak.

A 2000-es évek közepén a bányaépületet az akkori önkormányzat értékesítette, a székelykaput és a bányász relikviákat áthelyezték a József Attila Bányász Kultúráért Alapítvány Művelődési Ház előtt található területre, így alakult ki a Bányász Emlékpark, ahol aztán helyi alkotók közreműködésével elkészült a bányászat folyamatait bemutató falfestmény.

Rudolftelep a bányászathoz kapcsolódó emléktárgyak mellett rendelkezik még egy különlegességgel. Régi amatőröknek ismerős lehet a név még a CSBK (Csillagászat Baráti Köre) és a Föld és Ég c. folyóirat idejéből, hiszen ez a kis bányásztelepülés néhány elhivatott

amatőrnek és lokálpatriótának köszönhetően saját csillagvizsgálóval büszkélkedhet, aminek 1976-os ünnepélyes átadásán még Kulin György is megjelent. A Csillagvizsgáló az általános iskola udvarán különálló épületként emelkedik, és ma már a helyi amatőr csillagászati élet meghatározó alakjának, a néhai Pozsgai Jánosnak nevét viseli. A Csillagvizsgáló aranykorát az 1970-es évek második felében és a '80-as években élte. Azonban, mint lenni szokott, az elhivatott vezetők eltávozásával sokszor olyan mély személyi űr támad, hogy mivel nincs, aki érdemben átvegye a stafétát, ezért az intézmény működése nehézkessé válik, idővel pedig akár teljesen el is hal. Rudolftelep önkormányzata azonban nem fogadta el tétlenül az utóbbiakat, hanem mindig is ragaszkodott az elért eredményeihez, és az elődök által megkezdett úton akar tovább haladni. 2015. október 22-én ünnepélyes keretek között felavatták a Mikoviny Sámuel Általános Iskola udvarán az Önkormányzat által, a „Helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatási mintaprogram” c. pályázaton elnyert összegből felújított és vadonatúj műszerezettséggel ellátott Csillagvizsgálót. A kupolatérrel együtt háromszintes az épület, külön helyiség áll rendelkezésre a szakköri foglalkozások és előadások lebonyolítására. A kupolatérben telepítették le a távcsöveket. A Csillagvizsgáló feltámasztására tett erőfeszítéseket az Önkormányzat akkori képviselő-testületén túlmenően Gregó Imre és Gyenes Gyula, továbbá Romenda Roland a távcső installálása során nyújtott segítséget. Baji Sándor akkori alpolgármester számos távcsöves bemutatót tartott a helyi és a környékbeli iskolák, oktatási intézmények számára. Rudolftelep mindenkori önkormányzata elkötelezett a Csillagvizsgáló működéséért, így a használat során elavult részeit jelenleg felújítja, hogy az ősz folyamán ismételten birtokba vehessék az amatőr csillagászok.

A bányászat befejezésével a település erőteljes hanyatlásnak indult. Sokan elköltöztek, ezért a lakosság száma jelentősen lecsökkent, az ott maradók körében a kilátástalanság, pesszimizmus és örömtelenség vált jellemzővé. Bezárt az iskola, óvoda, élelmiszerraktár, a húsbolt, az étterem, a vasudvar, a fodrászat, a strand, a tekepálya és nehézkessé vált a tömegközlekedés is. Rudolftelep ekkor közigazgatásilag a szomszédos Izsófalvához tartozott.

A rudolftelepi emberek 1993-ban népszavazáson döntöttek arról, hogy elszakadnak Izsófalvától, így 1994 decemberében, hivatalosan 1995. január 1-jén önálló településsé vált a falu. A nagyon nehéz körülmények között dolgozó új önkormányzat és a lakossági összefogás hatására a település hanyatlása a leválással megállt. Szinte minden önkormányzati ciklusban új polgármestert választottak, de igazán egyiküknek sem sikerült megbirkózni az elvándorlással. A munkanélküliség továbbra is gondot jelentett a település életében. A leválást követően Rudolftelepnek nem jutottak gazdasági tevékenységre alkalmas területek. **De Rudolftelep fejlődni kívánt!** A virágzó településből megmaradt intézményeket megőrizni, tovább fejleszteni, ez a fejlődés útja. Az évek alatt korszerűsödött a Művelődési Ház és a Polgármesteri Hivatal, az óvoda, a községi konyha főzőberendezései. Új vállalkozás (varroda) létesített telephelyet a településen, mely munkát ad nagyon sok helyi – elsősorban női – dolgozónak.

A 2019-es önkormányzati választásokon új polgármestert és képviselő-testületet választottak a rudolftelepiek, menedzsertípusú szemlélet érvényesül azóta a településfejlesztésben. Azóta több mint 1,1 milliárd forint pályázati forrás érkezett a településre, melyből több körben – jelenleg is tartó – óvodafejlesztés (óvodai tornaszoba, játszóudvar kialakítása, épület energetikai korszerűsítés), orvosi szolgálati lakás építése, közterületi játszótér létesítés, önkormányzati ingatlanok felújítása, fejlesztése és energetikai korszerűsítése, felelős állattartás elősegítése, helyi identitás és kohézió elősegítése, mini bölcsőde jelenleg is folyamatban lévő építése, csapadékvízvezető rendszer rekonstrukciója, közfoglalkoztatás keretében utcabúrtorgyártó üzem (8 fő közfoglalkoztatott, kiválóan működik), konzervipari uborkatermesztés, közterületek virágosítása, egyes belterületi utak felújítása valósult meg.

A település vezetése elkötelezett abban, hogy a rudolftelepi emberek minden szükséges alapellátást megkapjanak a településen, vagy ahhoz hozzáférjenek. Így a házi orvos 3 alkalommal helyben rendel, a fogorvosi ellátás Izsófalván vehető igénybe, a védőnő helyben van hetente 2 alkalommal. A településen biztosított a szociális étkeztetés, ezen kívül a házi segítségnyújtás, a család- és gyermekjóléti szolgáltatás a rudabányai székhelyű Szociális Szolgáltató Központon keresztül elérhető. Az önkormányzat ugyan nem önálló intézményként, de működtet Művelődési Házat, továbbá Könyvtár is van az épületben. A település közműellátottsága kielégítő, a vezetékes ivóvíz-, gáz- és villanyhálózat, továbbá a szennyvízcsatornahálózat ki van építve. Két kisebb élelmiszerbolt működik a településen. A postai szolgáltatás, és a banki szolgáltatások közül a pénzfelvét helyben biztosított.

Az egészségügyi és egyéb szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása miatt hozta létre az Önkormányzat a Falugondnoki Szolgálatot, mely 2022 novemberében kezdte meg működését, elsődleges feladataként a fentebb felsorolt intézményekbe történő eljutást segíti. A településen jelenleg több civil szervezet is működik: Rudolftelep Polgárőr Egyesület; József Attila Bányász Kultúráért Alapítvány; Rudolftelepi Sport Egyesület. A szépkorúak klubdelutánokat szerveznek, melyhez klubhelyiséget az önkormányzat biztosít. A településen minden évben több ünnepi műsort, rendezvényt tartanak, amelyek szervezőként, fellépőként, ünnepeltként, vagy éppen nézőként a lakosság nagy részét megmozgatják.

A település fejlesztése nem állt meg, cél, hogy egy olyan élhető falu legyen Rudolftelep, ahová szívesen költöznek be a nagyvárosból a fiatalok, itt alapítanak családot, illetve az idegenforgalom is élénküljön. További tervek között szerepel egy fácántartó telep létesítése, a Mák-patak mellett egy horgászto kialakítása, Rudolftelep becsatolása a kerékpárút-hálózatba, további belterületi utak felújítása, víz- és szennyvízhálózat rekonstrukciója, új vállalkozások befogadása, lovarda építése.

Az utóbbi időben már szlogenné vált mondattal zárnam a település bemutatását:

HAJRÁ RUDOLFTELEP!

-Zilahy Zoltán-
polgármester

Rudolftelep, ahol nem ismerik a lehetetlent

Aki Rudolftelepre látogat, a település határában egy égbeszökő 'totemoszloppal' találkozik. A falu polgármestere szerint ez a „totemoszlop” egyfajta jelkép, a falu fejlődésének határa, ami lényegében a 'csillagos ég'. Innen indítottuk a beszélgetésünket Zilahy Zoltánnal, a település polgármesterével.

- *Valóban nincs lehetetlen, ha a település jövőjéről van szó?*

- Ez így igaz. De egy komoly korlátról szólnom kell: legnagyobb gondunk, hogy a településnek nincs szabad földterülete. Magyarán szólva: olyan fejlesztésekről nem dönthetünk, amihez új földterület kell. De ebben mégis lehetséges változás...

- *A bányák bezárása utáni sokk Rudolftelep is elérte. Az a botcsinálta, hirtelen jött munkanélküliségi sokk pedig sokak elvándorlásához vezetett. Ezután miben bíznak?*

- A fejlesztésekben. Mára ugyanis beigazolódott, hogy ha például 15 eladó ház volna a településen, akkor azokat pillanatok alatt megvennék. Számunkra öröm, hogy Rudolftelep keresett falu lett - vagyis mind többen szeretnének ideköltözni.

- *A fejlesztésekre hivatkozik, mint vonzerőre. Miben nyilvánul ez meg?*

- Mivel én a vállalkozói szférából kerültem a polgármesteri székbe, ezért nyilvánvaló volt számomra, hogy a mai világban a településvezetés, az önkormányzatiság, a régi gyakorlat szerint már működésképtelen, vagyis nem lehet a múlt-szemlélettel előbbre lépni. Épp ezért - szerintem a környéken egyedüli településként - projektmenedzsert alkalmaztunk. Döntésünk helyessége igazolódott is, hiszen a polgármesterségem ideje alatt, az elmúlt három évben 1 milliárd 170 millió forint pályázati támogatást nyertünk. A felzárkóztatásra szánt Magyar Falu program olyan lehetőségeket kínál(t) a településeknek, melyeket nem szabad(na) kihagyni.

És mi igyekszünk minden olyan lehetőséget megragadni, ami a közösségünket is erősít, és érdekeit, Rudolftelep fejlődését szolgálja.

- *Melyek a fejlesztések fő irányai?*

- Rudolftelep intézményhálózata - finoman fogalmazva is - korszerűtlen volt, így elkerülhetetlenné vált ezek felújítása. Ebbe bele kell érteni az energetikai felújítást, az épületek műszaki felújítását, és esetenként a szükséges fejlesztéseket is. Erre egy példát említek: az óvoda esetében elkerülhetetlen volt az épület felújítása, de fejlesztés is történt, hiszen az udvaron játszóteret is építettünk. Egyébként most nyertünk 120 millió forintot az óvoda épületének teljes rekonstrukciójára. Ezek már önmagukban is komoly munkát igényelnek.

De teszek egy kitérőt: részt vettünk egy önerős pályázaton, mini bölcsődét szeretnénk kialakítani. Az önerőnek köszönhetően nyertünk is. Még el sem kezdődött a beruházás, és máris annyian érdeklődtek, hogy a 15 férőhely, aminek kialakítására lehetőséget kaptunk, kevésnek bizonyul. Ez jó, mert igényt elégít ki, hatással van az óvodára, iskolára, és hatással van a szülők foglalkoztatására is. Hiszen, ha a szülő biztonságban tudhatja a gyermekét, akkor munkát is tud vállalni.

- *Melyek az eddigi legfontosabb fejlesztések?*

- Orvosi szolgálati lakás építése, könyvtár, csapadékvíz-elvezető rendszer, orvosi rendelő felújítása, járdák építése, művelődési ház rekonstrukciója, önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése. Ezek a legfontosabbak, de számtalan egyéb pályázatot is nyertünk. Egy ilyen nyertes pályázatnak köszönhetően sikerült például a fiataloknak műfüves sportpályát is kialakítani. Egy közösségnek áldoznia kell a fiatalokra, hiszen ők jelentik a jövőt. Mert ha ők megtalálják a faluban a helyüket, és szeretik a települést, akkor Rudolftelep élhető marad.

- *Ennyire fontos az ön számára a fiatalok megtartása, a közösség építése?*

- Ez a legfontosabb, ugyanis egy kistelepülés nem a lakóitól lesz szerethető, hanem a közösségtől. Most építettünk önerőből és a vállalkozók támogatásából két, csodaszép buszmegállót, korszerűt, szépet. Erre nagyon büszkék a helybéliek. Azt mondják, hogy ezzel gazdagodtunk, szebb lett a környezetünk - ami azt is mutatja, hogy a település vezetése és a vállalkozói szféra miképpen viszonyul az itt élőkhez, mit gondolnak a település jövőjéről.

- *A távlati célokat nézve, mivel lenne elégedett?*

- Azzal, ha kitehetnénk a falu határában a „lakó-pihenő övezet” táblát. Kicsit furcsának tűnhet ez, de ha belegondolunk, akkor ebben minden benne van, amiért érdemes idejönni és itt élni.

-RJ-

Könyvtárat avattak

Balról jobbra Zilahy Zoltán polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Varga Gábor igazgató

Bányásznap

Balról jobbra Szabó Gergely B-A-Z Vármegyei közgyűlés alelnöke
Zilahy Zoltán polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Művelődési ház

Bányász emlékmű-falfestmény

Alkotók: Zilahy Olivér, Arday László

Totemoszlop

Székely kapu

Szépkorúak köszöntése

Hátsó sorban balról jobbra Zilahy Zoltán polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Szépkorúak megyei találkozója

SAJÓPÁLFALA

Először 1320-ban említik a települést oklevélben, amikor az Ákos nemzetség egyik ága osztozik e tájon, a birtokon. Pálfalát a Csetneki család kapja. Feltételezések szerint a tatárjárás előtt élt az Ákos nemzetségben az a Pál, aki Pálfala névadója lehetett. Jóval később, a Keglevich család birtokolta a községet, s ők gondoskodtak a falu újratelepítéséről – a Rákóczi szabadságharc után. Ekkor ruszinok érkeztek Pálfalára, amelyet jelez a görög-keleti vallás is. Az 1930-as évek népszámlálási adatai szerint a lakosok 90 százaléka görög katolikus vallású.

Az 1930-as évek népszámlálási adatai szerint a lakosok 90 százaléka görög katolikus vallású. A falu görögkatolikus temploma, s búcsúja messze földön híres, itt látható egyébként a könnyező kegykép, mely Szűz Máriát ábrázolja. A községbe nem csak hazánk messzi tájairól, hanem külföldről is zarándokolnak a hívek az őszi búcsú alkalmával.

Sajópálfala Miskolctól 12 kilométerre található, napjainkban 720 lakosa van. Az infrastruktúra teljes, hiszen adott a korszerű telefonhálózat, a víz- és szennyvízcsatorna rendszer, a vezetékes gáz, s a többségében aszfaltos utak. Ezek mind a település komfortosságát biztosítják. A jövőt illetően szeretnék elérni, hogy a sok virág, fa és cserje kiültetésével egy szép kép maradjon az idelátogató vendégek emlékezetében a községről.

A Kenethozókról elnevezett női monostort 2016. április 16-án szentelte fel a három görögkatolikus főpap: Fülöp metropolita, Atanáz püspök és Ábel apostoli kormányzó atyák. Az itt élő nővérek a keleti monasztikus szerzetesi hagyományt követő szerzetesek. Tehát nem egy szerzetesrendhez, kongregációhoz tartoznak, hanem az alapító Miskolci Egyházmegye püspökének joghatósága alatt működő önálló monostorhoz.

Kenethozók monostor

Napjaik keretét Egyházunk zsolozsmájának végzése alakítja: 5-kor kezdődik a nap az utrenyével, majd a Szent Liturgia, a déli imaóra, a vecsernye és a kis esti zsolozsma azok a szertartások, melyeket közösen végeznek. A monostor kápolnájában a szertartásokon másokat is szívesen látnak, akik szeretnék megismerni a bizánci rítus liturgikus hagyományát. A nap többi részét a lelki olvasmány, az egyéni imádság, illetve a munka tölti be.

Méhviaszos mártott gyertyákat készítenek műhelyükben, a kerti munka, a növénytermesztés is a tevékenységek közé tartozik, számos más alkalmanként végzendő feladat mellett. Fontos szempont, hogy a munkák a monostor területén végezhetőek legyenek, hogy más külső zaj, tevékenység ne zavarja meg az elmélkedést, a szüntelen imára való törekvést. A monostor hét nővér befogadására alkalmas és egy vendégszoba biztosítja a lehetőséget az érdeklődőknek, imádságos csendre vágyóknak, hogy akár több napon keresztül bekapcsolódjanak a monostor életébe.

Görögkatolikus egyház

Először 1320-ban említik a települést egy oklevélben, amikor is az Ákos nemzetség egyik ága osztozik ezen a tájon és birtokon. Feltételezések szerint a tatárjárás előtt élt Ákos nemzetségben az a Pál, aki Pálfala névadója lehetett. A törökök kivonulása után a Keglevich család birtokolja a községet, s ők gondoskodnak a falu újratelepítéséről a Rákóczi-szabadságharc után. Ekkor ruszinok érkeznek Pálfalára Kárpátaljáról. Ők a mi őseink. Hitükről tanúskodik a falu címerében található keleti kereszt is. Hozzá magukkal papjukat, sőt talán fatemplomukat is. Ebben a templomban hullat véres könnyeket az Istenszülő képe 1717. január 6-tól február 16-ig. E templom helyére épül 1772-ben a mai templom, mely 26 méter hosszú és 7,30 méter széles. Érdekessége a keleti egyházban szokásos két kántorszék, és a kléroszok számára készült félkör alakú hangvetők az ikonosztáz mindkét oldalán. A templom 70-140 cm vastag vegyes kőfalazatú. Tornya 1892-ben épül, 30 méter magas. Ugyanekkor, Ruszinszky János parókus idején készül el az ikonosztáz is. Készítői eperjesi fafaragók, és kárpátaljai festő mesterek. Nagyon értékesek a képállvány fafaragásai. Tomasek Mihály parókus idején, 1802-ben készül az első négymászás harang. 1824-ben egy kétmászás, 1861-ben egy egymászás. Az ablakok üvegmintái 1933-ban készülnek el. A hadicélra elvitt közepső harang helyére 1950-ben öntenek A-hangú harangot Legeza Sándor parókus szervezésében.

Egyházközségünk legrégebbi anyakönyve 1801-ből való. 1930-ban a község 90 %-a görögkatolikus. Az ötvenes évektől keveredik a település lakossága, de az őslakosság túlsúlya sokáig megmarad. Így a község őrzi görögkatolikus hagyományait az ünnepek és böjtök megtartásában. A templom címünnepe: Pünkösd. Ekkor tartjuk a templombúcsút. A zarándokbúcsún, október harmadik vasárnapján, a kegykép vissza hozatalát ünnepeljük. Szeptember első vasárnapján az Országos Ruszin Búcsút tartják meg.

A könnyező kegykép rövid története:

A Mária-kép 1717. január 6-tól február 16-ig könnyezett véres könnyekkel. „Az 1717. év elején Sajó-Pálfalván a görögkatolikus templomban az oltár mellett függő festett képet a hívők sírni és izzadni látták. A vizsgálat folyamán kiderült, hogy a Boldogságos Szűznek jobb és bal szemén véres könnyek látszóttak, amelyek a nagy hidegben sem fagytak meg, egészen február 16-ig könnyezett. Négy hét lefolyása alatt, amíg tartott e jelenség, alkalma nyílt az szemtanúul lenni nem csak a helybeli lakosoknak, hanem a környékbeli embereknek, valamint a katonáknak is, kik azon időben ott teleltek.” „A pálfalvai Mária-kép véres könnyezése egyike volt a XVII–XVIII. század fordulóján, több helyen feljegyzett Mária-jelenéseknek.” A sajópálfalai hívek között az a hagyomány él a mai napig, hogy a kegykép az egri minorita templomban volt elhelyezve a második világháborúig, azon a helyen, ahol ma a Lourdes-i szobor van. 1717-ben az egri püspökség vizsgálta a kegykép ügyét, és a minoritákat bízta meg a kép őrzésével. Figeczky Balázs atya írt az Egyházmegyei Főhatóságnak, ezzel elindította a kegykép visszahozatalának procedúráját. Balázs atya kutatása során megtudta, hogy a kép a pécs-ürögi templomban van elhelyezve oltárképként. 1968 őszén felkerestük ezt a templomot és valóban találtunk ott egy Szűz Anya-képet, mely a helyi plébános, Kovács Sebestyén minorita atya szerint Egerből került ide, és szerinte ez a kép a pálfalvai Könnyező Szűz Anya eredeti kegyképe. A kegykép Egerből 1946-ban került Pécs-Ürögre. Pécs-ürögi plébános atya beszámolt arról is, hogy a kép Pécs-Ürögre való el hozatalának nagyon komoly okának kellett lenni. A pécsi püspök atya 1973. június 22-én kelt levelében készségét fejezte ki a kép visszaadásával kapcsolatban. A kegyképet végül is 1973. október 25-én hozták vissza.

A Borsod Abaúj Zemplén megyei Értéktár Bizottság 2014. február 5-i ülésén felvette a Megyei Értéktárba a Sajópálfalai Kegyképet és a hozzá kapcsolódó búcsújárást.

Forrás: Sajópálfala weboldala

Az ország legbiztonságosabb faluja!?

Sajópálfala egy csendes, nyugodt és szép, dombos falu Miskolc közelében. Különlegessége az itt őrzött görögkatolikus kegykép, a szeszfőzde és a bevándorló rendőrök. Minden biztonnyal utóbbiaknak, a polgárőröknek és a kameráknak is köszönhető, hogy Fekete Zoltán polgármester szerint az ország legbiztonságosabb faluja. Azért még sok minden másról beszélgettünk.

Nem egy klasszikus bányászfaluról van szó, mint Ormosbánya vagy Szuhakálló. Ezt korábban is tudtam. Valójában az volt a meglepetés, hogy – mint a polgármester a beszélgetésünk elején, a tapogatózó kérdés után elmondta – egykoron néhányan sajópálfalai is dolgozott a bányászatban. Ennek megfelelően a bezárások, a mélyművelésű szénbányászat felszámolása nem rengette meg a települést. Volt, aki nyugdíjba ment és voltak talán ketten, akik máshol kerestek munkát. Nyilván nekik személy szerint nehéz volt, de a 700 fő körüli közösséget nem rengette meg a problémájuk.

Miskolc vonzásában

Mivel Miskolchoz közeli településről van szó, így régen és most is elsősorban a közeli nagyvárosban dolgoztak az emberek. A Bosch és SEGA csupán néhány kilométer, könnyebb elérni, bejutni a faluból a gyárba, mint eljutni ide Miskolc távolabbi lakótelepeiről, mint Diósgyőrből, a Győri-kapuból vagy Hejőcsabáról. Ezek fényében nem meglepetés, hogy a falu aktív lakosságának nagyjából a 80 százaléka Miskolcon dolgozik.

Nem csak mennek az emberek a városba, hanem jönnek, jöttek is onnan, nem is egyen-ketten! Fekete Zoltán szerint a falu népének 30-40 százaléka bevándorló, köztük 12 rendőr is! Ők persze nem magukban jöttek, hanem családotól települtek le Sajópálfalán. Minden biztonnyal ennek, és a nyugodt, falusi környezetnek, valamint a már említett, Arnóttal közös polgárőrségnek, illetve a kamerarendszernek köszönhetően olyan kiváló a közbiztonság, hogy még a polgármester is büszkélkedik vele! A biztonság pedig fontos tényező a község számára, hiszen a leteleplők, kiteleplők egyik első kérdése manapság az, hogy mennyire nyugodt, biztonságos a lakóhely. Sajópálfalán ezzel kapcsolatban csupa pozitív dolgot tudnak mondani. Szerencsére.

A nagyváros közelségének köszönhetően még egy különlegessége van a falunak, amire félig viccesen, de nagyon büszke a polgármester. Nevezetesen: tudomása szerint Sajópálfala volt az első magyar falu, amelynek egyeteme van! Egészen pontosan 2002-től itt működött a Miskolci Egyetem Társadalomkutató Intézet Kihelyezett Központja. Ez ugyan csak néhány éven át működött, de az épület megvan. Sosem lehet tudni, hogy mire fogják egyszer hasznosítani. Vagyis a remény még él az egyetemmel kapcsolatban.

Színvonalas háttér

Persze ehhez – a szép környéken felül – városias infrastrukturális ellátásra is szükség van. Ezzel korábban nagy problémák voltak, de sikerült megoldani. A rendszerváltás idején az áramon kívül csak vezetékes telefonjuk volt, az is önerős beruházásban valósult meg. Aztán sikerült megoldani, pályázat keretében, hogy lett ivóvíz-vezetékük is, a szennyvíz elvezetését pedig fizetős konstrukcióban valósították meg. A vezetékes földgázt állami támogatással, 1993-ban vezették be. A mobiltelefon, mobilnet jött utoljára. Mára minden alapszolgáltatás elérhető, amelyre szükség van az élethez.

S ehhez még hozzá is tettek az elmúlt években, amikor még voltak elérhető, jelentős támogatást biztosító pályázatok. Így sikerült megoldaniuk az óvoda felújítását, megcsinálták a hivatal energetikai fejlesztését, ami 15 cm-es szigetelés felhelyezését és modern nyílászárók beépítését jelentette. Ennek nagy hasznát is vették az orosz-ukrán háború kitörését követően, amikor elszabadultak az energia árak, ugyanis a község ezzel kapcsolatos költségei kezelhető szinten

maradtak. Az már csak hab a tortán, hogy a felújítást követően jó a fűtés az épületben. A falugondnoki hálózat is megvalósult, buszt is vettek, játszótér is épült – sorolta az elmúlt évek eredményeit a falu első embere.

Azért mégsem dőlhet hátra elégedetten, van még mit tenni – derült ki, amikor a fejlesztési igényekről, elképzelésekről kérdeztem. „Nem rossz az úthálózat, de az egyik murvás borítású. Szeretnénk felújítani” – árulta el a közeljövő egyik célját. Most nehéz pénzt szerezni, mert gyakorlatilag leálltak az infrastrukturális pályázatok Magyarországon, de előbb-utóbb valamilyen forrásból lesz pénz a rendbetételre. Ez igaz az orvosi rendelő bővítésére is, amely előkelő helyen van a megoldandó feladatok között.

Ugyancsak fontos, de nem közvetlenül anyagi jellegű cél a közösségi élet felélesztése. Iskola nincs helyben, az egyház működik a maga módján, programszervezőt is felvettek, rendezvények is vannak a községben, megtartják az ünnepeket, az idősek napját, a nők napját, az anyák napját... szóval lehetőség van, de ez mégse hozza elég közel egymáshoz az embereket. A polgármester megjegyezte, hogy jobban kellene ismerniük egymást az embereknek. Nem mondta ki ugyan, de valójában össze kellene hozni a régi falusiakat és a 30-40 százaléknyi betelepült. Olyan pontokat találni, amely mind a két csoportot érdekli. Ehhez még pályázatot se kell nyerni, csak az embereket ismerni, azonban nem ígérkezik könnyű feladatnak.

Az örökség

A végén említem, de fontos a falu szempontjából - - ami a legjobban megkülönbözteti Sajópálfalát a környező településektől - , a ruszin nemzetiségi kisebbség jelenléte. A telepések a Rákóczi szabadságharc után Kárpátaljáról érkeztek Sajópálfalára. A helyi lakosság többségét alkották az 1950-es évek nagy keveredéséig. Az egykori anyanyelv már rég elkopott a magyar környezetben, de a származástudat sokakban megmaradt, illetve a vallás, a görögkatolikus hit (jobban el tudják képzelni, ha például az írekre gondolnak, a nagy részük angolul beszél anyanyelvként, de megmaradt nemzettudatuk és katolikus vallásuk).

Ezen utóbbihoz kötődik a Könnyező Szűz Mária kegykép (a feljegyzések szerint 1717-ben vért könnyezett a festmény), amelynek különlegességét messzi földekről jönnek a zarándokok megtekinteni, imádkozni előtte a görögkatolikus templomban. A településre 1973-ban visszakerült kegyképről büszkén mesélt az egyébként a görögkatolikus közösséghez tartozó Fekete Zoltán is. A községben működik egy zarándokház is, hogy kiszolgálja az ideérkező vallásos vendégeket. Egyszerre maximum 30 vendéget tudnak elhelyezni, az előadóterem pedig maximum 50 fő befogadására alkalmas. A falu tehát felkészült a vallási turizmus fogadására, kezelésére is. És nem csak a hívőket, a görögkatolikusokat várják, hanem mindenkit, akit érdekel a csodálatos kép, mint korabeli műalkotás és a hozzá kapcsolódó legenda.

Ha már turizmus, akkor kiderült, hogy a faluban két lovarda is van, a kor viszonyainak megfelelően, magánkézben. Tehát a szép környezetben kívül nagyon sok mindennel rendelkeznek ahhoz, hogy jól érezzék magukat a helybeliek és a turisták Sajópálfalán.

A községnek van saját boltja, ami azért lényeges, mert mindössze 8 km-re van az Auchan bevásárló központ, ami miskolci léptékkal nézve nincs is olyan messze, és a nagybevásárlást nyilván ott intézik az ingázók hazafelé jövet, de, ha főzés közben el kell ugrani egy liter olajért vagy zacskó cukorért, akkor arra nagyon is megfelel a falusi bolt. S természetesen az idősekre is gondolni kell, akik nem autóznak, tehát ez a bolt számukra nélkülözhetetlen.

A férfiak egy részének pedig – különösen vidéken – fontos hely a szeszfőzde, hisz’ a magyar emberek jelentős része szereti a pálinkát. Itt lehetősége van kifőzni a cefrét. A polgármester is él ezzel a lehetőséggel, ha van mit főzni, vagyis van gyümölcs (mert cefrét nem vesz). Meg is beszéltük, hogy mostanában rossz évek jártak a cefrézésre, mert egyik éven nagy szárazság volt, a másokban jött a fagy... Ilyen a gazdálkodók élete. A pálfalaiak egy része

tehát ezen keresztül is kapcsolódik a helyi hagyományokhoz.

Milyen lesz az élet tíz év múlva Sajópálfalán? Még nem tudni, hiszen nem látunk a jövőbe, de az biztos, hogy a jelenlegi állapot alapján lesz élet, a falu nem öregszik el, mint oly sok más település vidéken, és ez szép eredmény. A többi pedig a jövő zenéje. Ami a leírtakból is kitűnhet, hogy vannak célok, megvalósításra váró tervek.

Sajópálfalai statisztika

A lakosok száma a népszámlálás szerint 698, ami 46 fős csökkenést jelent az előzőhöz mérten. Férfi-nő arányban a 'gyengébb nem' vezet 362-336 arányban. A 0-14 éves korosztályba 14,9 százalék, a 15-64 évesekébe 65,6 százalék, a 65 év fölöttibe pedig 19,5 százalék tartozik. A lakásállomány 290 ingatlan jelent, ami 7-tel több, mint 11 évvel korábban!

2022-ben a lakosság 95,3 %-a vallotta magát magyarnak, 12,3 % ruszinnak, 0,6 % németnek, 0,3 % szlováknak, 0,3 % romának, 0,1 % görögnek, 0,1 % bolgárnak, 2,3 % egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (4,6 % nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál).

Vallásuk szerint 30,1 % volt római katolikus, 8,3 % református, 27,8 % görögkatolikus, 0,1 % egyéb keresztény, 0,3 % evangélikus, 0,1 % ortodox, 4,6 % felekezeten kívüli (27,9 % nem válaszolt). A római katolikusok érzékelhető csökkenése következtében kiegyenlítetté vált a felekezeti viszony a görögkatolikusokkal.

- Csontos László -

Turul szobor

Görögkatolikus templom

Falunap

Fekete Zoltán polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Látkép a település legmagasabb pontjáról

Kenethozók monostor

Beruházások átadása

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Fekete Zoltán polgármester

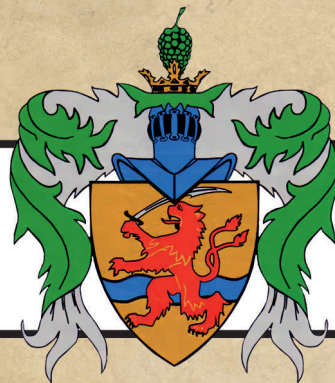

Önkormányzat épülete

Emlékpark

SAJÓVÁMOS

Fekvése

A település viszonylag sík területen helyezkedik el. Határában több patak is folyik, így Diós-patak, a Hosszúvölgyi-patak és a Kis-Sajó. A község felszínének legelterjedtebb képződménye a folyami kavics.

A közúti kapcsolatok terén is szomszédosnak tekinthető települések: északnyugat felől Sajósenye (1 km), dél felől Sajópálfala (1 km), délnyugat felől pedig Szirmabesenyő (4 km).

Az előbbieken túlmenően határos még észak felől Boldvával, északkelet felől Alsóvadásszal, kelet felől Szikszóval, nyugat felől pedig Sajókeresztúrral is, de ezekkel nincsenek közvetlen közúti kapcsolatai.

Története

A település első ismert említése 1219-ből, a Várad-i regestrumból való. Az írott neve villa Vamus. A község az Ákos nemzetségbeli Bebek családnak a birtoka. A család Pelsőczy Bebeknek nevezte magát, de Sajóvamosról Vámosi előnevet is használt. A település a Bebek uradalmának központja volt, várát is ők építették.

A 14. században a község neve nem változott: Vamus vagy Wamus névalakokat találunk a korabeli forrásokban, azonban megkülönböztetnek Bel- és Külvamust. 1320-ban a Bebek birtokát felosztották, a későbbi időkben már több birtokosa volt a településnek. A község a 14. században már jelentős vámszedőhely. Jellemző fontosságára, hogy a vármegye többször is – 1343-ban, 1353-ban – itt tartotta közgyűlését. 1445. évi törvény is megengedte a Bebeknek a vár fenntartását, a család továbbra is ura a településnek.

A 15. században a Csetneki család is birtokos lett, mert 1492-ben örökjogon magáénak mondta Vámost és tiltakozik az ellen, hogy ezt Szapolyaiak II. Ulászlótól vagy Beatrixtól elkérjék vagy megvásárolják. A tiltakozás eredménytelen volt, mert 1500-ban Szapolyai János birtokában találjuk Vámost.

Amikor I. Ferdinánd jutott trónra, Mária királyné Bethlenfalvi Thurzó Eleknek adományozta a Szapolyai-birtokokat. Sajóvamos ekkor már mezővárosi rangú település, s mint ilyet a következő évben Ferdinánd Azzwpathaki Hencz Máténak adományozta. A Bebek családon kívül tehát még két birtokosa lett a településnek, akik nemcsak a maguk birtokát igyekeztek megtartani, hanem erőszakkal is foglaltak el részeket, többek között Dercsényi Miklós birtokát. 1582-ben Rudolf magyar király Sajóvámost és Sajópálfalát Gyulay Jánosnak adta.

A 16. században a földesurai közül nagy szerepet játszott Mágócsy Gáspár, akinek a nevéhez fűződik a reformációnak a településen való nagyméretű elterjedése is.

Sajóvamos a török időben hódoltsági terület volt, bár egy része a szendrői várhoz tartozott, de a töröknek adózott. Bár a község rendszeresen fizette az adót, mégsem tudta elkerülni a legrosszabbat: 1599-ben Sajóvamos határában ütközet zajlott le a kassai parancsnok seregei

és a törökök között. A csatát a törökök nyerték és Sajóvámost is feldúlták. A 17. századot követően a Mágócsyak mellett még több birtokosról emlékeznek meg a feljegyzések.

A 20. század első felében az Edelsheim-Gyulai család volt a község birtokosa, és Edelsheim-Gyulai Lipót hatalmas gyümölcskertészetet is kialakított birtokain. Ebben az időben a lakosság mezőgazdasági termelésből élt, felvevő piacot a közeli Miskolc jelentett.

Önkormányzat weboldala

A bezzegfalu

Sajóvámos egy nyugodt falu Borsod közepén, Miskolc vonzáskörzetében, a Sajó csendesebb oldalán. Élvezi Miskolc közelségét, de kimarad(t) a számos település életét megkeserítő tranzit forgalomból, a nagy környezetterheléssel járó nehéziparból. Az elmúlt évtizedek csendes gyarapodásával modern falut sikerült építeniük. Erről beszélgettünk Váradi Lajos polgármesterrel.

– *Kezdjük a rendszerváltás körüli időszakkal. Milyen fejlettségű település volt Sajóvámos?*
– A múlt rendszerben a lakosság jelentős része a helyi termelő szövetkezetnél és a miskolci gyárakban dolgozott. A Magyar Köztársaság 1989. október 23-ai kikiáltását követően nálunk is jelentős változások történtek, például megszűntek a termelő szövetkezetek, és számos, korábban a napi megélhetést biztosító gyárak a közeli városban bezártak – fogott a téma kifejtésébe **Váradi Lajos** polgármester. – A munkanélküliségi ráta ezen időszakban volt a legmagasabb Sajóvámoson. Ugyanakkor – éppen a megyeszékhely közelségének köszönhetően - ez az időszak csak rövid ideig tartott, és a foglalkoztatottsági mutatók újból emelkedni, javulni kezdtek.

– *Hogyan zajlott le helyi szinten a társadalmi, gazdasági változás, milyen problémákkal kellett megküzdeniük?*

– A rendszerváltás magával hozta az önkormányzatok erősödését és a településünkön ugrásszerű fejlődés vette kezdetét. Az ingatlanokat elkezdték közművesíteni. Sajóvámos egyre kedveltebb helységgé vált, a nagyvárosi zajt maguk mögött hagyó, a költözésre is vállalkozó miskolci polgárság körében.

2014-től vagyok Sajóvámos polgármestere, és ezalatt a közel 10 év alatt sikeres időszakot tudhat maga mögött a község. Próbáltunk kihasználni minden pályázati lehetőséget, legyen szó uniós vagy hazai forrásról.

– *Mint említette is, közel tíz éve polgármester, milyen eredményeket sikerült elérni?*

– A teljesség igénye nélkül elmondhatjuk, hogy szisztematikusan tudtunk az élet minden területén fejlesztéseket végrehajtani. Így sikerült a ravatalozó felújítása és a temető infrastrukturális fejlesztésének megvalósítása, ami mindig nagyon fontos és kardinális kérdés egy település életében. Ugyancsak jelentős változások mentek végbe a település sportéletében is a műfüves pálya kialakításával (ami elég ritkának számít Magyarországon, még városok esetében is, a viszonylag komoly költségek miatt – a szerző), a sportöltöző és környezetének megújításával.

Ezen túlmenően a beruházások érintették az oktatási-nevelési területet is. Ezek közül kiemelendő jelentőségű a község számára a kétcsoportos bölcsőde építése, a Kincses Sziget

Óvoda udvarának korszerűsítése, valamint az önkormányzati konyha és étterem felújítása. Sajóvámoston, az itt élők XXI. századi elvárásoknak megfelelő, modern egészségügyi ellátást vehetnek igénybe, hála annak, hogy az elmúlt években az orvosi rendelő és a védőnői szolgálatnak helyt adó épületek külső-belső megújuláson estek át, valamint korszerű egészségügyi eszközök beszerzése is megvalósult. A színvonalas egészségügyi ellátás megléte fontos egy modern falu esetében... Borsodban is.

Egy vidéki település fejlődésének lehetőségét a közlekedési infrastruktúra jelentősen befolyásolja. Nagyban elősegítik az elért eredmények megtartását a folyamatosan megvalósuló járda-, híd-, valamint útfelújítások. Az elmúlt évek egyik fontos mérföldköve volt a Sajóvámost és Szirmabesenyőt összekötő 2619 számú út felújítása, mivel erre járva érhető el a leggyorsabban Miskolc.

– Milyennek látja a községben a civil szervezeteket és a kulturális életet?

–A dinamikus fejlődéssel kéz a kézben járt a településen jelenlévő civil szervezetek, egyesületek támogatása, tevékenységük kifejtésének elősegítése. Sajóvámoston megtalálhatóak az egyrészt szervezett keretek között működő társadalmi tömörülések (polgárörtség, sport egyesület), másrészt az önkéntes szerveződések is (nyugdíjas klub, népdalkör).

Községünk országosan is ismert rendezvénye a minden évben megrendezésre kerülő Vámos Toros Nap. A rendezvény magán viseli a tradicionális vidéki világ téli disznóöléseinek motívumait, így jelentősége nem pusztán a település mikro környezetében mutatkozik meg, hanem a térség egyik jelentős hagyományörző gasztronómiai eseménye is. Az egynapos rendezvény keretein belül a településünk lakossága, továbbá a községben jelenlévő civil szervezetek, történelmi egyházak, valamint jellemzően vármegyénk ügyvédi kamarája által alkotott csapatok versenyeznek és mérettetik meg kolbász-hurka receptjeiket. A húskételek mellett a pálinkák is szerepet kapnak ezen a napon. A disznóvágások fogópálinkájának hagyománya hívta életre a Vámos Toros fesztivál pálinkaversenyét. Ez a nap a hagyományok ápolása mellett a kellemes időtöltést, a közösség erősítését is szolgálja, vendégeinknek pedig a jó szórakozás.

– A Covid beletenyert a közösségi életbe...

– Vámos életében – mind gazdasági, mind társadalmi szempontból – az eddigi legnagyobb kihívást a 2020-ban kitört világjárvány jelentette, amely nagyban átírta és feszítette túl az addig ismert lélektani határainkat. A Covid-19 világjárvánnyal kapcsolatos védelmi intézkedések nagy nyomot hagytak a település közösségi életében, több tradicionális rendezvény maradt el a pandémia alatt, tőlünk független okból.

Csak 2022-ben állt vissza minden a régi kerékvágásba: februárban nagy sikerrel rendeztük meg a VIII. Vámos-Toros Fesztivált, márciusban a hölgyeket köszöntöttük, míg májusban a település gyermekeinek tartottunk gyermeknap alkalmából családi délutánt, júliusban pedig a XXVII. Sajóvámosi-pincebál várta a nagyérdeműt. A 2022. esztendő nagy kihívása az egykor pezsgő közösségi élet újbóli megszervezése volt. És sikerült. Az egykori lezárásoknak szerencsére már semmilyen hatása nem érződik a település közösségi életében.

Az idén, az az egészen pontosan 2024. február 3-án Sajóvámoston Guinness-rekord született: 3972 méteres hosszal településünkön készült el a világ leghosszabb kolbásza!

Büszkék vagyunk az elért eredményre, amely ráadásul felhívja a figyelmet a településünkre, jó hírünket, vállalkozó szellemünket hirdette határokon belül és kívül egyaránt. Ezzel a csúccsal sikerült emlékezetessé tenni a jubileumi, X. Vámos-Toros Napot! Köszönöm minden résztvevőnek az aktív közreműködést!

– *Mire lehet alapozni a község jövőjét?*

– Terveinket két részre lehetne bontani: amit meg fogunk valósítani, és amit meg szeretnénk valósítani – utalt finoman a lehetőségek, erőforrások változékonyságára a polgármester. – Előbbiek közé sorolható az orvosi szolgálati lakás belső felújítása, a kerékpáros utak kialakítása, illetve a Kincses Sziget Óvoda energetikai felújítása.

Sajóvámos életében fontos mérföldkő a TOP_PLUS pályázati felhívás keretében benyújtott, ipari park létesítésére irányuló tender.

A kivitelezés nem egy klasszikus értelemben vett ipari park kialakítására irányulna, hanem zajszenyezéssel egyáltalán nem járó összeszerelő üzemek létesítésére alkalmas esztétikus épületek megvalósítására irányul. Egy ilyen beruházás megvalósulása a község életében hatalmas fejlődési lehetőséget kínál, mind gazdasági tekintetben, mind a munkaerőpiac vonatkozásában, amelynek elsődleges haszonélvezői a településen élő polgárok lehetnek. Bízom benne, hogy sikerül megvalósítanunk ezt a projektünket is.

– *Ha valaki 10 év múlva betér Sajóvámosra, milyen faluban találja majd magát?*

– Szeretném hinni, hogy az eddig elért sikerek igazi eredményei a jövőben fognak megmutatkozni. Most úgy látom, hogy minden adott ahhoz, hogy a 10 év múlva idelátogatók egyszerre érezni fogják a múltat és a jelent. Keves, családias hangulatú falut fognak itt találni – zárta a beszélgetést Váradi Lajos, Sajóvámos polgármestere.

* * *

Sajóvámos most is bezzeg falunak számít a térségben, köszönhetően rendezett közterületeinek, a kisvárosias környezetnek és az ehhez igazodó, színvonalas szolgáltatásoknak. Ezt személyesen is meg tudom erősíteni, mivel régebben többször jártam Vámoson, s ha lehetőségem lesz rá, akkor vissza térek majd megnézni, hogy mit sikerült megvalósítani a most említett tervekből.

Sajóvámosi statisztika

Sajóvámos lakossága 2011 és 22 között 178 fővel 2007-re csökkent. Ez már jól érzékelhető, 8,1 százalékos csökkenést jelent. A nemek tekintetben már érzékelhető 968-1039 arányban a nők fölénye (több, mint 3 százalék). A korfa így alakult: 0-14 éves a lakosság 16,2 százaléka, a 15-64-be 66,7 százalék, a 65 fölöttibe pedig 18,1 százalék tartozott. A lakásállomány száma 784, ami 8-cal több, mint 2011-ben. Tehát miközben a lakosság érzékelhetően csökkent, a lakások száma nőtt.

A legutóbbi népszámláláskor a lakosság 95,2 %-a vallotta magát magyarnak, 0,5 % cigánynak, 0,3 % németnek, 0,2 % románnak, 0,2 % ruszinnak, 1,9 % egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (4,7 % nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100 %-nál). Az a ritka eset fordult elő, hogy itt emelkedett a magyarok aránya.

Vallásuk szerint 28,7 % volt római katolikus, 23,4 % református, 11 % görögkatolikus, 0,6 % egyéb keresztény, 0,1 % evangélikus, 0,1 % ortodox, 6,2 % felekezeten kívüli (29,7 % nem válaszolt). A római katolikusok aránya látványosan, a reformátusoké kisebb mértékben, a görögkatolikusoké pedig minimálisan csökkent.

Sajóvámos közössége

Sajóvámos a térség sajátos települése. A történelem során folyamatos volt a lakosság változása, s ez a tendencia napjainkban is jelen van. Sokan elköltöztek, elhunytak, s helyükre más településről érkeztek lakók. Ennek következtében nem alakultak ki olyan kulturális rendezvények, melyek generációkról generációkra öröklődtek volna. S nem alakult ki sajátos népszokás, néphagyomány sem. Talán ennek is köszönhető, hogy a valaha volt Gazda Kör és Levente mozgalom valódi munkát nem tudott végezni, működésükről dokumentáció nincs, rövid idő elteltével megszűntek.

A mai generációnak a feladata az, hogy kialakítsa és növelje a település kulturális identitását, új közösségi formákat, rendezvényeket teremtsen. Ma ezen dolgozunk.

Kossuth Közösségi Ház

A Közösségi Ház többfunkciós intézmény. A feladatok ellátásához és működéséhez szükséges dokumentumokkal rendelkezik.

Az intézmény működését alapvetően az 1997. évi CXL. a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény, továbbá a hozzá kapcsolódó kormányrendelet és miniszteri rendeletek határozzák meg.

Helyi szinten pedig a Sajóvámos Község Önkormányzata és a képviselő-testület által jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat az irányadó.

A 2002-ben felépült Kossuth Közösségi Ház a régió impozáns művelődési intézményei közé tartozik.

Ezáltal egy nagy álom valósult meg, és az évek folyamán bebizonyosodott, hogy nagy kulturális értéket teremtettünk.

A 850 m² alapterületű épület első szintjén található a díszterem, amely lehetővé teszi iskolai ünnepek, bálók, házasságkötések, kiállítások és egyéb rendezvények megtartását. Ezen a szinten található még az internetszoba, a könyvtár és az iroda.

A közösségi ház és a könyvtár munkáját nem lehet szétválasztani, mert a könyvtár bekapcsolódik a közösségi rendezvényekbe.

Regisztrált használó: 200 fő

Közel 4.000 kötet várja az olvasni kedvelőket és 8 féle folyóirat kölcsönözhető.

Az alagsor elsősorban a fiataloknak biztosít szórakozási lehetőséget. Konditerem, pingpong-asztal, biliárdasztal, csocsó várja hétköznap a kikapcsolódni vágyókat. Az alagsori nagyteremből nyíló amfiteátrum jellegű színpad alkalmas különböző szabadtéri programok megrendezésére. A lépcsőzetes kialakítású nézőtér lehetővé teszi az előadások, műsorok zavartalan megtekintését.

Igyekszünk a programkínálatunkat és szolgáltatásainkat úgy összeállítani, hogy valamennyi korosztály megtalálja az érdeklődési körének megfelelő elfoglaltságot.

Hagyományok, ünnepek, nagyobb rendezvényeink:

Vámos-Toros	Augusztus 20.
Nőnap	Folklór Nap
Családi Napok	Szüreti felvonulás, Szüreti bál
Zene ünnepe	Idősek Napja
Pincebál	Mindenki Karácsonya

Vámos-Toros

Hagyományként beszélhetünk a tizedik alkalommal megrendezett **10. Vámos-toros** napról, amihez kapcsolódott pálinkaverseny, pogácsasütő és tepertősütő verseny, amely a helyi gasztronómia hagyományait ápolja és örökíti tovább a felnövekvő generációk számára.

2024. 02. 03-án Guinness Rekord született: 3.972 méteres, egybefüggő kolbász- hossal készült el településünkön az ország leghosszabb kolbásza.

Nőnap

A nőnap műsorunkról szintén elmondhatjuk, hogy minden évben fergetegesre sikerül. Rendezvényünkkel minden hölgyet és jelenlévőt megneveltünk és elégedettek lehettünk, hogy a műsor végén mindenki mosolyogva, és egy szál virággal a kezében boldogan távozott.

Családi Napok

Egyik legnagyobb rendezvényünk a **Sajóvamosi Családi Napok**, falutúrával egybekötve, amely a helyi értékekre és tudásra épül. Vasárnap a gyereknapi és kulturális programoké a főszerep.

Zene ünnepe

A zene ünnepén elsőként a Gyimesi pávások előadásában gyönyörködhettük, akik nemcsak énekkel, tánccal, hanem jellegzetes székely humorral is szórakoztattak bennünket.

A csapat vezetője és tanára Vaszi Levente, akit a Fölszállott a páva című műsor közönségdíjasaként ismerhettük meg, valamint Vrencsán Anita, aki a Fölszállott a páva gyerekszériája szólóének-kategóriájának a győztese volt.

Pincebál

A sajóvámosi belső pincesoron a 28. Sajóvámosi Pincebált szervezők minden évben nagyszerű programokkal készültek. Helyi termelők nevezhettek be a boraikkal a borversenyre, a házilag készült süteményekkel és különféle pörkölttel pedig a település lakói nevezhettek. A gyerekeket ugráló vár, rodeó-bika és arcfestés várta. Az önkormányzat pincéjében a szőlő- és bortermelők különféle borait lehetett megkóstolni.

Augusztus 20.

Egész nap színes programokkal várjuk községünk lakóit, a gyermekektől a felnőttekig egyaránt. Az idelátogató kedves vendégek a városnéző kisvonattal megcsodálhatták községünk rendezett, szépen parkosított utcáit, tereit.

Öröm volt nézni az önfeledten játszó gyerekeket, akik óriáscsúszdázta, vízi fociztak, kipróbálták kreativitásukat a mobil játszóházban. A kicsik és nagyok körében legnagyobb sikert a zenés habparty aratta. Az ünnepi műsor és kenyérszentelés után helyi néptáncsoportok, sztárvendég és utcabál zárta a napot.

Folklór Nap

A Sajóvámosi Folklór Nap, ahol a helyi néptáncsoportokon kívül több, környékbeli település és művészeti iskola néptáncos növendékei mutatkoztak be.

A rendezvény célja az egymás megismerésén, a találkozáson és az örömteli együttléten túl, a népi hagyományainkat, zenei kultúránkat és a néptáncban reánk hagyott nemzeti örökségünket mind mélyebben plántáljuk el a felnövekvő generációk szívébe, valamint fellépési és bemutatkozási lehetőséget biztosítani mindenki számára. A rendezvényünk nem csupán egy találkozó, hanem egyben az értékes szórakozás és az örömteli kikapcsolódás lehetősége is kíván lenni.

Szüreti felvonulás, Szüreti bál

A Sajóvámosi Néptáncsoport évek óta megrendezi a hagyományőrző szüreti felvonulást és szüreti bált. Reggel indulnak útnak a táncos lábú kicsik és nagyok, lovasok és hintó kíséretében bejárják a település utcáit. Zenével, dobszóval csalogatják ki az embereket és lelkesen adják elő a táncaikat, amit egész évben elsajátítottak. Este veszi kezdetét a hajnalig tartó szüreti bál és mulatozás. Szeretnénk, hogy ez a szüreti nap, hagyomány megmaradjon településünkön.

Idősek Napja

Községünk hosszú évek óta ápolt hagyományaihoz híven önkormányzatunk szervezésében minden évben megrendezzük az Idősek napját. E sokak által várt jeles napon a 70. életévüket betöltött lakosaink, valamint intézményeink és egyházaink vezetői egy tartalmas délután eltöltésére invitálják meg, ahol a már korábbiakban is megszokott, élménydús előadásokkal kísért, szeretetteljes vendéglátás keretein belül köszöntik őket, és egyéb meglepetésekkel is várják.

Mindenki Karácsonya

A szeretet ünnepe sem múlhat el anélkül, hogy meg ne emlékeznénk róla. A mindenki karácsonya ünnepségen óvodások, iskolások, fiatalok, népdalkörösök, néptáncosok műsorával bensőséges, meghitt karácsonyi hangulatot teremtünk a meghívottak számőára.

TeSzedd!

Részt vettünk a TeSzedd! – Önkéntesen a tiszta Magyarországért akcióban. Ezzel falunk is csatlakozott a nemzetközi takarítási világnaphoz. Mi is tenni akartunk a tisztább, egészségesebb környezetért, hogy eltűnjenek az illegálisan, közterületre lerakott szemétkupacok.

Kiállítás

Az elmúlt évben több kiállításnak is lehetőséget biztosítottunk. Örömkre szolgált, hogy a **II. Észak-Borsodi Fotópályázat** vándorkiállítása Sajóvámosra érkezett.

A pályázók soraiban egy helyi fiatalembert is tudhatunk Lévai Tamás személyében, akinek májusban is megtekinthettük a „**101 hely, amit látni kell**” című kiállítását.

Szeretnénk, ha jövőre és az azt követő években is találkozhatnánk új alkotásokkal és azokat is kiállíthatnánk.

Játszóház

Húsvétváró program keretén belül **tojásfa készítése** és a Községi Ház előtti **májusfa állítása**, valamint a **Halloweeni tökfáragás** is a rendezvényeink sorát gyarapítja.

Képzés és egyéb programok

Képzéseket és tanfolyamokat fogadunk be, felkaroljuk a helyi kezdeményezéseket és helyet biztosítunk civil szervezetek rendezvényeinek (szülinapi buli, digitális-informatikai tanfolyam, ballagás, esküvők, bálók, baba-mama klub)

Próbálunk nagy figyelmet fordítani a gyermek és ifjúsági korosztály szabadidejének hasznos eltöltésére, ezért elengedhetetlen az oktatási intézményekkel (óvoda, iskola) való jó kapcsolat fenntartása egymás rendezvényeinek támogatása.

Törekszünk arra, hogy a gyerekek egyes programok által ne csak a szórakozás és kikapcsolódás lehetőségeit kapják, hanem szellemi többlettel is gyarapodjanak. Az előző években létrehozott amatőr közösségeket sikerült megtartanunk.

Keressük és kihasználjuk mindazokat a lehetőségeket, amelyek által helyi értékeinket, amatőr csoportjainkat ismerté tehetjük:

Sajó-vize összeköt – Sajókeresztúr

Összegzés

Fontos szerep jutott egykoron a falvak életében a közös találkozásoknak – ünnepi felvonulások, mulatozás, bál –, melyek sok más cél mellett az összetartó erőt is jelképezték és erősítették, a régi hagyományokat, szokásokat ápolva és megőrizve.

Közel két évtized alatt mindig hasonló programok, műsorok ismétlődtek. Szeretnénk úgy megújítani, hogy a hagyományőrző elemek megmaradjanak, mindeközben bővítjük a repertoárt igényes, értékes fellépőkkel, programokkal. Az évek során a népművészeti fellépőkből, bemutatókból nagyon kevés volt, ezért a sikeres rendezvényeket szeretnénk új köntösbe öltöztetni, megújítani, nívós fellépőkkel, népi együttesekkel, zenekarokkal.

Célközönségünk Sajóvámos és a szomszédos települések lakosai. Az aktív szabadidő-eltöltési lehetőség emeli a vidéki élet színvonalát, hiszen a közös szórakozás, kikapcsolódás erősíti az emberek közötti kapcsolatokat.

Ezeken a napokon az összes korosztályt megmozgatjuk. Szeretnénk azoknak a hátrányos helyzetű gyerekeknek is olyan ingyenes programokat, műsorokat kínálni, akik nem jutnak el belépőjegyes rendezvényekre. Minden lehetőséget kihasználva igyekszünk nekik is tartalmas szórakozást, kikapcsolódást szerezni.

Célunk, hogy az ideérkező vendégek visszatérők legyenek, és másokat is hozzanak magukkal. És ezzel a kulturális élet fellendítése a szándékunk, a sajóvámosi és a környékbeli családoknak minél több alkalmat biztosítani a szórakozáshoz.

A településről elszármazottak szívesen vendégeskednek nálunk, ilyenkor látogatják meg az itthoni rokonaikat.

Rendezvényeink népszerűsítésében igénybe vesszük a helyi kábeltévét, meghívókat küldünk szét, plakátokat helyezünk ki, szórólapokon és az internetes felületeken (honlap, facebook) hirdetjük az eseményeket, és a helyi újságban is folyamatosan tájékoztatjuk a lakosságot az intézmény életéről.

A falu népét ugyanis összeköti a szülőhely szeretete, az örökség ápolása és az együvé tartozás közös érzése. Sajóvámost olyan településnek tartjuk, amelynek értékeit, szépségeit érdemes megismerni, megcsodálni és megőrizni.

– Szólya Zsuzsanna –

Katolikus templom

Piac

Szőke kastély

Vámos - Toros Nap 2023

Kincses Sziget Óvoda

Szivárvány Bölcsőde

Vámos - Toros Nap 2024 - Sikeres Guinness rekord
Váradi Lajos polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Sporttelep

SZUHAKÁLLÓ

Emlékek Szuhakálló történetéből

Egyes források szerint a település neve, a kallózó, ványoló vízimalomra vezethető vissza, amit a kender feldolgozása során használtak. A település Karlo és Karlou néven már a XII. században előfordul, amikor a környékre németeket és cseheket telepítettek. A XII. és a XIII. században a település két részből állott: a jelenlegi Forrás-szögben nyolc, a tőle néhány száz méterre lévő Hrecska-tanyán pedig tizennégy lakóház és templom is volt. Ez utóbbit Templomfalunak nevezték. Első írásos említése 1317-ből származik, Carlon, Karlou, Karlo alakban.

A község a XIV. században már nagyobb település lehetett, mert 1356-ban megyei közgyűlés színhelye volt, amit Gara Miklós nádor vezetett: „Ilyen alkalmakkor nagy tömeg volt együtt, ezért a gyűlést rendszerint szabad helyen, a mezőn tartották. A közgyűlések célja a gonosztevők kiirtása is volt. Igazságot szolgáltatottak a jogkereső feleknek, főképp birtokperekben, de döntöttek peren kívüli cselekményekben is. Vizsgálatokat folytattak, tanúkat hallgattak meg.”

A XIV. században a települést a Rátold-nemzetség családjával rokon Jolsvai-család birtokolja, majd ennek kihalása után a Ztanchi-, a Széplaki- és a Redey-családok a birtokosok. Ebben az időben a település neve Karlov, Karlo, sőt Kálló formában is előfordul. Később a Thomai- család lesz a falu egy részének birtokosa, de a XVII. században már a Herencsényieknek is van birtoka. A XVII. században jelenik meg a Mladsovics- és a Geöcze-család, mely utóbbinak Göcze néven is ma vannak leszármazottai a faluban. A XVII. és a XVIII. században a birtok aprózódásával a birtokosok száma tovább növekedett.

A község a XV. században vámszedőhely, ez idő tájt saját malma volt a Sajón.

A tatárok dúlását és a törökök fosztogatását a település sem kerülhette el. 1555-ben a török égette fel a községet; 1599-ben Lengyelország felől tatárok törtek be Borsodba, és sok falut, köztük Szuhakállót is teljesen kirabolták és felégették.

Természeti és egyéb katasztrófák is sújtották a települést. Az 1500-as évek második felében pestis következtében haltak meg sokan, az 1800-as évek elején tűz, jégverés és fagy pusztított; a környéken elszaporodott farkasoktól és a Szuha-patak áradásától, máskor az aszály következtében fellépő inségtől szenvedtek a kállóiak.

Az említett két régi település – Szuhakálló ősközsége – elhelyezkedése folytán sokszor volt kitéve a Sajókaza felől portyázó seregek támadásainak és a Sajó áradásának. Ezek miatt a XVI. század vége felé a falu már teljesen elnéptelenedett. Egészen a 17. századig pusztaként tartották számon, ekkor a régi településtől északabbra, a Szuha-patak mellett épült újjá a település a mai helyén, azon utak mentén, amelyek a környező falvak kereskedelmi útvonalai is voltak, ahol a Sajó áradásai elől is menedéket találtak. Ekkor már Kálló a falu neve, mely később – 1783-ban – a területén keresztül folyó patak után Szuhakállóra módosult.

A település fejlődésében jelentős volt az 1870. év. Ekkor kezdett működni a Grossmann Ignác által épített 100 lóerős, 11 járatú malom, amihez kendertörő is tartozott. A tulajdonos 1921-beni elhalálása után a malmot Dezső és Ernő fia üzemeltette az 1944-ben történt deportálásukig.

Az 1800-as évek vége felé szabályozták a Szuha-patakot és megépítették a Rudabányára vezető, keskeny nyomtávú vasútvonalat, ami fellendülést hozott a település életében. Valószínűsítik, hogy ez idő tájt került sor a Kurityán felé vezető, a Szuhakállót átszelő út burkolására is.

1912-ben létesítették a Sajókazinc-Rudabánya közötti vasútvonalat. Ennek vasútállomása a település közigazgatási határának megváltoztatása folytán Múcsony területén épült meg.

1913-ban olyannyira megáradt a Szuha-patak, hogy a település közúti és vasúti hídjait elmosta a hömpölygő víz.

Az első világháborúban 65 katona vonult be a faluból, akik közül tizenketten estek el a háború ismert harcterein. Hárman hadirokkantként kerültek haza a háborúból.

A második világháborúban a községben is keletkeztek károk. Több épület megrongálódott bomba- vagy aknatalálattól. A németek négy vasúti és egy közúti hidat felrobbantottak, amelyeket a község 1944. decemberi felszabadulása után építettek újjá. 1946-ban a földreform során a Radvánszky- és a Kissházy-birtokot felosztották a kis- és törpebirtokosok, illetve az ipari munkások között. 1959-ben termelőszövetkezet alakult a községben, amely 1961-ben egyesült az izsófalvai Aranykalász Mgtsz-szel. Ez a szövetkezet a rendszerváltozás után feloszlott.

Az '50-es években jelentős építkezés kezdődött a településen. 1949-ben község-, illetve tanácsháza, 1950-ben posta, 1953-ban kéttantermes iskola, 1956-ban a vasútállomás épülete, 1958-ban tűzoltószertár, 1960-ban ravatalozó, 1965-ben orvosi rendelő. 1968-ban vezetékes ivóvizet kapott a falu, 1969-70-ben a Kurityán illetve a Sajókaza felé vezető utat aszfaltburkolattal látták el, 1978-ban megépült a takarékszövetkezet irodája.

A település közigazgatásában 1969-ben történt változás, amikor Szuhakállót a szomszédos Múcsonnyal egyesítették. A rendszerváltást követően, 1991-től vált Szuhakálló ismét önálló községgé.

A bányamúlt szomorú emléke

1952 karácsonya előtt szomorú hír járta be az országot: december 16-án reggel bányaszerencsétlenség történt Szuhakállóban.

A Szuhakálló I-es akna (Winter-bánya) VI-os ereszkéjébe betört a víz. Az éjszakai műszak vége felé, nem sokkal öt óra után az elővájáson dolgozók rályukasztottak egy öregműveletre, ami tele volt vízzel. A víz elárasztotta a mélyebben fekvő vágatokat, és elvágta a frontfejtésen dolgozók menekülésének útját. Huszonnyolc bányász közül kilencnek sikerült kijutnia a veszélyeztetett munkahelyről, két bányász az erős sodrású vízben lelte halálát, tizenheten, köztük két fiatal leány nem tudott kimenekülni. Ők a bányában maradtak, egy olyan helyen húzták meg magukat, ahová nem ért el a víz.

A hat nap a külvilágtól elzárva

A tizenhét bányász megmentéséért hat napon át kemény küzdelem folyt lent, a bánya mélyén, és fent, a bányatelepen és környékén. Lent, 44 méterre a föld felszínétől, a külvilágtól elzárva tizenhét bányász küzdött, hol bizakodóan a kiszabadulásban, hol lemondva róla,

reményvesztetten. Fent a külszínen viszont emberek sokasága: bányászok és katonák, párt-, állami és szakszervezeti vezetők bányaműszaki és haditechnikai eszközökkel folytatták a küzdelmet.

Miután a mélyben rekedt bányászok meggyőződtek arról, hogy az erősen áramló vízdugón keresztül lehetetlen kijutniuk, azon kezdtek gondolkodni, hogyan és mit csináljanak, amivel a legjobban hozzá tudnak járulni a kiszabadulásukhoz. Vrabik Lajos frontaknász, egyben a műszak párttitkára arra kérte társait, hogy maradjanak együtt, és őrizzék meg nyugalmaikat. Elmondta, hogy a rendelkezésre álló levegővel nagyon kell takarékoskodni, s ezért kerüljenek minden olyan tevékenységet, amihez levegő kell, vagyis keveset mozogjanak és beszéljenek, s lámpát is csak egyet égessenek. Ezután megpróbálták telefonon kapcsolatot teremteni a külszíniekkel. Ez kb. 11 óra körül sikerült is. Elmondták, hogy ki és hol tartózkodik. Fentről pedig a telefon kezelésével megbízott Poráczkai János főaknász helyettől megtudták, hogy nagy erővel megkezdődött a mentési munka. Poráczkai kérte őket, hogy ne adják fel a reményt, mert mindent megtesznek a megmentésükért. Ettől kezdve állandósult a telefonkapcsolat, ami igen fontos volt számukra. Ennek révén értesültek a mentés menetéről, sőt hozzátartozóikkal is beszélhettek. A lassan múló idő egyhangúságát a telefonbeszélgetések tették némileg változatosabbá. Az egy égő karbidlámpa pislákoló fénye pedig a biztonságérzetüket erősítette. De bizonyos nyugtalanság és félelem lett úrrá rajtuk, amikor szerda délután ez az egy lámpa is kialudt. Most már semmit sem láttak odalenn, egymást is csak a hangjukról ismerték fel. Volt, aki a sötétségben utolsó reményét is elvesztette. Az idős Golbert bácsi belefeküdt egy csillébe, és így várta a halált.

Felcsillan egy reménysugár

A teljes sötétség csütörtök reggelig tartott. Nyolc órakor észlelték, hogy egy 15 cm átmérőjű csövet eresztettek le fentről, s ezen friss levegő és egy kis fény is érkezett hozzájuk. Ettől új erőre kaptak, pedig már harmadik napja semmiféle étel nem került a szájukba. És újból bizakodtak a megmenekülésben. Sajnos nem sokáig tartott az örömük: a cső leszakadt, s mélyen a földbe fúródott. Fentről sikertelenül próbálkoztak a kiemelésével, ezért lent, az egyre gyengülő bányászok kísérelték meg a cső kiemelését. Nehezen ment a munka. Egy-egy bányásznak egy-két csákányvágásnál nem futotta többre az erejéből. Jó két órába tellett, amíg 60-80 cm-re sikerült felemelni, majd pedig a belekerült földtől megtisztítani a csövet. Megint nagy volt az öröm, hisz ismét áramlott a friss levegő, majd hamarosan étel is küldtek fentről: először csokoládét, majd kekszet, vékony szeletke vajjas kenyeret, és lámpát, amelynek égőjét kenyérbélbe csomagolva eresztették le a csövön, hogy össze ne törjön. Az első adagot tizenhétfelé osztották, hogy mindenkinek jusson egy falatka. Majd rendre elfogyasztották a többi étel is. S mint ha csak néhányuk gondolatát is kitalálták volna, itókát, egy kis konyakot is küldtek.

Ettől kezdve már rendszeresen jött fentről a táplálék: az étlap teával és levessel is bővült. Később meleg ruhát is küldtek mindenkinek. És telefonon a jó híreket kapták a mentésről meg a víz apadásáról.

Az utolsó órák a víz fogságában

Vasárnap reggel értesültek arról, hogy Dorogról és Tatabányáról bányamentők érkeztek, akik az akkor már derékig leapadt vízben, de a vágatokban megrekedt széndioxidos levegő miatt bányamentő-készülékkel elindultak hozzájuk. (Sajnos, Hámm Kálmán dorogi bányamentő eközben életét veszítette, megfulladt a gázos levegőben.) A bányamentőkkel való találkozást így írja le Vrabik Lajos a visszaemlékezésében: „Nem ismertük egymást előzőleg, de két

testvér hosszú távollét után nem köszönti olyan szeretettel és boldogságban egymást, mint ahogyan mi fogadtuk őket, és ők örültek nekünk.” Arról is ír a frontaknász, hogy nótázni kezdtek a találkozás örömeire, és megünnepelték Sztálin születésnapját (december 21-e volt ekkor).

Aznap éjszaka még két bányamentő érkezett hozzájuk: az egyikben dr. Szoboszlai Ferenc bányorvost ismerték fel, a másikban pedig Svidró Józsefet. Az orvos megvizsgálta mind a tizenhetüket, akik bár legyengültek, de kiállták a hatnapi kemény próbát. Hétfő reggel, miután befejeződött a vágatok kiszellőztetése, engedélyezték a kijövetelt. A tizenhét bányászt négy bányamentő kísérte, akiknél oxigénpalackos mentőfelszerelés volt és tartalék palack, amit a gázosabb helyen megnyitottak, s az így megtisztult vágatokban jöttek kifelé. Elöl a két bátor leány haladt, s utánuk a többiek. Utolsónak, mintegy lezárva a menetet, ballagott Boros János. A menet húsz perc alatt ért a felszínre, ahol a várakozók sokasága örömjongással fogadta és köszöntötte a tizenhét megmenekült bányászt. Ezután a felolvasóba mentek, ahol tizenhét ágy és kiadós reggeli, meg a családtagokkal való megható és örömteli találkozás percei várták őket. Szerencsére az előkészített ágyakra nem volt szükség, az orvosi vizsgálat egészségesnek talált mindenkit, s ezért a reggeli elfogyasztása után gépkocsival hazaszállították a megmentett bányászokat.

Küzdelem a külszínen

Ezek után időzzünk mi is fent, ismerjük meg, hogy mi történt a külszínen a lent rekedt bányászok megmentéséért. Ehhez Poráczi János főaknász helyettes 1983-ban készített visszaemlékezése nyújt segítséget. Ő a hat nap alatt szinte végig a telefonnál teljesített szolgálatot, rajta keresztül történt a külszíniek kapcsolattartása a bányában lévőkkel.

Poráczi leírásából megtudhatjuk: egy akna mélyítését és három lyuk fúrását kezdték el, hogy ezen keresztül lássák el a legszükségesebb dolgokkal a lentieket. E munkálatokat a Szeles-akna területén végezték, ahová az eszközöket a térdig érő sár miatt harcokocsikkal szállították. Az első fúrólyuk egy széntelepen ért célba, a másikba beletört a fúrófej, s csak a harmadik fúrás volt sikeres, ami egy vágatba ért, amitől kb. kétszáz méterre tartózkodtak a lent lévőek. De ezzel is baj történt. Amint azt az előző részben olvashattuk, leesett és mélyen a földbe fúródott, amit a legyengült bányászoknak csak nagy erőfeszítéssel sikerült kiemelniük. Ezután vált lehetővé az élelem, ruha stb. eljuttatása a lent tartózkodó bányászokhoz.

A mentés fontos része volt a víz leszivattyúzása a beszerelt hat, egyenként 1000 l/perc teljesítményű szivattyúval. A szivattyúk és tartozékaik, de minden más, a mentéshez szükséges eszköz beszállítása kézi erővel történt. A szállítást, szerelést és más munkákat nagy igyekezettel, egy emberként végezték a mentésben részt vevők: a műszakiak, de az odavezényelt katonák is.

Gumicsónakkal is megpróbálták átjutni a vízen, de ez nem sikerült, mert a bányamentő-készülék légszákjai nem bírták a nagy víznyomást. Amikor a szivattyúzás eredményeképpen a víz apadni kezdett, megindult a légáramlás, ami a víz felett megüledett szén-dioxid gázt felkavarta. Emiatt a szellőztetőventillátort sem lehetett üzemeltetni. Csak hosszan tartó, 12-13 órás munkával, az egyes vágatok rövidre zárásával, fokozatosan lehetett kiszellőztetni a vágatokat. Ezt a munkát a helyszínre érkező bányamentők végezték. Az utolsó, mintegy tíz méteres szakaszon csak bányamentő-készülékkel lehetett áthaladni. Vasárnap éjjel ezen is sikerült átjutniuk a bányamentőknek, akiknek segítségével hétfőn, a reggeli órákban kijöhetett a tizenhét megmentett bányász.

S míg Szuhakállóban lent és fent megfeszített munka folyt, szerte az országban feszült figyelem kísérte a mentést, s aggódva várták az újabb és újabb híreket a bentrekedt bányászok sorsáról. A megmentés hírére fellelegzett az egész ország.

Emlékezés a nehéz napokra

A vízbetörés 45. évfordulóján, 1997. december 16-án a szuhakállói óvodában az emlékezetes esemény még életben lévő túlélői: Kónya Istvánné született Kresák Magda, özv. Juhász Lászlóné született Szűcs Zsuzsanna, Bakos János, Bóné Kálmán, Boros János, Lakatos Lajos és a mentés egyik résztvevője, Poráczki János ünnepséget tartott. Miután megemlékeztek az esemény óta elhunyt társaikról, nevezetesen Andó Józsefről, Bánóczi Lászlóról, id. Bakos Jánosról, Barnóczki Lászlóról, Balogh Bertalanról, Golbert Józsefről, Dombi Józsefről, Horváth Józsefről, Szaniszló Ferencről, Vrabik Lajosról és Leskó Andrásról, valamint a vízbetörés két áldozatáról, Benedek Istvánról és Görcsös Józsefről, továbbá a mentés közben elhalálozott dorogi bányamentőről, felidéztek a föld alatt töltött hat napot. következőkben ezekből adunk közre részleteket:

Juhász Lászlóné palaválogató: „Azt a napot nem lehet elfelejteni. Az egyik lánnyal éjszaka kiküldtek a felszínre a műhelybe, hogy valamilyen vasakat hozzunk le. Öt órakor mentünk újra le a bányába, de akkor szóltak: 'Lyányaim, azonnal meneküljete, mert vízbetörés van!' Mi elmentünk riasztani az embereket, azok ki is tudtak menni. Mire mi tizenheten leértünk a siklón, már nagy volt a víz. Nem mertünk továbbmenni, mert a víz állandóan emelkedett, és a csilléket is sodorta.”

Azt mondta az öreg Golbert bácsi, aki akkor már harminc évet ledolgozott a bányában, hogy: 'Gyerekek, mind a tizenheten feküdjete le, hogy egyben tudják összeszedni a holttesteket, mert itt már nem sokáig lesz élet!' Egyre kevesebb volt az oxigén, alig kaptunk levegőt. Mi, lányok lefeküdtünk... Ekkor megcsikordult felettünk a főte. Mindenkinek elállt a lélegzete. Ekkor fűrtak a vágatba, de ott beletört a fűrószár. A másik lyukat tőlünk húsz méterre fűrták. Abban bízunk ekkor, hogy majd csak kiszabadítanak valahogy.

Boros János vájár: A műszak vége felé, ötkor áramtalanították az egész bányát. Betört a víz. Mi ezt még akkor nem tudtuk. A cimborámmal mi a front közepén voltunk és máglyát robbantottunk. Mivel nem volt áram, nem ment a ventilátor, ezért nagy volt a füst. Az egyik lány hozta a hírt, hogy betört a víz, és mindenki meneküljön. Nekimentünk a víznek, de akkor a vízdugó már volt vagy 5-6 méteres. Csúnya fekete víz hömpölygött. Azon gondolkodtunk, hogy hol lehetne kimenni, de nem lehetett sehhol. Feltörtük az egyik trafóházat, mert ott meleg volt. Volt, aki jajgatott, volt, aki félt. Akkor jutott az eszünkbe, hogy van telefon. A telefon körül telepedtünk le. Addig ott maradtunk, míg a tőlünk 200 méterre lévő légvágaton el nem kezdtek fűrni. Akkor már nem égtek a lámpák, és úgy mentünk oda tapogatózva, de ismertük a vágatokat.

Két önkéntes "bányamentő"

A vízbetörés hírére megmozdult az ország. Az odavezényelt bányamentőkön, katonákon, műszaki vezetőkön és fizikai dolgozó szakembereken kívül sokan akartak segíteni a bányászok mentésében.

Értesülve a tragédiáról, a miskolci nehézipari egyetem két, akkor harmadéves bányagépész-mérnök hallgatója, Nagy László, valamint barátja és évfolyamtársa, Sipos István is elhatározta, hogy elmegy Szuhakállóba „bányamenteni”. Mivel éppen vizsgaidőszak volt, az

egyetemre nem kellett mindennap bejárniuk. Az üzemben Csendes nevű külszíni művezetőnél jelentkeztek, akit egy korábbi üzemlátogatás során ismertek meg. Az üzemben uralkodó feszült hangulatú, zűrzavaros helyzetben a művezető nem örült a megjelenésüknek. Azt gondolta, hogy hátramoszdítóként csak baja lesz velük. A fiatal emberek azonban nem tárgítottak. Szilárdan hittek abban, hogy nélkülük nem lehet sikeres a mentés. A művezető nem tudott mit tenni, lassan-lassan beletörődött a jelenlétükbe és megbízta őket a telefon kezelésével, amelyen a műhely a mentéshez szükséges anyagok előkészítésével kapcsolatos megrendeléseket kapta. A két fiú szorgalmasan vette és továbbította az üzeneteket, sőt maguk is részt vettek az anyagok, szerszámok összekészítésében. Fáradhatatlanul végezték a rájuk bízott munkát, éjt nappallá téve, önkéntes küldetésük fontosságának tudatában szorgoskodtak, s csak egy-két órányi szunyókálásra húzódtak be olykor az anyagraktárba.

December 22-én reggel ők is ott voltak a megmenekült bányászokat ujjongva ünneplő tömegben. Örültek, hogy munkájukkal hozzájárultak a mentés sikeréhez.

Nagy László 1953-ban végzett Miskolcon a Nehézipari Műszaki Egyetemen, és bányagépész-mérnökként az Ózdvidéki Szénbányák Vállalathoz került. Itt a megfelelő tanfolyam elvégzése után bányamentő bizonyítványt kapott, s már ennek, valamint a Szuhakállóban szerzett tapasztalatok birtokában vezette a mentést az ötvenes évek közepén a somsályi bányában, amikor ott történt vízbetörés. 1981-től 1991-ig, nyugdíjba vonulásáig Kazincbarcikán a központi szénosztályozó igazgatója volt.

Sipos István szintén 1953-ban végzett. Ő a mádi ásványbánya őrlőüzemének gépészeti vezetője volt. Sajnos, fiatalon, negyvenhat éves korában elhunyt.

*(Forrás: -Barcikai História 2001. évi 1. szám
-Szuhakálló önkormányzat weboldala)*

Szuhakállón visszaforgott a történelem kereke

A Kazincbarcika közelében, a Sajó túloldalán Múcsony mellett található Szuhakálló, a „nagy szomszéd”, amelyhez közigazgatásilag tartozott a falu. A rendszerváltás után, a romló viszonyok közt szerezte vissza önállóságát a település, ahol ritkán látható leépülés ment végbe. Talán most megfordul a szerencse.

A 2010-től polgármester *Dávid István*nal beszélgettünk a településről.

–Szuhakálló ismert bányásztelepülés volt egykoron, hogyan érintette a bányák és a kapcsolódó ipar megszűnése?

– Egykoron virágzó település voltunk, ahol hentesüzlet, konfekció- és méteráru bolt, két zöldségbolt, három élelmiszerbolt is működött, ebből az egyik Edelényi COOP volt, hét, az az hét vendéglátóhely (kocsma), kultúrház, központi posta, takarékszövetkezet működött a községben. Minden kertet műveltek, gyönyörű porták voltak. Két gulyát hajtottak ki, mert annyi volt a tehén, hogy egy gulyás nem bírt velük, sőt kondát is hajtottak a malacokkal, ami nem volt mindenhol jellemző a környéken. Gazdag és szép település volt Szuhakálló – idézte fel az egykori bányászvilágot a település polgármestere.

– Mára szinte minden megszűnt, csak két kis bolt maradt, nincs vendéglátó helyünk, 2010 előtt eladták a kultúrházat, megszűnt a takarékszövetkezet, az egész településen tíz ingatlannál nincs több, ahol kertet művelnek, tönkretették a postát, haldoklik a falu.

Aki még aktív bányász volt, megpróbált elhelyezkedni Dorogon, ahhoz, hogy megszerezze az évet, de akiknek még sok idejük volt hátra a nyugdíjig, azok megpróbálták elhelyezkedni a BorsodChemben vagy valamelyik másik, közeli munkahelyen. Voltak, akik a kilátástalan helyzetben az itálhoz fordultak, egyszóval tönkrement a településünk. Volt egy, több sínpárból álló rendező pályaudvar, nagy váróteremmel, egy vasútvonal Rudolftelepig, egy vonal Rudabányáig és egy vonal a Feketevölgyi bányáig kiépítve. Nem sokkal a bánya bezárása után megszüntették a vasúti forgalmat.

– *Szuhakálló hogyan élte át, milyen lehetőségeik voltak?*

– A bányabezárásokkal szinte egyidőben zárták be a varrodákat, ezzel a nők munkalehetőségét is megszüntették. Ezek közül az asszonyok közül sokan, még a mai napig is, regisztrált munkanélküliek, közmunkások.

Akinek szerencséje volt, megpróbált átképzéseken valamilyen szakmát szerezni és úgy helyezkedett el. Voltak olyanok, akik elköltöztek. Nagyon sokan, főleg szakmunkások, külföldi munkát vállaltak. A mai napig sokan dolgoznak külföldi munkahelyen, vannak, akik családotól mentek ki.

– *Sikerült előre lépniük az elmúlt években? Milyen beruházásokat valósítottak meg a településen?*

– 2010 óta vagyok polgármester, azóta nem sikerült a szennyvízhálózat kiépítését megvalósítani, sajnos nincs rá támogatás. Van, amivel szerencsésebbek voltunk. A teljesség igénye nélkül felsorolok néhányat. Kisebb beruházásokat valósítottunk meg, ilyen, mint járdaépítés a főútvonalak mellett, a polgármesteri hivatal energetikai felújítása, az egészségház felújítása, az önkormányzati utak felújítása, óvodai fűtőkorszerűsítés, épületen belüli vízhálózat felújítása, kamerarendszer kiépítése a településen, óvodai játszótér-felújítás, a települési játszótér-felújítás keretében felnőtt edzőgépek kihelyezése (fitnesz).

– *Emlékeznek-e még az emberek a bányász múltira emlékeznek még az emberek, egyesületek? Tartanak-e még bányásznapokat, maradt-e valami ebből a kultúrából?* – A bányásznapot minden évben megtartjuk. Bár egyre kevesebb, múltjával a bányához kötődő lakos él már a községben, ennek ellenére megtartjuk és ott köszöntjük az abban az évben 80. életévét betöltő bányászt. Ilyenkor emlékezünk meg az 1952-es vízbetörés áldozatairól is.

Karácsony előtt nem sokkal, december 16-án betört a víz a bányába, miután az éjszakai műszak vége felé, nem sokkal öt óra után, az elővájáson dolgozók rályukasztottak egy öregműveletre, ami tele volt vízzel – amiről a bányászok nem tudtak. A beömlő víz elárasztotta a mélyebben fekvő vágatokat, aminek következtében ketten meghaltak, tizenhét bányászt, köztük két fiatal lányt pedig a bányavíz elvágott a kijárattól. A bányamentők kemény, áldozatos munkája – mely közben az egyikük életét vesztette – végül sikerrel járt, és a felszínre tudták hozni a mélyben rekedt 17 bányászt. A híres film- és színházi rendező, Fábri Zoltán, *Életjel* című filmjében állított emléket a történeteknek, olyan, mára neves színészekkel, mint Sinkovits Imre, Darvas Iván, Berek Kati, Körmendi János. A mai napig ápoljuk a tragédia és a hős bányászok, bányamentők emlékét a településen.

– *Hogyan alakult át mára Szuhakálló köz- és kulturális élete?*

– Mivel nincsen közösségi terünk, kultúrházunk, ezért nehéz az embereket megszólítani. Szép lassan minden megszűnik. Valamikor volt a településen asszonykórus, néptánc csoport, polgárőrség, mára minden a múlté. Évente rendeztünk majálist, pünkösöd kupát (meghívásos foci tornát), juniálist (valójában ez a falunap), de ezek is megszűntek az érdektelenség miatt. Képzelve el, hogy a juniálisra például körhintát, dodzsemet, ugráló várat béreltünk, három

üstben főtt a gulyás. Mindezt előre kifizettük, a lakosoknak semmibe se került volna például a játékok igénybevétele, de erre sem volt érdeklődés a szuhakállóiak részéről. Végül a múcsonyi cigányok jöttek át szórakozni. Egy üst gulyás megmaradt, ki kellett önteni. Ezt követően mondtam azt, hogy ennek így nincs értelme, befejeztük.

Most harmadik alkalommal csatlakozunk a Kazincbarcikai KOLOR fesztiválhoz. Megtartjuk a bányásznapot szeptemberben, az idősek estjét októberben, a falukarácsonyt pedig decemberben. Hasonló összegből sikerült elhozni Bereczki Zoltán énekest Szuhakállóra fellépni. Mintegy ötszázan voltak a koncerten. Nyilván örülnék, ha olyan sztárok lépnének fel nálunk, mint például Majka, de tudni kell, hogy a költségek a sokszorosába kerülnének, amire nekünk nincs pénzünk. Maradjunk inkább a lehetőségeink által biztosított keretek közt.

– *Milyen lehetőségeket, fejlesztési projekteket lát, mire alapozná a település jövőjét?* – A legfontosabb fejlesztési tervem a szennyvízhálózat kiépítése, most talán egy halvány reményt látok a megvalósítására. Olyan lehetőségünk lett, ami biztosítja, hogy pályázat nélkül, önerőből megvalósítsunk minden olyan fejlesztést, ami a település fejlődése szempontjából fontos és eddig forráshiány miatt elmaradt. Az óvoda jelenleg egy kastélyban működik, amely egykor nem erre a célra lett építve. Most például a villamoshálózattal kell kezdeni valamit. Szeretném, ha egyszer egy újat óvodát építhetnénk, amelyben a bölcsőde is helyet kapna. Ezt azért kellene megcsinálni, mert van rá igény a községben.

– *A csatornázás olyan sokba kerülne, vagy miért húzódott el ennyire?* – Több ilyen kiírás is volt a rendszerváltás óta, sőt egyszer nyert is Szuhakálló Múcsonnyal, még az elődöm idején, de nálunk nem lett belőle semmi. Közben eltelt az idő, az EU se érdekelt már benne, mivel országos szinten elértük az elvártat. Így más utat, megoldást kell keresni hozzá. Itt vagyunk Kazincbarcikától 5 km-re, így adta magát a lehetőség, hogy agglomerációs településsé nyilvánítsák Szuhakállót és Vadnával közös projektben megcsináltassuk a csatornázást. A besorolás megszerzése hat évembe került. Van egy olyan lehetőségünk most, amelyből, ha nem változnak a törvények, akkor idővel megoldható a ránk eső rész finanszírozása.

– *Őn is részletezte, hogy milyen rossz helyzetbe került a bányászat leépülése után Szuhakálló. Miből lesz akkor a nehéz évek után hirtelen ennyi pénzük az önrész fedezetére?* – A 100 hektáros napelemparkból, amely a határban épül! Igaz az iparüzési adót Semjén Zsolt javaslata alapján a vármegye fogja kapni, s várhatóan, nekünk abból nem sok minden fog visszacsorogni. Viszont van egy lehetőségünk, hogy mégis pénzhez jussunk a telekadón keresztül, amely esetünkben csak az ipari területekre vonatkozik. Azonos értékű a kommunális adóval, ezt el is engedték a lakosságnak, ami évente 10 ezer forint, családonként. A telekadót már 2023-ban bevezettük és 2024-től a mértéke 80 forint négyzetméterenként. Az első féléves összeg 54 millió forint, tehát éves szinten 108 millió. Az első féléves átutalás már meg is érkezett. A beruházó tudomásom szerint még 100 hektárral szeretné bővíteni a napelemparkot. Amennyiben ez megtörténik, akkor az adóbevételünk is arányosan növekszik, vagyis megduplázódik.

Korábbi számítások szerint a Vadna-Szuhakálló szennyvízprogram 1,8 milliárd forint, együttesen. Régi vállalkozó vagyok, jó kapcsolatokkal. Tapasztalatból tudom, hogy a szuhakállói rész megcsinálható – megfelelő céget megbízva – 600-700 millió forintból. Ha nem változik a törvény, akkor 3-4 év alatt meg lehet a megvalósításhoz szükséges adóbevételünk és támogatás nélkül csatornázhatjuk Szuhakállót.

– *Persze, ha mégis kapnak hozzá valamennyi pénzt, az csak jó, mert jut másra is...* – Ezt követően jöhet a már említett óvoda-projekt és egy közösségi térre is szükségünk van.

Mint említettem egykoron eladták a kultúrházat, azóta nincs ilyen a községben. Ellaposodott a közösségi élet. Ha van valami, akkor az a probléma, hogy miért ilyen, s nem olyan... Ezért is történtek a már korábban említett változások.

Remélem, hogy idővel több, a falu számára szükséges beruházást sikerül megvalósítanunk az adóbevételből.

Szuhakállói számok

A legfrissebb népszámlálás szerint a községben 973-an éltek 2022-ben, ami 36-tal kevesebb, mint 11 évvel korábban. A nemek esetében enyhe női többség tapasztalható, a nők-férfiak számaránya 498-475. A lakásállomány 378, ami 12 db-os csökkenést jelent a vizsgált időszakban.

A népszámlálás szerint a lakosság 91,6%-a vallotta magát magyarnak, 9,2% cigánynak, 0,3% németnek, 0,3% lengyelnek, 0,1-0,1% ukránnak, szlovénnek és ruszinak, 2% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (8,4% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). A magyarok aránya kicsivel nőtt, a cigányoké csökkent.

Vallásuk szerint 12,9% volt római katolikus, 9,9% református, 21,6% görögkatolikus, 0,8% egyéb keresztény, 0,3% evangélikus, 13,2% felekezeten kívüli (40,6% nem válaszolt). Vallás tekintetében jelentős a visszaesés, különösen a görögkatolikus és római katolikus felekezet esetében.

- Csontos László -

Négy út újult meg Szuhakállóban

Kazincbarcika egyik agglomerációs településén, Szuhakállóban négy út megújulását jelentette be *Dávid István* polgármester. Az átadó ünnepséget a Petőfi úton tartották, ahol a faluvezető elmondta, hogy összesen négy út, a Szabadság út, az Iskola út, a Temető út ravatalozói szakasza és a Petőfi út újult meg, közel 22 millió forintból.

Megköszönte a kivitelezők munkáját, kiemelve azt, hogy olyan munkálatokat is elvégeztek, amelyekre már nem volt fedezet. Szólt arról is, hogy szinte minden évben volt valamilyen beruházás a településen, és bízik abban, hogy a legfontosabb, a szennyvízberuházás is hamarosan elkezdődhet. Végezetül köszönetet mondott Demeter Zoltán országgyűlési képviselőnek, hogy a település valamennyi beruházásának megvalósítását segítette.

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő köszöntőjében kiemelte, hogy 82 település tartozik választókerületéhez, s rengeteg településen sikerült elérni az utak felújítását. A magyar vidék felzárkóztatása szempontjából ez egy fontos mérföldkő, hiszen az ott élők komfortfokozatát, jövőképét erősíti, s hozzájárul a közlekedés biztonságának javításához. Szólt arról is, hogy ismeri a szuhakállói problémát, hiszen részt vett a szennyvíz beruházással kapcsolatos egyeztetéseken. Reméli, hogy hamarosan tervezési, majd kivitelezési szakaszba kerülhet a Vadnával tervezett közös pályázat

- ÖBE -

Utak átadása 2022

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Dávid István polgármester

Játszótér átadása

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Dávid István polgármester

Községháza

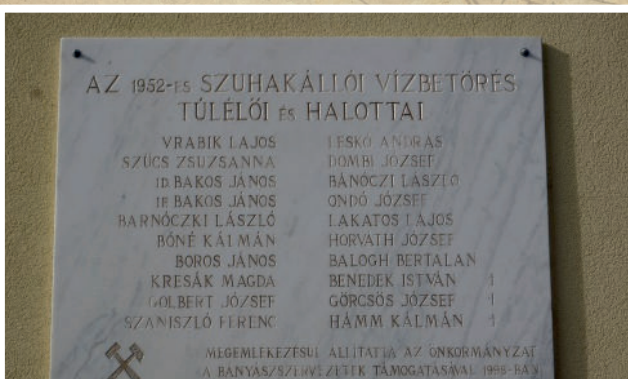
Zöld Titok kastély

Gárdonyi Géza Tagiskola

Emlékmű

A szuhakállói bánya vízbetörésének emléktáblája

Az egykori vasút emléke

TARDONA

A tardonai emberek a II. világháborúig hagyományos paraszti gazdálkodást folytattak, a lakosság zömének megélhetését ez adta. Bár már a II. Világháború előtt is voltak néhányan, akik a környező bányákban keresték a megélhetésüket, a háborút követő változások arra készítették őket, hogy mind inkább az ipar adta lehetőségekkel élve, a bányába helyezkedjenek el.

Az 1920-30-as években főleg azok a tardonaiak helyezkedtek el Herbolyán a bányában, akiknek csak nagyon kevés földjük volt, így a megélhetésük nem volt biztosítva. A '20-as években a Koponya dűlőben nyílt egy bánya, innen a szenet kisvasúttal szállították Nagyvisnyóra, de művelési nehézségek és tőke hiányában néhány évig tudott csak működni (ezt a bányát először 1790-ben nyitották meg, ezt követően többször is megnyílt de néhány év múltán be is zárták), később a Harica-völgyben is nyitottak egy bányát, ez azonban csak néhány hónapig üzemelt. Az 1960-as évekre, a férfi lakosság kb. 80%-a bányában dolgozott. A tardonai férfiak főleg Putnok, Fekete-völgy és Herbolya bányáiban dolgoztak. A háborút követően sokáig ragaszkodtak a földművelő életmódhoz is, majd a '70-es évekre a földek nagy részét "leadták". A bányában elhelyezkedő földműves egyszerre volt családfenntartó, családfő és a gazdálkodás motorja. A földművelésből az asszonyoknak is ki kellett venniük a részüket, sokszor férfimunkát végezve, de a férfi fizikális erejére szükség volt ahhoz, hogy a földeket meg tudják művelni. A bányában olyan nehéz fizikai munkákat végeztek mind a föld felszínén, mind pedig a föld alatt, ahol minden lépésükre oda kellett figyelni, ha túl akarták élni a műszakot. Műszak után, vagy előtt pedig menni kellett szántani, vetni, aratni, kaszálni, az állatokat ellátni. A bányásznak, ha hazaért a bányából sokszor csak enni jutott idő, máris mennie kellett a földet művelni.

Akadtak olyanok is, akik már a Herbolyából Tardonára tartó kisvonatról leszálltak út közben a völgy valamely szakaszán, és ott csatlakozva a családhoz mentek a földekre dolgozni.

Ezek a férfiak 8 órás csákányolás, lapátolás után még földet is műveltek. Csákánnyal fejteni a szenet, vagy egy hatalmas szívlapáttal szenet, sarat lapátolni egy műszakban hatalmas fizikai igénybevételt jelentett. Eközben persze épültek az otthonok is, a bányászatból élő családok újjáépítették a falut, a korábbi kenderföldeken, réteken új utcák termettek, a régiéknél modernebb és nagyobb házakkal. A bányászoknak persze a saját házuk építésénél is meg kellett fogni a munka végét, hiszen mindenki építkezett, nehéz volt mestert találni, a nagy kereslet miatt sokat kellett rá várni, és a rokonok, barátok egymásnak is besegítettek az építkezésen.

A bányászok a munka mellett szakképesítéseket szerezhettek, illetve felnőttoktatásban sokan a bányától végezték el a 8 általános iskolát is. Emellett a szolgálati évek szerint kitüntetések, szakszervezeti érdemérmeket, és pénzbeni juttatásokat is kaptak. Fontos feladataik voltak a brigádvezetőknek, a korszak elvárásainak megfelelően erősen ajánlott volt a népgazdasági érdekek és pártfeleladatok ellátása is.

A bányában a legtöbb tardonai férfi mint csillás és vájár helyezkedett el. Találtak itt munkát a szakmát tanultak és azok is, akik nem rendelkeztek szakképesítéssel, hiszen a bánya beiskolázta őket, így több képesítést is szerezhettek: vájár, robbantómester, aknász, gépkezelő és különböző fúróberendezésekre tehettek vizsgát. A bányának szüksége volt az ácsokra is, akik például a fatámokat építették, de kellett a lakatos is, akik az acéltámokat felügyelték, végezték a karbantartási munkálatokat. A tardonai dolgozók között volt üzemi kovács (pl. Kakszi Géza), és mozdonyvezető is (pl. Gyenes Bálint). A bányában gyakorlatilag mindenki talált munkát, a kőművestől a villanyszerelőig.

A bányászok a bánya helyétől függően az '50-es években a bányában tisztálkodni sem tudtak. Az asszonyok, feleségek feladata volt segíteni a bányásznak a szénport és sarat lemosni magáról a fürdőszoba nélküli házakban. Mindegy mikor ért haza a bányász, ha éjfélkor jött a "siktából"- műszakból, akkor éjfélre melegítette az asszony a vizet a lavórban, és mosta le a bányászról a fekete szénport. A bányaipar fejlődésével javultak a körülmények, az 1960-as években öltöző és fürdőhelyiség is volt a bányánál, így ott váltottak munkásruhát, és tisztálkodni is tudtak.

A bánya nőknek is tudott munkát adni, irodai, vagy takarítói állást találhattak ott, de voltak olyanok is akik vízfordóként dolgoztak. Az 1950-es években vízfordó munkát még gyermekek is kaphattak! Tóth György, aki később vájár lett, 11 évesen lett a bányában vízfordó. A vízfordónak sem volt könnyű munkája, hiszen számtalanszor fordulhatott a teli vödörrel egy-egy műszak alatt! A férfiak általában 16 - 18 éves koruk után helyezkedtek el a bányánál, de kivételes esetben 11-14 éves korban is kerülhettek ide dolgozni. Az 1970-es évektől főleg csak 18 éves kor felett mehettek oda dolgozni.

A munkahelyre való eljutás a bányászok számára kezdetben nem volt olyan egyszerű. Az 1950-es év elején a Kakucsi- táróban dolgozó bányászok még gyalogosan jártak munkába, ami mintegy 1,5 órás gyaloglást jelentett a bányásznak műszak előtt és után is. Később ponyvás gépkocsin szállították a bányászokat, ami gyorsabb volt és gyalogolni nem kellett, a téli időszakban viszont a hideg még fogcsikorgatóbb volt menet közben.

1953-ban épült meg a kisvasút Tardona-Herbolya között, ami megkönnyítette és kényelmesebbé tette a munkába jutást. Ez a kisvasút a bányászokon kívül a falubelieknek is nagy segítség volt, hiszen ekkor még nem létezett műút Tardona-Kazincbarcika között, közúton Dédestapolcsány felé tudtak eljutni Kazincbarcikára.

Bányában dolgozni, a föld alatt és a felszínen is veszélyes volt. A nehéz fizikai munka mellett a bányászok szervezetét megterhelte az állandó por. A föld alatt pedig folyamatosan nagy melegben, oxigénhiányos levegőben kellett helyt állniuk, bár a föld alatt légaknák biztosították a bányászok levegő ellátását. Aki a mélybe szállt, nem tudhatta feljön e műszak végén.

A mélyművelésű bányában úgynevezett "kas" szállította a dolgozókat a mélybe. Ott lent a rossz levegő, a nagy meleg nehezítette a munkát, ahol megtelepedtek a patkányok is, ezek a kellemetlen rágcsálók mégis a bányászok "barátai" lettek: ha a patkány menekült, akkor a bányásznak is menekülni kellett. Ezek az állatok hamarabb észlelték, ha pl. metángáz volt a levegőben és visítva menekültek, a bányászok körében elterjedt legenda volt, hogy a patkány a közelgő bányaomlást is megérzi. Gyakoriak voltak a kisebb balesetek, hiszen a legapróbb figyelmetlenség is nagy bajt okozhatott. Végtagtörések, zúzódások voltak a leggyakoribbak, de sok bányász szenvedett szív-, idegrendszeri- vagy tüdő betegségben. Öt tardonai bányászról tudunk, akik bányabalesetben hunytak el: M. Goór Árpád (1964), Tóth Zsigmond (1954), Hankó István (1954), Kiss Gyula, Kiss Barnabás.

A bányaipari vállalat igyekezett kompenzálni az elhunyt családait, anyagi segítségnyújtással, hozzá-tartozóknak munkahely- felajánlással. Természetesen ilyen esemény után a hozzátartozó, ha elfogadta az álláslehetőséget, nem földalatti munkát kapott.

Az elhunyt bányászokat különleges tiszteladást követően helyezték örök nyugalomra.

A bányászoknak szánt tiszteletadás mellett a helyi szokásoknak megfelelően temették el az elhunyt bányászt. Tóth Zsigmond bányászt alig 20 éves fiatalemberként érte a halál. Délben elindult dolgozni, néhány óra múlva pedig már a családját (szüleit és húgát) jöttek értesíteni, hogy bányaomlás volt...

Koporsóját 6 fehér ruhába öltözött fiatal lány emelte fel a ravatalról, a vele egyidős lányok horgolt zsebkendőt helyeztek mellé, úgy búcsúztatták a nőtlen, fiatal férfit.

Bányásznak lenni mindig veszélyes, nehéz fizikai munkát jelentett. A tardonai bányászok keze nyomán újjáépült Tardona, gyermekeik és unokáik számára építették a jövőt, amiért örökre hálásak lehetünk.

Czakó Tivadar
Polgármester

Jókaitól a népi hagyományokon át a színjátszóig

Tardona környékét jókedvében alkotta a Teremtő, a falut meg szorgos lakói, akik gazdálkodók voltak, majd sokan elmentek a bányába és kétlaki életet éltek, de ez is rég véget ért már. A település kulturális életéről, hagyományokról, változásokról beszélgettünk *Lovas Albert* nyugalmazott iskolaigazgatóval, aki a helyi kulturális élet egyik motorja, immáron fél évszázada.

- *Aki hallott már Tardonáról, azok abszolút többségének Jókai Mór bujdosása ugrik be elsőként. Induljunk tehát a „kályhától”. Él-e még a községben a Jókai kultusz?*

- Igen él és minden tardonai ember ma is nagyon büszke a Jókai Mór által leírtakra: „Tardonára menjetek emberséget tanulni!” ... „Tudta mindenki, hogy bujdosó vagyok, de senki nem árult el... a falut Tardonának hitták”, hirdeti az emlékház falán található tábla is. A falu tisztelettel emlékezik a nagy íróra, intézményei is az ő nevét vették fel. Az általános iskola és az egykori úttörőcsapat is a Jókai nevet viselte. A nemrég újjáépült kultúrházunk neve is Jókai Mór Művelődési Otthon és Könyvtár. Februárban, a nagy író születésnapján általános és középiskolásoknak szervezett irodalmi délutánnal, majd az azt követő játékos *Ki mit tud?*-dal tisztelgünk Jókai emléke előtt.

Már gyermekkoromban megtapasztaltam, hogy – jó vagy éppen rossz az idő, de – a helyiek jó kedvvel mennek a márciusi ünnepségre, ahol Jókai tardonai bujdosása mindig hangsúlyt kap, mert az emberek magukénak érzik a nagy írókat. Március végén évente megrendezzük a Tardonai Fiatalok Hagyományörző Egyesülete által szervezett Jókai Emléktúrát a Bükkben. Az azzal egybekötött szellemi vetélkedő például mindig 400-500 ember vesz részt. Az író iránti tiszteletből a kulturális egyesületünk az emlékhelyeket, Révkomáromtól – Balatonfüredig és a Sváb-hegytől a budapesti sírjáig, nagyrészt már felkereste. Azt is gondolom, hogy a ma, de a jövő tardonai emberei is örömmel fogják biztosítani és vállalni ezen örökség folytonosságát.

- *Milyen kulturális hagyományokat, értékeket örökölték még az őseiktől és hogyan ápolják azokat?*

- Sokat és sokfélét. Talán a legfontosabb, hogy őrizzük és őriznünk kell a fentebb is említett jelzőt, az emberséget! Nagyon jó azzal a tudattal élni, hogy ha az emberek meghallják a Tardona szót, akkor azonnal Jókai szavai jutnak az eszébe: becsület és tisztesség.

Hagyományokból jutott nekünk bőven és azok jelentős részét igyekszünk is szinten tartani és ápolni, valamint átmenteni a jövő generációja számára. A 70-100 évvel ezelőtti tardonai ember szórakozási és kapcsolatteremtési formája gyakorlatilag két fő részből állt: tavasztól őszig a dalos utcai séta és a séta közbeni utcai játék, valamint az Anga-sori karikázó, ahová bekapcsolódtak a legények is, és késő estig ropták a ropogós csárdást. A másik, a tél elején kezdődő és a tél végéig tartó fonóház. E zajos, de kulturált komplex szórakozási, és némi fonómunkát is végző kollektív tevékenység a falu fiatalságának jelentős részét magához vonzotta. Hogyan ápoljuk? Örömmre több helyen, több formában. Boldogságot jelent, hogy óvodásaink népviseletbe öltözve dalolnak, táncolnak és a szülők is kedvet kapnak e hagyományhoz. Még több örömet jelent, hogy a Tardonai Táncoslábú Lányok szinte profi formában öregbítik a leánytáncokat.

A Tardonai Kulturális Egyesület pedig immárom 25 éve jó kedvvel és teljes odaadással tesz eleget önként vállalt feladatának, közelben és távolban megismerteti Tardona hagyományait. Nagyon örültünk, hogy pár éven át a Tardonai Nyugdíjasok Baráti Köre is énekelte dalainkat, népszerűsítették falunk hagyományait. Örömet tetézi, hogy Magyarországon

70-80 néptáncegyüttes és Európától Amerikáig sok-sok csoport táncolja a Tardonai Leánytáncot, a csúrdöngölő csárdást. Megható érzés volt látni a YouTube-on, hogy a kaliforniaiak, akik egy szót sem tudnak magyarul, a fonetikus leírt tardonai dalt mégis magyarul énekelték.

Említhetnék még több népszokást, melyek jelentős része újból a kedvelt foglalatosságok közé került, egyre több ember vesz részt e rendezvényeken. A legutóbbi, a szüreti felvonulás volt.

- *Egykoron szénbánya is működött a község határában, sokan dolgoztak itt és más, környékbeli bányákban. A bányász hagyományok, a kultúra jelen van-e még Tardona életében?*

- Valóban, a tardonai férfiak jelentős része a közeli szénbányában dolgozott. Egy-két kivételtől eltekintve, e bányászok kétlaki életet éltek, a bányai munka mellett a 2-3, vagy a 6-8 holdas földjeiket is művelték. Úgy is mondhatnám, hogy kizsákmányolták magukat. Sokszor a bányába a földről, illetve a földi munkára a bányából érkeztek. A bányai rendezvényekre, bányásznapiakra a közeli Herbolyára és Kazincbarcikára jártak, talán ezért nem alakult ki helyben sajátos bányászkultúra. Pedig megérdemelték volna, mert a föld alatt is a legnehezebb fizikai munkát végezték, melyért tisztelték és szerették a tardonai erős fiúkat.

Néhány évvel ezelőtt – egy kedves kis műsor keretében – a tardonai bányászok emlékére emlékkövet avattak, mely ma is látható a hivatal előtt. Gyakorlatilag bányász hagyományaink nincsenek, de azt gondolom, hogy az egy-két megtanult „bányászcsoportunkkal” tisztelgünk az egykori bányászok előtt.

- *A rendszerváltás óta eltelt bő három évtized alatt hogyan változott a község kulturális élete?*

- Igen, változott és jó irányban. A kultúra és a kulturálódási szint emelésében sokat segített a volt általános iskola és ma is segítenek a civil szerveződési csoportok. A korábbi, évi négy-öt alkalommal szervezett színházlátogatás – a pandémia miatt – elmaradt. A község vezetése – a pénztárcájához mérten – igyekszik kielégíteni az alapvető szórakoztató és kapcsolatteremtési lehetőségeket. A farsangtól a falu karácsonyfájának felállításáig sok lehetőséget teremt az együtt eltöltött kulturális együttélésre, és főleg az ifjúság körében kedvet kap a manuális tevékenység is. Öröm számunkra, hogy vannak falubéli művészeink, akik sokoldalú – képző, alkotó – tevékenységükkel növelik Tardona ismertségét.

- *Vannak új kulturális kezdeményezések?*

- Örömmel mondhatom, hogy igen, van. Az elmúlt évben alakult a fiatalokból álló Tardonai Színjátzókör. Ők is ápolják hagyományainkat, és a község valamennyi rendezvényén szívet-lelket gyönyörködtető és mély érzelmekre is ható műsorokat mutatnak be.

A már említett rendezvényeket nem ismételném meg, de húsvétól őszi folyamatos a kulturális, közösségi élet Tardonán. A tojásfa állítás már a község határán túl is ismert attrakció. Sokan részt vesznek benne, amit az is mutat, hogy legutóbb mintegy 2000 darab tojás díszítette a fát. Nyáron rendeznek falunapot, amelyen a fiatalok érdeklődésének megfelelő, népszerű zenészeket hívnak meg sztárvendégként, de a helyi művészeti csoportok is fellépnek. Folyamatos a munka. A művelődési ház otthont ad a csoportoknak, tevékenységeknek és aktívan szervezi a község kulturális életét.

Czakó Tivadar polgármester elkötelezett híve a hagyományörzésnek, a kulturális élet sokszínűségének. Az 1998-ban alapított Tardonai Kulturális Egyesületnek ő az elnöke, a kuratórium munkájában én is részt veszek. Az advent is kijött a templom falai közül, közösségi rendezvény lett 6-9 éve, természetesen az egyház irányítás mellett. Szerencsére Tardonának aktív a kulturális élete. Nem is fér bele minden egy cikkbe – mondta zárásként a

nyugalmozott iskolaigazgató.

Lovas Albert a beszélgetésünk közben elárulta, csak szerénységből nem említette az interjúban, hogy 2019-ben *Fonóházunk fehérre van meszelve* címmel jelent meg egy könyv a helyi fonóházi hagyományokról.

– Csontos László –

Tardona, ahol különleges terveket szövögetnek

Ha valaki Tardona nevét hallja, két dolog feltétlenül eszébe jut. Jókai Mór és a csodás természeti környezet. Talán ez utóbbinak és Kazincbarcikához való közelségének köszönhető, hogy a rendszerváltást követően sokan költöztek ide a szomszédos városból. Napjainkra megtorpanni látszik a tendencia, többek között erről is kérdeztem *Czakó Tivadart*, Tardona polgármesterét.

– *A KSH adatai alapján az látszik, hogy mostanság kevesebben költöznek Tardonára. Ez így van-e, s ha igen, mi lehet ennek az oka?*

– Ez így igaz, valóban kevesebben költöznek mostanság ide. Ennek oka pedig az, hogy ma már nincs olyan ingatlan Tardonán, amelyet viszonylag kis ráfordítással a kor igényeinek megfelelően lehetne felújítani. Amíg voltak ilyen ingatlanok, sokan költöztek ide. Szándék volna a betelepülésre, de a lehetőségek most nagyon korlátozottak. Ezért foglalkozik az önkormányzatunk azzal a gondolattal, hogy építési telkeket alakítsunk ki. Azt tudni kell, hogy ez egy bonyolult és hosszadalmas eljárás, ezért csak a jövőben hozhat megoldást a problémákra.

– *Ha sorrendet kellene felállítani, akkor mi az, amire azt mondaná, most ez a legfontosabb?*

– Sokan költöztek ide, a fiatalok Kazincbarcikára járnak dolgozni, oda viszik gyermeküket is az óvodába. Ennek oka az, hogy ma nincs bölcsődénk, s nincs olyan óvodánk sem, amire azt mondhatnánk, hogy megfelelő.

Egy konyhával ellátott óvodát és bölcsődét szeretnénk építeni. Azt a szándékunkat, hogy a falut megfiatalítsuk, csak akkor érhetjük el, ha a szülők a gyermekeiket megfelelő óvodába, bölcsődébe tudják elhelyezni. Ezek az intézmények nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy fiatalokat tudjunk ide csábítani, de jelenleg még az itteni lakosság igényeit sem tudjuk kielégíteni. És a konyhára is szükségünk lenne, hiszen ez biztosítaná a két intézmény gyermekeinek étkeztetését, valamint a településen a szociális ellátást. Ma sajnos Mályinka biztosítja a település intézményeinek étkeztetését.

– *Az utóbbi években sok fejlesztés történt a faluban. Megújult a védőnői szolgálat, az orvosi rendelő, a Jókai Emlékház, a művelődési ház, az önkormányzat épülete, stb. Mi következik a sorban?*

– Vannak még feladataink bőven, de hozzáfogtunk egy nagyon összetett, több települést érintő projekt menedzselésébe. Mi úgy látjuk, hogy Tardona és a régió több települése számára is fontos a turisztikai fejlesztés. Ma ez az egyik húzó ágazata a gazdaságnak. Egy olyan kerékpárút, turisztikai útvonal megvalósításán dolgozunk, amelyik Kazincbarcikát kötné össze Tardonával. Innen kétfelé válna az útvonal. Az egyik mályinkai elágazással Dédestapolcsányon keresztül Vadnáig menne, csatlakozna az ottani

kerékpárúthoz. A másik ág pedig Tardonáról Varbóra, bekapcsolva a Pitypalatty-völgyet ebbe a turisztikai régióba. Hatalmas területet lehetne lefedni, ezáltal lehetőség nyílna komplex szolgáltatások nyújtására is.

– *Milyen idegenforgalmi látványosságok érhetők el így?*

– Tardonán a természeti környezet, a Jókai Emlékház, Mályinka szépsége, és innen lehet tovább menni Lillafüred felé. Lázbercen a tó, de ott zajlik egy fejlesztés a Damasa-szakadékig. Nagybarcán a Tollas Tibor emlékház, Vadnán a Vadna Park, a vízimalom, a Várhegy. Varbó felé a sokak által kedvelt Varbói-tó, Sajókápolnán a Repülők múzeum, a bányató, stb.

Úgy gondolom, hogy ez egy hatalmas lehetőség a térség értékeinek megmutatására.

– *Ezek tervek, vagy ennél többről van már szó?*

– Azon a szakaszon, amit terveknek nevezünk, már túlléptünk. Tárgyaltunk Révész Máriusz kerékpározásért és aktív kikapcsolódásért felelős kormánybiztossal, aki a turisztikai ágazat felelőse. Ő felkarolta ezt az ügyet, mert meglátása szerint is valóban sokrétű lehetőséget kínál a régió turisztikai fejlesztésére. Tárgyaltunk különböző szakági szervezetekkel, így a kerékpárosokéval, túrázókéval, s kivétel nélkül mindenki egyetértett elképzeléseinkkel.

– *Mi érdeke van Tardonának abban, hogy Varbó, vagy Lázberc turisztikai fejlesztésével is foglalkozzon?*

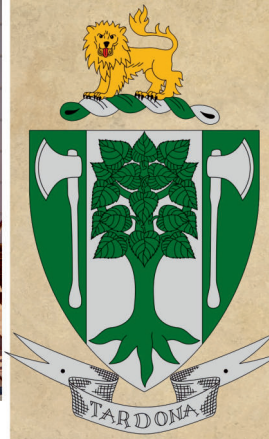
– Turisztikai fejlesztésnek ezen a vidéken csak akkor van értelme, ha jelentős területet, több települést fed le. Másrészt mi azt is szeretnénk, ha ennek a turisztikai útvonalnak az egyik központja lennénk. Ez magával hoz további fejlesztési igényeket: szálláshelyek kialakítást, vendéglátás fejlesztését, akár szervizpont kialakítását is, stb. Ez mindenképp gazdaságélénkítő hatású. Munkahelyet generál a településen, a vállalkozásainknak nő a bevétele, és ezen keresztül természetesen az önkormányzat adóbevételei is növekednek. A több adóbevétel pedig azt is jelenti, hogy több önerős pályázaton vehetünk részt, ami szintén a falu fejlesztését szolgálja. A ez a turisztikai rendszer kialakul, akkor még számtalan lehetőség, program épülhet erre, a Jókai Emlékházon keresztül a helyi civil egyesületekig.

Számunkra ez a fejlesztés a bányabezárás utáni, nehéz időszaknak a kitörési pontja, egy komoly fejlődés előszobája – szögezte le Czakó Tivadar.

- ÖBE -

Húsvéti készülődés

Tökfaragó délután

Látkép

Jókai Emlékház

A Védőnői Szolgálat épületének avatása

Balról jobbra: Czako Tivadar polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Március 15-i ünnepség 2022

TOMOR

Tomor Szikszótól északra, Edelénytől keletre fekszik, a Vadász-patak mellett. A legközelebbi települések: észak felől Lak, délkelet felől Monaj, nyugat felől pedig Hegymeg, melyekkel az Edelénytől Monajig húzódó 2616-os út köti össze.

A település már a kő- és bronzkorban is lakott terület volt. A község határában lévő Árpaszer nevű dűlőben ma is fellelhető a bronzkori temető néhány cserépdarabja, melyek a földművelése során kerültek a felszínre.

A község írásos emlékei a 13. századra nyúlnak vissza, amikor IV. Kun László király 1279-ben idáig is ott lakó Tomori családot vitézi és hadi tettei elismeréseként a várjobbágyságból nemesi rangra emelte, és Tomor falut neki adományozta. A község neve a régi írásokban Tomur, Tumor, Eles- és Alsó-Tomora néven szerepel. A család legkiemelkedőbb tagja és egyénisége Tomori Pál kalocsai érsek volt, aki az 1500-as évek elején kőfallal körülvett templomot építtetett. A templom az idők folyamán többször leégett, ma már csak egy része található meg eredetiként. Többszöri felújítás után 1936-ban a templomhoz kőből, téglából tornyot építettek. E torony egyediségével sajátos arculatot ad a templomnak és a községnek egyaránt.

Többnyire reformátusok lakták, de római- és görögkatolikus vallásúak is jelentős számban éltek a régi időkben. A településen egytanerős, egytantermes iskola működött.

Jelentősebb földbirtokosai voltak a Tomori, Rákóczi, Réghy, és Puky családok. Több kúria is volt a faluban. A Téglássy család kastélyából alakították ki a napköziotthonos óvodát, amely öt település óvodai nevelését biztosítja.

Ezen a településen 1999-től működik a Lőpálya, mely a vármegyei vadászvizsgák színtere. 2003-ban adták át az Aranyfácán fogadót, amely a falusi turizmus szolgálatában áll.

2003 őszén avatták a település új templomát, melyet Tomori Pál, a település szülöttének emlékére építettek a település lakói. A templom melletti tér 2005-ben nyerte el végső formáját, ahová 2006 tavaszán felállították Tomori Pál bronz szobrát.

A községben működik a Rom Som alapítvány, amely a helyi és a környékbeli cigány lakosság oktatásának és munkához jutását segíti. 2007 májusában adták át az alapítvány iskoláját. Az alapítvány a Login Initiative programmal együttműködve WiFi hálózattal látta el a községet, így internethez juttatta azokat a cigányokat, akik a Digitális Középiskola hallgatói.

Forrás: wikipédia

Az élő népművészet faluja, Tomor

Tomor csendes csereháti kisközség, amely birtokosáról a Tomori családról kapta a nevét. A balsorsú hadvezér, főpap fallal körülvett kőtemplomot építtetett, ez lehetett a falu fénykora. A földműves faluból sokan mentek az iparba, bányába dolgozni. A kétlaki életmódú település megőrizte színes népi kultúráját. A falu múltjáról, jelenéről és a tervekről Szilvai Szabolcs polgármesterrel beszélgettünk.

– A térségükben Edelényben és Sajószentpéteren is működött egykor szénbánya, Tomorról is dolgoztak ingázók az üzemekben?

– Településünkről többen jártak három műszakban dolgozni a bányászjáratokkal, az edelényi szénbányába. A bányászat alapvetően veszélyes munka, azonban a megélhetés szempontjából jövedelmező forrásnak számított, a pénzen túl minden bányász tikketeket kapott, s ezáltal a téli tüzelője garantálva volt – fogott a falu és a bánya kapcsolatának bemutatásába **Szilvai Szabolcs** polgármester. – A bányászat minőségi változást eredményezett az életmódban, a szociális, oktatási és kulturális ellátás terén is. A fejlődés 1945 után még látványosabb volt, egészen addig, amíg az 1970-es évek végétől hanyatlásnak nem indult a szénbányászat. Fokozatosan beszüntették a termelést a helyi aknák, és ez az élet minden területén visszaesést okozott. A biztos kereseti lehetőség elvesztése nehéz anyagi helyzetbe hozta a korábban viszonylag jómódban élő bányászcsaládok többségét. Számukra eddig ismeretlen kihívásokkal kellett szembenézniük és megküzdeniük (munkanélküliség, ingázás, elvándorlás stb.), ami sajnos sokaknak nem sikerült.

– Milyen állapotban találta a falut a rendszerváltás korszaka?

– Súlyosbította a helyzetet, hogy az 1990-es évek elején a rendszerváltás utáni gazdasági átrendeződés következtében nem csak a bányászat, hanem más iparágak is válságba kerültek a környéken, csökkentve az egykori bányászok elhelyezkedési lehetőségeit. Az sem jelentett kiutat, hogy a bányászat mellett mindig élt a helyi mezőgazdasági tradíció is. Az amúgy is gyenge termelészövetkezet az 1990-es évek elején megszűnt, az egyéni gazdálkodás kockázatát pedig csak néhányan merték vállalni, a kedvezőtlen adottságú földeken. A családok otthoni állattartással és növénytermesztéssel próbálták fenntartani magukat és családjukat, valamint a tehetősebb családoknál vállaltak napszámot.

– A község tudott önállóan lépni vagy sodródott? Milyen változások történtek az elmúlt évtizedekben?

– A község a rendszerváltás után csak sodródott, majd a későbbi években pár család elkezdett nagyobb mértékben fejlődni a mezőgazdaság és állattenyésztés terén, akik a mai napig tudnak munkalehetőséget biztosítani néhány falubelinek. A legtöbb településen élő legtöbb személy elvándorolt, valamint a környező városokban tud állást vállalni. A település hátrányos helyzete miatt lassan tudott illetve tud fejlődni és lépést tartani.

– A kulturális és civil élet mennyire él Tomorban?

– A település ezen a téren összetartó. Több csoport alakult, akik rendszeresen tartanak összejöveteleket, korosztály szempontjából a gyerekektől a nyugdíjasokig – és nem csak a hivatalos ünnepeken, hanem a hétköznapiakon is. Az elmúlt években hagyományá vált a március 15-ei megemlékezés Tomori Pál szobránál. Versmondással, koszorúzással és az óvodások által kézzel készített zászlók felvonulásával ünneplik ezt a napot.

Húsvét azért is fontos ünnep, mert az elszármazottak hazalátogatnak és közösen töltik a húsvéti ünnepeket a családok. A szokások szerint a fiúgyermek elmennek locsolkodni a lányos házakhoz, manapság már csak kölnivel, noha a bátrabbak néha szódavízzel viccelik

meg a lányokat. A hagyomány szerint a vasárnapi istentiszteleten az ételek (kalács, sonka, kolbász, tojás, bor...) megszentelése történik, majd a mise után a család együtt fogyasztja el az ünnepi ételeket (szirka, mákos bobajka, kalács, füstölt sonka, kolbász, tojás, különböző sütemények).

Május elsején reggelre a helybéli fiúk csoportba szerveződve májuszfát állítanak a lányoknak, akiknek ez nagy megtiszteltetés. Magas fák alkalmasak erre, melyeket a kerítésoszlophoz rögzítenek éjjel vagy kora hajnalban. Általában színes szalagokkal díszítik. Legtöbbször az udvarló legény vezetésével állítanak fát. Az ország ezen részén, így Tomoron is ismert és őrzött hagyomány a májuskosár ajándékozása, mely a komolyabb kapcsolatknál már nem csak szimbolikus jelentőségű. Egy adott időponthoz, május elsejéhez kötődik. Az udvarló fiú a május elsejét megelőző este, az alkonyati órákban, a kapcsolat státuszának megfelelő színű virágkosarat, májuskosarat juttat el a választottjának. A kosarat a fiú nem egyedül viszi, hanem valamelyik nőrokona segítségével, a keresztanya vagy az édesanya kíséri. De olyan eset is volt, hogy a kislányhoz a fiú barátai vitték el a kosarat. A májuskosarak színvilága, a kapcsolat idejétől, mélységétől függően változó színű díszítést kap. A hagyományok szerint kezdetben a rózsaszín és a fehér kosárdíszítés a jellemző, benne a kultikus, cserepes hortenziával.

Nyáron a diákoknak kéthetes tábort tartunk, ahol minden kedden és csütörtökön a szünidőt töltő diákok különböző játékokon és kézműves foglalkozáson vehetnek részt.

Szintén hagyománynak mondható a Mikulás ünnepség is, ilyenkor a gyerekek műsorral készülnek. Általában versekkel és énekekkel köszöntik, majd a Mikulás bácsitól megkapják a várva-várt csomagot. Az elmúlt évben a rendezvényt nem tudtuk megszervezni a koronavírus járvány miatt, viszont a csomagokat a falugondnok közreműködésével minden, településünkön élő kisgyermek megkapta.

Az adventi készülődés első lépéseként kihelyezzük az adventi koszorút a négy gyertyával, és vasárnaponként mindig meggyújtunk egyet. A karácsony előtti hetekben a gyerekek kézműves foglalkozáson vesznek részt, melyeken karácsonyfadíszeket készítenek. Majd közösen öltöztetjük fel a Pavilon alatt felállított karácsonyfát. A kántálás is megmaradt nálunk karácsonyi szokásként. A faluban minden ház előtt kántálnak, és ahol fény várja őket, tudják, hogy ott szívesen fogadják őket egy kis állófogadással.

A községben van elszármazottak találkozója is, az innen elkerülő a megbeszélte napon hivatalosak a településre, mely során részt vesznek egy közös istentiszteleten, ezután körbejárják a falut, és a református egyházközség megvendégeli őket az Aranyfácán Vendégházban. A legtöbbször hoznak magukkal régi fotókat és megnézik közösen, beszélgetnek, valamint régi élményeket idéznek fel, visszaemlékeznek a múltban történetekre.

A népi hagyományok nem csak a kultúra őrzése miatt fontosak, ezek az események, szokások, ünnepek abban is segítenek, hogy a közösséget összetartsák. Szeretném, ha majdan a gyerekeink is tudnák, mit jelentenek a népszokások, és majd az ő gyerekeik is ismernék őket később.

– *A pályázatokkal hogy állnak?*

– Jelenleg több pályázatunk is be van adva, várjuk az eredményeket. Polgármesterségem alatt azt a tapasztalatot szereztem, hogy településünk nem rendelkezik olyan épülettel és kialakított területtel, ahol a lakosságnak biztosított volna a sportolási, kikapcsolódási és közművelődési lehetőség. Ezért támogatási kérelmet nyújtottunk be egy közösségi ház építésére, a támogatási forrásra még várunk.

Magyar Falu Program „Út, híd, járdaépítése/felújítása” pályázati felhívásra a Tomor, külterület mezőgazdasági út felújítására és karbantartására nyújtottunk be pályázatot. Az elbíráláskor először tartaléklistára raktak minket, s végül elutasítottak. Községünk és a környező települések mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozói számára a művelt területre való kijutáshoz vezető út felújítását terveztük.

2024-ben a Magyar Falu Program keretében „Önkormányzati tulajdonú ingatlanok fejlesztése, önkormányzati feladatellátáshoz kapcsolódó beszerzések” című alprogramra is pályáztunk. Terveztük az önkormányzati épület bútorait lecserélni és új korszerű irodai gépeket beszerezni. Ezzel is tartaléklistára kerültünk.

A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-hez a 2024. évi Testvértelepülési programok és együttműködések támogatása című pályázati felhívásra is nyújtottunk be pályázatot. Ebben a témában még várjuk a döntést. A megelőző években már a támogatási forrással egy hagyományt tudtunk megvalósítani, mely keretében horgászversenyt rendezünk majd.

A „Tisztítsuk meg az országot II.” hulladékfelszámolási pályázat felhívására támogatási igényt nyújtottunk be, hogy az illegálisan lerakott hulladéktól megszabaduljunk.

– *Milyen terveik vannak a jövőre, mik lehetnek a kitörési pontok?*

– Szeretnénk például megfiatalítani a falut lakosságát megfiatalítani, étellel újra megtölteni, közösségi életet fejleszteni, fiatalokat a sportra ösztönözni. Az időseknek sétaklubot létrehozni, lelkészekkel együttműködve az egyházi életre nevelni a település lakosságát. Szeretnénk egy közösségi házat is, ahol a rendezvényeinket lebonyolíthatjuk, köztük például sportolási lehetőséget tudunk biztosítani. A gyermekeknek pedig egy játszóteret létrehozni.

Jelenleg sajnos nem rendelkezünk olyan anyagi forrásokkal, amelyek lehetővé tennék a terveink megvalósulását. Bízunk benne, hogy a későbbiekben különböző pályázatok révén lesz annyi pénzünk, hogy fejleszteni tudjunk – zárta a beszélgetést a polgármester.

Tomor a számok tükrében

A KSH legfrissebb népszámlálása szerint a községnek mindössze 212 lakosa van, akik közt meglepően nagy a férfi többség, szám szerint 115-97 a férfi-nő arány. A korfa szerint a lakók 19,3 százaléka 0-14 éves, a 65,1 százalék a 15-64 és 15,6 százalék a 65 éven felüliek aránya, amiben benne van a cigányság jelentős aránya.

A lakásállomány az utolsó két népszámlálás közt 14 (!) darabbal 106-ra csökkent.

A 2022-es népszámlálás szerint a lakosság 92%-a vallotta magát magyarnak, 25,9% cigánynak, 0,5% ruszinnak, 0,5% szlováknak, 0,5% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (8% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál).

Vallásuk szerint 11,3% volt római katolikus, 27,8% református, 31,6% görög katolikus, 1,9% egyéb keresztény, 5,2% felekezeten kívüli (22,2% nem válaszolt). Miközben a római- és görögkatolikusok száma csökkent, a reformtusoké meglepetésre érzékelhetően növekedett.

- Csontos László -

Megbeszélés a településről:
Szilmai Attila polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Óvoda épülete

Református templom

Tomori Pál szobra

Polgármesteri hivatal épülete

Kilátás a faluból

Katolikus templom

Aranyfácán Vendégház

VADNA

Évszázadok homályából hangzanak fel a szavak Borsod vármegye főispánjának, a Miskolc-nembeli Borsnak, végakaratóból: „WODU-TOTHWEDNA, CUM MOL, CUM SERVIS, CUM LIBERTINUS, CUM ARATRIS” a Testamentumban foglaltak szerint a „két Vadnát minden tartozékával, nemeseivel és jobbágyaival egyetemben a borsmonostori (*Sopron vármegye*) apátságra hagyja.”

1237-et írunk. Ekkor találkozunk első alkalommal, hivatalos iraton Vadna nevének említésével. A helybeliek ezen időponttól számítják a falu alapítását.

Völgyek vonzásában - Falu földrajzi bemutatása

A Vadna falu a Sajó-folyó völgyében fekszik, a Bán-völgye kapuja. A kanyargó víz elválasztja a szomszédos községek, Sajóvelezd, Sajóalgóc és Sajókaza területeitől, de biztosítja is a közlekedést, az ún. „Hosszúrévi-híd” segítségével, a gömri és borsodi települések között. Vadnánál egyesül a Bán-völgye névadó vize, a Bán-patak a Sajóval. Délről dombok ölelik a községet, amelyeken erdők húzódnak, egyrészt Sajóivánka, másrészt Nagybarca falvakig.

A fák között források csörgedeznek, ezek közül a legismertebb a Bakó-kút, a delelő csordák egykori itatója és a Koszla-forrás. Friss vizéért távolabbi települések lakói is eljönnek.

Évszázadok óta a történelem színpadán

A község története a legrégebb időktől...

A falu területe már az ősidőktől kezdve alkalmas volt emberi letelepedésre. Erről az itt talált leletek tesznek tanúbizonyságot:

- 1938-ban egy gyönyörűen csiszolt kőbaltát találtak kirándulás közben.
- A 26. számú műút építésekor őskori sírra bukkantak, gazdag leletanyaggal. A csontváz mellett kisméretű agyagedények voltak, rajtuk körömtől eredő díszítések. A leletek korát 7500 évesre becsülték.
- Értékes kelta eredetű urnára, fegyverdarabokra és ruhákat díszítő csatokra találtak a helyi temető kertben sírásás közben.

A leletek 2017-től megtekinthetők a helyi Gööz Pál Művelődési Házban: a „7500 ÉVVEL KORÁBAN” című kiállításon.

A korai idők után az Árpád-házi királyok uralkodása alatt létesült és azóta folyamatosan lakott a település, a termékeny folyóvölgyben, magyar, szláv, kun származású népelemekkel. Keletkezésének pontos idejét nem ismerjük. A községről az első hivatalos említést, írásos formában 1237-ben teszik, Borsod vármegye főispánjának, Borsnak a végrendeletében.

A Várad Regestrumban is megemlíti Vadna nevét, mint olyan helyiséget, ahová a megyébe betörő kunokat letelepítették.

A falu neve a szláv „wodu = vizes” szóból származik. A korai időkben Thothwedna-nak hívták, amely elnevezés szláv népeiségre utal. A későbbiekben előfordul Wedna – Wadna alakban, majd a XVI. sz. közepétől a mai, Vadna, formájában találkozunk a nevével.

Kezdetektől fogva két helységből állott, amelyeket a Bán-patak vize választott el egymástól. A XIX. századtól Alsó-, és Felső-Vadna néven ismerjük, továbbra is megtartva a különállását.

A falu megerősödését kezdetektől fogva elősegítette, hogy birtokosai „Híd-vámos” jogokkal rendelkeztek. Határaihoz tartozik az ún. Hosszúrévi-puszt, ahol híd vezet át a Sajó-folyón, amely összekötötte a közlekedést Felső-Magyarország és Miskolc városán keresztül az alföldi régióval.

Ezen az úton keltek át 1241-ben a tatár hordák is, és pusztították el a falut, illetve a környéket. Az ellenséges had elvonulása után a békés építkezés és gyarapodás évszázadai következtek.

Ennek a folyamatát zavarták meg a cseh husziták betörései Felső-Magyarország területére.

A vadnai Vár története...

A huszita Komoróczy Péter és Walgatha vezérek 1458-ban foglalták el Vadna és Galgóc falukat, majd a környék legmagasabb pontján álló kora középkori földvárakat sietősen átépítették. Főldsáncaikat fából és kőből emelt tornyokkal erősítették meg és védőárkokkal vették körül.

„A két lator nagy egyetértésben élt. Mintegy három évvel Mátyás megválasztása előtt úgy látták jónak, hogy várakat építsenek a hegyek közé. Így épült megfoghatatlan sietséggel Galgóc és Vadna a Sajó két partján. Ide gyűjtötték a rablott kincseket, innen kalózkodtak az ország minden része felé.” *(Jósika Miklós: A Csehek Magyarországon című könyvéből)*

A huszita vezérek fosztogatásainak hírére Mátyás király Rozgonyi Sebestyént, akkor már nevezetes hadvezért és Héderváry László egri püspököt küldte az erősség elfoglalására. Az ostromra 1458. április 25-én került sor. A huszita vezérek közül Walgatha kapitányt rabláncra fűzve vitték Budára, míg Komoróczy Péter elmenekült.

És múlnak az évszázadok, évtizedek...

A „mohácsi csata” után nehéz időszak várt a borsodi falvakra is. Egyformán sanyargatták a falvakat a budai és füleki bég csapatai. 1555-ben harmincöt falu válik a lángok martalékává, köztük Vadna is. Nemcsak a település, a temploma is elpusztul.

A török háborgatása miatt ebben az időben a szikszói vásár volt a legbiztonságosabb.

1577-ben Ferhát füleki bég éppen ezért szemelte ki zsákmánynak a Márton napi sokadalmat. Seregével rajtaütött a vásározó embereken és hatalmas zsákmánnyal megrakodva igyekezett hazafelé. Prépostváry Zsigmond egri főkapitány üldözte a rablókat és Vadna határában érte őket utol. Az ütközetben a bég, serege mellett, a zsákmányát is elveszítette.

A XIX. század második felében a községet bekapcsolták a vasúti közlekedésbe, új iskolát építettek és a templom is elnyerte mai formáját.

A falu élete az 1920-as évektől....

Mezőgazdaság:

A falu a korábbi összeolvadása ellenére, mezőgazdaságilag megtartotta a különállását. A határ továbbra is az egykori Bán-patak medre volt. A jobb oldali részt Alsó-Vadnának, a szemben lévőt Felső-Vadnának nevezték. Mindkét falurész külön földdel, legelővel bírt és saját pásztort és kondást alkalmazott. A teljes határ 1363 katasztrális hold területű volt, amelyen búzát, rozst, burgonyát és zöldségfélét, az állatok számára árpát, kukoricát, zabot termesztettek. De honos volt a faluban a méhészet, sőt a selyemhernyó tenyésztés is. Három bolgárkertészet is működött a Bán-patak vize mellett.

Ipar:

A lakosok jelentős része saját földjéből élt, gazdálkodott. Akinek ez nem adatott meg, a kazai Solyombányába és a nagybarcai Koncessziós bányába járt dolgozni, vagy a vasúthoz mehetett partimunkásként vágányt javítani. Ezek a munkalehetőségek főleg télen működtek, mert leginkább tüzelésre termelték a szenet. Ezért gyakran megesett, hogy birtokkal rendelkező emberek is beálltak a téli munkára.

A mezőgazdaságból élők munkáját segítették a faluban élő iparosok. Szerencsés helyzetben volt a lakosság, mert több szakma mestere telepedett le. Így volt asztalos, ács, cipész, hentes, kovács és kőműves is.

A régmúlt időkre nyúlik vissza a malom története. Az Árpád-korban már említik, hogy a helyiségben vízimalom működik. A XIX. század közepén Fábián István molnár újíttotta fel az üzemet és egészen 1952-ig a család tulajdonában maradt. A húszas években turbina hajtására is felhasználták a vizet és ezzel áramot termelt. Ezzel az árammal működött a malom és a kendertörő, illetve világítottak a faluban.

Közigazgatás:

Vadna közigazgatását a bírói hivatal intézte, a rendre a csendőrség vigyázott. A bíró személyét a nagyobb birtokosok közül választották, demokratikus szavazás nem volt, beosztásukat halálukig megtartották. A jelenlegi Községháza 1922-ben épült. Kertjében emlékoszlop állt, rajta az ország zászlaja és „Vesszen Trianon” felirat. Az 1920-as évek végén építette Gál András helybeli lakos. A Rákosi érában lebontották, de a község 2021-ben újra felépítette.

Oktatás:

Az iskoláskorú gyermeknek kötelező volt az oktatásban részt vennie, az egytanerős református elemi iskolában. A tanító elsőtől a hatodik osztályig, 70-80 diákot tanított egy tanteremben. Ezt hangos és csendes órák váltakoztatásával oldották meg. Egésznapos tanítás volt, délben otthoni ebéddel, csak a szerdai és szombati délután volt szabad. 1935-ig

palavesszőkkel palatáblákra írtak, ettől az időponttól ismerték meg a füzetet. A hatodik osztály elvégzése után jártak még két évig ún. ismétlő iskolába, ahol az elmúlt évek anyagait újra vették.

Napjainkban Vadnán

1237-től mindig olyan emberek lakták ezt a Sajó-folyó melletti kis települést, akik nem világraszóló tettekkel, de a dolgos hétköznapokkal, a mindennapok munkájával, veszedelmeken túllépve, ragaszkodtak falujukhoz, ápolták és ápolják történelmi hagyományait és szeretteik emlékét. Miért? Mert Vadna az otthonuk!

Napjainkban a gondok közepette is el akarjuk kerülni a végső lemaradást, a változásba vetett hit szétfoslását és megelőzni az elmagányosodást. Szeretnénk olyan települést építeni, ahová a lakói szívesen térnek haza, jóérzéssel laknak itt és büszkén fogadják vendégeiket, mert rendezett, tiszta és virágos. Ezért a polgárok érdekében a legfontosabb tevékenységeink a következők:

- Felújítottuk és felújítjuk középületeinket és tisztán tartjuk utcáinkat;
- Fenntartjuk a lakosságot kiszolgáló intézményeinket;
- Működtetjük a „Szolgáltató falu” helyi koncepciókat, amely mind a fiataloknak, mind az időseknek segítő kezet, és szolgáltatást nyújt;
- Keressük azokat a pontokat, amelyek összekötnek, egyedivé, vadnaivá tesznek bennünket. Ezt a közös múlt keresésében, megismerésében és emlékeinek megőrzésében véljük megtalálni.

Vadna a vendégbarát település, Vadna a látogató-, és turisztikai központ...

Ahhoz, hogy elégedettek legyünk az itteni életünkkel, az is kell, hogy másokban is felmerüljön a gondolat: „Jó érzés lehet itt lakni!” Ennek érdekében új törekvése a falu vezetésének, a vendégbarát településkép kialakítása. Egy falu, ahová a szomszédságból, vagy tágabb környezetünkből eljönnek az emberek megtekinteni a látnivalókat, eljönnek, hogy egy vagy két napot eltölthessenek nálunk. A vendégbarát település, látogató-, és turisztikai központ a vágyainkból és álmainkból született valóságra épül.

A valóság pedig a **Vadna Park Üdülőközpont**, amely most is sok látogatót fogad. A megvalósulás határán van az ötszáz éves vízimalom felújítása, „**Bán-pataki Vízimalom Porta**” néven és a **Kerékpáros Pihenőpark**. Az álmaink egy **Kilátótorony** építése a Várhegytetőn.

Amikor az álmok és vágyak valósággá válnak, akkor kiemelkedünk a borsodi települések sorából, és akkor lesz igazán jó érzés vadnai polgárnak lenni.

A falu bemutatását egy elhangzott ünnepi beszéd gondolatával zárom:

„A képviselő-testületet hitével, lelkesedésével és a polgárok támogatásával megőrizzzük Vadna falu összetartó erejét, újabb és újabb eredmények fognak születni. Ezzel megmutatják a Világnak, de főleg magunknak: Woudu – Wedna – Thouthwadna – Alsó- és Felső-Vadna, Vadna község itt volt, itt van napjainkban és itt lesz a jövőben is!”

-Bencze Péter-
polgármester

Vadna, ahol a kultúra közösséget épít

Az egykori Miskolc-Rimaszombat országút mellett fekvő, részben bányász kötődésű Vadna és Dubicsány példája is mutatja, hogy a kultúra nem csak szórakoztat, művel, de közösséget is épít, sőt a települések külső képét is javítja, ha lelkes és hozzáértő szakemberek veszik kézbe.

– Vadnán pár évig működött egy külszíni szénbánya, de nem volt klasszikus bányászfalu, mint például Rudolftelep, Ormosbánya, amely létét is ennek köszönhette. Az önök településén mennyire volt jelen a bányász kultúra? – indítottuk a beszélgetést Marinné Tóth Krisztinával, a helyi Gööz Pál Művelődési Ház és Könyvtár vezetőjével.

– Valóban működött egy bánya, de mégsem klasszikus bányászfalu. Akik ezzel foglalkoztak nem elsősorban az itteni, hanem a környező falvak bányáiban dolgoztak. Ezért Vadnán nem alakult ki az említett településekhez hasonló bányászélet, -kultúra. A településen abban az időben is volt művelődési ház, de nem kötődött a bányához – magyarázta az intézményvezető –, mivel azonban sokan, sokáig dolgoztak az ágazatban, ezért Vadna is tagja a Szuhavölgyi Bányászlakta Települések Szövetségének.

A kulturális élet rendszerváltás utáni változásaival folytattuk.

– Érdemi változás a 2000-es évek elejétől történt. Az akkor megválasztott új polgármester, mint tanárember, humán beállítottságú személy lett a település vezetője, akinek az volt a célja, hogy modern, kulturális tér alakuljon ki. A közönség újfajta igényeinek is megfelelő, komoly infrastruktúra álljon rendelkezésre. Ennek megfelelően bővült, épült át a régi, oszlopos, tornácos kultúrház – fogott az átalakulás bemutatásába az intézményvezető. – Vadnának erre, saját erőből nem lett volna pénze. Azonban pályázati támogatással sikerült megvalósítani azt az 50 millió forintos projektet, amelynek eredményeként 2012-re elkészült az IKSzT, vagyis az integrált közösségi szolgáltató tér.

(Ekkor került ide Krisztina.)

– Az utcafrontra, a régi épületrészbe került a könyvtár, illetve a fiatalok bevonására a konditerem. Sok új program is indult, vagyis éltünk a lehetőséggel. Az elmúlt tíz év a vadnai hagyományok felkutatásáról, valamint arról szólt, hogy olyan kulturális életet hozunk létre, amelyben a régi lakókat, az új betelepülteket, – például Kazincbarcikáról – a kisgyerekeseket is be tudjuk vonzani. Minden hónapban van valamilyen nagyobb rendezvényünk. A környéken úgy emlegetik Vadnát, hogy fesztiválfalu – büszkélkedett az elért eredményekkel az intézményvezető. Ennek érdekében rendszeresen pályáznak.

Mint megtudtam, minden évben megünneplik A magyar kultúra napját valamilyen kiállítással, komolyzenei koncerttel. A régi paraszti élet emlékeinek felidézését szolgálja a nagy népszerűségnek örvendő kolbásztöltő fesztivál. A környező településekről, sőt távolabbról is jönnek csapatok. A kemencés nap is a népi hagyományok jegyében telik. A gasztronómiát ötvözik a népi játékokkal, népművészettel. A régi borospincék manapság is megvannak a falu határában. A fiatalok is szívesen vásárolnak maguknak pincét, ennek köszönhetően tovább élnek a hagyományok. Erre alapozva rendezik meg a látványos felvonulással, műsorral színesített szüreti fesztivált, amely szinte az egész falut megmozgatja. A „Tök jó napot” így összefoglalni nem kell magyarázni. A nagy rendezvények mellett pedig folyamatosan működnek a szakkörök, étellel töltik meg a házat a karatésok, a makramézók, gyöngyfűzők. „Az őslakosokat, betelepülőket összefogni, közösséget teremteni” – kijelentés akár ars poeticája is lehetne az intézményvezetőnek.

A távlati célt így fogalmazta meg Krisztina: „Minden lakost, amennyire lehet, mozgassunk meg és lássunk vendégül – valamilyen programmal”. Szeretné tovább vinni, amit elkezdtek: egy-egy szeletet hozzájárulni az idegenforgalmi kínálatához.

Dubicsány két nevezetességről ismert megyeszerte, az egyik a csodálatos park közepén lévő, a XVIII. században épült Vay-kastély, a másik a Fignár Zoltán vállalkozó, alkalmazott grafikus, művészetbarát által életre hívott és azóta is szervezett kulturális fesztivál.

Zoltánt még Kazincbarcikáról ismertem, ezért megkértem, hogy induljunk el a „kályhától”: hogyan kerültek Dubicsányba? – kérdeztem.

– Vettünk egy házat 2006-ban a faluban, ami egy 6000 m²-es portán áll, tartozik hozzá egy régi téglá istálló, melléképületek, rengeteg fa, mivel az előző tulajdonos erdőmérnök volt. Először gyermektáborról gondolkodjunk, aztán megkerestem Sajó Attilát, aki akkor a barcikai Egressy Művelődési Ház igazgató volt, ők szervezték a Borsodi Művészeti Fesztivált, hogy szívesen csatlakoznék. Megállapodtunk, hogy csinálók kiállítás és két hétig nyitva leszek. Itthon vagyunk, lesz, ami lesz, belevágtunk. Ebből lett a Fignár Fesztiváludvar – fogott a történet ismertetésébe Fignár Zoltán.

– Voltak fellépők is, a megnyitóra 150-200 ember jött el, helybeliek és Barcikáról, a környező községekből valók. Tíz esztendeig csináltuk a rendezvénysorozatot, öt évig a Borsodi Művészeti Fesztivál keretében, aztán egy év kimaradt és utána újabb öt évig a Kolor fesztivál keretében – ekkor már négy napba koncentrálni az eseményeket. Olyan fellépőink voltak, mint Palya Bea, Ferenczi György, beszélgetések írókkal, színészekkel. A falu abszolút elfogadta, megkedvelte a rendezvénysorozatot, segítettek, itt voltak minden este. Az udvarban, a fák alatt, a fűvön igazi piknik hangulatban zajlottak a rendezvények – sorolta az elért eredményeket, az egymásra találást.

Büszke rá, hogy végig színvonalas kiállításokat rendezett a portáján, ahova képzőművészeket is meghívott, de volt fotótárlat is, ismert és kevésbé ismert művészek kaptak bemutatkozási lehetőséget. Zoltán külön kiemelte, hogy Mezey István kazincbarcikai festő- és grafikusművész alkotásaiból három tárlatot is rendezett, az utolsót halála után, mintegy pályafutása összefoglalásaként. Azonban minden sorozat véget ér egyszer, így járt a Fignár fesztiváludvar is. Miután pályázati pénzből felújították a magtárat, átköltözött oda a nyári kulturális seregszemle. Annyi változás történt, hogy a finanszírozás megszervezését és az egyéb, háttér dolgokat átvette a község, Zoltán pedig a kulturális részt szervezi. Jó az együttműködés a polgármesterrel, s nyilván nem hátrány, hogy a felesége, Melinda pedig alpolgármestere lett Dubicsánynak. A minőség viszont változatlan. Most is vannak koncertek, kulturális estek, író-olvasó találkozók. „Mindig törekedtem a színvonal tartására és a sokszínűsége” – foglalta össze ars poeticáját Fignár Zoltán. Ennek illusztrálására elárulta, hogy a messze földön híres, Liszt- és Kossuth-díjas Muzsikás együttes előtt felvidéki cigányok léptek fel és a produkciót látva előbbieik is „csak pislogtak”. Fignár Zoltán Helytörténeti kiállítás a Magtárban Helytörténeti kiállítás a Magtárban Magtár udvarán-falunap

A baráti viszonyokat jelzi, hogy a hőskorban egy fa alatt zenéltek és egy könyv volt a belépő, amit a végén gyerekkoruknak ajándékoztak. A falusi összefogás szerencsére megmaradt, kalákában csinálják a híres töltött káposztát, amit az utóbbi két évben jelképes támogatói jegyért adnak.

Dubicsány kulturális élete azonban több, mint a fesztivál. Két fő színtere van, a kultúrház és a már említett magtár, amelynek most az emeletét teszik rendbe. Minden évben megrendezik az

idősek napját és a Mikulást. Van falunap is, főzőverseny, pincenap... A kultúra szerves része a gasztronómia.

– Az első fesztivál után lendületet kapott a falu kulturális élete, összehozta a falusiakat és a betelepülőket. Miután híre ment, 400-500 vendéget vonz évente a Kazincbarcikaig terjedő környékről. Ilyen kis településen ez szép szám. Az ingatlanok ára felszökött, jelenleg nincs is eladó ház a faluban – vont mérleget az első, 2007-es fesztiváltól eltelt 15 évről Fignár Zoltán.

Mit lehetne még csinálni? Például összehangolt kulturális csomagot kialakítani a szomszédos, ugyancsak sokak által kedvelt Sajógalgóccal és Vadnával.

Mit kívánhat a végén a szerző? A szervezőknek jó munkát, kitartást, az olvasóknak pedig, hogy érdemes ellátogatni Dubicsányba. Rég jártam itt, úgy látom, van pótolni való.

– Csontos László –

Holdbéli tájból vízi paradicsom. A vadnai tó

Egymás után zárták be a mélyművelésű aknákat Borsodban, amikor 1985-ben megnyitották Vadna határában a külszíni fejtést, amely évtizedes termelés után szűnt meg. A bányagödört rekultiválták, a helyén kialakított tó körül üdülő, fürdőparadicsom jött létre. Vadna pozitív példa arra, hogyan lehet hasznosítani az egykori bányaterületet.

Vadna és a szén története azonban sokkal régebbre nyúlik vissza, egészen pontosan az első említendő esemény 1921, tehát Trianon után, amikor az ország elvesztette a széntelepeinek a többségét és az iparnak, a lakosságnak szüksége volt az energiahordozóra, ezért keresték a lehetőségeket, hogy hol van szén, hol érdemes bányát nyitni. Ennek a fellendülésnek a keretében Zimmermann Adolf 1400 hektáros területre szerzett bányászati jogot Vadna határában. A következő évben meg is nyitották a tárót, de kiderült, hogy gyenge minőségű a szén, s rosszak a geológiai viszonyok. A tulajdonos még reménykedett, ezt jelzi az is, hogy 1923-ban elkészült a táró és a kazai vasútállomás közt keskeny nyomtávú vasút a szén elszállítására. 1924-ben eladta a bányát a Merx cégnek, amely a szomszédos Bán-völgyében is érdekeltséget szerzett. Az új tulajdonos lelkesedése se tartott sokáig, 1925-ben befejezte a bányászatot Vadnán és több, mint fél évszázadba telt, hogy újra próbálkozzanak vele.

A **Borsodi Szénbányák Vállalat** 1985-ben nyitott külszíni fejtést a falu határában. Akik annak idején erre autóztak, biztos emlékeznek a bejárat előtt, az országúton várakozó teherautó sorra. Jó biznisz volt, mivel a lakosságnak szüksége volt a szénre. A rendszerváltás után viszont az országra szabadult az olcsó importszén és a szigorodó környezetvédelmi normák, amelyek együttesen megadták az utolsó tördőfést a hazai bányászatnak. Bár az egykori bányászok a politika felelősségét is emlegetik, ha szóba kerül az ágazat sorsa. Vadnán 1995-ben szűnt meg a kitermelés.

„Vadnán jó szén volt. Mint fuvaros, rendszeresen szállítottam innen. Gond nélkül el tudtuk adni” – emlékezett vissza a '93-95 közötti időszakra **Isaszegi Róbert** magyar bajnok, Európa bajnoki ezüst- és bronzérmes, olimpiai bronzérmes ökölvívó. „Visszavonultam, mert nem lehetett megélni a bunyóból. A szakmám karosszerialakatos volt, de nem rendelkezttem gyakorlattal, így ebbe nem kezdhettem, és valamit mégis kellett csinálni. A sógorok fuvaroztak, így én is belevágtam. Vettem egy teherautót és családi vállalkozásként csináltuk!” – mesélte.

Minden munkanap 4-kor kellett kelni, hogy 6-kor már ott álljanak a 26-oson, a bánya bejárata előtt... Ezt nem panaszként mondta, hanem ténynek szánta. Mintegy 10-15 éven át foglalkozott szén fuvarozásával, s a kezdeti évek után is szívesen járt volna Sajószentpéterről reggelente Vadnára szénért.

De, mint említettem 1995-ben bezárták. Ezt követte a bányagödör rekultiválása. A 78 hektáros telken 22 hektáros tavat hoztak létre, a partját is eligazították, rendezték, növényzettel telepítették, majd körbekerített, őrzött üdülőtelepet alakított ki rajta egy miskolci ingatlanfejlesztéssel foglalkozó vállalkozó. A területet 2008-ban, az ingatlanos világválság évében minősítették át belterületté. A tulajdonos, hogy más érdekeltségeit mentse, akciósan árulta az üdülőtelkeket, majd 2013-ban eladta az egészet egy cégnek, amely édesgyermekként tekint rá, s felgyorsultak a fejlesztések. Jelenleg is ők a tulajdonosok, a nyilvántartás szerint 2016-ban alapított Common Ingatlan Ingatlanforgalmazó és Vagyongkezelő Kft.-n keresztül. A Nemzeti Cégtárból származó adat szerint 2021-ben 45,5 millió forint volt a nettó árbevétele a cégnek, amiből 10 és 20 millió forint közötti volt az adózott eredmény, tehát igencsak jól gazdálkodott az elmúlt évben a vadnai székhelyű cég. Kijelenthető, hogy mára üdülőparadicsommá vált az egykori, elhagyott bányagödör. Sőt ettől több is!

Mint **Szatmári Gergőtől**, az egyik tulajdonostól megtudtuk, a telepet nem csak üdülőként, fürdő-, vízisport- és horgász helyként hasznosítják, hanem lakóhelyként is. Ennek megfelelően fejlesztik a Vadna-parkot. Már most is vannak többen, akik életvitelszerűen élnek itt.

– Az aszfaltozás folyamatban van, a földgázt pedig augusztustól fogjuk bevezetni. Jó színvonalú parkot szeretnénk kialakítani, ahol nincs szükség a házak, kertek közt kerítésre, legfeljebb egy derékig érő sövényre, hogy a gyerek, a kutya ne menjen át a szomszédba. Ez egy zárt, külső kerítéssel körbe vett, biztonságos övezet – ecsetelte a fejlesztési célokat és az előnyöket a tulajdonos.

Mint említettem, a tó felülete 22 hektár, a partvonal hossza, körbe, közel két kilométer! Ennek kis részét, 210 métert foglal el a strand. Régen is jártam erre, amikor még működött a bánya, majd a bezárás után is. A 90-es évekből arra emlékeztem, hogy jó nagy és mély gödör maradt a bánya után, amelyet most a kíváncsi tekintetek elől eltakar a víz.

Apropó, a száraz gödörből hogyan lett tó? Első blikkre mindenki az esőkből származó vízre gondol, ami itt is van, de ebből talán sosem telt volna meg a bányagödör. Mint megtudtam, öt forrás van a meder alatt, továbbá a közelben elfolyó Bán-patak, valamint a Sajó-folyó is táplálja a kavicságyon, szénrétegen keresztül. Annak idején ezt a szivárgó vizeket leszivattyúzták, hogy ne öntse el a bányát. Amikor a faluban csökkent az udvarokon lévő kutak vízszintje, hozama, egyből megtalálták a bányát, mint bűnöst. A kérdés egyébként ennél összetettebb, egyes szakemberek szerint a Sajó vízhozama a meghatározó ezzel kapcsolatban is.

Mint megtudtam, a Vadnai-tó átlagmélysége 9 méter, de van, ahol csak 3 méter, a legmélyebb pont viszont 25 méter! A tulajdonos büszkén említette, hogy az ország 5 legjobb vízminőségű helye közé tartozik. A vízalatti látótávolság normális, nappali fényviszonyok közt 8 méter, amely bizonyos időjárási viszonyok közt lemegy 5 méterre. A jó adottságoknak köszönhetően kedvelt búvárbázis is egyben. A halakon, tómedren, vízi növényeken túl plusz látványosságról is gondoskodtak a számukra, nevezetesen elsüllyesztettek egy buszt. de más „műtárgyakat” is láthatnak. Itt azonban nem szeretnék megállni, hanem amennyiben sikerül a Honvédséggel megegyezni (lelesejtezett, hatástalanított) haditechnikai eszközöket

is elhelyeznének a tófenéken – lövegeket, járműveket. Ez azonban a jövő zenéje. A cél, hogy a több száz hal mellett minél több látványt, élményt biztosítsanak a bűvároknak a parkban.

Ha már a halak szóba kerültek, természetesen szólni kell a horgászokról is! A strandon kívül, nyugodt partszakaszon 35 stéget alakítottak ki a számukra, ahol kulturált körülmények közt űzhetik kedvelt hobbijukat, sportjukat. A tulajdonosok arról is gondoskodtak, hogy ne csak a botot, hanem halat is fogjanak: évente kétszer van haltelepítés a tavon. Ennek köszönhetően idővel szép állomány alakult ki, ráadásul évről évre növekszik a nagy halak száma, ugyanis a három kiló fölötti halak csak a sporthorgászokra várnak, hiszen a mérlegelés, valamint a manapság szokásos pózolás fotók elkészítése után vissza kell dobni a vízbe. A kisebbek is csak korlátozott számban vihetők el. Van napijegyes és bérletes pecázási lehetőség is. Szóval ön is lehet az ikonikus rajzfilmből ismert Nagy Ho-Ho. Mielőtt először Vadnára indul pecázni előtte tájékozódjon (ismerőstől vagy a cég honlapján) a feltételekről. Így nem érhet senkit sem meglepetés vagy csalódás.

Háromosztatú strandot alakítottak ki az évek alatt, első egység a családos/gyerekes, úszó, kisvízü medencés stéggel, játszótérrel, büfével, a második a fiatalokat megcélzó beach, homokkal, bárral, sportolási lehetőséggel, a harmadik pedig a kutyás part. Ezt nem kell magyarázni. A bűvárkodást (magántulajdonban van) már említettem, de más, extrém vízisportra is van lehetőség Vadnán, mint például jetski vagy banánozás. Csupa olyasmi, amire a nyaralók vágnak. S hogy este ne kelljen hazamenni, van kempingezési lehetőség is, faházakkal – elválasztva a nyaralóházaktól, amelyeknek külön bejáratuk is van, hogy ne zavarják egymást az emberek. A telep pedig kívülről körbe kerítve, bekamerázva. Szóval gondoltak a biztonságra is az ingatlanfejlesztéskor.

– *Az egykori bányavagyon hasznosítása terén tapasztalatom alapján elmondhatom, hogy Borsod-Abaúj-Zemplénben a pozitív példák közé sorolhatjuk a vadnai bányatavat. Mi erről a véleménye?* – indítottam a beszélgetést **Bencze Péterrel**, aki 2002 óta Vadna polgármestere.

– Nem csak a megyében, az egész országban is példaként említhetjük! – tromfolt rá, s mindjárt meg is magyarázta –, a rekultiváció előtt úgy nézett ki, mint a holdbéli táj. Por és víz volt a bánya helyén. A bányavagyon hasznosító 2002-ben adta el a területet egy befektetőnek, aki elkezdte a rendbetételt, a lepusztult iparterület átalakítását, a rekultivációt, amelyet az értékesítést követően a jelenlegi tulajdonos még nagyobb intenzitással folytatott. Mára elmondhatjuk, hogy szabadidőközponttá vált. A közvetlen bevételünk jelenleg nagyon szerény, a szállások forgalma után fizetendő idegenforgalmi adóból. A terveink közt szerepel, hogy ősszel – élve a lehetőséggel – a hétvégi házakra ingatlanadót vetünk ki – árulta el a polgármester.

Ez egyébként bevett szokás a nyaralóövezettel rendelkező településeken, például a Balaton térségében. A nyaralótulajdonosok is használják az érintett települések infrastruktúráját, s ezzel mintegy hozzájárulnak a fenntartási, fejlesztési költségekhez.

Bencze Péter hangsúlyozta, a közvetlen bevételnél sokkal fontosabb, hogy az üdülőtelep jó hírét viszi Vadnának nem csak a környéken, hanem országszerte. Ennek igazolására felidézett egy történetet. A minap Miskolcon járt egy dologgal kapcsolatban, és amikor az ügyintéző megtudta, hogy Vadna polgármestere, dicsőően szólt a Vadna-parkról. És ez nem egyedi eset. Minden bizonnyal ennek is köszönhető, hogy a faluban emelkedtek az ingatlanárak, ugyan még nem sokan, de már vannak, akik a városokból kitelepültek a telepre. Véleménye szerint lesznek többen is, mert vannak, akik telket vettek és építkezni akarnak. Ebben nem kis szerepe van annak, hogy a tulajdonosok költenek, figyelnek az üdülőtelep fejlesztésére.

Nem tudom, hogy ismerik-e az Újszövetségből a Korinthusbeliekhez írt második levelének

9/6 ígerését, amelyben írva vagyon: „*A ki szűken vet, szűken is arat; és a ki bőven vet, bőven is arat.*” Mindenesetre, ennek szellemében rendesen vetettek, hogy majd legyen mit aratni. Ezt csak azért emeltem ki, mert Magyarországon még mindig vannak, akik úgy szeretnék aratni, hogy nem vetettek.

A betelepülők pedig azért is fontosak, mivel az országos népességfogyás közepette javítják Vadna demográfiai mutatóit, hatással vannak a község jövőjére.

Mint a polgármestertől megtudtam, a cég, a lakcímkártya bemutatását követően nagyvonalúan 50 százalék kedvezményt ad a strandbelépőből. Ez is jelzi, hogy jó viszonyra törekednek a helyi lakossággal.

A beszélgetés végén Bencze Péter a jövővel kapcsolatban elmondta, hogy regionális turisztikai fejlesztés keretében szeretnék megvalósítani a Csoda Malom – Csoda Vár projektet. Amennyiben sikerül forrást szerezniük hozzá, rendbe tennék a régi vízimalmot és a várrom környékét is fejlesztenék. Ehhez kapcsolódóan, mint turisztikai vonzerőként számítanak a tó körül kiépült üdülőtelepre is.

A leírtakból kiderül, hogy a Vadnai-tó tulajdonosai és az önkormányzat se várja a sült galambot az égből, hanem tesznek érte, hogy előrébb jussanak. Nem a problémákat keresik, hanem a megoldásokat. Persze amit eddig elértek, az se lebecsülendő, de 2-3 év múlva derül csak ki, hogy az ismertetett fejlesztési tervekből mit sikerül megvalósítani. Addig is érdemes betérni a tóhoz strandolni, piknikezni, pihenni és döntsék el saját tapasztalataik alapján, hogy mi lett az egykori bányagödörből!

– **Csontos László** –

Vadna, a szolgáltató falu

Vadnán legfontosabb szempont az élhetőbb, lakhatóbb településkép kialakítása. Ennek egyik oka az, hogy a valaha, a település életét meghatározó bányászat megszűnt, és az itt élőket a bánya helyett más lehetőségekhez kell hozzásegíteni. Oka még az is, hogy egyre többen költöznek ki Kazincbarcikáról Vadnára. Ők nem szeretnék elveszíteni a városias komfort biztosította szolgáltatásokat.

A szénbányászat emlékéen, a vadnai bányató területén jött létre egy egyedi vállalkozás, melynek köszönhetően Vadna mára Kazincbarcika agglomerációs településévé vált. A külszíni szénbánya területén képződött tó mára Vadna Park néven, a térség egyik legjelentősebb turisztikai szolgáltatója. Sokan vettek itt telket, és építkeztek a tó partján, sőt a horgászat, fürdés, fesztiválok otthonává is vált. A park keresettségét bizonyára növelni fogja, hogy megkezdődött a Kazincbarcika-Vadna kerékpárút építése.

Vadnán a gazdaságfejlesztés három pillérét az alábbiakban határozta meg a település gazdasági terve: ipar, idegenforgalom, infrastruktúra. E három programról, Vadna jövőjéről beszélgettünk *Bencze Péter* polgármesterrel.

A jövőképre vonatkozóan kiemelte, hogy a gazdasági terv 3 pillérének megvalósítása a valódi cél, de mindegyik a szolgáltató település koncepcióját foglalja magában.

- *Mit kell értenünk a szolgáltató település fogalmán?*

- A törekvéseink egy cél köré összpontosulnak, amelyet legjobban Tamási Áron regényhősének szavai fejeznek ki: „*Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne!*” Választott képviselőként, segítő, aktív civilként, és vadnai polgárként is ez a feladatom: egy élhetőbb, lakhatóbb, szerethetőbb falu kialakítása, azaz otthont teremteni Vadnából! Olyan települést építsünk, ahol a lakók szívesen élnek, jó érzéssel térnek haza, és büszkén mutatják be azt a vendégeiknek. Ezért a célért dolgozva alakítottuk ki a „Szolgáltató Falu” helyi koncepciót, ami azt jelenti, hogy olyan szolgáltatásokat nyújtunk, amelyek esetleg a városokban megszokottak, de faluhelyen újdonságnak számítanak, viszont könnyebbé teszik a polgárok mindennapi életét.

Ezért működtetünk például Könyvtárat és Teleházat. Látogatható edzőtermünk van, és saját „Lovagi Parkunk”, sporttelepünk. A magas színvonalú kulturális élet biztosítja a közművelődés mellett a szórakozást és a találkozások lehetőségét. Szolgáltatást jelent a Polgárőrség működése is, a közbiztonság érzésének növelésével. Sokat jelenthet a Művelődési Ház és Faluház termeinek, és a falu tulajdonában lévő gépi eszközöknek a kedvezményes bérbevételi lehetősége, s mindenki használhatja a „Falukemencéjét” is. Családi kirándulásokra kedvezményesen kölcsönözhető a 9 fős kisbuszunk, szállításra teherautó és utánfutó is. Szolgáltatást jelent még a helyben lévő közigazgatás, az óvoda és konyha is.

A szolgáltató falu azt is jelenti, hogy törődünk egymással, ebben segít a falugondnoki szolgálat, mely az időseknek nyújt komoly támogatást. Orvoshoz viszi azt, aki arra rászorul, gyógyszert váltanak ki, vagy például a házkörüli munkákban segíteni, a közmunkások bevonásával.

Az „otthonteremtés” feladatait, a szolgáltatásokon kívül három területen keresztül valósítjuk meg. Ezek egyike a faluépítés. A falu fizikai tisztántartása: ebben a lakosság segítségét is kérjük! (Moldova György szerint: „*Egy város tisztasága nem a szemétszedők, hanem a szemetelők számán múlik!*) A közmunkának nagy szerepe van a falu karbantartásában,

munkájuk nélkül Vadna nem lenne rendben, nem lenne karban tartva.

Része a faluépítésnek a település fejlesztése is. Néhány példa az épületek felújítására, beruházásokra, melyeket önerőből finanszíroztunk 2020-2022 között. Ebben az időszakban végzett önerős beruházásaink, összesen 10 millió Ft körüli összegbe kerültek. Néhány példa: a Bajcsy-Zsilinszky Endre és a Rákóczi utca egy-egy részének az aszfaltozása, a gyalogátkelőhely (második) létesítése a Szabadság tér felé.

Továbbá az irattár, és az óvoda épületének feliratozása; játékvár telepítése a Komoróczy Parkba; összekötő út megerősítése a Dózsa György út és a Deák út között; parkoló építése a Dózsa György úton; utcajelző táblák cseréje; „Vadna falu alapítása” emlékmű felállítása a Kossuth úton; és a Váremlékhely felújítása.

Pályázati támogatással megvalósult fejlesztéseink, melyek összesen 154 millió forintba kerültek: a Csodavár Óvoda konyhájának átalakítása, felújítása; az óvoda játszóudvarának kiépítése; a Gööz Pál Művelődési Ház tetőszerkezetének felújítása; és kertépítés (a Kőszinpad részleges fedése és filagória építése); az István, Mátyás király és Árpád fejedelem utcák aszfaltozása; mezőgazdasági útépítés és gyümölcsös telepítése a Felsőhegyen; háborús emlékmű felállítása; orvosi eszközök vásárlása; a Vadna parki utcák aszfaltozása.

A másik fontos dolog a közös múlt, a „vadnaiság” megteremtése. Önazonosságunk érdekében foglalkozunk a múltbéli események megismertetésével. Ezeknek emlékeket állítunk és továbbadjuk a falu történetét, mert ez a tudás tesz bennünket „vadnaivá”. Sokan telepednek le a faluban, A közös múlt ismerete egységbe forraszthatja a helyieket és az ideköltözőket, mert ezen keresztül lehet „gyütmentből” vadnai lakossá válni.

2022. a falu alapításának emlékéve. Vagyis Vadna már több, mint 785 éves település, és hiszem, hogy az ilyen alkalmakat ki kell használni a közösség építésére, az identitás erősítésére. Kérdezhetnék, hogy miért van szükség az emlékévekre, olyanokra, mint a település alapításának évfordulója. Azért, mert egy ünnepi év eltér a megszokottól, célirányossá válik a falufejlesztés, nagyobb hangsúlyt helyezünk a múlt felidézésére, szervezett programjainkon keresztül lehetőséget adunk a falubeliekkel való találkozásra. És fizikálisan is megjelennek, megjelentek azok az elemek, amelyek szolgálják a közösségépítést, a fejlődést, a „vadnaiság” kialakulását. Néhány példa erre az emlékévkapcsán: falikép festése a művelődési ház udvarán lévő tűzfalra; a „Vadna” felirat felállítása; urnatemető tovább építése; a zsidó-temető kert kialakítása; a Váremlékhely tovább építése, amely az elmúlt években közkedvelt kirándulóhellyé vált. Idetartozik még a „7 ezer évvel korábban” című, állandó kiállítási anyag hazahozatala; a világháborús emlékmű felújítása; a Vadna falut bemutató videóanyag készítése.

A harmadik elem pedig a sokszínű kulturális élet, amire szerintem mindenhol szükség van. Szűkebb körünkön például Vadna fesztiválfalu jellege egyedülálló. A rendezvények látogatása lehetőséget teremt a kikapcsolódás és a szórakozás mellett arra is, hogy leüljünk a szomszédunk, vagy a falubeliek mellé és átéljük a „mindnyájan vadnaiak vagyunk” érzését.

- Az kiderült, hogy hatalmas energiákat mozgósítanak a közösség építésére, s ezeken keresztül fejlesztésekre is. Mint minden településen, itt is van még tennivaló. Melyek a jövő célkitűzései?

- Régi projekt válhat valóra a Kazincbarcika és Vadna közötti kerékpárút megépítésével. Ez nyilván szolgálja a helyi idegenforgalmat, de ennek majdani tovább építése Gömör, illetve Lázberc irányába komoly idegenforgalmi potenciált jelent.

Sajnos Vadnán még nincs kiépítve a szennyvízelvezető rendszer, és ez sokáig nem halogatható feladat. Szuhakállóval közös projekt keretében szeretnénk elérni annak kiépítését. Fontos célkitűzés egy működő bölcsőde létrehozása is.

A turisztikai fejlesztés keretében szeretnénk működővé és ezáltal igazi kuriózzummá tenni a felújított vízimalom épületét. Dédelgetett álmunk a Váremlékhely felé egy tanösvény kialakítása, valamint a Véremlékhelyen egy kilátó építése is.

Van tehát tervünk bőven, ezek egyben a település gazdasági életének részei is. Mert ezek ugyanúgy bevételt termelnek Vadnának, mint egy üzem, vagy vállalkozás. Ezek a mi „vadnaisági” gazdasági projektünk.

Vadna Park

Vadna Park

Csodavár Óvoda

Játszóter

Közösségi Ház falfestményei

Gőz Pál Közösségi Ház és Könyvtár

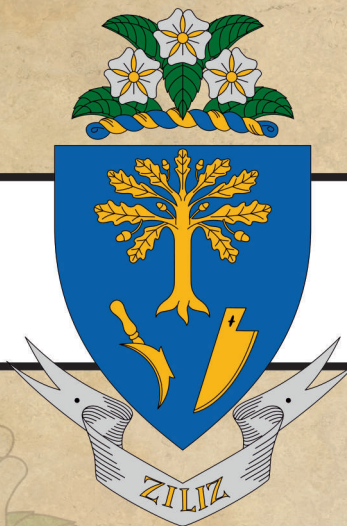
Bolt átadó ünnepsége

Bal szélén Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
jobb szélén Bencze Péter polgármester

Malom felújított épülete

ZILIZ

Ziliz, a Cserehát délnyugati peremén, a Hangács és Ziliz patak összefolyásánál fekvő, az Edelényi kistérségben található község. Edelénytől mintegy 7 km-re, délre található.

Megközelíthető közúton: Miskolcra a 26-os úton haladva, majd Sajóecseg irányában jobbra térve, Boldvát elhagyva, a Boldva és a Borsodszirák közötti mellékútról keletnek, jobbra térve érhető el. Zilizre a Borsod Volán buszjárataival, a Miskolc-Boldva-Hangács útvonalon lehet eljutni. A járatok naponta közlekednek. Vasúton a Miskolc-Tornanádaska vonalon, Boldva után találunk rá a saját vasútállomással rendelkező Zilizre.

Ziliz (Zselic) nevét 1267-ben említették először az oklevelek, Selyzként. Első birtokosának nevét 1284-ből, IV. László király idejében ismerjük biztosan. Ekkor a király szerviusának Chekey fia Og Jánosnak a birtoka volt. E birtokában III. András király is megerősítette. Ziliz Mindenszentekről elnevezett egyházának papja 1332-ben a pápai tizedjegyzék szerint 5 garas pápai tizedet fizetett. A település már az Árpád-korban fennállott. Az első adat 1267-ből származik a településről, ekkor Selyz alakban, 1284-ben pedig Selez alakban fordul elő. Neve szláv eredetű, valószínűleg a „fehérmályva” főnévből ered.

A 19. század végére Bódva-völgy vasútállomást adott a falunak, mely a külterületen, Ziliztől 1.5 km-nyire áll. A két háború között református elemi iskolája, gazdaköre is működött.

1950-ig a boldvai körjegyzőséghez tartozott, 1950-ben önállóan alakított tanácsot. 1966-ban Borsodszirák társközsége lett, majd 1970-ben Borsodszirákkal együtt Boldva társközsége volt.

Az 1989-es rendszerváltást követően önálló lett, a körjegyzőségi központ Boldván működik. A településnek jelenleg (2023. szeptemberi adat) 406 lakosa van. A folyamatosan fejlődő falunak 25 férőhelyes óvodája, kultúrháza és orvosi rendelője van. A rendszerváltás után megépült a vezetékes ivóvíz, a gázhálózat, a szennyvízhálózat és a regionális kábeltévhálózat.

Zilizen egy élelmiszer vegyesbolt működik, ezen kívül lakásfelújításhoz és építkezéshez szükséges anyagok és eszközök is megtalálhatóak a faluban. Helyben sült pékáru és kávéautomata várja az ideérkezőket. Itt GLS csomagpont és Trafik is működik.

A település független polgármestere, 2010 óta *Verebélyi Norbert*.

Az önkormányzat évről-évre foglalkoztat közmunkásokat, átlagosan 10 főt. Ezzel próbálják enyhíteni a községet nem túl nagy mértékben érintő munkanélküliséget. A közmunka program segítségével a régi közlekedési táblákat lecserélték, és nagy hangsúlyt fektetnek a község virágosítására is.

Falugondnoki szolgálatot működtetnek, tíz év óta falubusz segíti a településen lakók életét. Mivel az autóbusz napi többszöri használatban van (gyerekek szállítása óvodába, rendelőbe, tanácsadóba, étkeztetés óvodába, időseknek, gyógyszerkiváltás, szakorvosi rendelőbe való szállítás stb.), ezért többször pályáztak már új buszra az évek folyamán. Egyelőre tartaléklistára sikerült felkerülniük.

Az ugyancsak MFP „Önkormányzati tulajdonú ingatlanok fejlesztése...” című pályázat benyújtásával az óvodát szeretnék teljes körűen felújítani.

A zilizi Mesevár Napközi Otthonos Óvoda 1987. szeptember 1-jétől működik, 25 gyermek befogadására képes, ezért egy vegyes életkorú gyermekcsoporttal foglalkoznak. A boldvai óvoda tagóvodájaként működnek, fenntartásukat Ziliz Község Önkormányzata látja el. Mivel az óvoda gyermeklétszámát biztosítják a más településről ide szállított gyermekekkel, így két óvónő mellett, egy dajka és egy pedagógiai asszisztens is magas fokú szakmai tapasztalatokkal segíti a hozzájuk beíratott gyermek nevelését és fejlesztését. Sok óvodáknak szóló pályázaton nyertek már az évek során, ezeket felszerelésekre és a gyermekek mindennapjait színesítő bábelőadásokra, műsorokra, kirándulásokra fordították. Az év során, különböző ünnepekre műsorral készülnek, például karácsonyra, az idősek estjére, farsangra, anyák napjára, évzáróra, ballagásra. Minden év végén családi kirándulásokat szerveznek, ahol közös élményekkel gazdagodnak. Az óvodában református hitoktatás zajlik, a helyi lelkész segítségével. Logopédiai fejlesztés, angol nyelvoktatás és jóga óra is elérhető helyben.

Részt vettek egy turisztikai pályázat előkészítésében, mely a Cserehát községeit csatolná össze egy komplex turisztikai látványossággá. Ziliz projektelemei többek között, Ziliz Legendáját az Ezeréves Tölgyet érintené, turisztikai látványossággként, a nagyközönség részére, illetve a tájház udvarára egy népi játszóteret és egy közösségi színterest hagyományos csúrt terveztek.

A TOP-PLUSZ Helyi humán fejlesztések című pályázat támogatását is szeretnék elnyerni, melynek segítségével közösségfejlesztést, ezen belül, ifjúsági közösségfejlesztést és hátrányos helyzetű csoportok számára közösségi programok szervezését vállalják.

Ziliz községben kiépített villany, a vezetékes ivóvíz, a gázhálózat, a szennyvízhálózat, a regionális kábeltévé és az internethálózat.

A hulladékgyűjtés központosítottan megoldott, a szelektív hulladékszállítást is bevezették. A település utcáin elhelyezett hulladékgyűjtők segítik az utcák és közterek tisztaságát.

Ziliz Református Egyházközség

Ziliz református temploma 1804-05-ben épült, a korábbi, középkori épületrészek fölhasználásával. Mai formáját 1926-ban nyerte el. 1332-ben egy pápai tizedjegyzék a falu kapcsán templomot említ. 1576-ra reformátussá lett a falu, és helyben lakó lelkésze volt. A XVI. század második felében, a török-tatár pusztítás miatt a falu elnéptelenedett. A több mint 100 év múlva betelepülők állították helyre a református templomot, 1700-ban. Egy 1746-os feljegyzés szerint a faluban 36 házban laktak reformátusok és 5 házban katolikusok. A templomnak ekkor még nem volt tornya, ezt 1804-1805-ben építették a templom keleti végéhez. Legutóbb 1926-ban végeztek a templomon átépítési munkát, jelenlegi formáját és belső kialakítását ekkor nyerte el. A templom hajójában 280 ülőhely van, tornya 26 méter magas. Orgonáját Angster József pécsi orgonaépítő mester készítette, 1936-ban. A toronyban két harang lakik, a 146 kg-os harangot Thomas Sondeger öntötte 1762-ban Rozsnyón, az 50 kg-os acélharang Diósgyőrben készült 1921-ben.

Ziliz Község, hitéleti lelkipásztora 2017-től, *Szmolka-Tárkányi Edith*.

2018-ra megvalósulhatott az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával és a Tiszáninneri Református Egyházkerület közreműködésével a parókia energetikai korszerűsítése, homlokzati hőszigetelés, a fűtéskorszerűsítés, a nyílászáró csere és a napelemes rendszer beüzemelése. A Tiszáninneri templomépítési programban megvalósulhatott a templomtető héjazatának cseréje, a torony bádогоzása, ereszcatorna elhelyezése, ablakok cseréje és villámhárító kiépítése. A csúcsdísz az egyházközség saját erőforrásból finanszírozta. 2019- ben és 2021-ben a Magyar Falu Program keretein belül a gyülekezeti terem felújítása történt meg, épület újrafedése, járda kiépítése, falazat megerősítése, belső festés, burkolás, homlokzati színezés, új kerítés kiépítése, a hitéleti programokhoz számos hasznos eszközt is vásároltak. A templomharang villamosításának felújítása az Abaúj Református Egyházmegye építési segélyéből és saját erőforrásból valósult meg. 2021-ben nyertek támogatást a Miniszterelnökség Egyházi Támogatások Osztályától a templom homlokzatának felújítására. A padok felújítása, a salétromos vakolat cseréje, valamint utólagos talajnedvesség elleni vízszintes falszigetelés és festés. Ezeket a munkákat a Tiszáninneri Református Egyházkerület támogatásával és saját erőforrásból finanszírozták. 2023-ban a Magyar Falu Program keretében támogatást nyertek a napelemrendszer bővítésére és környezetrendezésre. Az orgona részleges felújítása, takarítása az egyházközség saját költségvetéséből valósult meg.

Ziliz nevezetessége a Több mint Ezeréves Tölgy, amely a falu fölötti dombon található. Természetvédelmi érték. Sajnos már majdnem elpusztult, többször is belecsapott a villám, és már csak néhány ága van meg, de még mindig él... szerencsére. A régi mendemondák szerint II. Rákóczi Ferenc ehhez a fához kötötte a lovát, amikor átutazóban volt ezen a tájon. Ezt a régi öregek mesélték. Ez által kerültek bele a Rákóczi emlékfák települései közé. 2019-ben az Év Fája versenyen a 7. helyezést érték el és megkapták az Országos Erdészeti

Egyesület különdíját is. Még abban az évben az Aggteleki Nemzeti Park szakemberei alátámasztották a Tölgy megmaradt, félig letört ágát. 2021-ben is benevezték a „Ziliz Legendáját az Ezeréves Tölgyet”, ekkor a 11. helyezést érték el és elnyerték meg a Hős Fa címet is.

A község nevezetességei még, a Parkban, 2000-ben felállított Kopjafa, a temetőben a II. világháborúban elesett hősök emlékére emelt emlékmű és a zsidótemető megmaradt kőfejfái. És itt látható a kőkoporsó, melyen feltételezhetően egy nő neve olvasható (sajnos nagy részben már olvashatatlan a felirat). Nevezetessége, hogy többször is elhantolták már, de a föld mindig kidobta magából.

Verebélyi Norbert
polgármester

Ziliz kicsi, de ügyesen pályázik

Ziliz apró, borsodi falu a megye középső részén, városok közelében. Az agrárium volt a meghatározó ágazat egykoron, de voltak, akik ingáztak az iparba, a bányászatba. Utóbbinak már nyoma, emléke is alig van, de a falu átvészelte a váltást és sokat pályázva próbálnak boldogulni.

A múlttól és jelenről, és egy picit a jövőről beszélgettünk Verebélyi Norbert polgármesterrel.

– *Ziliz csereháti kisfalu, amelyhez közel van Edelény és Sajószentpéter; Kazincbarcika, a bányászat, energetika egykori fellegvárai. Hogyan érintette települését az ágazat leépítése, majd halála?*

– Zilizen is, mint oly sok bányához közeli kistelepülésen is voltak olyanok, akik bányászként dolgoztak. Sokan a közeli Edelényben, de jártak dolgozni Kazincbarcikára és Sajószentpéterre is. Mivel a bányászok családfenntartók voltak, általában fiatalok, kicsi gyerekekkel, így az ágazat leépítése rosszul érintette a családapákat. Mindennapi megélhetésük lett oda, egyik napról a másikra. Községünket – mivel nem voltunk igazi bányásztelepülés, nem volt túl sok család, akik ebből az iparágazatból éltek volna meg –, nem viselte meg túlságosan a bányák bezárása, az ágazat leépítése.

A nagyapám is bányász volt, és mikor megkezdődött a leépítés, a bányabezárás a környéken, szerencsére el tudott menni nyugdíjba. Sajnos nem hallottam tőle sok bányász történetet, legendát, mert hamarosan meghalt.

– *Hogyan élte túl a falu az átalakulást?*

– Zökkenőmentesen, a családfenntartó fiatal emberek találtak munkát. Fizikumuk és rátermettségük lévén főleg gyárakban tudtak elhelyezkedni. Többen voltak, akik éppen ekkora kerültek a nyugdíjazás közelébe, így nekik sem jelentett gondot a bányászat

megszűnése. Annak idején is sokan dolgoztak a szomszédos városokban, az iparban. A pontos adatokat nem ismerem, de ma is a kazincbarcikai BorsodChem és a miskolci Bosch talán a két legnagyobb foglalkoztatója az itt élőknek. Sokan ingáznak a környéken a munka után.

A bányászathoz hasonlóan a csokicsomagoló üzem is bezárt, még valamikor a 80-as évek közepén, amikor Edelényben megkezdte a termelést az ottani üzem. Százan dolgozhattak itt, ez volt a település legnagyobb foglalkoztatója.

A szomszédunkban van Borsodszirák, ahol jól működött régen és most is a mezőgazdaság, a gazdálkodás.

A községhez tartozó tanyán már nem tenyésztnek állatot, viszont a földeket megművelik, olyan 200-250 hektáron gazdálkodhatnak. Ziliz határa szerencsére nem maradt parlagon.

– *Vannak a faluban bányász hagyományok, hagyományőrzés? Milyen most a kulturális, közösségi élet?*

– Mivel a faluból ténylegesen csak kevés ember dolgozott a bányában, ezért ezen a téren nem alakult ki hagyományőrzés. Az idősebbek emlékeikben hordozták tovább a bányászélet nehézségeit és szépségeit.

A fiatalabbak a közeli edelényi Bányászklubba járhattak el, hagyományőrzés céljából. A községnek van kultúrháza, itt rendezzük a különböző rendezvényeinket, mint például az idősek napját vagy különböző bálakat, de színi előadásoknak is otthont ad az intézmény, amire büszkék vagyunk. Erre saját erőből nem lenne lehetőségünk, de segít a Déryné program!

Egy csomagban kínálnak a számunkra vendégelőadásokat, amelyek közül kiválasztjuk a minket legjobban érdeklőket. Ennek keretében olyan produkciókat láthattunk vendégül, mint a hazafias töltetű Nélküledet, a Dorottyát, az országosan ismert és népszerű Pindroch Csaba színművész önálló előadástjét, vagy Arany János színművét, A nagyidei cigányokat. A közönség szerencsére nem csak idősekből áll, fiatalok is jönnek az előadásokra, minden korosztály képviselteti magát. Jelképes belépődíjat kérhetnénk, de lemondtunk róla. Így tényleg eljöhét mindenki, akit érdekel az adott műsor.

– *Hogyan alakult át a hagyományos társadalmi- és kulturális élet az elmúlt évtizedekben?*

– Sajnos, mivel a bányászélet utolsó képviselői is meghaltak, a társadalmi és kulturális életben már nincsenek jelen az ezzel a szakmával kapcsolatos értékek. Kulturális életünket főleg az idősek fiataloknak való hagyomány-átadására tervezzük. Társadalmi életünkben nagyon fontosak a fiatal családok segítése, helyben tartása. Kiemelten figyelünk a gyerekek és az idősek kulturális programjaira. Az itt élők bevonása a különböző közösségi tevékenységekbe is nagyon fontos. Éppen ezért, közösségi tereket szinte bárhol a faluban ki tudunk alakítani. Figyelemmel vagyunk lakóink egészségügyi fejlesztésére és a kulturális

élet helyben való elérésére.

– *Mit nyújtottak a pályázatok kínálta lehetőségek a falunak?*

– Ziliz sikeresen élt a pályázatok adta lehetőségekkel – többek között megvalósultak az önkormányzati utak, aszfaltburkolatúak lettek, a Petőfi Sándor utat 2018-ban, a Dózsa György utat 2020-ban a Magyar Falu pályázat segítségével újítottuk fel. Önkormányzati épületek akadálymentesítése valósult meg, energetikai beruházás történt a Hivatal, a Kultúrház és az Óvoda épületén, 2018-ban.

Eszközbeszerzés történt például 2019-ben, az orvosi rendelőnek vérnyomásmérőt, csecsemőmérleget, vércukormérőt, várótermi székeket és számítógépet vásároltunk. Így már korszerű és modern rendelő áll a zilizi lakosok rendelkezésére.

Az óvodát is fejlesztettük, a gyermekek életkorának, és az Európai Unió előírásainak, elvárásának is megfelelő kivitelű játszótéri elemekkel bővült. Ennek keretében homokozót is kialakítottunk, és van csúszda is, a rugós, állatfigurás játékokról már nem is szóval, nagyon kedvelik a gyerekek.

A község központjában található parkunkba, játszóteret álmodtunk meg, melyet 2021-ben meg is tudtunk valósítani. A lehetőségekhez mérten figyelünk a gyerekekre, a jövő nemzedékére.

Mint minden nagyobb beruházásunk, így a temető fejlesztése is pályázat útján valósulhatott meg, új kegyeleti hűtővel láttuk el a ravatalozót.

Fejlesztéseink a Magyar Falu Program pályázati lehetőségével valósulhattak meg. Legnagyobb eredményünk, az Élhető települések című felhívásra benyújtott, TOP_PLUSZ-1.2.1-21-2022-00077 azonosítószerű támogatás elnyerése volt, a „Ziliz belterületi vízrendezése” című projekt, mely 193.222.419 forint támogatással valósul meg, 2022-2025 év végéig.

Az EFOP és TOP-os pályázati felhívásokat elnyerve, sporttal, kultúrával gyermek programokkal, falunapokkal tudtuk színesíteni az elmúlt években a közösségi életet. Településünk kulturális életét a már említett Déryné program segítségével tettük teljessé, helyben elérhető, színvonalas színházi előadásokkal.

Közösségi életünkhöz szorosan hozzá tartoznak a különböző jótékonyági bálók. Zilizen, az Együtt Zilizért Alapítvány vállalta fel a „Helyi népi kultúra felkutatása és ápolása, a település kulturális, sport és hagyományörző tevékenységének szervezését. Alapítványunknak köszönhetjük a Tájházunkat, melynek érdekessége, hogy berendezési tárgyait községünk lakói adományozták. Így egy teljesen autentikus, tájegységet is bemutatni képes település vagyunk, az ideérkezők örömeire. Gyermeknapokat, Mikulás esteket és kirándulásokat is szervezünk, a civil szervezeteknek kiírt pályázatok útján. Községünk a fásítási programban 20 darab facsemetét pályázott meg, melyet a településen élőkkel közösen ültetünk el.

Az ugyancsak MFP „Önkormányzati tulajdonú ingatlanok fejlesztése...” című pályázat benyújtásával, óvodánkat szeretnénk teljes körűen felújítani. Elnyertünk 48.524.728 forint

pályázati támogatást. Ez nagyban segítené a családok beköltözését, községünkbe illetve a helyben maradást is támogatná.

– Hogyan látja a jövőt, mik lehetnek a kitörési pontok?

– Elképzeléseinket pályázat útján tudjuk csak megvalósítani, saját erőforrásból nem sikerülne. Kitörési pontot, főleg a turizmus fellendítésében látunk. A turizmusfejlesztés fontos előrelépés lenne térségünk és egyben településünk számára is. Kiepített bicikliutakon lehetne bejárni a Cserehát községeit, megnézni ezen tájak nevezetességeit. Élvezni, az idelátogató turistáknak a falusi élet nyújtotta életérzést. Ezzel párosulna az aktív életszemlélet, ami felgyorsult világunkat annyira jellemzi. Kerékpározni, evezni, akár futni is lehetne, egy-egy nevezetesség vagy közösségi színtér között.

– Ha 10 év múlva valaki Zilizre látogat, milyen települést fog találni?

– Tíz év múlva Ziliz még élhetőbb, és továbbra is fejlődőképes község lesz. Most is ebben a fejlődő tendenciában vagyunk, élünk minden lehetőséggel, amik ezeket a terveket előbbre viszik – zárta a beszélgetést Verebélyi Norbert, aki 2010-től megszakítás nélkül a polgármestere Ziliznek.

A falu nem várja a sült galambot, hanem pályáznak, vannak ötleteik, eredményeik. Legalább volt a benyomásunk Zilizről, amelynek vezetésén és a lakosságán múlik, hogy mire viszik a jövőben.

Ziliz a számok tükrében

A csereháti falunak 371 lakosa van, ráadásul ez is 14-el (3,9 százalékkal) több, mint 2011-ben volt. Itt is női többség van 190-181 arányban. A korfa: 0-14 éves: 18,9 százalék, a 15-64 év közöttiek 62,3 százalék, a 65 fölöttieké pedig 18,9 százalék. A lakásállomány 129, ami 5 darabbal (3,7 százalékkal) kevesebb, mint az előző felmérésnél.

A lakosság 83,3%-a vallotta magát magyarnak 2022-ben, 4,9% cigánynak, 0,3% németnek, 0,5% egyéb, nem hazai nemzetiségűnek (16,4% nem nyilatkozott; a kettős identitások miatt a végösszeg nagyobb lehet 100%-nál). Vallásuk szerint 6,7% volt római katolikus, 47,4% református, 1,1% görögkatolikus, 0,8% egyéb keresztény, 5,4% felekezeten kívüli (38,3% nem válaszolt).

A népességben belül csökken a magyarok és növekszik a cigányok aránya. A statisztika önkéntes bevalláson alapul és a cigányok egy része is magyarnak vallja magát. Vallásosság terén a reformátusok elvesztették az abszolút többséget, de a többi felekezet hívőszámai is megfogyatkoztak.

- Csontos László -

Egy bájos falu a Hangács- és a Ziliz-patak összefolyásánál

Ziliz 400 fős kistelepülés a Hangács- és Ziliz-patak völgyében. Olyan falu, melynek központját sok kisváros is megirigyelhetné. A két legjellemzőbb dolog, amire a település büszke lehet: egyre több fiatal telepedik itt le, s gyönyörű Ziliz táji környezete.

A hétfvégén tartott falunapon látogattunk el a településre. Nem csak a szórakozásé volt ez a nap, hanem a Magyar Falu Program keretében megvalósult fejlesztéseket, beruházásokat is átadták. Az ünnepségen a vendégeket Verebélyi Norbert polgármester és Demeter Zoltán országgyűlési képviselő köszöntötte.

Polgármester úr kiemelte azt a 3 fejlesztést, beruházást, amit most adnak majd át. Demeter Zoltán a Magyar Falu Program szerepéről szólt. Elmondta, hogy a tíz éves program végéig Magyarországon minden önkormányzati tulajdonban lévő épületet felújítják. A magyar vidék értéket jelent, s a helyben-lakás érdekében ezeket az értékeket meg kell védeni. Öröme szolgál, hogy Ziliz élt a lehetőségekkel, s a település ismét fejlődhetett, szolgálva ezzel lakossága érdekeit.

A rendezvény szünetében volt lehetőségünk Verebélyi Norbert polgármesterrel beszélgetni Zilizről. Ő már harmadik ciklusban tölti be a településvezetői posztot. Jellemzője, hogy nem „öltönyös polgármester”, hiszen, ha kell, a kétkezi munkát is elvégzi a település érdekében.

– Polgármester úr, mi az a néhány dolog, mellyel a települést ajánlani tudná a közvélemény számára?

– Ziliz gyönyörű táji környezetben fekszik, csendes, békés, rendezett falu. Ahogy mondani szokták, itt harapni lehet a levegőt. A békés jelző is igaz, hiszen a bűnözői magatartás nem jellemző Zilizre. S ami még nagyon fontos, hogy a megüresedő házakat fiatal családok vásárolják meg, ezért a település lakossága fiatalodik. Nagyon fontos tényező az is, hogy egyre több vállalkozás jön létre Zilizen. Jó, mert munkahelyet teremtenek, nincs munkanélküliség így a faluban. S jó, mert segítőkészen állnak hozzá a település érdekében felmerülő feladatok megvalósításához.

– Mi az a néhány dolog, amire, mint településvezető, büszkén gondol?

– Zilizen minden olyan szolgáltatás megvan, ami a komfortos élethez ma már elengedhetetlen. Mielőtt a fejlesztéseket sorba vennék, szeretném kiemelni a tájházunkat, amelynek minden berendezése, kiállítási tárgya a településről származik. S ez nem csak az eredetiség miatt fontos, hanem azért is, mert jellemzi a település lakóit a lokálpatriotizmus. S ez bizony jó érzés lehet minden lakosnak.

A mai napon adjuk át a Magyar Falu Program keretében megvalósult három fejlesztést. Több mint 2 millió Ft-ot költhettünk az orvosi rendelő műszereinek fejlesztésére, így ma már mindenünk megvan, mint ami megvan egy korszerű városi rendelőben. Négy millió Ft értékben tudtunk udvari játékokat telepíteni az óvoda udvarára, s megvalósult a Dózsa György út felújítása, aszfaltozása is. Lehet, hogy nem tűnnek ezek nagy dolgoknak, de nekünk ezek nagyon fontosak.

– *Mi az, ami az elkövetkező időszak legnagyobb kihívása lesz?*

– Ziliz egy völgyben fekszik, s az utóbbi időszakban jelentkező villámárvizek, jelentősebb esők komoly gondot okoznak. Nem csak a csapadék, hanem sokszor a domboldalról a sár is a falura ömlik. Szeretnénk ezért a települést egy övárok rendszerrel megvédeni ettől. A tervezés már zajlik, hamarosan benyújtjuk a pályázatunkat is. Bízom abban, hogy ere a programunkra is sikerül támogatást szerezni.

– *Milyen a kapcsolata a térség országgyűlési képviselőjével, Demeter Zoltánnal?*

– Nagyon jó. Amiben tud, segít. A pandémia idején is rendszeresen tudtuk őt keresni, segített a település pályázatainál. De személyesen is rendszeresen találkozunk, legutóbb kb. 1 hónapja járt itt, megbeszéltük a falu legnagyobb problémáit, számba vettük a lehetőségeket. Szívén viseli a falu sorsát.

– *Van-e még olyan dolog polgármester úr, amit szándékai szerint szívesen megvalósítana?*

– Igen, jó lenne egy községi játszótér. A lakosság egyre szívesebben vesz részt községi rendezvényeken, ezért elkelne már itt egy közösségi ház. Lehetőség volna Ziliz határában víztározó kialakítására, amit sokféle módon lehetne hasznosítani. S persze van nekünk egy régi szép emlékünks is. A falu határában még él az a két villámcsapást is túlélő tölgyfa, amihez a legendák szerint II. Rákóczi Ferenc a lovát kikötötte. Jó lenne oda egy út, hogy az érdeklődők felkereshessék azt a fát, tisztelegjenek II. Rákóczi Ferenc emléke előtt.

Beszélgető társaim

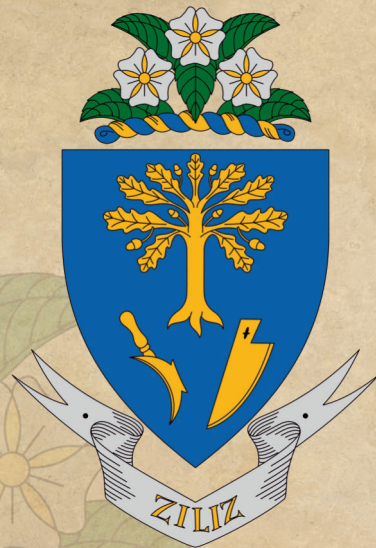
Kihasználva az ebédidőt, két hölgygel beszélgettem, akik együtt ültek az asztalnál. Egyikük Zilizen lakik, a társa Boldváról jött át a falunapra. A Zilizen élő hölgy elmondta, ő szeret itt lakni, szereti ezt a falut. A Boldváról jött vendég itt szívesebben van, mint otthon. Zilizen kedvesebbek az emberek, jobban figyelnek egymásra, udvariasabbak. S bár Ziliz kisebb, mint Boldva, a táj gyönyörű, a levegő pedig „isteni”. Ezekért jött át ma is Zilizre.

- ÖBE -

Fejlesztések átadása 2021

Balról jobbra Verebélyi Norbert polgármester,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Tájház

Ziliz központja

Polgármesteri hivatal

Falukép

A jövő települései: Berente az országos rangsorban, Boldva és Kazincbarcika a régiós rangsor élén áll

A múlt nehéz, a jövő talán könnyebb. Jósolni nem lehet, de talán segítségül hívhatjuk az Egyensúly Intézet vizsgálatának eredményeit. Ha az adatokat megnézzük, talán elmondhatjuk: a jövő biztató.

Az Egyensúly Intézet 2014-ben és 2021-ben végzett kutatást valamennyi magyar településen. A kutatás során 53 olyan indikátort vizsgáltak, amely képes megragadni egy-egy közösség fejlettségének, élhetőségének legfontosabb aspektusait. Az indikátorok kiválasztásakor az is fontos szempont volt, hogy a releváns adatok legalább két önkormányzati ciklus minden évére rendelkezésre álljanak. A településindex véglegesítésekor számos mértékadó indikátor legfrissebb adata 2021-ből származott, így ezt az évet jelölték meg vizsgálatuk végső időpontjául. Az egyes mutatók eltérő jelentőségét szakértői súlyozással fejezték ki, és az indikátorok 1-es, $\frac{2}{3}$ -os és $\frac{1}{3}$ -os súlyt kaphattak. A településeket lakosságszám és jogállás alapján öt csoportba rendezték, majd külön-külön elemezték ezeket.

Az 5000 lélekszám alatti települések országos rangsorában Berente a 4. helyén áll.

1. Hévíz
2. Fonyód
3. Alsóörs
4. Berente
5. Balatonföldvár

Berentén a legmagasabb az egy főre jutó iparüzési bevétel. Besorolása 5.8 indexponttal nőtt 2014 és 2021 között.

	2014-es indexpont	2021-es indexpont	Változás 2014-2021 között
Hévíz	42,8	46,0	3,1
Fonyód	43,1	43,7	0,6
Alsóörs	40,6	43,1	2,5
Berente	37,3	43,1	5,8
Balatonföldvár	40,9	42,9	2,1

A legtöbbet fejlődő község – 2 borsodi település az országos rangsor élén

Meglepetés, hogy ebben a kategóriában két borsodi település is szerepel az országos rangsorban

	2014-es indexpont	2021-es indexpont	Változás 2014-2021 között
Tornakápolna	23,2	32,3	9,1
Hejőkürt	26,8	35,5	8,7
Gyöngyösmellék	25,4	33,6	8,2
Lendvajakabfa	20,8	28,7	7,9
Galvács	21,3	29,0	7,8

Galvácson 38 százalékponttal nőtt a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, 24 százalékponttal az elszállított szelektív hulladék aránya, 83,5-del a kiépített önkormányzati utak aránya.

A régió községei (2021)

Az országos adatok alapján elkészítettünk egy rangsort. Régióink községeit egymáshoz viszonyítva Boldva áll az élen (a települések indexpontjaival)

Boldva 33,8
 Borsodszirák 33,6
 Tardona 33,3
 Múcsony 33,0
 Bánhorváti 32,6
 Sajóvámos 32,6
 Sajóivánka 32,5
 Sajópálfala 32,1
 Felsőnyárad 32,0
 Sajókaza 32,0
 Alacska 30,8
 Vadna 30,5
 Ziliz 30,3
 Mályinka 29,8
 Rudolftelep 29,6
 Izsófalva 29,4
 Szuhakálló 29,4
 Sajóalgóc 29,2
 Nagybarca 29,0

Régióink városai (2021)

Régióink városai közül Kazincbarcika áll a régiós rangsor élén (a települések indexpontjaival)

Kazincbarcika 38,9
 Edelény 35,7
 Sajószentpéter 33,4
 Rudabánya 31,7
 Szendrő 30,0
 Putnok 25,7 (-4,4)
 Ózd 21,0

2014-hez viszonyítva Putnokon a legnagyobb arányú a visszaesés.

EGYÉB ADATOK

Megyeszékhelyek rangsora 2021-ben

Székesfehérvár 71,4

Győr 59,4

Eger 58,3

Zalaegerszeg, Kecskemét 50,8

2014-hez viszonyítva Zalaegerszeg és Kecskemét fejlődött a legtöbbet

15.000 fő feletti városok rangsora 2021-ben

Budaörs 56,4

Biatorbágy 54,3

Gödöllő 53,

Paks 51,9

Veregyház 51,7

Monor, Fót, Cegléd fejlődött a legtöbbet 2014-hez viszonyítva.

(Összefogással Barcikáért Egyesület)

Szénbánya volt, horgásztó lett

A Sajó bal partján, a közigazgatásilag Szuhakállóhoz tartozó Szelesakna volt az egyik leghíresebb szénbánya, ahol az ötvenes években a szovjet gulágok mintájára politikai foglyok is dolgoztak. Mára nyoma se maradt az egykori lágernak, sőt a bányának sem. Az aknák helyén a Szeles I. és II. horgásztó van, az egykori bányatelek többi részén pedig marhákat legeltetnek...

De, haladjunk szépen, sorjában! Szuhakálló és a (barna)szén kapcsolata másfélszáz éves, s ennek megfelelően kissé homályos. Ami biztos, hogy a helyi közbirtokosság képviselője, Kisházy Kálmán 1869-ben a kutatási engedély meghosszabbítását és évi 2000 tonna szén eladásának a jogát kérelmezte a területileg illetékes bányakapitányságtól. Ez volt vélelmezhetően az Uradalmi-táró. Ezt követően társulások, bányanyitások, szüneteltetések, bezárások váltogatták egymást, amely részletes ismertetésétől most eltekintek. A lényeg, hogy a világháború után, 1946-ban elindult a Szeles I. akna fejlesztése. Szelvényét bővítették, kötélvontatású szállítás létesült, a IV. telepi kamrafejtéseket a frontfejtések váltották fel. 1950 Szeles Szeles I. aknán létesült bányamunkára a borsodi vidék első KÖMI tábora (politikai foglyokat is dolgoztattak). 1954 Szeles Szeles II. táró megnyitása. 1958 Szeles Szelesi külfejtés indítása (amelyet 62-ben bezártak). 1962 Szeles Szeles III. akna megnyitása. Ennek szénterületei a Sajó árterülete alatt voltak! A szuhakállói bányák közös jellemzője volt a vízbetörés veszély, amely többször be is következett. Sőt, az 1978-as árvíz idején a folyó gátja átszakadt és elöntötte a bányát. A vízmentesítés és újraindítás három hónapba tellett. Szeles IV-et 1984-ben összevonták Edelény IV-gyel. A rendszerváltás tett pontot a szuhakállói mélyművelésű szénbányászat történetére, a IV-es aknát 1991-ben leállították. Felszámolták a bányákat, rekultiválták a területet és eladták hasznosításra. Miután leállt a bányavíz szivattyúzása, gyorsan birtokba vette a zárógödröket a víz.

Az ÉMHE (Észak-Magyarországi Horgász Egyesület) tájékoztatása szerint a Szelesakna II. vízterületet 1994-ben, míg a Szelesakna I. vízterületet 1997-ben vásárolta meg az egyesület, így ezek a vizek az egyesület saját tulajdonában vannak. A vízterületet horgászati célra hasznosítja az egyesület. Megvásárlás előtt is használta, mint horgászati célú vízterületet, bérelte a halászati jogot a MOHOSZ-tól, a bérlés a kezdeti időpontja nem ismert. A Szelesakna I. területe 6,7 hektár. A Szelesakna II. területe: 7,31 hektár. A vizek átlagos mélysége mintegy 10 méter, maximális mélysége 18 méter.

Az adatokból is látszik, hogy ezek már nem kis gödröcskék, hanem komoly vízfelületek, ráadásul a legmélyebb magyar bányatavak közé tartoznak. Szinte semmi se árulkodik arról, hogy egykor nagyipari bányászat zajlott itt. Fák szegélyezik a tavakat, amelyek nem sokkal a Sajó gátja mögött, a védett oldalon sorakoznak, több kilométerre a lakott helyektől. Igazi természeti paradicsom, ahol a horgászok mellett csak a legelésző jószág töri meg néha a vidék csendjét. Ez azért is van így, mert csak hepehupás földúton keresztül lehet megközelíteni, ami eső, hó, jég esetén komoly megpróbáltatást jelent az autóknak – ezt már Fiszter Ferenc, elnökségi tag, a kazincbarcikai csoport vezetője jegyezte meg beszélgetésünk közben.

„Száras időben személykocsival is ki lehet menni a földúton, legfeljebb a bukkanókra, gödrökre kell vigyázni. Az utóbbi időben, a nagy szárazság alatt hozzászoktunk, de amint esik egy komolyabb eső, sártengerré válik a terület, amely egyébként több kilométerre van a falutól, nincs körbe kerítve, de nem is nagyon járnak arra idegenek. A szomszédos legelőn

viszont nagy számú szarvasmarha él. A jószágok pedig néha lejárnak a tópartokra, kárt tesznek, ami probléma forrása” – tudtuk meg a csoport vezetőjétől. Mondhatnánk, hogy ez legyen a legnagyobb gondjuk, persze bosszantó, ha összetapossák a vízpartot sáros időben, lelegetik a növényzetet... A tópartot egyébként a horgászok alakították, tették maguknak komfortosabbá. „Sajószentpéterhez hasonlóan a Szeles I.-II. is kiemelt víznek számít az egyesületnél telepítés szempontjából. Itt is évente kétszer, tavasszal és ősszel telepítjük a halakat. Az említett útviszonyok miatt, ha rossz az idő, akkor előfordul, hogy traktoros segítséget kell kérnünk a közeli gazdálkodóktól. A két tóba pontyot telepítenek, nyurga-, tükör- és tőpontyot, és keszegféléket. Évente persze ragadozókat is telepítünk, süllőt vagy csukát. Korábban külön engedéllyel amurt is telepítettünk, jelenleg is van belőle maradék állományunk.” – mondta.

Mivel egyesületi szinten elég nagy halmennyiséget telepítenek, ezért megkérdeztük, hogy van-e saját szaporító bázisuk?

„Nincs, általában egy helyről szerezzük be a halállományt, az Aranyponty Zrt.-től. A ragadozó halakat nehezebb tenyészteni, nincs is külön tavuk rá, hanem a ponttyal, keszeggel együtt nevelik, s csak a lehalászást követő válogatáskor derül ki a mennyisége. Tapasztalatom szerint annak adják szívesebben, aki a növényevőket is tőle veszi. Az említetten túl azt is hallani, hogy a ragadozókat külföldre is el tudják adni, ráadásul jobban fizet az export piac” – utalt az összefüggésekre, a finom árukapcsolásra Fiszter Ferenc. –Az ÉMHE ellátása biztosított.

Adja magát a kérdés, hogy a mostanában telepítetteken felül milyen más halfajok találhatóak még a Szeles I. és II. tóban? A szakembertől megtudtuk, hogy minimális számú harcsa lehet még a vizekben, illetve busa, de ez sem jellemző már. A helyi kedvenc, az amur, nyáron pedig a ponty. „Az amurt többen próbálják megfogni. A sikernek semmilyen különleges titka nincs, bár lehet, hogy többet kell kukoricázással etetni” – tudtuk meg a szakembertől. Emlékezete szerint a Szelesen kifogott, eddigi legnagyobb amur 16 kg-os volt, ponty pedig 10 kiló körüli. Büszkén tette hozzá, hogy 2000-ben ő is fogott egy 10 kilósat. Ha még maradt belőlük pár darab, akkor azok már jóval nagyobbak lehetnek. A telepítéseket egy-egy heti horgásztilalom követi és csak azután, a második-harmadik héttől kezdve engedélyezett a horgászat.

Akik nagyon ráérnek, azok a nyugdíjasok és az éppen szabadságon lévők, a többiek csak hétbégeken érnek rá... A legnépszerűbb napszak itt is a hajnal, kora reggel, de nincs időkorlát, éjjel-nappal, bármikor horgászhatnak a Szeleseken. A napijegy beszerzése sem okozhat ebben fennakarást, mert a korrallal haladva, akár elektronikusan is letölthető!

A horgásztársadalom döntő többsége jogkövető, betartják a szabályokat, nincs velük baj.

Az egyesületnek vannak főállású halőrei, akik rendszeresen járőröznek. A rapszódás is kordában tartható. Ebben – a falutól lévő távolságon és a halőrök jelenlétén túl – az is szerepet játszik, hogy a kazincbarcikai rendőrkapitányság munkatársai is rendszeresen járőröznek a halastavak környékén, illetve vannak célzott, közös halőr-rendőr ellenőrzések is.

Fiszter Ferenc „saját” vizein kívül is szokott pecázni. „Szívesen elmegyek máshová is. Kedvencem a Rakacai-víztározó, talán a gyerekkori emlékek és a közeli Lázberci tározó miatt.

Szuhakálló és Kurityán szomszédos községek, ha valaki nem figyel, szinte észre sem veszi, hogy egyikből átkelt a másikba. Az utóbbi település is jelentős bányászmuálttal rendelkezik. A dokumentumok szerint az olasz eredetű gróf Pallavicini Róger indította meg 1873-ban, Kurityán határában a szénbányászatot. Hozzá köthető az Eulália, Izabella bányatelkek és tárók a Lilla pusztá völgyében, az Ortás és a Nyila dűlőkben. Igazából 1912-ben pörgött fel a kitermelés, Rudabánya szénigényének a kielégítésére, majd 1922-ben szénosztályozó és erőmű is épült, hogy biztosítsák a vasércbánya áramellátását. Az 1948-as államosítás után újabb fellendülés jött, rövid életű külszíni kitermeléseket is nyitottak. A kurityáni mélyművelésű bányászat 1969-ben ért véget a lejtősakna bezárásával. Ezt követően a bányatelkeket rekultiválták, három tó is létrejött a település határában. A legjelentősebb az ÉMHE halastava, amely a Szeles I. és II-hoz hasonlóan, ugyancsak Fiszter Ferenc felügyelete alá tartozik.

„A Kurityáni-tó kicsit érdekesebb, mint a Szeles I. és II., mert közelebb van a faluhoz, stégekkel, bungalókkal, kis beugrókkal rendelkezik, és maguknak alakították ki a partot a horgászok. A lakott terület közelsége miatt tevékenyebbek, jobban oda tudnak figyelni, ha valami kint hagynak a vízparton. Viszont azt is tudni kell, hogy a földút esős időben itt is felázik. Telepítéskor általában kihívást jelent autóval bejutni. A tópart, mint említettem, hangulatos. A rég fák sajnos kipusztultak, de a sarjadásból vannak újak, hogy adjanak egy kis árnyat. Van a parton szabad rész is, ahol stég nélküli horgászállások várják a szaktársakat” – mutatta be röviden a tavat a területileg illetékes csoport vezetője.

Az ÉMHE-től kapott információ szerint a horgászati jogot a MOHOSZ-tól bérlti az egyesület. A bérlés kezdeti időpontja nem ismert. A tó külfejtéses bányaművelés következtében jött létre. A partjai meredek, hirtelen mélyülők. Az átlagos vízmélység: 8-10 méter körül van, a maximum mélység 14-15 méter. A tó területe 4,6 hektár – tehát a bányató kategóriában a nagyobbak közé tartozik. Az egyesület itt is pontyot, keszegféléket és süllőt telepít, mint általában mindenütt. Annyi eltéréssel, hogy Kurityánban valamivel kevesebbet, mint a kiemeltként kezelt saját tulajdonú tavakba. A már említett okokból amurt nem telepítenek hosszabb ideje, viszont van még a tóban némi maradvány állomány a régebbi időkből. A haljárás miatt a hajnal a horgászok kedvenc időszaka a fogásra. A telepítést követő második, harmadik héten nagyon sokan vannak, más időszakokban a törzsgárda az alap, bár ilyenkor is jönnek máshonnan egyesületi tagok és napijegysek is. Utóbbi sok vízre érvényes és általában ki is szokták használni a lehetőséget. „Mondjuk perget Kurityánban majd Szelesen és Sajószentpéteren” – szólt a szokásokról Fiszter Ferenc.

A Sajó-folyó Sajópüspöki térségében lép be az országba és Tiszaújvárosnál torkollik a Tiszába, hazai hossza 125,1 km és teljes hosszában horgászható. A felső része vadregényesebb. Az egykor halott folyónak tekintett Sajó mára kiváló vízminőségűvé vált. Ezért is aggódtak a természetbarátok a felvidéki, egykori bányából érkezett szennyezés miatt. „Nem igazán tapasztaltuk a szennyezést, nálunk nem volt halpusztulás. Semmiféle korlátozás nincs a halak fogyasztására. Itt inkább az alacsony vízállás okozott problémát” – magyarázta a szakember.

A Sajó felső, borsodi szakaszán elég gazdag a halfauna. A határtérségben előfordult már dunai galóca és pisztráng is. Félhetően a Felvidékről úsztak le.

Kurityánban az ÉMHE által kezelt Kurityáni-tó mellett van még két másik is, az ismertebb a Borbála-halastó, amely közvetlenül a falu szélén található, rendezett környezetben, s a neten terjedő képek szerint szerencsével akár szép nagy halakat is lehet itt fogni. A Szuha jobb partján lévő Izsófalvi-tó is kurityáni területen fekszik. A másik parton lévő pedig az izsóin.

A faluban járva, a tavakról érdeklődve nem a kapitális fogásokat emlegették, hanem, hogy egyszer valaki a vízbe ugorva végzett magával. A megyei főkapitányságnál érdeklődve kiderült, hogy az elmúlt néhány évben nem történt ilyen öngyilkosság, de a rendőrök cserélődnek néhány évente, a helyiek pedig akár fél évszázad múlva is emlékeznek egy-egy ilyen tragédiára. Az alkalmat megragadva rákérdeztünk a köz- és vagyonbiztonság helyzetére a tavakkal kapcsolatban, s kiderül, rendszeresen járőröznek errefelé is a rendőrök, különösebb problémáról nem tudtak beszámolni. Abban maradtunk, hogy ettől rosszabb ne is legyen!

– Csontos László –

A bányászat emlékhelyei régióinkban

Ormosbánya. A település neve is jelzi az itt élők kötődését a bányászathoz. A közeli szén- és a rudabányai ércbánya is rég bezárt már, az emlékeket azonban szerencsére időben megmentették, a hagyományokat pedig ma is ápolják. Ebben jelentős szerepe van az **Ormosbánya Megújulásáért Közalapítványnak** és **Viszoczy Sándornak**, a művelődési ház egykori vezetőjének, akinek a nevét viseli a 2017-ben megnyitott helyi bányász emlékház.

Az eligazodásban a lokálpatrióta **Völgyi Gergely** volt segítségünkre. Mint tőle megtudtuk, az emlékháznak otthont adó sárga vakolatú épület egykoron, amikor nem volt még minden családnak saját, folyóvízes fürdőszobája, bányász népfürdőként funkcionált, mint jóléti, higiénias szolgáltatás. A bánya igyekezett gondoskodni a dolgozóiról minden téren, a fizetéstől a fürdön át a sportolás támogatásáig, gyakorlatilag az élet minden területére kiterjedt. Ez kiderül az emlékház tárlatából is, amely jelentős részben Viszoczy Sándor gyűjteményét, a felhívására az ormosiak által adományozott tárgyakat mutatja be. A bőség zavarával küzdöttek a kiállítás összeállítói. Az ünnepi, bányász díszegyenruhák mellett régi munkásruhát is bemutatnak, a bányában használt eszközöket, felszerelési tárgyakat is, mint a kobakokat, lámpásokat, és a fizikai munkára utaló csákány és lapát is látható. Egy bányászlakás-belső is berendeztek, ahol jól megfér egymás mellett a 60-as éveket idéző ősi televízió, a csöves rádió, a faliszentkép, hímzett terítők, az egyébként régen a konyhában lévő zománcozott vizesvödrök, a tisztálkodást szolgáló, kerek vasállványon lévő zománcozott lavór, a fésűtartó tükrös doboz, asztal, szék, konyhaszekrény... A rengeteg kupa, érem, fotók utalnak az aktív bányászsport-életre.

Mint megtudtuk, a gyűjtemény nagyon sok fényképpel rendelkezik, amelyek bemutatják a bányászlétet. Kiállítani csak keveset tudtak, de a képek digitalizálva, vízjelezve, internetes tárhelyen pihennek. Az emléktárgyak kategóriában a felcímkézett, feliratozott porcelán söröskorsók viszik a prímet, ami jelzi, hogy annak idején ezzel is erősítették a kötődést, másrészt, hogy a kemény munka után a bányászok szívesen legurítottak egy-két korsó sört. Kellett is a folyadékvesztés pótlására, a szénpor lemosására. Ápolják az emléket **Almási Istvánnak**, a néhai ormosi, Kossuth-díjas vájárnak és az ugyancsak ezen elismerésben részesített **Szemán István** géplakatosnak, aki kifejlesztette a róla elnevezett Szemán-féle réselőgépet. S ha már a díjazottaknál járunk, a vitrinekben rengeteg korabeli kitüntetés is látható, amellyel a bányászok munkáját ismerték el – ez maga a bőség zavara. A tárlatot a kialakított rámpának köszönhetően mozgásukban korlátozott polgártársaink is meg tudják közelíteni. Érdemes felkeresni az emlékházat (indulás előtt tájékozódjanak a nyitvatartásról), a megtekintés ingyenes. Aki nem tud személyesen elmenni, de kíváncsi rá, az a youtube-ra feltöltött kisfilmnek köszönhetően a világ bármely részéről megtekintheti.

Az emlékházon felül is van még bányászemlék a településen: egy kopjafa, amelyet a veszélyes üzemre utalva, a bányabalesetekben elhunytak emlékére állítottak, amelyre rávésték a néhai áldozatok neveit. A másik pedig a zászlótartó emlékmű, a partner bányavárosok címereivel. A bányásznapot is megtartják minden évben, s az innen elszármazottak találkozójának is egyik központi témája a dicső múlt.

A Múcsony részét képező Alberttelepnek a neve is a bányászatra utal, ugyanis a névadó nem volt más, mint a felvidéki **Hibbey Hosztják Albert**, akinek jelentős szerepe volt a helyi bányászatban. Emlékhelye is van a településen, az egykori I-es akna lefalazott bejáratán.

Az 50-es években, szocreál stílusban felépített **Hunyadi János Művelődési Ház** a bányáskultúra, hagyományok őrzésének, ápolásának a helyi letéteményese. Történelmi mementóként érintetlenül őrzi a külső és belső kialakítását. Az intézményt 1956-ban, a bányásznapon avatták fel. A mélyművelésű bányászatot már rég felszámolták a térségben (külszíni, kisebb kitermelés viszont még működik), a kapcsolat azonban nem szakadt meg, mivel 2006-tól a **Hunyadi János Bányász Kulturális Alapítvány** irányításával működik az intézmény. Hitvallása, feladat meghatározása a következő: „Önkormányzat illetékességi területén bányász kulturális és életmódbeli hagyományörző tevékenység folytatására jött létre. Működése során ellátja a település és közvetlen környezete oktatási, nevelési, képességfejlesztési és ismeretterjesztési feladatait, a kulturális értékek megóvásával, a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségét elősegítő tevékenységet, a kisebbségi hagyományápolás támogatásával és elősegítésével, tömegsport elősegítésével összefüggő tevékenységet végez.”

Már az épület előtti parkban is eltéveszthetetlen jeleit láthatjuk a bányász múltnak. Oldalt egy egykoron magyar fejlesztésű és gyártású bányagépet, amely annak idején szén (és meddő) tízezer tonnát termelte ki a föld alatt, majd szállítószalag vitte tovább. A főbejárat szomszédságában pedig egy fekete márvány/gránit emlékmű, amely három lapból áll. A középsőn a felirat: „1897-1998 Mucsony és Alberttelep bányatelken működött szénbányák áldozatainak az emlékére. (Így Mucsony, pedig a hivatalos írásmód Múcsony, amiből régebben nagy vita is volt a településen.) Alatta felvésve egy csille szemből ábrázolása, beleírva a bányász köszöntés: Jó szerencsét! – körülötte pedig a stilizált tárnafalak. A kétoldalt lévő kőbe pedig bevésték a bányabalesetekben elhunyt dolgozók neveit. Hosszú a lista sajnos – igazolva a régi mondást, hogy a bánya veszélyes üzem!

Mint jó előre megtudtam, a bányászattal kapcsolatos, **Papp András** gyűjteményéből rendezett állandó kiállítás az emeleten található. A lépcsőn felmenve az előteret díszítő szocreál stílusú olajfestmények máris visszarepítik a látogatót az 50-es évekbe (bányaüzem látkép, kétkezi munkások). A kiállítás egy kisebb és egy nagyobb termet tölt meg. A bejárat melletti, kisebbben a bányász háztartásokkal ismerkedhetünk, a bölcsőtől a fali képekig, különös tekintettel a korszakban kedvelt varrottakból van sok. Aztán jön a nagyterem. Itt a meghatározó szín a vörös! Nem véletlenül, egyrészt mivel a bányászok jelentős része hagyományosan a baloldalhoz kötődött 1945 előtt is, utána pedig rátelepedett a kommunizmus. A falakon lévő csapatzászlók ennek megfelelően szinte mind vörösek, akárcsak az asztalterítő. Az 50-es évek hangulatának megfelelően, az egyik sarokban egy kopasz, vigyorgó férfit ábrázoló gipsz mellszobor, azonnal megismertem, „Rákosi elvtárs, pajtás”, mellé támasztva egy kopaszodó férfi bronz plakettje, aki nem más, mint Lenin elvtárs. Látható a tárlaton néhány bányász egyenruha, egykori eszközök, mint mécses és kobak. A szórakozásra utaló rádiók, egy hangszer a bányász zenekarok emlékére. A felvidéki bányavárosok korhű címerei kilógnak a kommunista idők hangulatából, a régi/új világot idézik sok évszázados jelképeikkel.

Autóval pár percre található Izsófalva, az egykori Disznóshorvát, amely ugyancsak jelentős bányásmúlttal rendelkezik (egykoron közigazgatásilag hozzá tartozott Rudolftelep és Ormosbánya is). A település a nemzeti szobrászat innen elszármazott művészenek nevét viseli. Az **Izsó Miklós emlékház** hivatott őrízni és bemutatni a bányatörténeti gyűjteményt is. Valójában azonban csak őrzi, be nem tudja mutatni, mivel a 2010-es villámárvíz óta felújításra vár az épület és zárva tart. A gyűjtemény pedig bedobozolva várja a jobb időket. A településnek nincs pénze a felújításra, pályázati úton próbálnak forrást szerezni rá, eddig nem sok sikerrel. Mint megtudtam, az elcsomagolt kiállítás ásványokból, régi használati

tárgyakból, szerszámokból, korabeli fotókból, dokumentumokból áll.

Az épület mellett kialakított szoborparkban viszont tavaly, az év vége felé felállítottak egy szerény emlékművet. A beton posztamensre egy nagy követ helyeztek (mellette egy stilizált bányamécs van), rajta egy fekete márványtábla, a következő felirattal: „Izsófalvai bányászok tiszteletére 2021 Izsófalva nagyközség önkormányzat képviselő-testülete” – csupa aranybetűvel. A kő tetején pedig fémből a bányászok hagyományos jelképe, a két, keresztbe tett kalapács.

– **Csontos László** –

Múcsonyi Hagyományörző Pávakör ünnepi műsora

Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Viszlai Viktor polgármester

Vadnai tó

**Boldva Műemléki
Református templom**

Fancsal katolikus templom

Csobád, Görög katolikus templom

Bánhorváti, református templom

Tardona, március 15-i ünnepség
Köszöntőt mond Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Sajópálfala falunap

Fekete Zoltán polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Bánné dr. Gál Boglárka a vármegyei Közgyűlés elnöke **oklevéllel jutalmazta Boldva** polgármesterét, Szabóné Tóth J. Juditot. Mellette Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Egyeztetés Sajóvámos fejlesztéséről

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Váradi Lajos polgármester

Múcsony futóverseny díjátadó

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Megbeszélés Vadna fejlesztéséről

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Váradi Lajos polgármester

Boldva Aludttej Fesztivál

Bánhorváti Krumplis Lángos fesztivál

Borsodszirák: Emlékezés Bartók Bélára
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Vadna: Március 15:
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Bencze Péter polgármester

Tardona: Március 15-i ünnepség

Boldva: Összetartozás napja

Sajópálfala: Falunap

Sajóvámos: Vámos-toros Nap, 2023

Bányász múlt emlékei

Múcsony

Sajószentpéter

Edelény

Rudolftelep

Izsófalva

Múcsony

Bányász napi ünnepség Szuhakállóban
bal szélén Dávid István polgármester,
jobb szélén Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Berente

Homrogd, Emlékfa

Boldva, Barátok háza

Rásonysápberencs, Imaház

Nagybarca, Tollas Tibor emlékház

Fáj, Bölcsőde átadása

Tóth Attiláné polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Sajókápolna, Repülőmúzeum

Fáj, Fáy-kastély

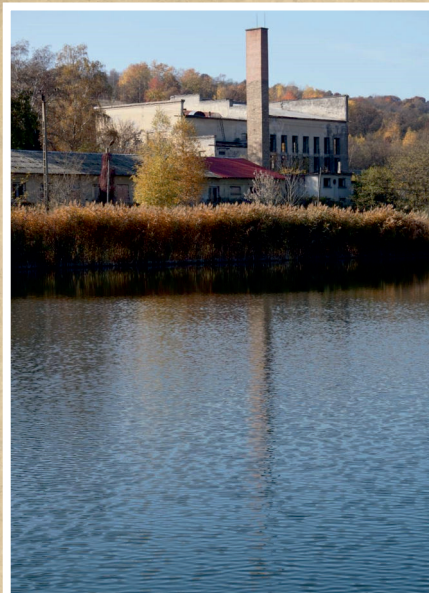
Boldva, Tájház

Rásonysápberencs útátadás

Tóth Attiláné polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Borsodi Hőerőmű Vállalat kéményének robbantása
Fotó: Boros Tamás

Kurityán: Erőmű épülete

Borsodi Hőerőmű Vállalat: Az enyészet útján.

Nagybarca, Bányászati mementó

Kurityán: A volt bányász iroda épülete

Egy bányász régió. Projektzáró
Köszöntőt mond Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Sajókápolna: külszíni bánya, meddőhányó

Hibbey - Hosztják Albert névadó emlékére-Múcsony

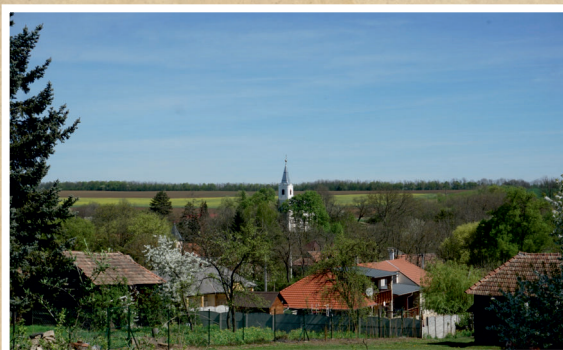
Boldva: a Bódva partja

Császtai látkép

Császtai látkép

Fancsal

Mályinka

Nagybarca

Sajókápolna határában

Rásonysápberencs határa

**Bánhorváti: Játsszótér avatása,
a természet határán**

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Deák-Szinyéri József polgármester,
Gyopáros Alpár miniszteri biztos.

A bányászat emlékei

Vadnai tó

Kurityán, Borbála tó

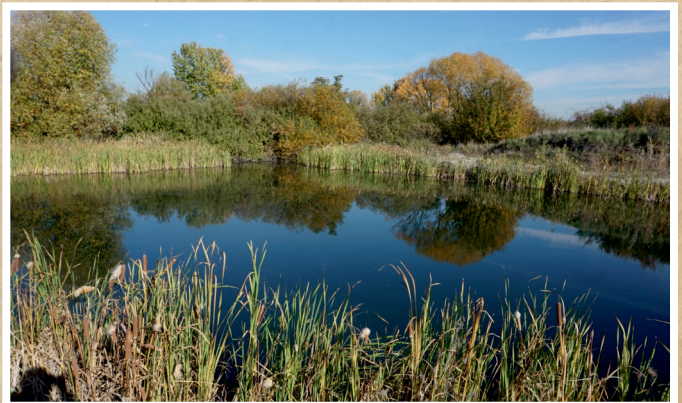
Izsófalva-Bányató

Kurityáni bányató

Herbolya bányató

Sajókápolna bányató

Egy bányászrégió élete, projektzáró
Bulláné Farkas Beáta,
Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Baktakék, Művelődési ház

Detek, Katolikus templom

www.hirozon.hu

Kondó, Református templom

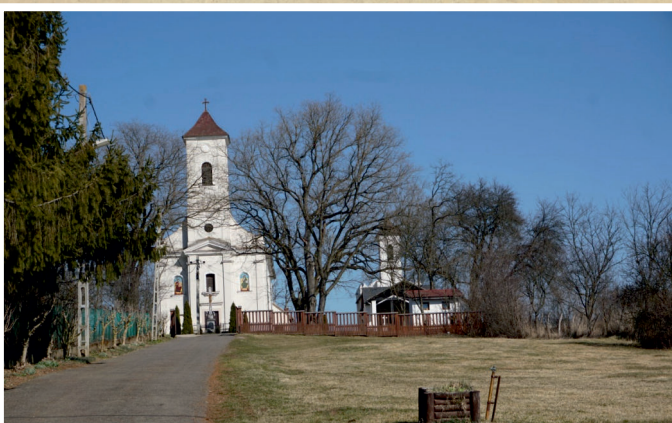
Sajókápolna

Boldva

Homrogd, önkormányzat épülete

Homrogd, katolikus templom

Homrogd, az önkormányzat épületének átadása
Juhász Gábor polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Borsodsziráki cifra szűr

**Múcsonyi Hagyományörző Pávakör
50. éves évfordulója**

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Viszlai Viktor polgármester

Boldva, Cantus Firmus énekegyüttes

Borsodsziráki Bartók Béla Hagyományörző Egyesület kórusa

Múcsonyi Hagyományörző Pávakör

Az önkormányzatok épületei

Bánhorváti

Borsodszirák

Csobád

Kondó

Kazincbarcika

Tardona

Sajószentpéter

Vadna

Vadna, önkormányzat épületének energetikai felújítása.

Középen Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

A sajószentpéteri kilátó avatása

Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Bánné dr. Gál Boglárka, a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei közgyűlés elnöke, Faragó Péter polgármester

Sajószentpéter Glass park avatása

Balról jobbra: : Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Faragó Péter polgármestere

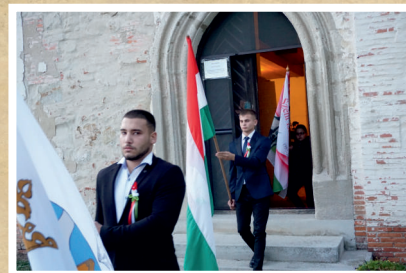
Sajóecseg, útátadás

Balról jobbra.: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő,
Bánné dr. Gál Boglárka, a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei
közgyűlés elnöke, Inklovics László polgármester

Beszélgetés a helyiekkel az út átadása után

Boldva összetartozás napja

Szabóné Tóth J. Judit Polgármester

Sajószentpéter összetartozás napja

Köszöntőt mond
Demeter Zoltán
országgyűlési
képviselő

26-os főút Sajószentpétert elkerülő szakaszának átadása

Balról Jobbra Alakszaai Zoltán főispán, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Bánné dr. Gál Boglárka, a vármegyei közgyűlés elnöke, Csepreghy Nándor miniszterhelyettes

Csepreghy Nándor miniszterhelyettes köszöntőt mond

Demeter Zoltán országgyűlési képviselő köszöntőt mond

Az elkészült beruházás
Fotó: Magyar közút

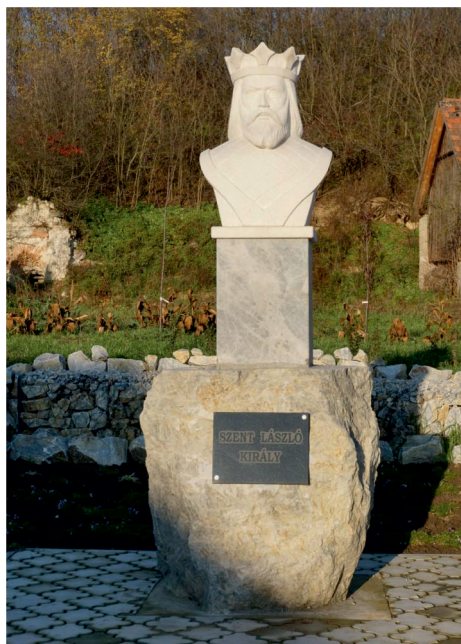
Emlékművek, szobrok

Bánhorvát

Boldva

Múcsony

Nagybarca

**Sajókápolna,
az egykori repülőtér emlékműve**

Izsófalva

Folyók

Bódva

Tardona

Sajó

Bányászattörténeli kiállítás Múcsony

Boldva

Ünnepek várása

Boldva

Nagybarca

Borsodszirák

Tomor

Vadna

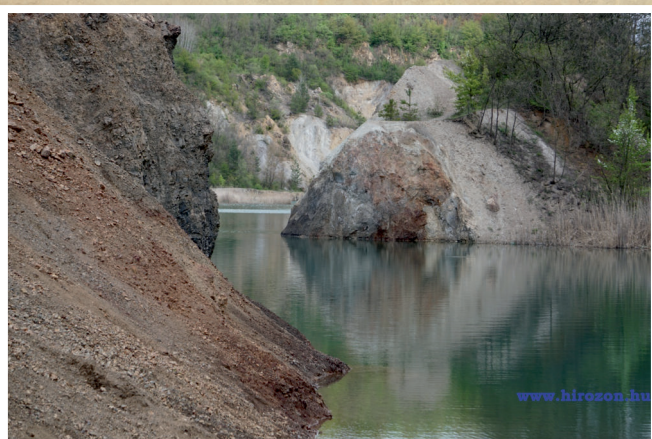
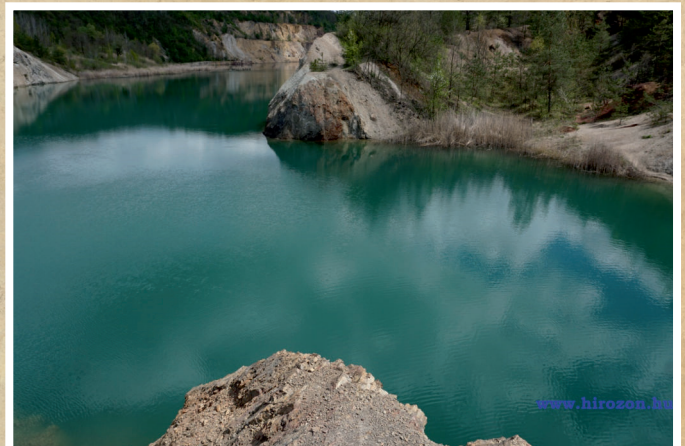
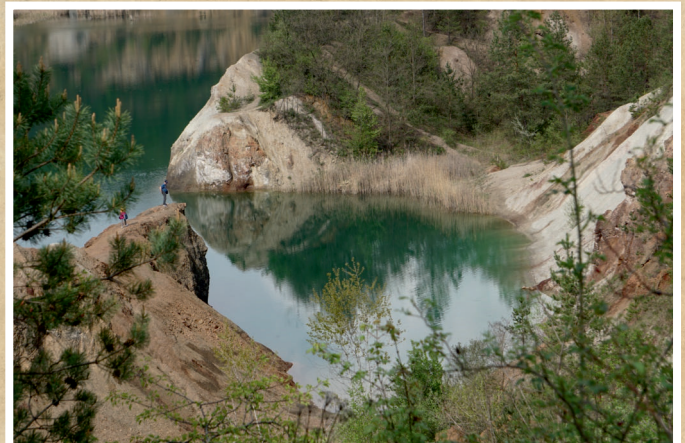

Tardona

Tardona

Tágabb régióknak kiemelkedő különlegessége a Rudabányai bányató

Gazdagodó települések

Baktakék, iskola átadása. Köszöntőt mond Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Rudolftelep, játszótér átadása

Balról jobbra: Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, Zilahy Zoltán polgármester

Szolgálati lakás átadása Sajókápolnán

Balról jobbra: Tózsér György polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Megkezdődik a sajoszentpéteri Művelődési Központ felújításai

Birkózó-és Súlyemelőcentrum épületének átadása Kazincbarcikán

Középen Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, mellette jobbra Németh Szilárd, a Magyar Birkózó Szövetség elnöke

Lak-orvosi rendelő átadása:

Balról jobbra: Garai Bertalan polgármester, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő

Magyar Falu Program keretében kapott támogatások

A könyvben szereplő adatok csak a Magyar Falu Program keretében, 2019-2024.

közötti időszakban kapott támogatások összegeire vonatkoznak.

A települések a táblázatokban szereplő pályázati támogatásoknál nagyobb összegben is jutottak fejlesztési forrásokhoz a különböző pályázati kiírások (TOP, EFOP, stb.) kapcsán.

Település	Falu-és tanyagondnoki buszok beszerzése	Orvosi eszközök beszerzése	Orvosi rendelők fejlesztése	Út, híd, járda építése/ felújítása	Óvodai udvar felújítása, korszerűsítése
Alacska	14 999 998 Ft		6 282 774 Ft		4 942 393 Ft
Bánhorváti		2 999 440 Ft			4 792 268 Ft
Boldva					4 052 253 Ft
Csobád	14 999 998 Ft				4 972 328 Ft
Fancsal	14 999 992 Ft	2 258 049 Ft		9 950 517 Ft	
Forró		2 141 021 Ft		4 999 998 Ft	
Izsófalva			13 585 329 Ft		
Kondó	14 999 998 Ft		15 999 998 Ft	16 999 998 Ft	18 999 998 Ft
Nagybarca					
Nyomár					
Mályinka	14 838 708 Ft	2 999 974 Ft			4 937 158 Ft
Múcsony		2 999 992 Ft			4 999 973 Ft
Nagybarca	14 999 998 Ft	2 992 907 Ft			4 999 839 Ft
Nyomár		2 795 694 Ft			4 937 295 Ft
Rudolftelep		1 122 411 Ft			4 992 602 Ft
Sajópálfala	14 999 998 Ft	1 999 540 Ft		4 999 996 Ft	4 999 998 Ft
Sajóvámos		2 894 984 Ft		4 999 998 Ft	4 999 997 Ft
Szuhakálló		7 884 082 Ft			5 989 626 Ft
Tardona	14 994 278 Ft	2 999 988 Ft		6 715 954 Ft	4 999 998 Ft
Tomor	14 994 278 Ft				
Vadna	14 369 889 Ft	2 992 376 Ft			4 592 742 Ft
Ziliz		2 999 987 Ft			4 999 998 Ft

Település	Kommunális eszköz beszerzés	Óvodaépület felújítás	Közösségi terek fejlesztése	Szolgálati lakás és orvosi szolgálati lakás felújítása, fejlesztése
Alacska			4 999 999 Ft	
Bánhorváti				
Boldva	3 403 323 Ft			
Csobád				
Fancsal			29 999 999 Ft	
Forró	10 177 939 Ft			
Izsófalva	7 586 980 Ft	4 848 074 Ft		
Kondó	17 999 998 Ft			
Mályinka				
Múcsony				
Nagybarca		29 999 994 Ft		29 999 999 Ft
Nyomár	6 036 881 Ft 8 208 327 Ft		15 926 283 Ft	
Rudolftelep		10 579 612 Ft		5 999 997 Ft
Sajópálfala	14 925 421 Ft	9 999 993 Ft		
Sajóvámos	12 171 870 Ft		24 993 246 Ft	
Szuhakálló				15 177 361 Ft
Tardona	9 275 737 Ft 3 338 658 Ft			
Tomor	5 365 822 Ft			
Vadna			24 999 999 Ft	
Ziliz				1 652 365 Ft

Település	Önkormányzati temetők infrastrukturális fejlesztése	Út fejlesztés	Kerékpárút fejlesztés	Felelős állattartás	Egyházak
Alacska		44 962 450 Ft			
Bánhorváti	16 786 766 Ft	37 380 031 Ft			17 017 977 Ft
Boldva		17 123 284 Ft			23 606 854 Ft
Csobád		44 999 995 Ft	49 999 998 Ft		
Fancsal		16 674 524 Ft			
Forró	29 441 624 Ft	44 462 534 Ft	49 777 960 Ft		
Izsófalva		41 634 968 Ft			
Kondó					14 999 152 Ft
Mályinka	11 617 359 Ft	22 358 986 Ft			
Múcsony		39 999 998 Ft 41 612 901 Ft			
Nagybarca		29 808 824 Ft			
Nyomár	29 183 878 Ft	18 631 360 Ft			
Rudolftelep	29 183 878 Ft			1 188 132 Ft	
Sajópálfala					
Sajóvámos				1 499 969 Ft	
Szuhakálló		21 468 620 Ft			
Tardona				1 490 450 Ft	
Tomor		38 395 753 Ft			
Vadna		29 809 023 Ft 43 823 826 Ft			18 164 985 Ft
Ziliz	1 652 365 Ft	25 717 635 Ft 21 082 698 Ft			10 466 671 Ft

Település	Önkormányzati temetők infrastrukturális fejlesztése	Út fejlesztés	Kerékpárút fejlesztés	Felelős állattartás	Egyházak
Alacska		44 962 450 Ft			
Bánhorváti	16 786 766 Ft	37 380 031 Ft			17 017 977 Ft
Boldva		17 123 284 Ft			23 606 854 Ft
Csobád		44 999 995 Ft	49 999 998 Ft		
Fancsal		16 674 524 Ft			
Forró	29 441 624 Ft	44 462 534 Ft	49 777 960 Ft		
Izsófalva		41 634 968 Ft			
Kondó					14 999 152 Ft
Mályinka	11 617 359 Ft	22 358 986 Ft			
Múcsony		39 999 998 Ft 41 612 901 Ft			
Nagybarca		29 808 824 Ft			
Nyomár	29 183 878 Ft	18 631 360 Ft			
Rudolftelep	29 183 878 Ft			1 188 132 Ft	
Sajópálfala					
Sajóvámos				1 499 969 Ft	
Szuhakálló		21 468 620 Ft			
Tardona				1 490 450 Ft	
Tomor		38 395 753 Ft			
Vadna		29 809 023 Ft 43 823 826 Ft			18 164 985 Ft
Ziliz	1 652 365 Ft	25 717 635 Ft 21 082 698 Ft			10 466 671 Ft

**Önkormányzati tulajdonú ingatlanok fejlesztése,
önkormányzati feladatellátáshoz kapcsolódó beszerzések
2024. májusi elbírálás**

Boldva Község Önkormányzat	03. Temetők kisléptékű infrastrukturális fejlesztése	4 490 064 Ft
Damak Község Önkormányzat	02. Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok fejlesztése	13 748 029 Ft
Gagyapáti Község Önkormányzata	02. Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok fejlesztése	49 866 926 Ft
Nyomár Község Önkormányzat	05. Óvodai játszóudvar, közterületi játszóterek fejlesztése	5 994 120 Ft
Sajópálfala Község Önkormányzata	05. Óvodai játszóudvar, közterületi játszóterek fejlesztése	5 997 676 Ft
Tardona Község Önkormányzata	05. Óvodai játszóudvar, közterületi játszóterek fejlesztése	6 000 000 Ft
Ziliz Község Önkormányzata	01. Óvoda épületének felújítása, korszerűsítése, óvodai férőhelybővítés	48 524 728 Ft

Tartalomjegyzék

Demeter Zoltán köszöntő.....	1
Interjú Gyopáros Alpárral.....	2
Alacska	
Alacska bemutatása.....	3
Alacska, a „Kismiskolc”.....	5
Alacska képek.....	8
Bánhorváti	
Bánhorváti bemutatása.....	9
Mindennapok: Nagybarca, Bánhorváti.....	13
Szociális Szolgáltató Központot avattak Bánhorvátiban.....	15
XIII. Krumplis Lángos Fesztivál.....	16
Bánhorváti: A hagyomány újjáéledt.....	17
Bánhorváti képek.....	18
Boldva	
Boldva bemutatása.....	19
Boldva, kis település, nagy értékekkel.....	22
Boldva képek.....	26
Borsodszirák	
Borsodszirák bemutatása.....	27
Borsodszirák, a hívogatóan rendezett település.....	29
Borsodszirák: Népművészek kiállítása.....	32
A borsodsziráki hagyományőrök.....	33
Borsodszirák képek.....	37
Csobád	
Csobád bemutatása.....	38
Csobád, a zöld falu.....	39
Csobád képek.....	44
Fancsal	
Fancsal bemutatása.....	45
Időutazás Fancsalba.....	48
Fancsal képek.....	51
Forró	
Forró bemutatása.....	52
Forró vette az akadályt.....	55
Forró képek.....	59
Izsófalva	
Izsófalva bemutatása.....	60
Egyből kettő, avagy Izsófalva és Ormosbánya.....	63
Izsófalva képek.....	65
Kondó	
Kondó bemutatása.....	66
Kondón a bányászat után is van élet.....	70
Hatalmas tömeg a Kondói Töltött Káposzta Fesztiválon.....	73
Kondó képek.....	75
Mályinka	
Mályinka bemutatása.....	76
A bánya a múlt, a turizmus a jövő!?	77
Mályinka, pálinka, pizstráng, szüret, advent.....	80
„Semmit se kaptunk ajándékba” Tardona és Mályinka.....	82
Falubuszt adtak át Mályinkán.....	85
Mályinka képek.....	86

Múcsony	
Múcsony bemutatása.....	87
Múcsony kulturális élete.....	88
Múcsony megszenvedte a bányabezárások időszakát.....	90
Fennállásának 50. évfordulóját ünnepelte a múcsonyi Hagyományőrző Pávakör.....	92
Múcsony képek.....	94
Nagybarca	
Nagybarca bemutatása.....	95
Szénbányászat Nagybarcán és Bánfalván.....	99
Szolgálati lakást és falubuszt adtak át Nagybarcán.....	102
Nagybarca képek.....	103
Nyomár	
Nyomár bemutatása.....	104
Nyomár és a csereháti problémák.....	106
Nyomár képek.....	110
Rudolftelep	
Rudolftelep bemutatása.....	111
Rudolftelep, ahol nem ismerik a lehetetlent.....	115
Rudolftelep képek.....	117
Sajópálfala	
Sajópálfala bemutatása.....	118
Az ország legbiztonságosabb faluja!?	120
Sajópálfala képek.....	123
Sajóvámos	
Sajóvámos bemutatása.....	124
A bezzegfalv.....	125
Sajóvámos közössége.....	128
Sajóvámos képek.....	133
Szuhakálló	
Szuhakálló bemutatása.....	134
Szuhakállón visszaforgott a történelem kereke.....	139
Négy út újult meg Szuhakállóban.....	142
Szuhakálló képek.....	143
Tardona	
Tardona bemutatása.....	144
Jókaitól a népi hagyományokon át a színjátszóig.....	147
Tardona, ahol különleges terveket szövögetnek.....	149
Tardona képek.....	151
Tomor	
Tomor bemutatása.....	152
Az élő népművészet faluja, Tomor.....	153
Tomor képek.....	156
Vadna	
Vadna bemutatása.....	157
Vadna, ahol a kultúra közösséget épít.....	161
Holdbéli tájból vízi paradicsom. A vadnai tó.....	163
Vadna, a szolgáltató falu.....	167
Vadna képek.....	170
Ziliz	
Ziliz bemutatása.....	171
Ziliz kicsi, de ügyesen pályázik.....	174
Egy bájos falu a Hangács- és a Ziliz-patak összefolyásánál.....	178
Ziliz képek.....	180

A jövő települései.....	181
Szénbánya volt, horgásztó lett	184
A bányászat emlékhelyei régiókban	188
Képek (20 oldal).....	191-210
Magyar Falu Program keretében kapott támogatások.....	211

**A könyv a Miniszterelnökség és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
támogatásával jelent meg a
VCA –KP-1-2025/5-000326 azonosítószámú pályázat keretében.**

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

Kiadó: Összefogással Barcikaért Egyesület

Lektor: Parázs István

Nyomda: Litoplan kft

Készült 500 példányban

ISBN 978-615-02-0873-2

Fotók: Csontos László, Rizner József, Kaló Attila